



De gevallen van Telemachus, zone van Ulysses, of vervolg van het vierde boek der Odyssea van Homerus

<https://hdl.handle.net/1874/25806>

DE
GEVALLEN
VAN
TELEMACHUS

ZONE VAN ULYSSES,
Of vervolg van het vierde Boek der ODYSSEA van

HOMERUS;

Beschreven door den Here
FRANCOIS DE SALIGNAC,
van Mothe Fenelon, Aartsbisschop Hertog van
Cameryk, vorst van het H. Ryk, enz.
tot onderwyzing van den
HERTOG van BOURGOGNE.

*Uit het Fransch vertaalt, van nieuws overzien,
en met Aantekeningen, tot opheldering der
oude Verdichtfelen, enz. verrykt, door*

ISAAK VERBURG.

TWEEDE DEEL.



Te AMSTERDAM,
By ANTONY SCHOONENBURG, 1730.

DE
GEVALLEN
VAN
TELEMACHUS

Zone van Ulyffes.

TWEDE DEEL.

I N H O U D T
V A N H E T
D E R T I E N D E B O E K .

Idomeneus verhaalt aan Mentor zyn vertrouwen op Protefilaus, en de kunstnaryen van dien gunsteling, die met Timocrates opgestemd hadt Philocles te bederven, en om hem zelf te verraden: hy staat hem toe, dat hy van die twee menschen tegen Philocles opgemaakt zynde, aan Timocrates bevolen hadt hen te gaan doden in eene tocht, daar deze zyne vloot regeerde, dat deze daar in gemist hebbende, Philocles hem gespaart, en zich naar het eilandt Samos begeven hadt, na dat hy de bestiering van de vloot gestelt hadt in handen van Polymenes, dien Idomeneus door eene geschreven order benoemt hadt; en dat hy, niet tegenstaande de verradery van Protefilaus, niet kon besluiten zich van hem te ontslaan.



D E
G E V A L L E N
V A N
T E L E M A C H U S

Zone van Ulyffes.

HET DERTIENDE BOEK.

REeds trok het gerucht der zachte en goede regering van *Idomeneus* eene menigte van volk van alle kanten. Zy kwamen zich onder zijne bescherming begeben, en hun geluk zoeken onder eene zo beminnelijke regering. Reeds beloofden de velden, dus lang met distelen en doornen bezet geweest zijnde, een rijken oogst en tot noch toe onbekende vruchten; de aarde oopende hare schoot voor de snede van het ploeg-yzer, en bereidde hare schatten om den landman te vergel-

II. Deel.

A 3

den:

den: de hoop blonk van alle kanten uit. In de valleie en op de heuvelen zag men kudde van schapen, die in 't gras huppelden, en grote kudde van ossen en jonge koeien, die door haar geloei de hoge bergen deden weërgalmen. Deze kudde wierden gemest in de weiden; 't is *Mentor*, die het middel heeft uitgevonden, om die kudde te hebben. *Mentor* raadde *Idomeneus* van de *Peuceten* (1), zijne naburen, alle overtollige zaken, die hy binnen *Salentum* niet meer wilde gedogen, te verruilen tegen vee, 't geen den *Salentinen* ontbrak.

Ter zelve tijdt was de stadt, en de omleggende dorpen vervult met brave jonge manschap, die langen tijdt in de ellende hadt gekwijnd, en die niet hadt derven trouwen, uit vreze van haar kwalen te vermeerderen. Wanneer deze zagen, dat *Idomeneus* van meêgaande gevoelens wierdt, en dat hy hun vader wilde zijn, hadden zy langer geen vreze meer voor den honger en andere roeden, daar de hemel de aarde mede drukt. Men hoorde niets anders dan een geroep van blijdschap, en liederen der herders en akkerlieden, die hunnen trouwdag vierden. Men zou geloof hebben, dat men den Godt *Pan* (m) zag met

(1) De *Peuceten* waren een volk, het welk dat gedeelte van het koninkryk Napels bewoonde, dat tegenwoordig *Terra di Bari* genoemd wordt. Namentlyk *Apulië* wierdt verdeeld in *Apulia* *Daunia*, en *Apulia* *Peucetia*, welke twee delen door de rivier *Aufidus* van malkander gescheiden wierden.

(m) Zeer veel zou 'er te zeggen zyn van *Pan*, indien men zich wilde inlaten om aan te tekenen, wat 'er *Baco*, in zyne *Sapientia Veterum*, en andere van gezegd hebben, also zy daar door den Godt van het Geheel-al, volgens de Grieksche betekenis van dat woordt, willen verstaan hebben. Het zy genoeg, dat men weet, dat de ouden hem voor

met eene menigte van *Satyren* (n) , en *Faunen* (o) onder de *Nymphen* (p) vermengd , danffende op den toon der fluit onder de fchaduwe der boffchen ; alles was in ruft en vrolijkheit , maar die blijdfchap was gematigd , en deze vermaaklijkheden dienden nergens anders toe , dan om zich van den zwaren arbeid te verpozen ; zy waren daar door levendiger en zuiverder.

De grijsaards verbaafd van te zien , 't geen zy in den loop van zo vele jaren niet hadden derven hopen , weenden door een overmaat van blijdfchap gemengd met tederheit ; zy verheften hunne bevende handen ten hemel ; Gezegend , zeiden zy , ô grote *Jupiter* , zy de koning , die u gelijk

A 4

is ,

voor den Godt der veehoederen , jagers , en landlieden gehouden hebben , die met zyne *Satyrs* gewoon was de *Nymphen* te belagen.

(n) De *Satyrs* komen ons in de fchriften der oude dichters meeft voor in het gefelfchap van *Pan* of van *Bacchus*. Zy waren ook veldgoden , maar , als men hunne geilheit aan een zyde zet , is'er niet veel van hen te zeggen. Ieder weet , dat zy als halve bokken verbeeld worden.

(o) De *Faunen* waren ook godheden van het veldt , en byna eveneens van gedaante als de *Satyrs* , behalven dat zy hoornen hadden. Daar zyn'er , die zeggen dat de *Satyrs* en de *Faunen* van eenen *Faunus* voort geteeld zyn. De boeren waren gewoon jaarlyx een geitie aan *Faunus* te offeren.

(p) De *Nymphen* wierden van de ouden geloofd een minder foort van Godheden te zyn ; en gelyk zy aan alle zaken Godheden toefchreven , zo verduchten zy een grote menigte *Nymphen* tot allerhande zaken , tot welke zy gene andere Godheden hadden. Zo waren'er hemelfche en aardfche *Nymphen* , zee *Nymphen* , rivier *Nymphen* , enz. doch die wierden weder in verfcheide foorten verdeelt. By voorbeeldt , onder de aardfche waren eenige bofch *Nymphen* , die *Dryaden* genoemd wierden ; berg *Nymphen* , die den naam hadden van *Orcaden* ; boom *Nymphen* , welke men *Hamadryaden* noemde ; boomgaard *Nymphen* , aan welke de naam van *Napeen* gegeven wierdt ; enz. Altydt worden zy verbeeld als jengdige en fchone maagden.

is, en die de grootste koning is, dien gy gemaakt hebt: hy is geboren voor het welwezen der menschen; vergeldt hem al het goet, 't geen wy van hem ontfangen; onze naneven, die uit de huwelijken, die hy begunstigt, zullen voortkomen, zullen hem alles, zelf hunne geboorte, verschuldigd zijn, en hy zal waarlijk de vader van alle zijne onderdanen wezen. De jongelingen en jonge dochters, die te zamen trouwden, be- toonden hunne vreugde alleen in het zingen van lofzangen ter eere van hem, die oorzaak was van deze hunne zo aangename blijdschap. De monden, maar noch meer de herten, waren vervuld met zijnen naam. Men achtte zich gelukkig hem te zien, en men vreesde hem te verliezen; dat verlies zou de uiterste droefheit voor ieder huisgezin geweest zijn.

Toen bekende *Idomeneus* aan *Mentor*, dat hy nooit gevoeliger blijdschap gesmaakt hadt, dan die van bemind te zijn, en zo veel menschen gelukkig te maken. Ik hadt dat nooit geloofd, zeide hy; het schein my toe, dat de grootsheit der vorsten nergens in bestondt, dan in zich te doen vrezen, en dat alle andere menschen om hunnent wille gemaakt waren; en al wat ik hadt horen zeggen van koningen, die de liefde en wellust hunner onderdanen geweest waren, schein my een loutere beufeling; tegenwoordig ken ik de waarheit daar van: maar ik moet u verhalen, op wat wijze men mijn gemoedt, van mijne tederste jonkheit af, vergiftigd heeft, aangaande het gezag der koningen: dat is het, dat al de ongevallen van mijn leven heeft veroorzaakt. Toeu begon *Idomeneus* dit verhaal:

Prote-

(1) *Protesilaus*, die een weinig ouder is dan ik, was die geen onder alle de jongelingen, dien ik meest beminde; zijn levendige en stoutmoedige inborst kwam best met mijn aardt overeen, hy voegde zich naar mijne zinnelijkheid; hy vleide mijne driften; en maakte een anderen jongeling, dien ik van gelijke beminde, en die *Philoctes* genaamd wierdt, by my verdacht; (2) deze vreesde de Goden, en hadt eene grootmoedige maar bezadigde ziel; hy stelde zijne grootheit niet in zich te verheffen, maar in zich te overwinnen, en niets verachtelyx te doen: hy sprak met my vrymoedig van mijne gebreken, en als hy zelf daar van al niet dorst spreken, deedt zijn stilzwygen en droevig wezen my genoegzaam verstaan, wat hy in my wilde bestraffen.

In het begin geviel my deze oprechtheit, en ik betuigde hem zomtjids, dat ik altijd met vertrouwen naar zijne vermaningen zou luisteren, om my voor de vleierey te bewaren. Hy zeide my, wat ik doen moest, om de voetstappen van mijn grootvader *Minos* na te volgen, en mijn koninkrijk gelukkig te maken; hy was wel zo wijs niet als gy, *Mentor*, maar zijne grondregelen waren goed, dat bevind ik nu meer en meer. De

A 5 kun-

(1) *Protesilaus* is de Marquis Louvois, dien de koning tot zyne gemeenzaamheit toeliet, die zyne vermakelykheden onderhieldt, en alle zyne gemoedsdriften vleide; maar hy maakte den Vicomte Turenne, hier na door *Philoctes* betekend, wel haast by hem verdacht.

(2) *Deze vreesde de Goden, enz.*] Het gehele leven van Turenne is een aaneenschakeling van grote, verhevene, en edelmoedige daden. De koning hadt een zonderling genoeg in zyn ommeegang, hy hoorde hem aan met vertrouwendheit, en ontfong uitmuntende lessen, ten opzichte van den oorlog, van hem. Die vertrouwendheit deedt de nayver van Louvois ontfleken.

kunstenaryen van *Protesilaus*, die nayverig en eerezuchtig was, deden my een walg krijgen van *Philocles*. Deze was zonder drift, en liet den anderen de voorrang, maar hy hieldt zich te vrede met my gedurig de waarheit te zeggen. zo lang ik naar de zelve wilde horen. 't Was mijn beste, en niet zijn geluk, dat hy zocht. *Protesilaus* deedt my ongevoelig geloven, dat hy een gemelijke en trotsche geest was, die al mijne daden berispte, en my niets afvergde, om dat hy zo vermetel was, dat hy aan my niet wilde verbonden ziju, en alleen de achting zocht van voor zo een mensch door te gaan, die alle eerampten verre te boven gaat (3). Hy voegde daar by, dat deze jonkman, die zo vrymoedig mijne mislagen bestrafte, daar tegen anderen van sprak met de zelve vryheit, en genoeg te verstaan gaf, dat hy weinig achting voor my hadt; dat hy dus mijn luister verminderde, en door den roem van een strenge deugt zich een weg zocht te banen tot de koninklijke waardigheid.

In het eerste kon ik niet geloven, dat *Philocles* my zocht van den throon te stoten. In de ware deugt vindt men eene oprechtheit, en eene edele vrymoedigheid, die niet kan nagebootst worden, waar in men zich niet kan misgrijpen, als men daar slechts aandachtig op let. Maar de onverzettelijkheit van *Philocles*, tegen mijne zwakheit, begon my te vervelen. De toegewendheden van *Protesilaus*, en zijn onuitputtelijk ver-

(3) Die alle eerampten verre te boven gaat.] Turenne hieldt altydt meer van zyn tytel van *Vicomte*, dan die van Marschalk van Frankryk, en meende, dat hy de laatste niet kon aannemen zonder zich zelf te verkleinen.

vernunft om nieuwe gemakelikheden voor my uit te vinden, deedt my met noch meer ongeduld de strengheit van den ander verdragen,

Ondertuffchen *Protefilaus* niet langer kunnende verdragen, dat ik het niet al wilde geloven, 't geen hy my van zynen vyandt zeide, nam voor met my daar niet meer van te fpreken, maar veel eer my daar van te overtuigen, door iets dat fterker was, dan alle zyne woorden. Zie eens, hoe hy volvoerde my te bedriegen; hy raadde my *Philocles* te zenden, om het bevel over de fchepen, welke die van *Carpathus* (q) zonden aantafien, te voeren; en om my daar toe te bewegen, zeide hy: Gy weet, dat ik niet verdacht ben in den lof, dien ik hem geef (4). Ik beken, dat hy moedt heeft, en een bekwamen aardt tot den oorlog; hy zal u beter dienen dan iemandt anders, en ik wil al mijn ongenoegen tegen hem zeer gaarn opofferen aan het belang van uwen dienst.

Ik was verrukt door het vinden van die rechtmatigheit en die billikheit in het hert van *Protefilaus*, dien ik de bediening mijner grootfte zaken hadt toevertrouwd. Ik omhelfde hem met een overmaat van blydfchap, en geloofde my zeer gelukkig te zijn, dat ik al mijn vertrouwen gefteld

(q) *Carpathus* is een eilandt, 't welk tegenwoordig *Serapanto* genoemd wordt, gelegen in de Middelfche zee, tuffchen *Creta*, of *Candië*, en *Rhodus*. De zee wordt daar omtrentd, naar het eilandt, de *Carpatifche zee* gheten.

(4) *Ik beken, dat hy moedt heeft, enz.*] De *Marquis Louvois* moeft noodzakelyk dat getuigenis geven aan de verdienften van den *Vicomte Turenne*; maar hy bediende zich van dat voorwendfel om hem van den koning te verwyderen. Hy zag hem voor zynen mededinger, en niet dan met nydige oogen aan.

feld hadt op een man , die my zo vry van alle drift en belang schein. Maar helaas ! wat zijn de vorsten mededogen waardig ! Deze man kende my beter , dan ik mijn eigen zelf kende ; hy wist , dat de koningen gemeenlijk wantrouwende en achteloos zijn ; wantrouwende , door eene gedurige ondervinding , die zy hebben van de kunstnaryen der bedorven menichen , van welke zy omringd zijn ; achteloos , doordien zy door de vermaaklykheden worden weggesleept , en gewoon zijn menschen te hebben , die voor hen op de staatzaken denken , zonder dat zy zelf die moeite willen nemen. Hy begreep dan , dat hy niet veel moeite zou hebben , om mistrouwen en yverzucht in my te verwekken tegen een man , die niet zou nalaten grote daden te verrechten , en boven al de afwezendheid hem alle gemakkelijkheden gevende om dien man lagen te leggen.

Philocles vertrekkende , voorzag wat hem zou kunnen overkomen. Zijt gedachtig , zeide hy , dat ik my niet meer zal kunnen verdedigen , dat gy alleen mijn vyandt zult horen , en dat ik u met gevaar van mijn leven behoudende , te zorgen heb , dat ik geen andere beloning zal hebben , dan uwe verontwaardiging. Gy bedriegt u , zeide ik tegen hem ; *Protesilaus* spreekt zo niet van u , als gy van hem doet ; hy pryft u , hy heeft achting voor u , en gelooft , dat gy de grootste bedieningen waardig zijt ; zo hy kwalijk van u begon te spreken , zou hy mijn vertrouwen verliezen. Vrees niet , ga heen , en denk niet , dan om my wel te dienen. Hy vertrok , maar liet my in eene ongeruste gemoeds gestalte.

Ik moet tegenwoordig bekennen , en ik zie klaar , hoe nodig het voor my was , dat ik meer
trou-

trouwe menschen moest gehadt hebben, om my met hen te beraden, en dat'er niets erger was, noch voor mijne achting, noch voor den voorspoedt mijner zaken, dan my aan een alleen over te geven. Ik zou ondervonden hebben, dat de wijze raadgevingen van *Philocles* my zouden bevryd hebben van vele gevaarlijke mislagen, waar in de trotschheit van *Protesilaus* my hadt doen vallen. Ik merkte wel, dat 'er in *Philocles* een grondt van oprechtheit en betamelijke gevoelens was, die zich in *Protesilaus* niet opdeden; maar ik hadt *Protesilaus* alles laten behandelen met eene meesterachtigheid, die ik byna niet meer kon wederstaan. Ik was vermoeid van my altijd tusschen deze twee menschen te vinden, die ik niet kon doen overeenstemmen; in die vermoeidheit wilde ik liever uit zwakheit iets wagen, ten koste der staatzaken, en in vryheit eens adem halen. Ik dorst tegen my zelf niet zeggen, dat ik zo schandelijke reden hadt voor de keur, die ik gedaan hadt; maar deze schandelijke reden, die ik niet dorst ontdekken, liet echter niet na in het binnenste van mijn hert heimelijk te werken, en een ware beweegreden te zijn, van al het geen ik deedt.

(5) *Philocles* overviel de vyanden, behaalde eene vol-

(5) *Philocles overviel de vyanden, enz.*] Dat ziet op den veldtocht des jaars 1675 in Duitschlandt, toen de Vicomte Turenne Montecuculi sloeg, en zich haastte om weder te keren, also hy gebrek aan levensmiddelen hadt; maar Louvois deedt den Marschalk Crequi derwaards trekken met eenige krygsbenden uit Vlaanderen om hem daar te houden. De Vicomte dat onderstant bekomen hebbende maakte zich gereed om den keizerschen slag te leveren, doch hy wierdt ondertusschen met een kanonkogel dood geschoten, zo als men de slag by Altenheim zou aangaan.

volkome overwinning, en spoedde zich om weder te keren, om de kwade dienſten, die hy te vrezehad, voor te komen; maar *Proteſilaus*, die noch geen tyd gehad hadt om my te bedriegen, ſchreef hem, dat ik begeerde, dat hy in het eilandt *Carpathus* eene landing zou doen, om de vrucht van de overwinning te plukken. In waarheit, hy hadt my overreed, dat ik ligtelyk meeſter van dat eilandt zou worden, maar (6) hy maakte het zo, dat in deze onderneming veel nodige dingen aan *Philocles* ontbraken, en hy verboudt hem aan zekere order, die verſcheide ongelegenheden in de uitvoering van de zelve veroorzaakten. Ondertuſſchen bediende hy zich van een zeer ondeugend huisgenoot, dien ik by my hadt, en die op alles lette, tot de minſte zaken toe, om 'er hem rekeuſchap van te geven, niet tegenſtaande het ſcheen, dat zy malkander weinig zagen, en noch minder overeen kwamen.

Die huisgenoot, *Timocrates* genaamt, kwam my op zekeren dag zeggen, als een groot geheim, dat hy een zeer gevaarlijke zake ontdekt hadt. *Philocles*, zeide hy tegen my, wil zich bedienen van uwe zee-macht, om zich zelf koning te maken van het eilandt *Carpathus*. De hoofden der benden zijn aan hem verbonden, al de ſoldaten zijn door milddadigheid gewonnen, en noch meer door eene verderffelijke ongebondenheit, waar in hy hen laat leven; hy is opgeblazen door zijne overwinning. Zie daar een brief, dien hy geſchre-

(6) Hy maakte het zo, dat in deze onderneming enz.] Op die wyze handelde Louvois de Generaals, die hem eenigzins in den weg waren: hy liet hen aan alles gebrek hebben, en maakte, dat zy den kwaden uitſlag, daar hy zelf de oorzaak van was, moeſten verantwoorden.

schreven heeft aan een zijner vrienden, over zijn voorwerp van zich koning te maken: na zo baarblykelijk een bewijs kan men niet meer twijffelen.

(7) Ik las dien brief, en die scheen my met de handt van *Philocles* geschreven: men hadt volkomen zijne handt weten na te bootsen, en 't was *Protesilaus*, die het gedaan hadt met *Timocrates*. Deze brief bragt my in eene zeer grote onsteltnisse; ik herlas dien zonder ophouden, en in mijn ontroerd gemoedt al de gevoelige merktekenen, die hy my gegeven hadt van zijne oprechtheit en goede trouwe, doorlopende, kon ik my niet inbeelden, dat die van *Philocles* was. Wat kon ik ondertuiffchen doen? Wat middel om een brief te wederstaan, aangaande welken my dacht, dat ik verzekerd was, dat hy geschreven was met de handt van *Philocles*?

Wanneer *Timocrates* zag, dat ik zijne kunstnaryen niet langer kon tegenstaan, zette hy die verder voort. Zoude ik, zeide hy my, al haperende in het spreken, u wel derven een woordt, dat in dezen brief is, doen opmerken? *Philocles* zegt tegen zijn vriendt, dat hy in vertrouwendheit kan spreken met *Protesilaus*, (8) over eene zake

(7) Ik las dien brief, en die scheen my met de handt van *Philocles* geschreven.] Dat ziet op de ongenade van den hertog van Navailles, daar reeds van gesproken is. Men stelde den brief, die de Marquis de Vardes en de Graaf van Guiche in handen der koninginne deden vallen. om haar kennisse te geven van de minneryen des konings met la Valiere, op rekening van den hertog van Navailles. Men heeft ook reeds aangetekent, dat de Schryver de gewoonte heeft van de verbeeldingen onder een te mengen om het hof te misleiden. Om die reden moet men denken, dat de zaken minder aaneengeschakeld zyn.

(8) Over eene zake, die hy niet anders dan in cyfer verdrukt.

zake , die hy niet anders dan in cyfer uitdrukt : zekerlijk *Protesilaus* is een medestander van *Philocles* , zy hebben de vriendschap gemaakt ten uwen koste. Gy weet , dat het *Protesilaus* is , die aangedrongen heeft om *Philocles* tegen de *Carpathiërs* te zenden ; zederdt eenigen tijd heeft hy opgehouden hem by u zwart te maken , als hy wel eer zomtjids pleeg te doen : in tegendeel verheft hy hem in alle gelegenheden ; zy hebben zederdt eenigen tijd malkander met veel beleefdheit bejegend. Buiten twijffel heeft *Protesilaus* dien weg ingeslagen , om het overmeesterde *Carpathus* met *Philocles* te delen ; gy ziet zelf , dat hy gewild heeft , dat men deze onderneming zou aanvangen tegen alle overleg , en dat hy voorgenomen heeft uwe vloot te verderven , om zijn heerschezucht te voldoen. Kunt gy geloven , dat hy de heerschezucht van *Philocles* zo zou willen voortzetten , zo zy noch te onvrede op malkander waren ? Neen , neen , men kan niet langer twijffelen , of deze twee menschen zijn vereenigd , om gezamentlijk den thron te beklimmen , en mogelijk om de uwe het onderste boven te keren. Dus tegen u sprekende , weet ik , dat ik mijn zelf voor hunne
wraak-

drukt.] Men zou door dien brief ook wel kunnen verstaan , het ontwerp van Belle-Ile te versterken , en zich daar naartoe te begeven , zo men hem wilde overvallen , het welk gevonden wierdt onder de papieren van Fouquet. Dan zal Timocrates de Abt Fouquet zyn , die zyn broeder verraadde , met deszelfs geheim aan den Cardinaal Mazarin te ontdekken. Op welke dezer twee omstandigheden men deze plaats toepast , zal het genoeg zyn om te doen zien , hoe ver de ligtgelovigheid des konings ging , die zonder veel onderzoek die twee menschen veroordeelde , waar van de een gansch onschuldig was , en de andere veel minder schuldt hadt dan men zich inbeelde.

Wraakzucht bloot stel, zo gy, ondank mijn oprecht aanbrengeu, hen langer uw gezag in handen laat: maar wat is daar aangelegen, als ik u maar de waarheit zeg.

Deze laatste woorden van *Timocrates* maakten een groten indruk op my; ik twijffelde niet meer aan het verraadt van *Philocles*, en ik mistrouwde *Protesilaus* als zijnen vriendt. Ondertusschen zeide *Timocrates* zonder ophouden tegen my: zo gy vertoeft, tot dat *Philocles* het eilandt *Carpathus* heeft vermeestert, dan zal het te laat zijn, om zijne voornemens te verhinderen; haast u met u van hem te verzekeren, terwijl het noch in uwe macht is.

Ik hadt een affchrik van de zeer grote veinzery der menschen, en wist niet, op wien ik meer mogt vertrouwen; na dit verraadt van *Philocles* ontdekt te hebben, zag ik geen mensch meer op den aardbodem, van wiens deugt ik my kon verzekeren. Ik hadt voorgenomen terstondt dezen trouwlozen te doen sterven, maar ik vreesde voor *Protesilaus*, en wist niet, wat ik ten zynen opzichte zou doen; ik vreesde, dat ik hem schuldig zou vinden, en dorst my ook op hem niet vertrouwen. Eindelyk kon ik in myn ontroering niet nalaten hem te zeggen, dat *Philocles* my verdacht was geworden. Hy scheen daar over verbaasd; stelde my zijn oprecht en bezadigd gedrag voor; en verhefte zijne verdiensten; met een woordt, hy deedt al wat hy kon, om my wijs te maken, dat hy zeer wel met hem stondt. Aan de andere kant liet *Timocrates* niet een oogenblik voorbygaan, om my op dit onderling verstandt te doen acht geven, en om my te verplichten *Philocles* te doen sterven, terwijl ik my noch van

hem kon verzekeren. Zie eens, mijn waarde *Mentor*, hoe ongelukkig de koningen zijn, en hoe zeer zy bloot gesteld zijn, om het speeltuig van andere menschen te zijn, zelf als die schijnen te beven voor hunne voeten.

Ik meende een trek van een groten staatkundigen uit te voeren, en *Protesilaus* te misleiden met *Timocrates* heimelijk naar de vloot af te zenden om *Philocles* te doen sterven. *Protesilaus* zette zijn veinzery tot het uiterste voort, en bedroog my des te beter, om dat hy my klaar voorkwam, als iemandt, die zich hadt laten bedriegen. *Timocrates* vertrok dan, en vondt *Philocles* genoeg belemmerd met de landing; hem ontbrak alles: want *Protesilaus* niet verzekerd zijnde, of deze verdichte brief zijn vyandt wel zou kunnen verderven, wilde ter zelve tijdt een ander hulpmiddel gereed hebben, door den kwaden uitslag van eene onderneming, van welke hy my zo veel hadt doen hopen, die niet zou nalaten my tegen *Philocles* te verbitteren. (9) Deze hielt echter dien zwaren oorlog dragende door zijn moedt, door zijn vernuft, en door de liefde, die de soldaten hem toedroegen. Niet tegenstaande al de wereldt moest bekennen, dat deze landing roekeloos was, en ramspoedig voor den *Cretenzen*, deedt echter ieder zijn uiterste best, om die wel te doen uitvallen; even als of hun leven en geluk aan den goeden uitslag gehangen hadt. Ieder was gewillig om alle uur zijn leven te wagen,

(9) Deze hielt echter dien zwaren oorlog dragende.] Dus hielt Turenne menigmaal in Duitschlandt, daar hy veeltyds gebrek aan alles hadt, den oorlog meer dragende door zyn moedt, door zyn verstandt, en door de liefde, die het volk voor hem hadt, dan door eenig ander onderstandt.

gen, onder zo wijzen opper-hoofdt, en die zo veel moeite deedt om zich van elk te doen beminnen.

Timocrates hadt alles te vrezen, willende dit opper-hoofdt doen sterven in 't midden van een leger, 't geen hem met zo veel yver beminde; maar de woedende heerschezucht is blind. *Timocrates* vondt niets te zwaar om *Protesilaus* te verhoegen, met wien hy zich inbeeldde, dat hy my na de doot van *Philocles* onbepaald zou regeren. *Protesilaus* kon geen eerlijk man verdragen, wiens gezicht alleen een heimelijk verwijt van zijne menigvuldige gebreken was, en die, met my de oogen te oopenen, al zijne voornemens kon onder de voet werpen. *Timocrates* verzekerde zich van twee ooversten, die gedurig by *Philocles* waren: hy beloofde hen uit mijnen naam grote vergeldingen, en vervolgens zeide hy tegen *Philocles*, dat hy gekomen was, om van mijnent wegen hem eenige geheime zaken voort te dragen, en die hy hem niet moest ontdekken, dan in tegenwoordigheid dezer twee oversten. *Philocles* ging met hen, en met *Timocrates*, in een afzonderlijk vertrek, dat zy toe sloten. Daar op bragt *Timocrates* aan *Philocles* een steek met een pook; maar de steek schampte af, en ging niet diep door. *Philocles*, zonder zich te verzetten, ontweldigde hem de pook, en bediende zich daar van tegen hem en de twee andere: ter zelve tijdt schreeuwde hy; men schoot toe, liep de deur met geweldt op, en verlostte *Philocles* uit de handen dezer drie menschen, die ontroerd zijnde hem niet vinnig aangegrepen hadden. Zy wierden gevangen, en men zou hen terstondt verscheurd hebben, zo euvel nam het leger de zake

op, ten ware *Philocles* de menigte hadt wederhouden. Vervolgens nam hy *Timocrates* met zich in 'tbyzonder, en vroeg hem met zachtzinnigheid, wie hem genoodzaakt hadt om zo afschuwelijken daadt aan te vangen. *Timocrates*, vrezende, dat men hem zou doen sterven, vertoonde in alle haast de order, die ik aan hem in geschrift gegeven hadt, om *Philocles* te doden; en gelijk de verraders altijd lafhertig zijn, zo dacht hy zijn leven te behouden, door aan *Philocles* het gansche schelmstuk van *Protesilaus* te ontdekken.

Philocles verbaafd, dat hy zo veel kwaadaardigheid in de menschen zag, nam een zeer bezadigd besluit. Hy verklaarde aan het gansche leger, dat *Timocrates* onschuldig was, hy stelde hem in veiligheid, en zondt hem te rug naar *Crete*; hy gaf het bevel van het leger over aan *Polimenes*, dien ik genoemd hadt in mijn schriftelijke last, om het bevel te voeren, als *Philocles* zou gedoodt zijn. Eindelijk vermaande hy het gansche leger tot die trouwheit, welke het aan my schuldig was, en stak by nacht over met een ligte bark, die hem bragt in het eilandt *Samos*, daar hy stil leeft in armoede en eenzaamheit, zich om zijn kost te winnen bezig houdende met beelden te houwen, en willende niet meer horen spreken van bedrieglijke en onrechtvaardige menschen, en vooral niet van koningen, die de ongelukkigste en verblindste van alle de menschen zijn.

Op deze plaats viel *Mentor Idomeneus* in zijne reden. Hoe! zeide hy, duurde het noch lang eer gy de waarheit ontdekte? Neen, antwoordde *Idomeneus*, ik bemerkte de list en lagen van *Protesilaus* en *Timocrates* meer en meer. Zy kregen zelf verschil met malkander: want boosaardige
menschen

menſchen kunnen bezwaarlijk lang vereenigd blijven. Hunne verdeeldheit begon my den afgrondt, daar zy my in hadden nedergeworpen, te vertonen. Hoe! hernam *Mentor*, naamt gy geen voor-nemen om u van den een en den ander te ontdoen? Helaas! mijn waarde *Mentor*, zeide *Idomeneus*, is de zwakheit en belemmering der vorſten u onbekend? Als zy zich eenmaal hebben overgegeven aan bedorven en ſtoute menſchen, die de kunſt hebben van zich zelf noodzaaklijk te maken, kunnen zy op geen vryheit meer hopen. De gene, die zy meeft verachten, zijn de zulke, welke zy beſt handelen, en met weldaden ophopen. (10) Ik hadt een aſſchrik van *Proteſilaus*, en ik liet hem het gansche gezag. Miſſelijke beguicheling! Ik was in mijn ſchik, dat ik hem kende, en hadt de macht niet, om het gezag, dat ik hem overgelaten hadt, wederom te nemen; daarenboven vondt ik hem gemakkelijk, verplichtende, vernuftig om mijne hertſtochten te vleien, en brandende van yver voor mijne belangen; eindelijk ik hadt reden om my by mijn zelf te verſchonen wegens mijn eige zwakheit. Dat was, om dat ik de ware deugt niet kende, by gebrek van dat ik geen keur hadt weten te doen van treffelijke mannen, die mijne zaken konden waarnemen. Ik verbeeldde my, dat 'er geen zodanige in de wereldt waren, en dat de vroomheit een fraaie herſſchenſchim was. Wat helpt het, zeide ik by mijn zelf, de moeite te nemen, om te ontkomen

B 3

uit

(10) Ik hadt een aſſchrik van *Proteſilaus*, enz.] De koning hadt op het laaſte een groten afkeer van Louvois, en ondertuſſchen hadt hy de macht niet meer om zich van hem te ontdoen, naardien hy zich aan hem overgegeven hadt, en door hem beſtierd wierdt.

uit de handen van een bedorven mensch, om wederom te vervallen in die van een ander, die niet minder op zijn eige voordeel gezet, noch oprechter zal zijn dan de eerste? Ondertusschen kwam de vloot, door *Polymenes* bestierd, wederom terug. Ik dacht niet meer om het eilandt *Carpathus* te bemachtigen, en *Protesilaus* kon zo zeer niet veinzen, of ik merkte genoegzaam, hoe zeer het hem speet, dat hy wist, dat *Philocles* te *Samos* in veiligheid was.

Mentor viel nochmaal *Idomeneus* in zijne reden, om te weten, of hy, na zo een schrikkelijk ver-raadt, *Protesilaus* het bewindt van alle zijne zaken noch hadt toevertrouwd. (11) Ik was, antwoordde *Idomeneus*, te groot een vyandt van bezigheid, en ik hadt my niet genoeg op de zaken gelegd, om my uit zijne handen te redden; men zou de order, die ik tot mijn gemak vastgesteld hadt, geheel hebben moeten veranderen, en een onwetend mensch onderwijzen: dus hadt ik nooit moeds genoeg om dat te derven ondernemen; ik wilde liever mijne oogen sluiten om de kunstnaryen van *Protesilaus* niet te zien. Ik troofte my alleen daar mede, dat ik aan eenige vertrouwde personen deedt verstaan, dat zijn kwade trouw my niet onbekend was. Op deze wijze geloofde ik, dat ik maar half bedrogen wierdt, naardien ik wist, dat ik bedrogen wierdt. Ook deedt ik

van

(11) *Ik was al te groot een vyandt van bezigheid.*] Zie daar de ware reden, waarom de koning niet kon besluiten een staatsdienaar, die hem noodzakelyk geworden was, van zich te laten gaan. Hy vondt zyn gemak daar by, dat hy zich liet bedienen van een man, die hem wel diende, schoon hy hem menigmaal de dienften vry duur aanrekende.

van tydt tot tydt *Protesilaus* merken, dat ik zijn juk met ongeduldt verdroeg, en nam zomtijds mijn vermaak in hem tegen te spreken, en in het oopenbaar eene zake, die hy gedaan hadt, te misprijzen, en tegen zijn gevoelen te besluiten: maar gelijk hy mijne traagheit en luiheit kende, kreunde hy zich niet aan al mijn moeielijkheid; hy kwam gedurig weder tegen my op; hy wist nu dringende middelen te gebruiken, dan ootmoedige en inwikkellende; byzonder als hy bemerkte, dat ik tegen hem verstoord was, verdubbelde hy zijne zorgen, om my nieuwe vermaaklijkheden te verzorgen, die bekwaam waren om my te verzachten, of om my in te wikkelen in eenige zaken, waar in hy gelegenheit hadt om zich noodzakelijk te maken, en om zijn yver voor mijne achting te doen gelden.

Niettegenstaande dat ik op mijn hoede was tegen hem, liet ik die wijze van mijne driften te vleien my gestadig wel gevallen. Hy hadt kennisse van mijn geheimen; hy verligte my in alle belemmeringen; en (12) hy deedt al de wereldt voor mijn gezag beven. Eindelijk kon ik niet denken om hem uit zijn ampt te stoten: maar hem in zijn plaats bevestigende, stelde ik alle eerlijke lieden buiten staat om my mijne ware belangens te vertonen. Zederdt dat oogenblik hoorde men geen vry woordt meer in mijne

B 4

raad-

(12) *Hy deedt al de wereldt voor myn gezag beven.*] Al wat hier voor gaat, en al wat volgt, is een volkomen schildery van den Marquis Louvois, 't geen hem zeer wel gelijkt. Hy hadt zich zelf zo noodzakelyk by den koning en zo onzagchelyk voor het gansche koninkryk gemaakt, dat die Monarch niet zag dan door de oogen van Louvois, en dat niemandt hem dorst aanspreken.

raadvergaderingen ; de waarheit week verre van my af ; de dwaling , die den val der koningen bereidt , strafte my , om dat ik *Philocles* hadt opgeofferd aan de wrede eerzucht van *Protesilaus*. Zelf die gene , die de meeste zucht voor mijn staat hadden , geloofden niet verplicht te zijn , om my uit die doling te helpen. Na een zo dodelijk voorbeeldt , mijn waarde *Mentor* , was ik zelf bevreesd , dat de waarheit deze wolken mogt doorbreken , en in weerwil van al deze vleiens voor my verschijnen ; want hebbende geen macht meer om haar te volgen , was haar licht my hinderlijk ; ik gevoelde by mijn zelf , dat zy my zware knagingen veroorzaakte , zonder my te kunnen redden uit zo een dodelijke belemmering. Mijn moedeloosheit , en het meesterfchap , dat *Protesilaus* over my oeffende , wierpen my in een foort van wanhoop van ooit wederom in vryheit te zullen komen. Ik wilde zo een fchandelyken staat niet zien , noch gedogen dat andere die zagen. Waarde *Mentor* ! gy kent de ydele hoogmoedt en valsche roem , daar de koningen in opgevoed worden. Nooit willen zy ongelijk hebben. Om eene misflag te bedekken , doen zy 'er honderd bedryven ; veel eer dan te bekennen , dat men hen misleid heeft , of de moeite te nemen van zich uit hunne dwaling te redden , moeten zy zich al hun leven laten bedriegen. (13) Zie daar den staat der zwakke

(13) Zie daar den staat der zwakke en onarbeidzame vorften.]
 Zodanige was juist de staat van Louis den XIV. gedurende zyn gehele regering : hy is zyn gansche leven bedrogen geweest , om dat de ydele glorie aan de eene kant hem bellette zyne dwalingen te zien , en dat aan de andere niemandt dorft ondernemen hem de waarheit te ontdekken.

ke en onarbeidzame vorsten ; deze was net de mijne.

Wanneer ik moest vertrekken naar de belegering van *Troje*, liet ik, toen ik vertrok, het bewindt van zaken in handen van *Protesilaus*, hy bestierde die in mijn afwezen met hoogmoedt, en onmêdogenheit : het gansche koningrijk van *Crete* zuchtte onder zijne dwingelandy, maar niemandt dorst my de verdrukking mijns volks ver-tonen : men wilt, dat ik vreesde de waarheit te zien, en dat ik aan de wreedheit van *Protesilaus* al de zodanigen, die tegen hem dorsten spreken, overgaf ; maar hoe men het minder dorst verspreiden, hoe het kwaadt geweldiger wierdt. Hy verplichtte my in het vervolg den dapperen *Meriones* (r) weg te jagen, die my met zo veel roem in de belegering van *Troje* gevolgd was. Na onze wederkomst wierdt hy nydig op hem, als op al die ik beminde, en die eenige deugt vertoonden.

Gy moet weten, waarde *Mentor*, dat al mijne ongelukken hier uit gesproten zijn. 't Is niet zo zeer de doodt van mijnen zone, die den opstandt der *Cretenzen* veroorzaakt heeft, als wel de wraak der Goden, tegen mijne mislagen opgehitst zijnde, en de haat des volks, die *Protesilaus* my op

B 5

den

(r) Deze *Meriones* is een boezemvriendt van *Idomeneus* geweest, en hadt nevens hem het gezag over de schepen, die van *Crete* naar *Troie* gezonden wierden. Gedurende de belegering was hy de voerman van *Idomeneus* ; want alzo, volgens de beschryving van *Homerus*, de helden daar vochten op wagenen staande, met welke zy tegen de helden van de andere party aanreden, namen zy de zulke tot voerlieden, op welke zy zich meest vertrouwden. Onze Schryver noemt *Meriones* dapper. *Homerus* maakt geen zwarigheid van hem zelf by *Mars* te vergelykenen,

den hals gehaald hadt. Wanneer ik het bloedt van mijnen zone vergoot, hadden de *Cretenzen*, afgemat door eene strenge regering, hun uiterste geduldt verloren; en de afschrik dezer laatste daadt deedt niet dan van buiten te vertonen, 't geen langen tijd in 't binnenste der herten was verborgen geweest. *Timocrates* volgde my in de belegering van *Troje*, en gaf aan *Protesilaus* heimelijk door brieven berecht van alles, dat hy kon ontdekken. Ik merkte wel, dat ik gevangen was; maar ik deedt mijn best om daar niet aan te denken, wanhopende een hulpmiddel daar toe te zullen vinden. Wanneer de *Cretenzen* op mijn wederkomst oproerig wierden, waren *Protesilaus* en *Timocrates* de eerste, die de vlucht namen. Zy zouden buiten twijffel my verlaten hebben, zo ik niet was gedwongen geweest byna zo haastig van daar te vluchten als zy. Maak vry staat, mijn waarde *Mentor*; dat menschen, die in voorspoedt onhandelbaar zijn, altijd neêrflchtig en verschrikt zijn in tegenspoedt. (14) Het hoofd loopt hen om, zo haast de onbepaalde macht hen ontschiet. Men ziet hen dan zo ootmoedig, als zy te voren hoogmoedig waren; in een oogenblik gaan zy over van het eene uiterste tot het andere.

Mentor zeide tegen *Idomeneus*: watis de reden, dat gy, deze twee boze menschen grondig kennende, tegenwoordig hen noch by u houdt, gelijk ik

(14) Het hoofd loopt hen om Men ziet hen dan zo ootmoedig enz.] Zo was het ook met Louvois. Zo haast als de koning zich eenigzins koel tegen hem betoonde, was hy wanhopig, en stelde zich op het alleronderdanigst aan. Meer dan eens heeft hy het gezag van Mad. de Maintenon nodig gehad om zich te herstellen.

ik zie? Ik ben niet verwonderd, dat zy u gevolgd hebben, kunnende voor hun eige belangen niets beter; zelf kan ik begrijpen, dat gy een edelmoedige daadt gedaan hebt met hen een schuilplaats te vergunnen in dit uw nieuw bevestigd rijk: maar waarom u zelf noch aan die menschen overgegeven na zo veel wrede ondervindingen?

Gy weet niet, antwoordde *Idomeneus*, hoe onnut alle ondervindingen zijn voor verwijfde en onarbeidzame vorsten, die zonder opmerking leven. Zy zijn van alles kwalijk voldaan, en hebben niet moeds genoeg om iets te herstellen. De gewoonte van zo vele jaren was als yzere ketenen, die my aan deze twee menschen verbonden, want zy omringden my in alle gelegenheit. Zederdt dat ik hier ben geweest, hebben zy my in al deze overmatige onkosten, die gy gezien hebt, geworpen; zy hebben dezen opkomenden staat uitgeput; zy hebben my dezen oorlog op den hals gehaald, daar ik, zonder u, mijn ondergang in zou gevonden hebben. Ik zou binnen *Salentum* wel haast de zelve ongelukken gesmaakt hebben, die ik in *Crete* gesmaakt heb; maar gy hebt eindelijk my de oogen geopend, en gy hebt my den moedt ingeboezemt, die my ontbrak, om mijn zelf uit de dienstbaarheid te redden. Ik weet niet, wat gy in my gewrocht hebt; maar zederdt dat gy hier geweest zijt, gevoel ik my een ander mensch.

Mentor vroeg vervolgens aan *Idomeneus*, hoedanig het beleid van *Protesilaus* in deze verandering van zaken geweest was. (15) Niets is listiger, ant-

(15) Niets is listiger enz.] Louvois was zeer listig, en zeer

antwoordde *Idomeneus*, dan 't geen hy zederdt uw aankomst alhier gedaan heeft. Aanstonds vergat hy niets om van ter zijde eenig wantrouwen in mijn gemoedt te verwekken; hy sprak niets tegen u lieden, maar daar waren verscheide menschen, die my kwamen berichten, dat deze twee vreemdelingen zeer te vrezen waren. De een, zeiden zy, is de zoon van den bedrieger *Ulysses*; de andere is een achterhoudend mensch, en van een ondoorgrondelijken inborst: zy zijn gewoon om te zwerven van koninkrijk tot koninkrijk; wie weet, of zy niet eenig voornemen tegen dit rijk gesmeed hebben? Deze zwervers verhalen zelf, dat zy grote onlusten hebben verwekt in alle landen, daar zy doorgetrokken zijn. Zie hier een opkomenden staat, en noch niet ter deeg gevestigd: de minste bewegingen kunnen dien het onderste boven werpen!

*Protésilau*s zeide niets, maar trachtte my van zelf het gevaar en de buitensporigheid van al de verbeteringen, die gy my wilde doen ondernemen, te doen zien: hy schoof het op mijn eigen aanbelang. Zo gy, zeide hy, maakt, dat uwe onderdanen overvloedt hebben, zullen zy niet meer willen arbeiden; zy zullen trotsch en onhandelbaar worden, en altydt gereed zijn om oproer te verwekken; (16) daar is niets dan de
zwak-

zeer bekwaam om achterdocht in den koning te verwekken tegen alle de gene, die hem naderden. Eindelyk bragt hy het zo verre, dat hy alle groten van den koning verwyderde; en men kon de throon niet naderen dan door zyne tusschenkomst.

(16) Daar is niets dan de zwakheit en ellende enz.] Het is altydt de grondregel der staatsdienaren van Frankryk geweest zederdt Richelieu, dat men altydt het volk moest beletten om het te beletten tot een optandt te komen. Louis
de

zwakheit en ellende, die hen nederig maakt, en die hen kan verhinderen het gezag te wederstaan. Zomtijds trachtte hy zijn vorig gezag in handen te krijgen, en om my over te halen bedekte hy dat onder het voorwendfel van yver voor mijnen dienst. Als gy het volk verligt, zeide hy tegen my, vernedert gy de koninklijke macht, en daar door doet gy uw volk zelf een onverbeterlijk ongelijk aan; want het is nodig voor zijn eigen rust, dat men het laag houdt.

Op dat alles antwoordde ik, dat ik het volk wel zou weten in zijn plicht te houden, met my door het zelve te doen beminnen, zonder eenigzins mijn gezag te laten zakken, niet tegenstaande ik het zocht te verlichten met alle schuldigen zonder oogluikinge te straffen, en eindelijk door de kinderen eene goede opvoeding te geven, en aan het volk een geschikte tucht, om het te houden in een eenvoudig, matig, en arbeidzaam leven.

Hoe nu! zeide ik, kan men op geen andere wijze een volk zich onderwerpen, dan met het zelve van honger te doen sterven? Wat onbarmhertigheid is dat! Wat beestachtige staatkunde! Hoe veel volkeren zien wy zachtelijk gehandeld, en zeer getrouw aan hunne vorsten? 't Geen opstanden veroorzaakt, is de eerezucht, en de ongerustheit der groten van een staat, wanneer men die al te veel toelaat, en hunne driften geen palen stelt; 't is de menigte van groten en kleinen, die in wellust, in dertelheit, en ledigheid leven; 't is de grote overvloedt van oorlogslieden, die de
nutte

de XIV. was van gedachten, dat hy zo veel te machtiger was, hoe zyne onderdanen zwakker en ellendiger waren.

nutte en heilzame bezigheden, die men in tijdt van vrede heeft, verwaarlozen; eindelijk 't is de wanhoop van kwalijk gehandelde volkeren, 't is de onmêgaandheit, de hoogmoedigheid der koningen, en der zelve lafhertigheid, die hen onbekwaam maakt om een wakend ooge te houden over al de leden van staat, om onlusten voor te komen. (17) Zie daar, wat de opstanden veroorzaakt, en niet het broodt, dat men den akkerman in vrede laat eeten, na dat hy het gewonnen heeft in het zweet zijns aanschijs.

Wanneer *Protesilaus* zag, dat ik onverzettelijk bleef by deze grondregelen, heeft hy een zijde, recht strijdig met zijn vorige gedrag, gekozen; hy heeft begonnen die grondregelen, die hy niet hadt kunnen om verre stoten, te volgen; hy heeft geschenen, of hy daar smaak in hadt, van de zelve overtuigt te zijn, en zich aan my daarenboven verplicht te achten, om dat ik hem hadt verlicht; hy gaat verder, dan ik zelf kan begeren, om de armen te verligten; hy is de eerste in my hunne noodwendigheden te vertonen, en in te schreeuwen tegen de bovenmatige onkosten. Gy weet zelf, dat hy u prijst, dat hy vertrouwendheit betuigt, en niets vergeet om u te behagen. Wat *Timocrates* aangaat, die begint niet wel over een te komen met *Protesilaus*, en tracht zich

(17) Zie daar, wat de opstanden veroorzaakt.] Daar is waarlyk nooit iets anders geweest dan de wanhoop der onderdanen, door de strengheit der staatsdienaren kwalijk gehandeld zynde, welke de Fransche aangezet heeft, om het jok, het welk al te zwaar geworden was, af te schudden. Zo lang als het draaglyk is, dragen zy het door de natuuryke genegenheit, die zy hebben voor hunne vorsten, die hen al voor langen tydt gewend hebben een matig jok te dragen.

zich onafhankelijk te maken. *Protefilaus* is daar nayverig over, en 't is ten deele door hunne verschillen, dat ik hunne ontrouw ontdekt heb.

Mentor zachtelijk lagchende, antwoordde *Idomeneus* op deze wijze: Wel hoe! zijt gy zo vele jaren na een zo zwak geweest, zelf tot u door twee booswichten, welker verraadt u bekend was, te laten ringeloren? Ah! gy weet niet, antwoordde *Idomeneus*, wat listige menschen niet al vermogen op het gemoedt van een onbedreven koning, die zich op hen verlaat in alle zijne zaken. Daar benevens heb ik u reeds gezegd, dat *Protefilaus* zich tegenwoordig uwe inzichten, ten opzicht van het gemene welzijn, laat welgevallen.

Mentor hervatte dus zijne reden op eene statige wijze: Ik zie niet dan al te wel, hoe veel de kwade menschen by de koningen vermogen, boven de vromen; gy zijt daar van een schrikkelijke voorbeeldt: maar gy zegt, dat ik u de oogen, aangaande *Protefilaus*, heb geopent, en die zijn noch zo gesloten, dat gy het bestier van uwe zaken aan dezen mensch, die niet waardig is te leven, overlaat. Weet dan, dat de boze menschen niet onbekwaam zijn om goet te doen; zy doen dat onverschillig, even als het kwaadt, wanneer het kan dienen om hunne eerzucht te voldoen: kwaadt te doen kost hen niets, vermids geen trek tot het goede, of eenige grondregel van deugt, hen wederhoudt; maar zo doen zy ook het goede, vermids hunne verdorvenheit hen aandringt om dat te doen, op dat zy goed mogen schijnen, om de overige menschen te bedriegen. Om eigentlijk te spreken, zy zijn niet bevatbaar van de deugt, schoon zy die schijnen te oefenen; maar zy zijn bekwaam om by alle andere gebreken het afgrijselijkste van alle, namentlijk de
ge

geveinsdheit, te voegen. Zo lang gy volstrekt het goede wilt doen, zal *Protesilaus* gereed zijn, om dat met u te doen, om zijne achting by u te bewaren; maar zo haast als hy eenige onbedachtzaamheit in u bemerkt, om daar van te wijken, zal hy niets vergeten om u wederom te doen vallen in uwe dwaling, en met vryheit wederom aannemen zijaen bedriegliken en woesten aardt. Kunt gy in eere en gerustheit leven, zo lang als zodanig een mensch u t'aller tijdt in bedwang houdt, en daar gy weet, dat de wijze en getrouwe *Philocles* arm en ongeëerd, zijn verblijf moet houden in het eilandt *Samos*?

Gy erkent zeer wel, *Idomeneus!* dat de bedrieglijke en stoute menschen, die hunne woorden gereed hebben, de zwakke vorsten wegslepen; maar gy moest daar by voegen, dat de vorsten noch een ander ongemak hebben, 't geen niet minder is, namentlijk, dat van de deugt en de diensten van zodanig een, die ver af is, zeer ligt te vergeten. De menigte van menschen, die de vorsten omringen, veroorzaakt, dat niemandt der zelve een diepen indruk op hen maakt; zy worden niet aangedaan, dan van den gene, die tegenwoordig is, en die hen vleit; al het overige wordt wel haast uitgewischt: boven al hebben zy weinig aandoening van de deugt, vermids die ver van hen te vleien, hen tegenspreekt en veroordeelt in hunne zwakheden. Moet men zich dan verwonderen, dat zy niet bemind worden, (18) naardien zy niets beminnen dan hunne grootsheit, en vermaaklikheden.

Einde van het dertiende Boek.

(18) Louis de XIV. was niet bemind, om dat hy alles aan zich zelf toeschreef, en geloofde, dat alle andere menschen niet geboren waren, dan om zyne grootheid en zyne begeertens te bevorderen.

I N H O U D T
V A N H E T
V E E R T I E N D E B O E K .

Mentor *verplicht* Idomeneus, dat hy Protefilaus en Timocrates doet voeren naar het eilandt Samos, en dat hy Philocles wederom doet roepen, om hem in zyne waardigheid by hem te herstellen. Hegesippus, die met deze order belast is, voert die met blydschap uit. Hy komt met deze twee menschen te Samos, daar hy zynen vriend Philocles, die vergenoegd is met een arm en eenzaam leven te leiden, vindt. Deze wil niet dan bezwaarlyk toestaan, om weder naar de zyne te keren; maar na dat hy gezien heeft, dat het de wil der Goden is, begeeft hy zich te scheep met Hegesippus, en komt te Salentum. Idomeneus, die niet meer de zelve man is, ontfangt hem met vriendschap.

D E
G E V A L L E N
V A N
T E L E M A C H U S
Zone van Ulyffes.

HET VEERTIENDE BOEK.

NA deze woorden gesproken te hebben, raade *Mentor Idomeneus* aanstonds *Protesilaus* en *Timocrates* af te zetten, om *Philocles* te herroepen. De eenige zwaarigheid, die den koning wederhieldt, was, dat hy de strengheit van *Philocles* vreesde: Ik beken, zeide hy, dat ik my niet kan wederhouden van een weinig bevreesd te zijn voor zijn wederkómsf, schoon ik hem bemin, en grotelijx acht. Ik ben van jongs af aan gewend aan loftuitingen, drift van anderen voor my, en gediensfigheden, die ik niet kan verhopē in dien man te vinden. Zo haast als ik iets doe, 't geen hy niet goed keurt, zal zijn droevig wezen my genoeg te kennen geven, dat hy mijn doen veroordeelt. Wanneer hy in 't byzonder by my was, waren zijne behandelingen eerbiedig en bezadigd, maar koel.

Ziet

Ziet gy niet, antwoordde hem *Mentor*, dat de vorsten, bedorven door de vleierey, koel en streng vinden, al het geen in der daadt vry en oopenhertig is? zy gaan zelf zo verre, dat zy zich inbeelden, dat men niet yvert voor hunnen dienst, en dat men hun gezag niet bemint, zo haast als men geen slaaffsche ziel heeft, en dat men niet gereed staat om hen te vleien in het alleronrechtvaardigste gebruik, dat zy van hun gezag maken. Alle vrye en edelmoedige woorden schijnen hen hoogmoedig, berispende, en oproerig. Zy worden zo keurig, dat al wat geen vleierey is, hen kwetst en verbittert. Maar laat ons verder gaan; ik onderstel, dat *Philocles* waarlijk koel en streng is: is dan echter zijn strengheit niet beter, dan de verderffelijke vleierey uwer raadslieden? Waar zult gy een mensch zonder gebreken vinden? En het gebrek van u al te vrymoedig de waarheit te zeggen, is dat niet zo een gebrek, daar gy minst voor behoort te vrezen? Wat zeg ik? Is dat niet een nodig gebrek, om de uwe te verbeteren, en om de walg, die gy van de waarheit hebt, daar de vleierey u toe verleidt heeft, te boven te komen? Gy moet een man hebben, die niets dan de waarheit bemint, en die u meer bemint, dan gy u zelf kunt beminnen; die u de waarheit zegt, tegen uw wil en dank; die al uwe sterktens aantalt: en deze nodige man is *Philocles*. Denk, dat een vorst zeer gelukkig is, wanneer maar een eenig man met die edelmoedigheid onder zijn regering geboren wordt, die de kostelijkste schat van den staat is; en dat de grootste straffe, die men van de Goden te vrezen heeft, is, dat men zodanig een man verstoort; en zich hem onwaardig maakt, by ge-

brek van kennisse van zich van hem te bedienen. Wat aangaat de gebreken van eerlijke lieden, men moet die weten te kennen, en nochtans niet nalaten zich van hen te bedienen. Herstel hen, geeft uw zelf nooit blindeling over aan hunnen onbescheiden yver, maar hoort hen gunstig, eert hunne deugt, toon aan het gemeen, dat gy die weet te onderscheiden, en boven al wacht u wel, dat gy niet zijt, gelijk gy tot noch toe geweest zijt, als die vorsten, die zich vernoegende met bedorve menschen te mispryzen, echter niet nalaten die met vertrouwen te gebruiken, en met weldaden op te hopen, en die aan de andere kant voorgeven, deugdzame menschen zo ver te kennen, dat zy hen niets dan ydele loftuitingen geven, niet dervende hen noch enig bewindt toevertrouwen, noch in hunne gemeenzame omme-gang aannemen, noch hen met weldaden ophopen.

Toen zeide *Idomeneus*, dat hy zich schaamde, dat hy zo lang vertoefd hadt met de onderdrukte onnosselheit te redden, en die gene te straffen, die hem bedrogen hadden. *Mentor* hadt zelf geen moeite om den koning te doen besluiten om zijn gunsteling te bederven; want zo haast als men de gunstelingen verdacht en ongezien by hunne meesters gemaakt heeft, zoeken de vorsten die hen zat en met hen verlegen zijn, niets anders dan zich van hen te ontslaan. Hunne vriendschap verdwynt. De diensten worden vergeten. Deval der gunstelingen valt den vorsten niet zwaar, behoudens dat zy dezelve nooit weder zien.

Terstondt beval de koning heimelijk aan *Hege-sippus*, die een der voornaamste amptlieden van zijn huis was, *Protesilaus* en *Timocrates* by den kop te vatten, en in veiligheid te brengen naar
het

het eilandt *Samos* (s) , en hen daar te laten, en *Philoctes* uit die plaats van zijn ballingschap te rugge te geleiden. *Hegesippus* verbaasd over dit bevel, kon zich niet onthouden van te wenen van blijdschap. Nu is het, zeide hy tegen den koning, dat gy uwe onderdanen zult bekoren: die twee menschen hebben al uwe ongelukken, en die van al uw volk veroorzaakt. 't Is twintig jaren, dat zy alle eerlijke lieden hebben doen zuchten, en dat men naulyx heeft derven zuchten, zo wreed is hunne dwingelandy; zy onderdrukken al de zodanigen, die ondernemen door iemandt anders, dan door hen, tot u te naderen.

Vervolgens ontdekte *Hegesippus* aan den koning een groot getal verraderyen en wreedheden door deze twee menschen gepleegd, van welke de koning nooit hadt horen spreken, om dat niemandt hen hadt derven beschuldigen. Hy verhaalde den koning zelf, dat hy eene heimelijke t'zamenzwering om *Mentor* te doen doden ontdekt hadt. De koning hadt een afschrik van al 'tgeen hy hoorde.

Hegesippus haastte zich om *Protesilaus* gevangen te nemen in zijn huis: dat wel zo groot niet, maar gemakkelijker was dan dat des konings; de bouwkunde was daar beter waargenomen. *Protesilaus* hadt dat verciert met onkosten, die hy

C 3

uit

(s) *Samos*, tegenwoordig noch *Samo* genoemd, is na by het vaste landt, in de Icarische zee, niet verre van *Ephesus* gelegen. Al vroeg is dat eilandt niet alleen bevolkt, maar zelf machtig geweest. Men zeide, dat de godin *Juno* daar geboren en opgevoed was; ten minste zy is daar boven alle godheden van het Heidendom geëerd. Om die reden waren de Samiers gewoon een paau, als zynde de vogel, die aan *Juno* toegewyd was, op hun geldt te slaan.

uit het bloedt der ellendigen gehaald hadt. Toen ter tijdt was hy in een grote zaal van marmer naby zijne baden , leggende zonder achterdocht op een bedt van purper met goudt geborduurd ; hy scheen vermoeid , en afgesloofd door zijn arbeit ; zijne oogen en wenkbraauwen vertoonden , ik weet niet wat , ontroerd , droevig , en woelt. De voornaamste van den staat stonden rondom *Protesilaus* in ryen op de tapyten , schikkende hun wezen naar dat van *Protesilaus* van wien zy alles in acht namen , zelf tot den minsten wenk zijner oogen. Naaulijx oopende hy den mondt , of ieder een schreeuwde van verwondering over het geen , dat hy zou zeggen.

Een der voornaamste van die bende verhaalde met vele belagchelijke opsfuyderyen , wat *Protesilaus* zelf al voor den koning hadt uitgevoerd ; een ander verzekerde hem , dat *Jupiter* , zijne moeder bedrogen hebbende , hem het leven hadt gegeven , en dat hy een zoon was van den vader der Goden ; een dichter kwam verzen voor hem opzingen , waar in hy bevestigde dat *Protesilaus* , door de Zang-godinnen onderwezen zijnde , *Apollo* in allerlei geestige oeffeningen evenaarde ; een ander , noch laffer en onbeschaamder dichter , noemde hem in zijne gedichten den uitvinder der goede kunsten , en een vader van het volk , dat hy gelukkig maakte ; hy verbeelde hem den hoorn des overvloeds in zijne handt houdende. (1) *Protesilaus*

(1) *Protesilaus* hoorde al die lofsuitingen , enz.] Alles , wat hier volgt , is een zeer wel gelykenende verbeelding van den Marquis Louvois , en van zyn gedrag tegen de Groten , en van de lafhertige onderdanigheid der hovelingen , die hy deedt beven door zyne trotsche en wonderzinnige wyzen van doen.

laus hoorde al die lofuitingen aan met een koel, op iets anders denkend en verontwaardigend wezen, als een mensch, die wel weet, dat hy noch veel groter lof verdient, en die gelooft, dat hy te veel gunst betoont met zich te laten prijzen. Daar was een vleier, die de vryheit nam van hem stil iets kluchtigs in 't oor te byten, tegen de staatkunde, die *Mentor* trachte in te voeren. *Protesilaus* grimlagchte eens; ende gansche vergadering begon te lagchen, niettegenstaande het grootste deel noch niet kon weten, wat hy zeide; maar *Protesilaus* wel haast zijn streng en hoogmoedig wezen aannemende, was ieder weder bedeeft, en stil. Vele edelen wachtten met verlangen naar dat oogenblik, dat *Protesilaus* hen eens mogt aanzien, en horen spreken; zy schenen ontroerd en belemmerd, om dat zy gunst van hem te verzoeken hadden: hunne vleiende gestalte sprak voor hen, en zy schenen zo neêrslachtig, als eene moeder, aan den voet der altaren, wanneer zy de Godden genezing voor haren eenigen zone af smeekt; alle schenen zy vergenoegd, geraakt, en vol van verwondering over *Protesilaus*; niettegenstaande zy alle in hun hert eene dodelijke verbittering tegen hem hadden.

Op dat oogenblik kwam *Hegesippus* in, verzekerde zich van de degen van *Protesilaus* uit naam van den koning, en gaf hem te kennen, dat hy hem gevangen moest brengen naar het eilandt *Samos*. Op deze woorden viel de gansche hoogmoedt van den gunsteling ter neder, even als een rots, die van den top eens steilen bergs afscheurt. Hy wierp zich terstondt al bevende voor de voeten van *Hegesippus* neder; hy weende, hy stamelde, zijn tong sloeg aan, hy sidderde en omhelste



Protesilaus valt Hegesippus te voet.

Bron f.

de kniën van dien man, dien hy een uur te voren niet zou gewaardigd hebben aan te zien. Al die hem eene onderdanige achting bewezen, ziende hem ten eene male verloren, veranderden hunne vleieryen in onmédogende scheldwoorden.

Hegesippus wilde hem geen tijd laten (2), noch om zijn huisgezin het laatste vaar-wel te zeggen, noch om zekere schriften mede te nemen: alles wierdt in beslag genomen, en naar den koning gebragt. *Timocrates* wierdt ter zelve tijd vast gehouden, en zijne verbaasdheit was zeer groot; want hy geloofde, dat hy, om dat hy met *Protesilaus* in onenigheid leefde, in deszelfs verderf niet zou worden ingewikkelt. Zy vertrokken in een schip, dat men daar toe uitgerust hadt.

Men kwam te *Samos*. *Hegesippus* liet daar deze twee ongelukkigen, en om hun ongeluk te volkomen te maken, liet hy hen te zamen; daar verweten zy met bitterheit malkander de misdryven, die zy begaan hadden, en die oorzaak van hunnen val waren; en zy bevonden zich buiten hoop van ooit

(2) *Noch om zyn huisgezin het laatste vaar-wel te zeggen.*] Na in alles, 't welk voorgegaan is, eene ware verbeelding van de inborst van den Marquis Louvois gegeven te hebben, wordt hier het gevangen nemen van Fouquet, die zich in den jare 1661. verdacht gemaakt hadt in het bestieren der geldmiddelen, beschreven. Zyn pracht en dertelheit waren daar de oorzaak van. De beschryving van het huis van *Protesilaus*, welke hier boven gevonden wordt, past volkomenlyk wel op het luffhuis van Fouquet *Vaux-le-Vicomte*, daar Fouquet gevangen wierdt. Hy hadt daar onnoemlyke onkosten gedaan, welke den koning verder in zyn achterdocht bevestigden. Men verzekerde zich van hem op zo eene tydt, als hy daar het minste om dacht, en zyne papieren niet kon bergen. Onder de zelve vindt men een ontwerp, het welk de voornaamste oorzaak van zyn verderf geweest is.

goit *Salentum* wederom te zullen zien, veroordeeld zynde om ver afgezonderd van hunne vrouwen en kinderen te leven; ik zeg niet ver van hunne vrienden, want die hadden zy niet. Men bragt hen in een onbekend landt, daar zy, die zo vele jaren in wellusten en hoogheit hadden doorgebracht, en die even als twee wilde beesten altydt gereed waren geweest om andere te verscheuren, geen ander middel hadden om te leven dan van hunner handen arbeid.

Ondertusschen vroeg *Hegesippus*, in wat hoek van het eilandt *Philocles* zich onthieldt; men zeide hem, dat hy tamelijk ver van de stad op een berg, daar een *Grotte* hem voor een huis verstrekte, zijn verblijf hadt: al de wereldt sprak tegen hem met verwondering van dien vremdeling. Zederdt, zeide men, dat hy in dit eilandt geweest is, heeft hy niemandt beledigt, elk is verwonderd over zijn geduldt, zijn arbeid, en zijne gerustheit; niets hebbende, schijnt hy altydt wel te vrede; niet tegenstaande hy ver van het bewindt van zaken en zonder goedt en gezag is, laat hy echter niet na de zodanige te verplichten, die het verdienen, en hy heeft duizend vernuftigheden om zijne naburen te vermaken.

Hegesippus spoedde zich naar die *Grotte*. Hy vondt die ledig, en oopen; want de armoede ende eenvoudigheid der zeden van *Philocles* maakten, dat hy daar uitgaande, niet nodig hadt zijn deur te sluiten. Een mat van grove biezen verstrekte hem voor een bedde; zelde stookte hy vuur, vermits hy niets at, dat gekookt was; gedurende de zomer voedde hy zich met versch geplukte vruchten, en des winters met dadelen en droge vygen; een sprong van water, die van boven uit een rots

nederstortende een brede waterval maakte, versloeg zijn dorst : in zijn *Grotte* hadt hy niets dan werktuigen , die nodig waren tot de beeldhouwery , en eenige boeken , daar hy op zekere uren in las . niet om zijn geest te vercierren , of om zijne nieuwsgierigheid te voldoen , maar om zich zelf , als hy zich van ziju arbeidt verpoosde , te onderwijzen , en om te leren deugdzaam zijn . Wat aangaat de beeldhouwery , die oeffende hy niet , dan om zijn ligchaam te oeffenen , ledigheid te schuwen , en om de kost te winnen , zonder iemandt van noden te hebben .

Hegesippus deze *Grotte* intredende verwonderde zich over de werken , die begonnen waren : hy beschoude een *Jupiter* , wiens blygeestig wezen zo vol van voortreffelijkheid was , dat men hem ligtelijk kon erkennen voor den vader der Goden en menschen ; aan de andere kant deedt zich een *Mars* op met een ruwe en dreigende strafheit ; maar't geen het zielroerendste schein , was eene *Minerva* , die de kunsten voorstaat ; haar wezen was edelmoedig en zacht , haar gestalte groot en niet styf , en in eene zo levendige beweging , dat men zou hebben kunnen geloven , dat zy voortging . *Hegesippus* vermaak geschept hebbende in deze beelden te zien , ging uit de *Grotte* , en zag van verre *Philocles* , die onder een groten boom , op eene groene zode zat en las . Hy ging naar hem toe , en *Philocles* , die hem vernam , wist niet wat te denken . Is dit , zeide hy by zich zelfs , *Hegesippus* niet , met wien ik zo langen tijd binnen *Crete* heb geleefd ? Maar wat schyn heeft het , dat hy in zo ver afgelegene eilandt zou komen ? Zou dit niet wel zijne schim zijn , die na zijne doot van de oevers van den *Styx* komt ?

Terwijl hy in deze twyffeling was , kwam *Hegesippas* hem zo na , dat hy niet kon nalaten hem te kennen en te omhelzen : Gy zijt het dan , zeide hy , mijn waarde en oude vriendt ? Wat geval , wat onweêr heeft u op deze kust geworpen ? Om wat reden hebt gy het eilandt *Crete* verlaten ? Is het eene ongenade , de mijne gelijk , die u uit uw vaderlandt heeft gerukt ?

Hegesippus antwoordde hem : 't Is geen ongeval , maar in het tegendeel een gunst der Goden , die my hier gebragt heeft. Aanstonds verhaalde hy hem de lange dwingelandy van *Protesilaus* , zijne kunstnaryen met *Timocrates* , de ongelukken , daar zy *Idomeneus* in geworpen hadden , den val van dezen vorst , zijn vlucht naar de kusten van *Hesperie* , het aanleggen van *Salentum* , de komst van *Mentor* en *Telemachus* , de wijze grondregels , met welke *Mentor* den geest des konings hadt vervuld , en de ongunst der twee verraders. Hy voegde daar by , dat hy hen naar *Samos* hadt gevoerd , om daar de ballingschap te lijden , die zy *Philocles* hadden doen uitstaan , en hy besloot zijne reden , met hem te zeggen , dat hy bevel van den koning hadt , om hem naar *Salentum* te geleiden , daar de koning , die zijn onschuldt erkende , hem zijne zaken wilde toevertrouwen en met weldaden ophopen.

Ziet gy , antwoordde *Philocles* , deze *Grotte* , bekwamer om wilde dieren te verbergen , dan om van menschen bewoond te worden ? In deze *Grotte* heb ik nu zederdt zo vele jaren meer zoechtigheit en rust gevonden , dan in de vergulde hoven van het eilandt *Crete*. De menschen bedriegen my niet meer ; want ik zie geen menschen meer , ik hoor niet meer hunne vleiende en vergiftige

tige redenen ; ik heb hen niet meer van noden. Mijne handen , verhard door den arbeid , verschaffen my een eenvoudig voedsel , dat my nodig is ; ik heb niets van noden , gelijk gy ziet , dan een kleedt van gemene stoffe , om my mede te dekken : en hebbende niets anders nodig , genietende eene diepe rust , en eene aangename vryheit , van welke de wijsheit mijner boeken my een goed gebruik leert maken ; waarom zal ik die gaan zoeken onder nydige , bedrieglijke , en onstandvastige menschen ? Neen , neen , mijn waarde *Hegesippus* , benijdt my mijn geluk niet. *Protesilaus* heeft zich zelf verraden , willende den koning verraden en my bederven ; maar hy heeft my niets kwaads gedaan ; in tegendeel heeft hy my zeer veel goeds gedaan : hy heeft my bevrijd van omflag , en de slaverny der bezigheden ; ik ben hem mijne lieve eenzaamheit schuldig , en al die berispeelijke vermaaklijkheden , die ik hier gesmaakt heb. Keer te rug , *Hegesippus* , keer te rug naar den koning , help hem de ellende zijner grootsheit dragen , en doedt by hem , 't geen gy zoudt willen , dat ik by hem deede. Naardien zijne oogen , zo langen tijdt gesloten voor de waarheit , eindelijk geopend zijn door dien wijzen man , dien gy *Mentor* noemt , laat hy dien by zich houden. Wat my belangt , het betaamt my niet , na schipbreuk geleden te hebben , die haven , daar het onweer my gelukkig heeft doen aanlanden , te verlaten , om my andermaal ter genade der winden over te geven. O wat zijn de koningen te beklagen ! O wat zijn zy , die hen dienen , medelijden waardig ! Zijn die boos wat doen zy de menschen niet al verdragen ; en wat smerten zijn hen niet bereidt in den quistren *Tartarus* ! Zijn die

die goed , wat zwarigheden moeten zy niet te boven komen , Wat ongemakken vermijden ! Wat ongemakken verdragen ! Noch eens *Hegesippus* , laat my in mijne gelukkige armoede.

Terwijl *Philocles* op deze wijze met veel yver sprak , zag *Hegesippus* hem met verwondering aan , hy hadt hem eertijds in *Crete* gezien ; gedurende dat hy het bewindt der grootste zaken in handen hadt , mager , kwijnende , en ongedaan ; 't was om dat zijne vurige en strenge inborst hem in den arbeid verteerde , hy kon zonder verontwaardiging niet zien , dat het kwaadt ongestraft bleef ; in 't behandelen van zaken vereischte hy zekere keurigheid , die men daar nooit vindt : dus krenkten zijne bedieningen zijne zwakke gezondheid ; maar in *Samos* zag *Hegesippus* hem welgedaan en lustig. In weerwil van zijne jaren hadt de bloeiende jeugt zich op zijn aanzicht vernieuwt ; een matig , stil en arbeidzaam leven hadt hem als eene nieuwe gesteltenis des lichaams veroorzaakt.

Gy schijnt verbaasd , zeide *Philocles* zachtelijk lagchende , my dus veranderd te zien : 't is mijne eenzaamheit , die my deze frisheit en deze volmaakte gezondheid gegeven heeft ; mijne vyanden hebben my geschonken , 't geen ik nooit in den grootsten staat zou hebben kunnen vinden. Wilt gy , dat ik de ware goederen zal verliezen , om de valsche na te jagen , en om my wederom in mijne oude ellende te dompelen ? Zijt toch niet wreder dan *Protesilaus* ; ten minste benijdt my dat geluk niet , 't geen ik hem schuldig ben.

Daar op vertoonde *Hegesippus* hem , al het geen hy geloofde bekwaam te zijn om hem aan het herte te raken , doch te vergeefs. Zijt gy dan ,

dan , zeide hy , ongevoelig voor het vermaak , van uwe bloedverwanten en vrienden te zien , die na uwe wederkomst zuchten , en die de eenige hoop alleen van u te zullen omhelzen , met blijdschap vervult ? En gy , die de Goden vreest , en uwen plicht bemint , rekt gy niets uwen koning te dienen , hem te helpen in al het goede , dat hy wil verreechten , en zo vele volkeren gelukkig te maken ? Is het geoorlofd zich zelf over te geven aan eene woeste wijsgeerte , zich meer te achten dan het gansche menschelijke geslacht , en meer zijn rust te beminnen , dan den voorspoedt zijner medeburgen ? Voor het overige , men zal geloven , dat het uit kwaadheit geschiedt , dat gy den koning niet meer wilt zien . Heeft hy u kwaadt willen doen , 't was om dat hy u niet kende ; 't was niet de waarheidlievende en de rechtvaardige *Philocles* , dien hy heeft willen verderven ; 't was een gansch verschillig mensch , dien hy heeft willen straffen ; en dewijl hy u tegenwoordig kent , en u niet voor een ander neemt , gevoelt hy al die oude vriendschap , die hy u eertijds toedroeg , in zijn hert herleven ; hy wacht u ; hy is gereed om u te omhelfen : en in dat ongeduldt telt hy dagen en uren . Hebt gy zo hard een hert , dat gy onverbiddelijk zijt voor uwen koning en alle uwe tederste vrienden ?

Philocles , die even te voren was geraakt geweest , toen hy *Hegesippus* erkende , hernam zijn streng wezen , deze reden aanhorende : even als een rots , daar de winden te vergeefs tegen aanbulderen , en alle de woeste zeegolven zich al zuchtende tegen verbrijfelen , bleef hy onbeweeglijk ; en noch gebeden noch beweegredenen vonden eenigen toegang , om in zijn herte door te dringen :

dringen: doch op dat oogenblik, wanneer *Hege-*
sippus begon te wanhopen van hem te zullen over-
winnen, ontdekte *Philocles*, met de Goden be-
raadslaagd hebbende, door het vliegen der voge-
len, door de ingewanden der offerbeesten, en
door verscheide voorbeduidfelen, dat hy *Hege-*
sippus moest volgen.

Hier op stondt hy hem niet langer tegen; maar
maakte zich gereed om mede te gaan; doch dit
geschiede niet zonder zich te beklagen, dat hy
de wildernis, daar hy zo vele jaren hadt door ge-
bragt, moest verlaten. Helaas! zeide hy, moet
ik u dan verlaten, ô aanminnige *Grotte*, daar de
lieffelijke slaap alle nachten mijne afgematte le-
den verfrischte! Hier sponnen my de *Parcen* (t),
in 't midde mijner armoede, dagen van goudt
en zyde. Hy boog zich al wenende neder, om
de *Najaden* aan te bidden, die hem zo langen tijd
door

(t) De dichters komen niet overeen ten opzichte van de
ouders der *Parcen*. Daar zyn'er, die zeggen, dat zy geteeld
zyn van *Erebus* en de *Nacht*, terwyl andere haar dochters
van *Jupiter* en *Themis* noemen, gelyk *Heliodus* in zyne
Theogon, hoewel hy zich zelf ook op andere plaatsen niet
gelyk is. Namentlyk men heeft aan zulke godheden zodanige
ouders toegeeschreven, als men meende dat meest met
der zelve doen overeen kwam. Als men aanmerkt, dat
de *Parcen* de *Lot-godinnen* zyn, dat de jongste, *Clotho*
genaamd, het spinrokken vast houdt, terwyl de tweede,
Lachesis, spint, en de derde, *Atropos*, als het haar van het
Noodlot geboden wordt, den draadt afsnydt, en dat door
die draadt het leven van ieder mensch verstaan wordt, zo
zal men ligtelyk zien, waarom de dichters niet overeenkom-
men aangaande de ouders der *Parcen*. Die gene, die men-
nen, dat men de oorzaak van de werkinge der *Lot-godin-*
nen niet na kan speuren, noemen haar de dochters van de
Duisterheit en *Nacht*, gelyk de andere, die haar van de op-
perste godheit en van de *Rechtvaardigheit* doen afhangen,
aan haar *Jupiter* en *Themis* tot ouden geven.

door haar helderen waterstroom zijnen dorst ge-
laafd hadden, en de *Nymphen*, die op al de om-
leggende bergen haar verblijf hielden. De *Echo*
hoorde zijne klachten, en herhaalde die met een
droef geluid voor al de Goden van het veldt.

Vervolgens kwam *Philocles* met *Hegesippus* in
de stad, om zich in te schepen. Hy geloofde,
dat de ongelukkige *Protesilaus*, vol van schaam-
te en wraak, hem niet zou willen zien; maar
daar was hy in bedrogen: want ondeugende men-
schen hebben geen schaamte, en zijn altijd ge-
reed tot allerlei soort van lafhertigheid. *Philocles*
hieldt zich zediglijk verborgen, uit vreeze dat de-
ze ellendige hem mogt zien; hy schroomde zijne
ellende te vermeerderen, met hem te vertonen
het geluk van een vyandt, diu men op den grondt
van zijn val ging verheffen: maar *Protesilaus* zocht
met yver *Philocles* te spreken; hy wilde mededo-
gen in hem verwekken, en hem inwikkelen om
den koning te verzoeken, dat hy toch binnen *Sal-
entum* mogt wederkeren. *Philocles* was al te op-
recht, om hem te beloven, dat hy zou arbeiden
tot hem te doen herroepen; want hy wist beter
dan iemandt, hoe verderffelijk zijn wederkomst
geweest zou zijn. Maar hy sprak hem zachtelijk
aan, betuigde medelijden met hem te hebben,
trachtte hem te vertroosten, en maande hem aan
om de Goden te bevredigen door zuivere zeden,
en eene grote lijdzaamheit in zijne kwalen. Ge-
lijk hy vernomen hadt, dat de koning alle goe-
deren, onrechtvaardig van *Protesilaus* verkregen
zijnde, hem ontnomen hadt, beloofde hy hem
twee zaken, die hy naderhandt getrouwelijk na-
kwam. De eene was, dat hy zou zorge dragen
voor zijne vrouwe en kinderen, die te *Salentum*
ge-

gebleven waren in eene dodelijke armoede, bloot gesteld voor de algemene verontwaardiging; de andere was, dat hy aan hem in dit afgelegen eilandt eenig onderstandt van geldt zou toezenden, om zijne ellende te verligten.

Ondertusschen zwollen de zeilen op door een gunstige windt. *Hegesippus* ongeduldig zijnde, haastte zich om *Philocles* te doen vertrekken. *Protesilaus* zag hen scheep gaan; zijne oogen bleven gehecht en onbeweeglijk op den oever; zy volgden het schip, dat de baren doorkliefde, en dat de windt gedurig van hem verwyderde; toen hy zelf dat niet meer kon zien, verbeeldde hy zich dat noch in zijne gedachten. Eindelijk ontroerd, woedend, en overgegeven aan zijne wanhoop, rukt hy het haar uit zijn hoofdt, wentelde zich in het zandt, verweet de Goden hunne strengheit, riep te vergeefs de wrede doodt tot zijn hulp, die doof voor zijne gebeden, zich niet verwaardigde hem van zo vele ongemakken te verlossen, en hy hadt zelf de moedt niet om zich te redden.

Ondertusschen kwam het schip, begunstigd door *Neptunus* en de winden, wel haast binne *Salentum* te landen. Men ging den koning boodschappen, dat het reeds in de haven kwam: wel haast liep hy *Philocles* te gemoedt, verselschapt van *Mentor*; hy omhelsde hem met veel tederheit, betuigde eene gevoelige droefheit, dat hy hem zo onrechtvaardig vervolgt hadt.

Deze bekentenis, wel verre van eene zwakheit te schijnen in een koning, wierdt door al de *Salentiners* aangemerkt als de uitwerking van een grootmoedige ziel, die zich verheft boven de gebreken, de zelve manmoedig erkennende, om die te verbeteren. Al de wereldt weende van blijd-

fchap , door een eerlijk man weder te zien , die het volk bemind hadt , en door den koning te horen fpreken met zo veel wijsheit en goedheit.

Philocles ontving de omhelzingen des konings met een eerbiedig en zedig gelaat , en was ongeduldig om zich te ontslaan van de toejuichingen van het volk ; hy volgde den koning naar zijn hof , en wel haast waren *Mentor* en hy in zo groot een vertrouwendheit , als of zy hun leven te zamen hadden doorgebracht , fchoon zy malkander nooit gezien hadden. 't Is om dat de Goden , die den bozen oogen geweigerd hebben om de goeden te kennen , aan deze iets hebben gegeven , waar door zy malkander kunnen kennen. De gene die fmaak in de deugt hebben , kunnen niet by malkander zijn , zonder vereenigd te zijn door de deugt , die zy beminnen. *Philocles* verzocht den koning , dat hy buiten *Salentum* mogt vertrekken in eene eenzame plaats , om daar foberlijke te leven , gelijk hy binne *Samos* geleefd hadt. De koning ging met *Mentor* byna dagelijx hem bezoeken in deze zijne eenzame plaats. 't Was daar , dat men de middelen om de wetten te bevestigen , en om eene vafte gedaante te geven aan de regering , tot welwezen van het gemeen , overwoog. De twee voornaamfte zaken , die men onderzocht , waren de opvoeding der kinderen en de wijze van leven , gedurende de vrede. Wat de kinderen aangaat , zeide *Mentor* , deze behoren minder aan hunne ouders , dan aan het gemenebest ; zy zijn kinderen van het volk , en zy zijn de hoop en kracht van het zelve : 't is geen tijdt meer die te verbeteren , als zy bedorven zijn ; 't is niet genoeg hen buite bedieningen te fluiten , als zy zich die hebben

ben onwaardig gemaakt : 't is veel beter het kwaadt voor te kómen, dan gedwongen te zijn, om dat te moeten straffen. De koning, voegde hy daar by, die de vader van al zijn volk is, is noch meer in 't byzonder de vader der gansche jeugt, die de bloem is van het gehele volk : door de bloessem worden de vruchten bereidt. De koning moet dan zich niet verontwaardigen te waken en te doen waken over de opvoeding, die men de kinderen geeft : standvastig moet hy zijn, om te doen onderhouden de wetten van *Minos*, die bevelen, dat men de kinderen opvoedt in de verachting der ongemakken en des doods ; dat zy hun eer stellen in de wellusten en rykdommen te vlieden ; dat de ongerechtigheit, leugen, en lafheit voor eerloze gebreken gehouden worden ; dat men hen van kindsbeen af moet leren opzingen den lof der helden, die van de Goden bemind zijn geweest, die edelmoedige daden voor hun vaderlandt verrecht, en hunnen moedt in veldslagen hebben doen uitmunten ; dat de bekoorlijkheit der zangkunde hunne gemoederen inneemt, om hunne zeden zacht en zuiver te maken ; dat zy leren teder voor hunne vrienden, getrouw aan hunne bondgenoten, rechtmatig tegen alle menschen, ja zelf tegen hunne wreedste vyanden te zijn ; dat zy minder vrezen voor de doot, en de pijnen, dan voor het minste verwyf van hun gewisse. Zo men ter goeder ure de kinderen deze voortreffelijke grondregelen inboezemde, en met zachtheit in hun hert deedt doordringen, zouden 'er weinige zijn, die niet ontstoken wierden in liefde tot den roem en tot de deugt.

Mentor voegde daar by, dat het ten hoogste no-

dig was, dat men openbare scholen oprichtte, om de jeugt te gewinnen tot de kragtigste oefeningen des ligchaams, om de lafhertigheid en luiheid, die de schoonste inborst bederven, te vermijden. Hy begeerde eene grote verscheidenheit van oefeningen en schouwspelen, die al het volk gaarne hadt, maar vooral die de ligchamen oefenden, om die behendig, gezwind en sterk te maken; hy voegden'er pryzen by om een edelmoedige nayver te verwekken. Maar 't geen hy meest wenschte voor de goede zeden, was dat de jonge manschap ter bekwamer tijdt trouwde, en dat derzelve ouders zonder eenig inzicht van belang haar liet kiezen bevallige vrouwen, zo wel van ligchaam als van geest, aan welke zy zich kon overgeven.

Maar terwijl men dus de middelen bereidde om de jeugt zuiver, onnosel, arbeidzaam, leerzuchtig en driftig voor den roem te doen zijn, zeide *Philocles*, die den oorlog beminde, tegen *Mentor*: Te vergeefs zult gy de jonge manschap met al deze oefeningen bezig houden, zo gy die in eene gedurige vrede laat verslappen, daar zy geen ervarenheit zullen hebben van den oorlog, noch eenige noodzaaklijkheit om hunne dapperheit te beproeven; hier door zult gy ongevoelig het volk verzwakken, de moedt zal weggenomen worden, en de wellusten zullen de zeden bederven; andere heldhaftige volkeren zullen geen moeite vinden om hen te overwinnen, en zy zullen vervallen in eene afschuwelijke slaverny, door de ongemakken, die de oorlog na zich sleept, te hebben willen vermijden.

Mentor antwoordde hem: De kwalen van den oor-

oorlog zijn veel verderffelijker dan gy meent ; (3) de oorlog put een staat uit , en stelt die altydt in gevaar van verderf , zelf wanneer men de grootste overwinningen behaalt : met wat voordelen men dien ook begint , nooit is men verzekert dien te eindigen zonder zich bloot te stellen aan de schrikkelijkste omdraijingen van het geval ; met wat overmacht men zich ook in een strijdt inwikkelt , de minste misrekening , een ydele schrik , een niet , zal u de overwinning ontrukken , die gy reeds in uwe handen hadt , en tot uwe vyanden overbrengen , zelf als men de overwinning in zijn leger als aan ketenen gebonden hadt ; men verwoest zich zelf , zijne vyanden verwoestende ; men ontvolkt zijn landt , men laat de landeryen byna onbebouwd , men ontruft den koophandel ; maar , 't geen noch erger is , men verzwakt zijne beste wetten , en laat de zeden bederven . De jeugt begeeft zich niet meer tot de geleerdheit ; de dringende noodt vereifcht , dat men eene verderffelijke ongebondenheit onder de krygslieden moet toelaten ; de gerechtigheit , regering , en alles lijdt door deze wanorder . Een koning , die het bloedt van zo vele menschen vergiet , en zo vele ongelukken veroorzaakt , om een weinig roem te verkrijgen , of om de palen van zijn rijk uit te breidden , is den roem , dien hy zoekt , onwaardig , en verdient te verliezen dat
D 3 geen ,

(3) De oorlog put een staat uit , enz.] Al het volgende is een omstandig verhaal der onheilen , die de byna gedurige oorlogen onder de regering van Louis den XIV. aan Frankryk veroorzaakt hebben . Dat landt was reeds gebragt in dien staat , die hier beschreven wordt , toen dit werk den hertog van Bourgogne ter handt gesteld wierdt .

geen, dat hy bezit, hebbende willen bemachtigen, 't geen hem niet toekwam.

Maar zie hier het middel, om den moedt van een volk te oefnen in tijdt van vrede. Gy hebt reeds gezien de oefeningen des ligchaams, die wy hebben vastgesteld; de prijzen, die de nayver zullen opwekken; en de grondregels van den roem en deugt, met welke men de gemoederen der kinderen byna van de wieg af zal vervullen, door het opzingen van de grote daden der helden: voeg by deze hulpmiddelen die van een matig en arbeidzaam leven. Maar dat is het noch niet al: zo haast als eenig volk, bondgenoot van uwen staat, een oorlog voert, moet gy den bloem uwer jeugt derwaards zenden, voor al de zulken, daar men een oorlogzieke aardt in ziet, en die de bekwaamste zijn om door de ondervinding te leren. Hier door zult gy een hoge achting behouden by uwe bondgenoten; uw bondgenootschap zal gezocht worden, en men zal vrezen dat te verliezen; zonder den oorlog in uw landt, en op uwe kosten te voeren, zult gy altijd eene heldhaftige en onverschrokke jeugt hebben. Schoon gy vrede hebt, laat echter niet na hen, die tot den oorlog bekwaam zijn, met weldaden op te hopen: want het rechte middel om den oorlog te ontgaan, en een duurzame vrede te behouden, is de wapenoefening te onderhouden; is uitmuntende mannen in deze kunst te eeren; is altijd zodanige te hebben, die in vremde landen daar in geoeffent zijn, die de machten, krijgstucht, en manieren van oorlogen van de naburige volkeren verstaan; en is al zo onbekwaam te zijn om den oorlog door heerschezucht aan te vangen, als om die te vrezen door lafhertigheit. Want niet altijd gereed te
zijn

zijn om die uit noodzakelijkheid aan te vangen, komt men voor, dat men die byna nooit op den hals krijgt.

Wat de bondgenoten aangaat, wanneer zy gereed staan om malkander te beoorlogen, dan is het uw plicht, u tot middelaar te stellen; daar door zult gy een heerlijker en bestendiger roem verwerven dan de overwinnaars; gy wint de liefde en achting der buitenlanders, zy hebben u van noden; gy beheerscht hen door vertronwendheit; als gy heerscht over uwe onderdanen met ontzag; gy blijft de bewaarder der geheimen; de scheidsman der onderhandelingen; en de meester der heren; uwe achting vliegt door alle de afgelegenste landen; uw naam is als een lieffelijk reukwerk, dat van alle kanten zijn aangename geur uitwaassemt, tot onder de afgelegenste volkeren. Laat eenig naburig volk u in dezen staat tegen de regelen der gerechtigheit eens aantasten, 't zal u op den oorlog afgerecht, en op uw hoede bevinde; maar dat veel meer is, 't vindt u bemind, en ondersteund; al uwe naburen wapenen zich voor u, en zijn overtuigt, dat uwe behoudenis de algemene veiligheid uitmaakt. Zie daar een bolwerk, veel zekerder dan alle muren der steden, en alle de sterkste plaatsen. Zie daar den waarachtigen roem. Maar wat heeft men weinig koningen, die de zelve zoeken, en daar niet van afwyken! Zy zoeken naar eene bedrieglijke schaduwe, en laten de regte eer achter zich, by gebrek van die te kennen.

Na dat *Mentor* op deze wijze gesproken hadt, zag *Philocles* hem verbaasd aan; daar na sloeg hy zijne oogen op den koning, en 't was hem zeer aangenaam te zien, met wat gretigheit *Idomeneus*

de woorden, die uit den mond van dezen vromdeling, als uit een bron van wijsheit voortkwamen, ter herte nam.

Minerva bevestigde, onder de gedaante van *Mentor*, op deze wijze binnen *Salentum* de beste wetten, en heilzaamste grondregelen van regering, minder om het koninkrijk van *Idomeneus* te doen bloeien, dan om aan *Telemachus*, wanneer die zou wederkomen, met een klaar voorbeeldt te tonen, wat een wijs bestier al kan uitvoeren, om de volkeren gelukkig te maken, en om den koning een bestendigen roem te verschaffen.

Einde van het veertiende Boek.



I N H O U D T

V A N H E T

V Y F T I E N D E B O E K .

Telemachus wint in het leger der Bondgenoten de genegenheit van Philoctetes , die hem in het eerst ongenegen was , ter oorzake van zyn vader Ulyffes. Philoctetes verhaalt hem zyne gevallen , waar onder by mengt de byzonderheden van de doot van Hercules , veroorzaakt door den vergiftigen rok , dien de Centaurus Nessus aan Deïanira gegeven hadt. Hy legt hem uit , hoe by de noodschikkelyke pylen van dien heldt bekwam , zonder welke de stad Troje niet kon ingenomen worden ; hoe by gestraft wierdt , om dat by het geheim geopenbaart hadt , door alle de onheilen , die by verdroeg op het eilandt Lemnos ; en hoe Ulyffes zich bediende van Neoptolemus om hem te verplichten om te komen in de belegering van Trojen , daar by door de zonen van Esculapius genezen wierdt van zyne wonden.

D E
 GEVALLEN
 VAN
 TELEMACHUS

Zone van Ulyffes.

HET VYFTIENDE BOEK.

T*elemachus* betoonde zijne dapperheit in de gevaren des oorlogs. Van *Salentum* vertrekkende zocht hy de genegenheit der oude hopliden, welker achting en ervarenheit ten top gestegen waren, te winnen. *Nestor*, die hem reeds te *Pylos* gezien, en die altijd *Ulyffes* bemind hadt, handelde hem of hy zijn eige zoon geweest ware; hy gaf hem onderwyzingen, die hy met verscheide voorbeelden versterkte; verhaalde hem al de gevallen zijner jeugt, en al het geen hy aanmerkelyx hadt zien verrechten door de helden der vorige eeuw. De geheugenis van dien wijzen grijsaardt, die drie leeftijden van menschen geleefd hadt, was als eene geschiedenis der oude tijden in marmer en koper gegraveerd.

Philoctetes hadt in het eerste de zelve genegenheit niet voor *Telemachus* als *Nestor*; de haat, dien hy

hy langen tijdt in zijn hert tegen *Ulyffes* gevoed hadt, zonderde hem af van zijnen zoon, en hy kon niet dan met droefheit zien, alles, dat de Goden schenen te bereiden ter gunfte van dezen jongeling, om hem die helden gelijk te maken, die de stad *Troje* hadden het onderfte boven gekeerd. Maar eindelijk overwon de bezadigheit van *Telemachus* al de gramschap van *Philoctetes*. Hy kon niet nalaten die zachte, en zedige deugt te beminnen. Zomtijds nam hy *Telemachus* by zich, tot hem zeggende: Mijn zoon (want ik fchrome niet meer u zo te noemen) uw vader en ik, ik beken het, zijn langen tijdt vyanden geweest tegen malkander; zelf beken ik, dat, na dat wy het hoogmoedig *Troje* hadden doen neder vallen, mijn hert noch niet bevredigd was, en als ik u zag, gevoelde ik moeite om de deugt te beminnen in den zone van *Ulyffes*. Ik heb dat menigmaal in mijn zelf tegengegaan, maar de deugt, wanneer die eenvoudig, zacht, en zedig is, komt alles te boven. Vervolgens verklaarde *Philoctetes* hem, dat hy voorgenomen hadt hem te verhalen, wat zo groot een haat in zijn hert tegen *Ulyffes* ontstoken hadt.

Ik moet, zeide hy, mijn gefchiedenis wat hoog ophalen. Ik volgde overal den groten *Hercules*, die de wereldt van zo veel fchrikdieren bevrijd heeft, en by wien de andere helden niet anders waren, als een rietje by een grote eikeboom, of als de minfte vogeltjes by een arendt; zijne en mijne ongelukken wierden veroorzaakt door eene hertstocht, die de oorspronk der gevaarlijkste onheilen is, namentlijk door de liefde. *Hercules*, die zo veel gedochten overwonnen hadt, kon deze fchandelijke drift niet overwinnen, en
het

het wrede kindt *Cupido* speelde met hem; hy kon zich niet dan met schaamte te binnen brengen, dat hy wel eer zijn roem vergeten hadt, zo verre, dat hy hadt zitten spinnen (u) by *Omphale*, koninginne van *Lydië*, als de lafhertigste en verwijfdste aller menschen, zo was hy vervoerd door eene blinde liefde: honderdmaal heeft hy my bekend, dat dit deel zijns levens zijn dapperheit bezwalkt hadt, en byna uitgewischt den roem van alle zijne daden. Ondertusschen, o Goden, zo groot is de zwakheit en onstandvastigheit der menschen. Zy menen dat zy alles vermogen, en wederstaan zich zelve nergens in. Helaas! de grote *Hercules* verviel andermaal in de strikken der liefde die hy zo menigmaal vervloekt hadt. Hy beminde *Deïanira* (w), en hy zou gelukkig geweest zijn, zo hy volstandig was gebleven in de

(u) *Hercules* in eene zware ziekte gevallen zynde, en geen hoop van genezinge hebbende, deedt de Godpraak om raad voor zyne gezondheid vragen. Hy kreeg tot antwoordt, dat hy dan weder in zyn vorige gezondheid zou hersteld worden, als hy drie jaren, als slaaf, gediend hadt. Derhalven deedt hy zich zelf voor drie jaren verkopen. *Omphale*, koningin van *Lydië*, kocht hem, en wierdt vervolgens op hem verliefd, gelyk *Hercules*, alle zyne grote daden vergetende, ook op haar verliefd wierdt, zo verre dat hy geheel verwyfd wierdt, en zich bemoeide met spinnen en ander vrouwen-werk, dragende zyde klederen, in plaats van zyn leeuwenhuidt, en zich vercierende met goudt en zilver gelyk eene vrouwe. Zelf moest hy in dien staat veel smaadt van *Omphale* verdragen, maar nam, uit liefde, alles wel van haar op. *Deïanira*, zyne wettige gemalin, verwytt hem dat in haar brief by *Ovidius*, *Seneca*, in zyn Treurspel van *Hippolytus*, *Propertius*, en andere Latynsche dichters, spreken 'er omstandig van.

(w) *Deïanira* was eene dochter van *Eneus*, koning van *Etolië*, en verloofd aan *Achelous*, den rivier-godt. *Hercules* door *Etolië* trekkende, verzocht haar ook ten huwelyk, en boodt zich aan om tegen *Achelous* te stryden, op voorwaarde

de liefde voor eene vrouwe , die zijne gemalin was ; maar wel haast hadt de jeugt van *Jöle* (x), op wiens aanzicht de Gunstgodinnen waren afgemaakt , zijn hert gestolen. *Deïanira* brandde van minne-nijdt ; en zy bragt zich den dodelijken rok , dien *Nessus* , de *Centaurus* , stervende haar gelaten hadt , als een verzekerd middel om de liefde van *Hercules* weder op te wekken , zo menigmaal als hy haar zou schijnen te verlaten , om eene andere te beminnen , in den zin. Maar helaas ! deze rok , vol van het fenynige bloedt van den *Centaurus* , besloot in zich het vergift der pylen , daar dat schrikdier mede doorschoten was. Gy weet , dat de pylen van *Hercules* , die den trouwlo-

waarde dat de overwinnaar *Deïanira* ten vrouwe zou krygen. Hy bleef overwinnaar in het gevecht , en voerde zyne bruidt met zich naar zyn vaderlandt ; maar zullende met haar over zekere rivier trekken , die door veel waters onwaadbaar geworden was , boodt de *Centaurus* , of Paardman , *Nessus* zich aan om haar over de rivier te brengen , gelyk hy deedt , terwyl *Hercules* zo lang aan deze zyde bleef staan. Zo haast *Nessus* met *Deïanira* aan gene kant van de rivier gekomen was , wilde hy haar verkrachten ; doch *Hercules* doorschoot hem met een pyl , die gedoopt was in het vergiftige bloedt van den *Hydra*. Eer *Nessus* storf , gaf hy zynen bebloeden rok aan *Deïanira* , en zeide , dat de zelve de kracht hadt om liefde te verwekken. Naderhandt *Hercules* op *Jöle* verliefd geworden zynde , zondt *Deïanira* hem dien rok , om hem daar door weder tot hare liefde te trekken. De zelve hadt geheel andere krachten , en deedt dat uitwerksel , het welk onze Schryver in het vervolg beschryft. Toen *Deïanira* daar na zag , hoe zy bedrogen was , heeft zy zich zelve nit droefheit en wanhoop opgehangen.

(x) *Jöle* was eene dochter van *Eurytus* , koning van *Echalië*. Haar vader overwonnen zynde , en weigerende nochtans zyne dochter aan hem over te geven , heeft hy *Eurytus* gedood , en *Jöle* met zich gevoerd. De brief van *Deïanira* aan *Hercules* geschreven , die by *Ovidius* gelezen wordt , past geheel op dat voorval. Ook spreekt de zelve dichter daar van in het IX. Boek der *Herschepping*.

trouwlozen *Centaurus* ombragt, gedoopt waren in het bloedt der *Hydra* van *Lerna* (y), en dat dit bloedt de pylen zo vergiftigde, dat alle wonden, die zy maakten, ongeneesselijk waren.

Hercules hebbende dezen rok aangedaan, gevoelde wel haast het verterende vuur, 't geen doordrong tot in het merg zijner beenderen; hy verhefte een afgrijselijk geschreeuw, daar de berg *Oeta* van daverde, en dat al de diepe valleien deedt wedergalmen; de zee zelf scheen daar over beroerd; de verwoedste stieren, die in hunne gevechten loeien, zouden geen afgrijselijker gerucht hebben kunnen maken. Den ongelukkigen *Lichas* (z), die hem wegens *Deianira* dien rok gebragt hadt, hem dervende naderen, slingerde *Hercules* in deze vervoering zijner smerten om, gelijk een slingeraar met zijn slinger den steen draait, dien hy ver van zich wil werpen. *Lichas* op deze wijze met kracht geworpen zijnde van een

(y) Deze *Hydra*, of water-slang, wordt gezegd vele hoofden gehadt te hebben. Zy was van eene ongelooffelyke grootte, en onthieldt zich omtrent het moeras *Lerna*, tusschen *Argos* en *Mycene*. *Hercules* trok om dat wangedrocht te overwinnen, maar zo menigmaal als hy een der hoofden affloeg, groeiden'er aanstonds twee andere in de plaats; zo men niet aanstonds den afgesneden hals met vuur verschroeide. *Jölaus*, die by *Hercules* was, bragt daar op eene menigte brandende houten uit het naaste bosch, waar mede *Hercules* t'elkens, als hy een hoofdt hadt afgehouden, den hals verbrandde. Het bloedt van die water-slang was zo vergiftig, dat de pylen van *Hercules* daar in gedoopt zynde, al wie daar mede gekwetst wierdt, terstondt moest sterven.

(z) Deze *Lichas* was een knecht van *Hercules*, en hy bragt hem den gezegden rok van *Nessus*, zo als hy eene offerhande zou doen op den berg *Eta*. Het geen onze Schryver verder zegt, komt zeer wel met de *Verdichtfelen* der ouden overeen. Zie *Ovidius* in het IX. Boek der *Herfschepp*,

een hogen berg door de sterke handt van *Hercules*, viel neder in de baren der zee, en veranderde in een oogenblik in een rots, die noch eene menschelijke gedaante heeft, en die, altijd geslagen wordende door de verwoede zee-golven, van verre de verstandige stierluiden verschrikt.

Na dit ongeluk van *Lichas*, geloofde ik, dat ik my aan *Hercules* niet langer mogt vertrouwen; en ik zocht my in de diepste holen te verschuilen. Ik zag, dat hy met de eene handt, zonder veel moeite, de hoogste dennebomen, ontwortelde, en de oude eikebomen, die vele eeuwen na een de winden en het onweder hadden verduurt, uitrukte; met de andere handt zocht hy te vergeefs den dodelijken rok van zijne lendenen af te scheuren; maar hy was aan zijn vel gelijmt, en als in zijne leden ingelijft; naar mate dat hy dien afscheurde, scheurde hy ook zijn vel en vleesch af, zijn bloed gudsde uit het ligchaam en bevochtigde de aarde; eindelijk zijne manmoedigheid de smerste overwinnende, riep hy uit: Gy ziet, mijn waarde *Philoctetes*, de pijnen, die de Goden my doen lijden; zy zijn rechtvaardig; ik heb hen beledigt, door mijn huwelijks bedde te schenden.

Na zo vele vyanden verwonnen te hebben, heb ik my lafhertig door de liefde van eene vreemde schoonheit laten overwinnen: ik sterf, en ben bereid te sterven om de Goden te bevredigen. Maar helaas! waarde vriendt, waar vliedt gy heen? De overmaat van pijn heeft my, het is waar, tegen den ellendigen *Lichas* eene wreedheit doen begaan, die ik mijn zelf verwijt; hy wist niet, wat vergift hy my aanboodt, hy heeft niet verdient 't geen ik hem heb doen lijden: maar gelooft gy, dat ik de vriendschap, die ik
u schul-

u schuldig ben , zou kunnen vergeten , en dat ik u het leven wil benemen ? Neen , neen , ik zal niet nalaten *Philoctetes* te beminnen. *Philoctetes* zal in zijne armen mijne ziel , gereed om aanstonds te vervliegen , ontfangen ; hy is 't , die mijne asche zal vergaderen. Waar zijt gy dan , mijn waarde *Philoctetes* ? *Philoctetes* , de eenige hoop , die my hier beneden overig is !

Op deze woorden haaste ik my om naar hem toe te komen , hy reikte my de armen toe , en wilde my omhelzen ; maar hy wederhieldt zich , uit vreze van dat wrede vuur , daar hy zelf door verteerd wierdt , in mijn boezem aan te steken. Helaas ! zeide hy , ik derf u niet omhelzen , deze troost is my zelf niet meer overgelaten. Dus sprekende , vergaderde hy al de bomen , die hy zo even uitgerukt hadt , maakte een houtmijt daar van op den berg , klom daar zonder ontsteltenisse op , en spreide den huid des leeuws van *Nemea* (a) , die zijne schouderen zo lang bedekt hadt , wanneer hy van de eene kant der wereldt tot de andere de schrikdieren ging bevechten , en de ongelukkigen verlossen , daar op uit ; hy ondersteunde zich op zijne knods , en beval my den houtmijt in brandt te steken.

Mijne handen , sidderende en van schrik bevangen zijnde , konden hem deze wrede dienst niet
wei-

(a) Hercules heeft drie leeuwen gedood. Deze , wiens huidt hy naderhandt gedragen , en in zyne gevechten als een schildt gebruikt heeft , was geheel onkwetsbaar , door toedoen van Juno , die overal tegen Herkules in de weer was. Eerst hadt Hercules zyne pylen te vergeefs op den zelfen geschoten , en naderhandt ook zyn knods aan stukken gellaagen , maar eindelyk greep hy hem met zyne handen aan , en scheurde hem van een.

weigeren; want het leven was hem zo dode ijk, dat het voor hem niet meer een geschenk der Goden was. Ik vreesde zelf, dat die overmaat van pijnen hem mogt vervoeren tot iets te verrichten, die deugt, daar de gansche wereldt zich over verwonderd hadt, onwaardig zijnde.

Wanneer hy zag, dat de vlam de houtmyt begon aan te steken, riep hy uit: 't is tegenwoordig, mijn waarde *Philoctetes*, dat ik uwe waarachtige vriendschap bespeur; want gy bemint meer mijn eer dan mijn leven: ik bid de Goden, dat zy u dat vergelden; ik laat aan u, 't geen ik kostelijkst op aarde heb, deze schichten gedoopt in het bloedt van den *Hydra* van *Lerna*. Gy weet, dat de wonden, die zy maken, ongeneesselijk zijn; door deze zult gy onverwinnelijk zijn, als ik geweest ben, en geen sterffelijk mensch zal tegen u derven stryden. Zijt gedachtig, dat ik sterf getrouw zijnde aan onze vriendschap; vergeet nooit hoe waardig gy my geweest zijt. - Maar zo het waar is, dat gy door mijne ongelukken geraakt zijt, kunt gy my de laatste troost verschaffen: be loof my, dat gy nooit aan eenig mensch mijne doodt zult ontdekken, of de plaats, daargy mijne asche zult verborgen hebben. Ik beloofde hem dat, helaas! en bezwoer het zelf, zijne houtmyt met mijne tranen bevochtigende; een straal van blijdschap scheen uit zijne oogen, maar eene vuurvlamme, die hem overstelpte, benam hem in een oogenblik het geluit, en ontrukte hem byna mijn gezicht. Echter zag ik hem noch dwars door de vlamme met zo een helder wezen, even als of hy met bloemen bekroond, en met een lieffelijke geur, in de blijdschap van een wellustige maaltijdt in het midden van alle zijne vrienden, overdekt was.

In het kort verteerde het vuur al 't geen aan hem aardfch en sterffelijk was; niets bleef overig van al 't geen dat hy in de geboorte van zijne moeder *Alcmena* ontfangen hadt, maar door het bevel van *Jupiter* behieldt hy zijne fijne en onsterffelijke natuur, die hemelfche vlamme, die het ware beginsel des levens is, en die hy ontfangen hadt van den vader der Goden. Dus ging hy den *Nectar* met hen drinken onder de vergulde gewelffels van den glinsterenden *Olympus*, daar de Goden hem de aanminnige *Hebe* (b), die de Godin der jeugt is, en die den *Nectar* in een kelk voor den groten *Jupiter* schonk, eer dat *Ganymedes* deze eer verkregen hadt, ten vrouwe gaven.

Voor my, ik heb een onuitputtelijken oorspronk van pijnen in deze fchichten, die hy my gegeven hadt, om my boven alle andere helden te verheffen, gevonden. Zo haaft als de verbonde koningen ondernamen *Menelaus* over den eerlozen *Paris*, die hem *Helena* ontfchaakt hadt, te wreken, en het rijk van *Priamus* om te keren, deedt de Godfpraak van *Appollo* hen verftaan, dat 'er geen gelukkig einde van dezen oorlog te wachten was, ten ware zy de fchichten van *Hercules* hadden.

Ulyffes, uw vader, die in alle raadsvergaderingen de fynfte en vernuftigfte was, nam aan my te bewegen, om met hen te gaan naar de belegering van

(b) Hebe was eene dochter van Juno, verbeeldt de jeugt, en wordt van de Latynen *Juventas* genoemd. Zy hadt eerst het ampt van voor de Goden te fchenken; maar op zekeren tydt, in het waarnemen van haar ampt zo gevallen zynde, dat zy alles liet zien, het welk gemeenlyk door de klederen bedekt wordt, zette Jupiter haar af; en zondt zynen aarendt om *Ganymedes*, den zone van *Laomedon*, koning van Troje, in den hemel te halen, die naderhandt fchenker der Goden geweest is.

van Troje, en derwaards die pylen te brengen, die hy geloofde, dat ik hadt. 't Was nu al langen tijdt geleden, dat *Hercules* op aarde niet meer gezien wierdt; men hoorde niet meer spreken van eenige nieuwe onderneming van dien heldt; de schrikdieren en booswichten begonden op nieuws straffeloos voor den dag te komen; de *Grieken* wisten niet, wat zy van hem zouden geloven: eenige zeiden, dat hy dood was, andere hielden staande, dat hy heel naar het Noorde gegaan was, om de *Scythen* te beteugelen; maar *Ulyffes* was van gevoelen, dat hy dood was, en ondernam my dat te doen bekennen. Hy kwam by my in een tijdt, wanneer ik mijn zelf noch niet kon troosten, dat ik den groten *Alcides* verloren hadt: hy vondt grote moeite om met my aan het spreken te geraken; want ik wilde geen menschen meer zien, of lyden, dat men my trok uit de eenzame plaatsen van den berg *Oeta* (c), daar ik mijnen vriendt hadt zien sterven; ik dacht nergens om, dan om my de beeltenisse van dien heldt te vertegenwoordigen, en om op het gezicht dezer droevige plaatsen te wenen: maar de zachte en krachtige overreding was op de lippen van uwen vader; hy scheen al zo bedroefd als ik; hy stortte tranen, en wist ongevoelig mijn hert te overwinnen, en mijne vertrouwendheit te verkrijgen; hy verwekte mededogen in my voor de koningen der *Grieken*, die voor eene rechtvaardige zake gingen vechten, wel-

(c) De berg *Oeta* is zeer hoog en groot. Hy is gelegen in *Theffalië*, en strekt zich ten Oosten uit naar *Thermopylen*, omtrent welke plaats *Hercules* zich verbrand, en *Lichas*, van welken boven gesproken is, in de zee geworpen heeft. Verder is de omftandigheid van het verhaal geheel geschikt naar de verdichtfelen der ouden,

ke zonder my geen goede uitkomst kon hebben: echter kon hy nimmer uit my halen het geheim des doods van *Hercules*, die ik gezworen hadt nimmer te zullen zeggen; maar hy twijffelde niet meer, of hy was dood, en drong my aan om de plaats, daar ik zijne alicke verborgen hadt, te ontdekken.

Helaas! ik hadt een afschrik van mijneedig te zijn, door hem een geheim te zeggen, dat ik den Goden beloofd hadt nimmer te zullen openbaren; maar ik hadt de zwakheit van mijn eedt te verydelen, dervende die niet schenden. De Goden hebben my daar over gestraft. Ik stampte met mijn voet op de aarde, ter plaatse daar ik de alicke van *Hercules* gelegd hadt. Vervolgens ging ik my vervoegen by de verbonde koningen, die my met de zelve blijdschap ontfongen, als zy *Hercules* zelf zouden gedaan hebben. Gelijk ik nu het eilandt *Lemnos* doortrok, wilde ik al de *Grieken* vertonen, wat mijne schichten konden doen; my gereed makende om eene das te vellen, die door een bosch kwam lopen, liet ik by ongeluk een pyl van de boog op mijn voet vallen, en zy veroorzaakte my eene wonde, daar ik noch het gevoelen van heb: ik leedt de zelve smerten, die *Hercules* hadt verdragen; ik vervulde dag en nacht het gansche eilandt met mijn gekerm. Een zwart en bedorven bloedt uit mijne wonde vloeiende besmette de lucht, en verspreidde in 't leger der *Grieken* een stank, bekwaam om de wakkerste menschen te verstikken. Het gansche leger was verbaafd van my in dat uiterste te zien; ieder besloot, dat het eene straffe was, die my door de rechtvaardige Goden was toegezonden.

Ulysses, die my in dezen oorlog ingewikkelt hadt,

hadt, was de eerste, die my verliet; 't is naderhandt my gebleken, waarom hy zulx gedaan hadt, vermids hy het algemeen welwezen van *Griekenlandt* en de overwinning, die men zocht te verkrijgen, hoger achtte, dan alle andere redenen van byzondere vriendschap, en welvoegendheit. Men kon in 't leger niet meer offeren, zodanige ontsteltenisse veroorzaakte daar mijne wonde, haar besinnetting, en de hevigheit van mijn gekrijt. Maar op dat oogenblik, als ik my verlaten zag van al de *Grieken* door den raadt van *Ulysses*, schein my deze staatkunde vol van de schrikkelykste onmenschelijkheid, en 't vuilste verraadt. Helaas! ik was verblind, en kon niet zien, dat het rechtmatig was, dat de wijsste menschen my tegen waren, gelijk als de Goden, die ik verbitterd hadt!

Ik bleef, gedurende de belegering van *Troje*, alleen, zonder eenige hulp, zonder troost, en zonder hoop, overgegeven aan de afgryffelijkste smerten in dat onbewoonde en woeste eilandt, daar ik niets hoorde dan het gerucht der woedende zee-baren, die zich tegen de rotsen verbryfelden. In die eenzaamheit vondt ik een ledig hol op een klip, die twee scherpe punten, als twee hoofden ten hemel verhefte; uit die rots ontsprong een klare fontein. Dat hol was een verblijfplaats der wilde dieren, aan welker woede ik dag en nacht bloot gesteld was; ik verzamelde eenige bladeren om des nachts op te leggen; niets was my in het geheel overig dan een slecht gemaakte houtenap, en eenige verscheurde klederen, daar ik mijne wonde mede verbondt, om het bloedt te stremmen, en daar ik my ook van bediende, om die te zuiveren. Aldaar, verlaten van de men-

fchen en overgegeven aan de gramschap der Godden , bragt ik mijn tijdt door met duiven en andere vogelen (d), welke rondom die rots vlogen , met mijne schichten te fchieten. Als ik een vogel tot mijn voedsel hadt getroffen , moest ik met pijn langs de aarde kruipen , om mijn buit te verzamelen. Dus bereidden mijne handen my het levens onderhoudt.

't Is waar , dat de *Grieken* vertrekkende my eenigen voorraadt lieten , maar die strekte niet ver. Ik stak vuur aan met keistenen ; en het leven , hoe vervaarlijk ook , zou my zacht geschenen hebben ver afgezonderd van ondankbare en bedriegelijke menschen , zo de pijn my niet overstelpt hadt , en ik gedurig mijn droevig ongeval niet hadt overdacht. Hoe ! zeide ik , een man uit zijn vaderlandt te halen , als den eenigsten man , die bekwaam is om de *Grieken* te wreken , en naderhandt hem in dit woeste eilandt , terwijl hy slaapt , te verlaten ! Want het was terwijl ik sliep , dat de *Grieken* vertrokken. Oordeel eens , hoe verbaasd ik was ; en hoe ik weende , toen ik wakker wierdt , wanneer ik zag , dat de schepen zeewaards in waren gestoken. Helaas ! van alle kanten in dit woeste en wilde eilandt omzoekende , vondt ik daar niets dan droefheit. In dat eilandt was noch haven , noch koophandel , noch gastvryheit , noch mensch , die 'er uit zich zelf aankwam ; men
zag

(d) De *Grieken* hadden door eene Godspraak verstaan ; dat Troje niet kon ingenomen worden dan met de pylen van Hercules , met welke Philoctetes ondertusschen bezig was om vogelen te schieten. De oude dichter Accius , door Cicero ergens by gebragt , zeide daarom al *quod pinnigero , non armigero in corpore exercebantur*. Meer andere hebben dat gezegd.

zag'er geen andere, dan die het onweêr daar op de kusten geworpen hadt, en ik kon daar geen gefelschap hopen dan door fchibbreuk: zelf die gene, welke op die plaats kwamen, dorften my niet mede te rug nemen; zy vreesden de gramfchap der Goden en die der *Grieken*. Tien jaren na mal-kander verdroeg ik pijn en hongersnoodt; ik voedde eene wonde, die my verteerde; de hope zelf was in mijn hert uitgebluft.

Wederkerende van heilzame kruiden voor myne wonde op te zoeken, zag ik, op het onvoor-zienfte, in mijn hol een fchoon en aangenaam, maar moedig jonkman, van lengte als een heldt; my dacht, dat ik *Achilles* zag, zo veel overeen-komft hadt hy met hem in de trekken van wezen, opflag van oogen en gang, de ouderdom alleen deedt my begripen, dat hy het niet kon zijn: te gelijk bemerkte ik in zijn wezen medelijden en belemmering: hy was bewogen door te zien, met wat moeite en langzaamheit ik voortkroop. Het fnydende en pynlijk gekerm, waar mede ik de *Echos* op den ganfchen oever deedt weêrgalmen, gingen hem aan het herte.

O vremdeling! riep ik hem van verre toe, wat ongeluk heeft u in dit onbewoonde eilandt gevoerd? Ik zie aan u gewaadt, dat gy een *Griek* zijt, dat gewaadt is my noch zo waard. O! wat vertoeft gy uwe ftemme aan my te laten horen, en die taal te uiten, die ik in mijne kindsheit geleerd, en met niemandt zederdt langen tijdt in deze eenzaamheit heb kunnen fpreken? Zijt niet verbaafd door een zo ongelukkig menfch te zien; gy behoort mededogen met hem te hebben.

Te naauwer noodt hadt *Neoptolemus* my gezegt; ik ben een *Griek*, of ik riep uit: O aangenaam

woordt na zo vele jaren stilzwygendheit, en droefheit zonder vertroosting! Ô mijn zoon! wat ongeluk, wat onweêr, of liever, wat gunstige windt heeft u hier gebragt, om mijne kwalen te eindigen? Hy antwoordde my: Ik ben van het eilandt *Scyros* (e), en ik keer weder derwaards; men zegt, dat ik de zoon van *Achilles* ben; nu weet gy alles.

Deze zo korte woorden stelden mijne nieuwsgierigheit niet te vrede. Ik zeide tegen hem: O zone van een vader, dien ik zo zeer bemind heb! Waarde voedsterling van *Lycomedes* (f), hoe komt gy toch hier? waar komt gy van daan? Hy antwoordde

(e) *Scyros* is een eilandt in de Archipel, en wordt tegenwoordig noch *Syros* genoemd.

(f) Toen de Grieken naar Troje vertrokken, bragt *Thetis* haren zone *Achilles*, dien zy wist dat in die belegering moest sneuvelen, op het eilandt *Scytos*, daar *Lycomedes* koning was, en bestelde hem daar onder de dochters van dien vorst, op dat de Grieken niet zouden weten, waar hy was, en hy aldus bevryd zou blyven van zo moeielyk eene reize. Dit was haar ligt te doen, alzo *Achilles* jong en schoon van aanzicht was. Hy bragt daar zyn tydt wel onder de vrouwen door, maar evenwel zo, dat hy eenige minnehandel hadt met *Deïdamia*, de dochter van *Lycomedes*, uit welke hy *Pyrrhus*, die naderhandt den toenaam van *Neoptolemus* gekregen heeft, en de zelve is, die hier ingevoerd wordt, teelde. De wigchelaar *Calchas* zeide, dat Troje zonder *Achilles* niet kon ingenomen worden, en *Ulysses* kennisse gekregen hebbende van de plaats, op welke *Achilles* zich onder de vrouwen ophieldt, ging derwaards, als een koopman, en liet aan alle de vrouwen schone halsen arm-cieraden zien; maar hy hadt looffelyk daar een fraaie degen, en ander-geweer by gedaan. De juffers zagen aantsonds naar de vercierfelen, die *Ulysses* gebragt hadt, doch *Achilles* kon zich niet onthouden van het geweer op te varten, en dat met aandacht te beschouwen. Door dat middel kende *Ulysses* hem, en wist hem zo veel te zeggen van den onsterffelyken lof, dien hy voor Troie zou verkrygen, dat *Achilles* met hem derwaards trok.

woordde my, dat hy uit de belegering van Troje kwam. Gy waart daar niet, zeide ik, op de eerste tocht. En gy, zeide hy, op wat plaats waart gy toen? Ik antwoordde: Gy kent, zie ik wel, noch den naam van *Philoctetes*, noch des zelfs ongelukken. Helaas! ongelukkige als ik ben, mijne vervolgers bespotten my in mijne ellende! *Griekenlandt* weet niet, wat ik lyde; mijne droefheit vermeerdert; de *Atriden* (g) hebben my in dezen staat gebragt, dat de Goden hen willen vergelden.

Vervolgens verhaalde ik hem, op wat wijze de *Grieken* my verlaten hadden. Zo haast als hy mijne klachten gehoord hadt, deedt hy my de zijnen. Na de doot van *Achilles*, zeide hy.... Terstondt viel ik in zijne reden, zeggende: Hoe! is *Achilles* dood? Vergeef my, mijn zoon, dat ik uw verhaal stoor, door tranen, die ik aan uwen vader schuldig ben. *Neoptolemus* antwoordde my: Gy vertroost my met my in mijne reden te vallen. Wat is het my aangenaam, *Philoctetes* mijn vader te zien beschreien! Hier op zeide *Neoptolemus*, zijne redenering hervattende: Na de doot van *Achilles* kwamen *Ulyffes* en *Phenix* my zoeken, my verzekerende, dat men zonder my de stadt *Troje* niet kon verwoesten; zy hadden geen moeite om my dat te doen geloven, want

E 5 de

(g) Door de *Atriden*, dat is zonen van *Atreus*, moet men *Agamemnon* en zyn broeder *Menelaus* verstaan. Die naam wordt hen gegeven tot verwyf; want in het afzyn van *Atreus* zyn broeder *Thyestes* gemeenschap met *Erope*, de gemalinne van *Atreus*, gemaakt, en daar kinderen by geteeld hebbende, heeft *Atreus* die kinderen naderhandt gedood, en aan zynen broeder *Thyestes* te eeten gegeven. Die wreedheit ging de misdaadt zo verre te boven, dat *Atreus* van ieder een vervloekt wierdt, en zyne twee zonen zelf, als men hen wilde schelden, den naam van *Atriden* kregen.

de droefheit over de doodt van *Achilles*, en de begeerte van erfgenaam te zijn van zijnen roem in dien vermaarden oorlog, spoorden my genoeg aan om hen te volgen. Ik kwam te *Sigeum* (h), en het leger verzamelde rondom my; ieder zwoer, dat hy *Achilles* wederom zag; maar helaas! hy was niet meer. Jong en zonder ervaringheit, geloofde ik, dat ik alles mogt verhoppen van de zodanigen, die my zo veel lofuitingen gaven. Terftondt verzocht ik van de *Atriden* de wapenen van mijnen vader. Zy antwoordden my op eene strenge wijze: Gy zult het overige hebben, van 't geen hem toebehoorde, maar wat zijne wapenen aangaat, die zijn *Ulyffes* toegezegd.

Ik wierdt aanftonds ontfteld, weende, en gaf my over aan de gramfchap; maar *Ulyffes* zeide tegen my, zonder zich eenigzins te'ontftellen: Jonkman, gy zijt met ons niet geweest in de gevaren van deze langdurige belegering, gy hebt dusdanige wapenen noch niet verdiend, en fpreekt reeds te ftout; nooit zult gy die hebben. Dus onrechtmatig van *Ulyffes* geplunderd zijnde, keer ik weder naar mijn eilandt *Scyros*, minder verbitterd tegen *Ulyffes*, dan tegen de *Atriden*. Ach! dat al wie een vyandt van hen zy, een vriendt der Goden mag zijn. O *Philoctetes*! ik heb alles gezegd.

Toen vroeg ik *Neoptolemus*, hoe het was bygekomen, dat *Ajax Telamonius* deze onrechtvaardigheid

(h) Tegenwoordig in de kaarten bekend onder den naam van *Capo Janizari*. De Grieken hadden aan die kant hun legerplaats. Ovidius zegt daarom van *Ajax*, daar hy tegen *Ulyffes* pleit, om de wapenen van *Achilles*: *Sigeia torvo Littora prospexit.*

digheit niet hadt verhinderd ? Hy is dood , antwoordde hy. Dood ! riep ik uit , en blijft *Ulyffes* in het leven ? Hy is in het tegendeel in aanzien in het leger. Vervolgens vroeg ik hem naar eenig nieuws van *Antilochus*, zoon van den wijzen *Nestor*, en van *Patroclus*, den waarden vriendt van *Achilles* ; die , zeide hy , zijn insgelijx dood. Daar op riep ik andermaal uit : Hoe ! zijn die dood ? Helaas ! wat zegt gy my ? Dus maait de wrede oorlog de goeden weg , en verschoont de kwaden. *Ulyffes* leeft dan noch ! *Thersites* (i) ook buiten alle twijffel. Zie eens , wat de Goden doen , en zouden wy die noch prijzen !

Gedurende dat ik in dit woeden tegen uwen vader was , ging *Neoptolemus* al voort met my te bedriegen. Hy voegde deze droevige woorden daar by : Ver van het leger der *Grieken* , in 't welk het kwade meer geacht wordt dan het goede , ga ik geruft leven in het woeste eilandt *Scyros*. Vaar wel ! Ik vertrek ; Ik wensch , dat de Goden u genezen ! Aanstonds zeide ik : O mijn zoon ! ik bezweer u by de schimme van uwen vader , by uwe moeder , en by al wat u lief en waard is op aarde , dat gy my niet alleen laat in deze onheilen , die gy ziet. 't Is my niet onbekend , hoe zeer ik u tot last zal zijn ; maar het zou schande zijn , dat gy my zoudt verlaten : werp my in 't voor-of achterschip , ja zelf onder in het schip in de durk , daar ik u de minste ongelegenheit zal aandoen. Gene , dan grootmoedige

(i) *Thersites* was , naar het zeggen van *Homerus* , niet alleen de mismaakste , maar ook de laffte van alle de geenen , die naar *Troje* getrokken waren. Zie *Homerus* in het II. Boek van zyn *Ilias*. Het is een aardige en gevoelige steek voor *Ulyffes* , dat hy by *Thersites* gesteld wordt.

dige zielen, weten wat roem'er steekt in edelmoedig te zijn; laat my toch in geen wildernis, daar geen voetstappen van eenig mensch te vinden zijn; voer my in úw vaderlandt, of naar *Eubea*, 'tgeen niet ver af is van den berg *Oeta*, *Trachine* (k), en de aangename oevers der rivier *Sperchius*, zendt my wederom naar mijn vader: helaas! wat vrees ik dat hy overleden zal zijn! Ik hadt hem verzocht, dat hy een schip aan my wilde zenden: of hy is dood, of wel zy, die beloofd hadden hem dat te zeggen, hebben zulx niet gedaan. Ik neem mijn toevlucht tot u, mijn zone. Gedenk aan de onstandvastigheid der wereldsche zaken. Die in voorspoedt is, moet vrezen, dat hy die niet misbruike, en hy moet de ellendigen te hulp komen.

Zie eens, wat de overmaat van droefheit my tegen *Neoptolemus* deedt zeggen; en hy beloofde my mede te nemen. Daar op riep ik nochmaals uit: O gelukkige dag! ô aanminnige *Neoptolemus*, waardig den roem uws vaders! Waarde metgefallen dezer reize, vergun my, dat ik deze droeve verblijfplaats vaar-wel zegge: zie eens, waar ik geleefd heb, en let eens wat ik al geleden heb; geen ander zou dat hebben kunnen uitstaan; maar de noodzakelijkheid heeft my geleerd, en zy onderwijft de menschen in het geen zy anders nimmer zouden kunnen weten. Die nooit ongemak geleden hebben, weten niets, zy kennen noch het goede noch het kwade; zy kennen geen menschen, ja zy kennen zich zelf niet. Na dus gesproken te hebben, namik mijn boog en pylon.

Neopta-

(k) Trachine, of Trachin, was een klein landschap van Phthiotis, waar door de aangename rivier Sperchius liep.

Neoptolemus verzocht my , dat ik wilde toelaten , dat hy deze zo vermaarde wapenen , en geheiligd door den onverwinnelijken *Hercules*, kuste. Ik antwoordde: Gy vermoogt alles ; gy , mijn zoon , geeft my tegenwoordig het licht , mijn vaderlandt , mijnen door ouderdom ter nedergeflagen vader , mijne vrienden , en mijn zelf weder ; gy alleen moogt deze wapenen beproeven , en roemen de eenigste onder de *Grieken* te zijn , die dat verdiend heeft. Terftondt ging *Neoptolemus* in mijne *Grotte* , om zich over mijne wapenen te verwonderen.

Ondertuffchen bevong my eene vreesfelijke pijn , die my onzinnig maakte ; ik wift niet meer , wat ik deedt ; ik vroeg om een fcherp zwaardt , om mijn voet af te houwen ; en ik riep uit : O lang gewenschte doot ! waarom komt gy noeh niet ? O jongeling ! verbrandt my op fttaande voet , even als ik den zone van *Jupiter* verbrand heb. O aarde ! ô aarde , ontfang een ftervenden , die zich niet meer kan opheffen ! Uit deze vervoering van droefheit , verviel ik fchielijk , als naar gewoonte , in eene diepe ongevoeligheit ; door groot zweten begon ik verlichting te gevoelen , en een zwart en bedorven bloedt vloeide uit mijne wonde. Gedurende dat ik fliep , zou het ligt voor *Neoptolemus* geweest zijn mijne wapenen te roven , en te vertrekken ; maar hy was een zoon van *Achilles* , en niet geboren om te bedriegen.

Ontwakende , merkte ik dat hy in belemmering was : hy zuchtte , als een menfch , die niet langer kan veinzen , en iets tegen zijn zin doedt. Wilt gy my dan verraffchen , zeide ik tegen hem ? Wat is 'er ? Gy moet my volgen , antwoordde hy , naar de belegering van *Troje*. Aanftonds
he :

hernam ik daar op, Ah! wat zegt gy daar, mijn zoon? Geef my dien boog weder; ik ben verraden; beneem my toch het leven niet. Helaas! hy antwoordt niets; hy ziet my stil aan, zonder eenigzins geraakt te worden. O oevers! ð kapen van dit eilandt! ð wilde beesten! ð scherpe klippen! aan u klage ik, want ik heb niemandt anders, tegen wien ik mijne klachten kan uitstorten; gy zijt aan mijne zuchtingen gewoon. Moet ik verraden worden door den zone van *Achilles*? Hy ontnemt my den gewijdden boog van *Hercules*, en hy wil my naar het leger der *Grieken* slepen, om over my te zegenpralen; hy ziet niet, dat dit een zegenpraal is over een doden, over een schim, en over een nietig beeldt! O dat hy my aangetast hadt, toen ik noch in mijn vollekraft was! maar nu is het niet anders dan by verrassching. Draag, mijn zoon, draag u even als uw vader, en zijt u zelf gelijk. Wat zegt gy? zegt gy niets? O woeste rots! ik keer weder tot u; naakt, ellendig, verlaten, zonder voedsel, zal ik alleen in dit hol sterven; hebbende mijn boog om de beesten te schieten niet meer, zullen de beesten my verslinden; doch daar is weinig aan gelegen. Maar, mijn zoon, gy schijnt niet kwaadaardig, wat raadslag drijft u aan? Geef my mijne wapenen, en vertrek.

Neoptolemus zeide, met de tranen in de oogen, by zich zelf: Wilden de Goden, dat ik nooit van *Scyros* was vertrokken! Ondertusschen riep ik uit: Ah! wien zie ik? Is dit *Ulysses* niet? Aanstonds hoorde ik zijne stemme, en hy antwoordde my: Ja, ik ben het. Zo het duistere rijk van *Pluto* zich hadt geopend, en ik den zwarten *Tartarus*, dien de Goden zelfs vrezen te zien,

zien, gezien hadt, ik beken, dat ik met geen groter schrik zou hebben kunnen bevangen geweest zijn. Ik schreeuwde nochmaals: O landt van Lemnos! dat ik tot getuige neem; O zonne! ziet gy, en verdraagt gy dat? *Ulysses* antwoordde my, zonder zich te ontzetten: *Jupiter* wil dat, en ik volvoer het. Derft gy, zeide ik hem, *Jupiter* noch noemen. Ziet gy dezen jongeling niet, die niet geboren is tot bedrog, en dien het sinert, dat hy moet uitvoeren, het geen gy hem verplicht te doen. Het is niet om u te bedriegen, zeide my *Ulysses*, noch om u leet aan te doen, dat wy hier komen; maar om u te verlossen, te genezen, en den roem te geven, dat gy *Troje* hebt omgekeerd, en om u in uw vaderlandt te brengen. Gy zijt het zelf, en niet *Ulysses*, die een vyandt zijt van *Philoctetes*.

Daar op zeide ik tegen uw vader, al wat de woede my ingaf: Nademaal gy my op dezen oever, zeide ik tegen hem, verlaten hebt, waarom laat gy my daar niet met vrede? Ga, zoek den roem der strijden in alle wellusten, verheug u over uw geluk met den *Atriden*; laat my over aan mijne droefheit en ellende. Waarom my weggevoerd? Ik ben toch niet meer, en reeds als dood. Om wat reden geloofst gy tegenwoordig niet, als gy wel eertijds geloofde, dat ik niet zou kunnen vertrekken, dat mijn geklag, en de smetten mijner wonde de offerhanden zouden onrein maken? O *Ulysses*! oorzaak mijner kwalen, dat de Goden u..... Maar de Goden verhoren my niet; in het tegendeel, zy moedigen mijnen vyandt aan. Mijn vaderlandt! dat ik nooit weder zal zien. O Goden! zo'er noch iemandt rechtvaardig genoeg onder u lieden is, om mededogen met my

my te hebben . straf , straf *Ulyffes* , dan zal ik geloven , dat ik genezen ben .

Terwijl ik op deze wijze sprak , zag uw vader my zonder ontfelteniſſe aan met een medelijgend wezen , even als een menſch , die , ver van verbitterd te zijn , de onſtuimigheid van een ellendigen , die door het geval vervolgt wordt , verdraagt en ten beſte neemt . Ik zag hem even als een rots op den top van een berg , die de woede der winden belacht , en hen laat uitbulderen , terwijl dat zy onbeweeglijk blijft ; dus wachte uw vader met geduld en ſtilzwijgen af , tot dat mijn gramſchap bedaard was : want hy witt , dat men de hertſtochten der menſchen niet moeſt aantaffen , om die tot reden te brengen , dan wanneer die beginnen te verzwakken door een ſoort van vermoeidheit . Vervolgens zeide hy my deze woorden : *O Philoctetes!* waar is uwe reden , en uwe grote moedt ? Zie hier de ſtondt om die te gebruiken . Zo gy weigert ons te volgen , om de grote voornemens , van *Jupiter* over u beſchoren , te volvoeren , vaar-wel ! gy zijt onwaardig om de verloſſer van *Griekenlandt* en de verwoeſter van *Troje* te zijn . Blijf op *Lemnos* ; deze wapenen , die ik mede neem , zullen my den roem geven , die voor u bewaard wordt . *Neoptolemus!* laat ons vertrekken ; 't is onnut , dat wy langer met hem ſpreken ; het mededogen met een menſch alleen moet ons niet doen verwaarlozen het welwezen van gansch *Griekenlandt* .

Toen bevondt ik my als eene leeuwin , die men van hare jongen beroofd heeft . Zy vervult de boſſchen met haar gebrul . O hol ! zeide ik , nooit zal ik u verlaten , gy zult mijn begraafplaats

plaats zijn. O verblijf van mijne droefheit! daar is geen voedsel of hoop meer overig! Wie zal my een zwaardt geven, om my te doorsteken? Ah! dat de roofvogelen my vervoeren! Ik zal die niet meer met mijne pylen schieten. O dierbare boog! boog gewyd door de handen van den zone van *Jupiter*! O waarde *Hercules*! zo gy noch eenige wetenschap hebt, verontwaardigd gy u niet? Deze boog is niet meer in de handen van uwen getrouwen vriendt, maar zy is in de onreine en bedrieglijke handen van *Ulysses*. Roofvogelen en wilde beesten, vliedt dit hol niet meer, mijne handen zijn ontbloot van schichten. Ellen-dige! Ik kan u niet beschadigen, komt my verscheuren; of liever laat de donder van den onbarmhertigen *Jupiter* my verpletten!

Uw vader, hebbende alle andere middelen in't werk gesteld om my te overreden, oordeelde eindelijk dat het best zou zijn, my mijne wapenen weder te geven: hy gaf een teken aan *Neoptolemus*; die my de zelve weder gaf. Daar op zeide ik: Waarde zoon van *Achilles*, gy betoont, dat gy het zyt; maar laat my mijnen vyandt doorschieten. Terstondt wilde ik uwen vader treffen met een pyl, maar *Neoptolemus* wederhieldt my, tegen my zeggende: De toorn vervoert u, en belet u te zien, hoe schrikkelijk een daadt gy zoudt doen.

Wat *Ulysses* belangt, die scheen immers zo weinig bewogen over mijne schichten als scheldwoorden. Ik gevoelde my geraakt door die onvervaardheit, en door dat geduld. Ik schaamde my, dat ik my in die eerste vervoering van de wapenen hadt willen bedienen, om hem te doden, die my de zelve hadt doen wedergeven;

maar , gelijk mijn wraakzucht noch niet gestild was , was ik niet te troosten , om dat ik mijne wapenen schuldig was aan een man , dien ik zo zeer haatte. Ondertusschen zeide *Neoptolemus* tegen my: Weet, dat de waarzegger *Helenus*, zoon van *Priamus*, uit de stad *Troje* getrokken zijnde, door het bevel en inblazing der Goden , ons het toekomende heeft ontdekt. Het ongelukkige *Troje* zal vallen, zeide hy, maar het kan niet eer vallen , voor dat het aangetast wordt van hem , die de schichten van *Hercules* heeft. Die man kan niet genezen worden, maar als hy voor de wallen van *Troje* is, zullen de zonen van *Esculapius* (1) hem helpen.

Op dat oogenblik gevoelde ik mijn hert verdeeld , en ik wierdt bewogen door de gulhartigheid van *Neoptolemus*, en de trouwe, met welke hy my mijn boog hadt wedergegeven ; maar ik kon noch niet besluiten, om langer te willen leven, zo ik voor *Ulyffes* moest wyken , en eene valsche schaamte hieldt my in twyffel. Zal men, zeide ik by mijn zelf, my zien met *Ulyffes* en de *Atriden*? Wat zal men van my denken?

Gedurende dat ik in deze onzekerheit was, hoorde

(1) Door de zonen van *Esculapius* moet men *Machaon* en *Podalyrius* verstaan , die grote geneesmeesters geweest zyn, en *Philoctetes* genezen hebben. Namentlyk *Esculapius* wordt gezegd vyf kinderen, alle ervaren in de geneeskunde, gehadt te hebben, te weten , behalven de reeds genoemde twee zonen, noch drie dochters, *Hygiëa*, *Egle*, en *Panacea*. Hy zelf was een zoon van *Apollo*, en geteeld uit de *Nymph Coronis*. Deze , terwyl zy van *Esculapius* zwanger was, zich met eenen anderen te buiten gaande , was van *Apollo* doorschoten , doch hy oopende het dode ligchaam, nam het kindt daar uit , en deedt het opvoeden door *Chiron*. Zie *Ovidius* in het II. Boek der *Herfschepp*.

de ik onvoorziens eene meer dan menschelijke stemme, ik zag *Hercules* in eene glinsterende wolk, en hy was omringt met de stralen der heerlijkheit. Ik kende hem ligtelijk aan zijn een weinig ruwe zwier, aan zijn sterk ligchaam, en eenvoudige manieren; maar hy hadt eene grote gestalte, en eene voortreffelijkheid, die nooit in hem hadt uitgeblonken, wanneer hy de schrikdieren temde. Hy zeide tegen my: Gy hoort en gy ziet *Hercules*; ik heb den hogen *Olympus* verlaten, om u de bevelen van *Jupiter* te verkondigen; gy weet, door wat heldendaden ik de onsterffelijkheid verworven heb. Gy moet met den zone van *Achilles* gaan, om op mijn voetspoor te treden langs den weg der roem. Gy zult genezen worden, en gy zult met mijne pylen *Paris*, den oorspronk van zo vele rampen, ter neder vellen. Na het innemen van *Troje* zult gy den rijken roof zenden aan uwen vader *Pean* (m), op den berg *Oeta*, die roof zal op mijn graf gesteld worden, als een gedenkteken der overwinning door mijne schichten behaald. En gy, ô zone van *Achilles*! ik maak u bekend, dat gy zonder *Philoctetes* niet zult kunnen overwinnen, noch *Philoctetes* zonder u. Gaat dan, als twee leeuwen, die te zamen naar buit zoeken. Ik zal *Esculapius* naar *Troje* zenden om *Philoctetes* te genezen. Vooral, ô *Grieken*! bemind en onderhoudt den Godsdienst; het overige sterft, maar die sterft nooit.

Na deze woorden gehoord te hebben, riep ik uit: O gelukkige dag! aanminnig licht! gy ver-
toont u eindelijk na zo vele jaren! Ik hoor-
zaam,

F 2

zaam,

(m) In het Latyn schryft men dat woordt *Poean*, en niet *Pacan*, het welk een lofzang ter eere van *Apollo* beteekent.

zaam, en ik zal vertrekken, na deze plaatsen gegroet te hebben. Vaar-wel, waarde spelonk, vaar wel *Nymphen* dezer vochtige beemden: ik zal niet meer horen het doffe geruisch der golven van deze zee; vaar wel boorden, daar ik zo dikmaals de ongemakken des lichts heb verdragen; vaar-wel kapen, daar de *Echo* zo menigmaal op mijne zuchtingen wedergalmd heeft; vaar-wel zoete bronnen, die my zo bitter zyt geweest; vaar-wel ð eilandt van *Lemnos*! laat my gelukkig vertrekken, nademaal ik ga, daar de wille der Goden en mijner vrienden my roept.

Dus vertrokken wy, en kwamen in de belegering van *Troje*. *Machaon* en *Podalyrius* genazen my door de Goddelijke wetenschap van hunnen vader *Esculapius*, of bragten my ten minste in dien staat, daar gy my in ziet; ik lyde geen pijn meer, en heb mijn vorige kracht wedergekregen; maar ik ga een weinig kreupel. Ik velde *Paris* ter neder als het vreesachtig jong eener hinde, 't geen een jager met zijne schichten treft. Wel haast wierdt *Iliou* in de asche gelegd: het overige weet gy. Niet te min behieldt ik altijd, ik weet niet hoe, eenige afkeer voor den wijzen *Ulyffes*, door het herdenken mijner kwalen; en zijne deugt kon die tegenzin niet bevredigen: maar het gezicht van een zoon, die hem gelijkt, en dien ik niet kan nalaten te beminnen, maakt mijn hert zelf tot den vader genegen.

Einde van het vyftiende Boek.

I N H O U D T

V A N H E T

Z E S T I E N D E B O E K.

Telemachus krygt verschil met Phalantus over de gevangene, die de een voor den ander wil hebben: hy vecht, en overwint Hippias, die, zyne jeugt verachtende, met trotschheit zyn gyselaars nam voor zyn broeder Phalantus: maar met zyne overwinning niet wel te vrede zynde, zucht hy by zich zelf over zyne roekeloosheit en zyn mislag, die hy wel wilde verbeteren. Ter zelve tydt zoekt Adraftus, koning der Dauniers, verwittigd zynde, dat de verbondene koningen niet dachten, dan om de onlust tusschen Telemachus en Hippias te stillen, hen onvoorziens te overvallen. Na honderd hunner schepen overvallen te hebben, om zyne soldaten in hun leger over te brengen, steekt hy het zel-

*ve in den brandt , begint den aan-
val aan het quartier van Phalan-
tus , doodt zyn broeder Hippias ,
en Phalantus zelf krygt zeer vele
wonden.*



D E
 G E V A L L E N
 V A N
 T E L E M A C H U S
Zone van Ulyffes.

H E T Z E S T I E N D E B O E K .

TErwijl *Philoctetes* op deze wijze zijne gevallen verhaald hadt, was *Telemachus* onbeweeglijk, en als opgetogen. Zijne oogen waren gevestigd op dien groten man, die sprak; alle de verscheidene hertstochten, die *Hercules*, *Philoctetes*, *Ulyffes*, en *Neoptolemus* hadden geslingerd, verschenen beurt om beurt in 't levendig wezen van *Telemachus*, naar mate dat die verbeeldt wierden. In het vervolg van het verhaal riep hy menigmaal uit, en viel in de redenen van *Philoctetes*, zonder daar om te denken; menigmaal schein hy als te mymeren, als iemandt, die in diepe gedachten is, over eenig gevolg van zaken. Wanneer *Philoctetes* de belemmering van *Neoptolemus*, die niet kon veinzen, afmaalde, schein *Telemachus* in de zelve belemmering te zijn; en men zou in dat oogenblik hem voor *Neoptolemus* zelf genomen hebben.

Ondertuffchen trok het leger der bondgenooten voort in goede order tegen *Adrastus*, koning der *Dauniers*, die de Goden verachtte, en die niets anders zocht, dan de menfchen te bedriegen. *Telemachus* vondt grote moeite om zich wel te wachten onder zo vele koningen, nayverig van mal-kander; hy moest zich aan niemandt verdacht maken, en van alle doen beminnen, (1) zijn inborft was goed en oprecht, maar niet zeer vriendelijk; hy was niet bedacht om iets te doen, dat anderen vermaak kon toebrengen; hy was niet gezet op rykdommen, maar hy kon anderen niets geven. Dus met een edelmoedig hert, en gene-gen tot het goede, fcheen hy noch verplichtend, noch gevoelig over vriendschap, noch milddadig, noch erkennende de zorgen, die men voor hem gedragen hadt, noch opmerkende om de verdienften te onderscheiden. Hy volgde zijn fmaak zonder opmerking; zijne moeder *Penelope* hadt hem, tegen wil en dank van *Mentor*, opgevoed in eene grootsheit en vermetelheit, die al het aanminnelijke in hem verdoofden; hy meende, dat hy van een geheel andere natuur was dan het overige der menfchen; alle andere menfchen fche-nen hem niet door de Goden op aarde gefield te zijn, dan alleen om hem te behagen, te dienen, zijne begeertens te gemoed te komen, en hem alles toe te brengen, even als aan eene Godheit; het geluk van hem te dienen wierdt
by

(1) *Zyn inborft was goed en oprecht enz.*] Dit is een volmaakte fchildery van den inborft des konings in zyne jeugt. Daar is niet een eenige trek in, die hem niet volkomenlyk wel gelykent. De onlusten, die gedurende zyne minderjarigheit, Vrankryk fchudden, hebben zelf zyne trotschheit en hoogmoedt niet kunnen doen verminderen.

by hem geacht, als eene genoegzame vergelding voor die hem ten dienst stonden. Nooit kon hem iets onmogelijk schijnen; wanneer hy voor hadt zich daar mede te vernoegen, verbitterden de minste veranderingen zijn hevige inborst. Die hem in deze natuurlijke gesteltenisse gezien hadden, zouden geoordeeld hebben, dat hy niet bekwaam was, om iets anders te beminnen dan zich zelf, en niet gevoelig was, dan voor zijn eigen roem en vermaaklijkheden; maar deze onverschilligheid voor anderen, en gestadige gedachten op zich zelf, kwamen niet anders voort, dan door de gedurige vervoeringen, daar hy in geworpen wierdt door het geweldt zijner hertstochten: hy was van de wieg af aan door zijne moeder gevleit, en hy was een groot voorbeeldt van het ongeluk der zodanigen, die in hoogheit geboren worden. De strengheden van het geval, die hy gevoelde van zijne jonkheit af aan, hadden die woestheit en hoogmoedt niet kunnen bedwingen. Zijnde van alles ontbloot, verlaten, en bloot gesteld voor zo vele onheilen, hadt hy niets verloren van zijne vermetelheit. Zy verhief zich altijd, even als eene taaie palmboom zich door zich zelf weder opheft, hoe grote kracht men ook gebruikt om haar neder te drukken.

Zo lang als *Telemachus* by *Mentor* was, staken deze gebréken in hem niet door, en die verminderden dagelijx. Even als een hittig paardt, dat in de wijde velden omspringt, het welk scherpe rotfen, steiltens, noch stromen kunnen ophouden, en dat nergens naar hoort, dan de stemme en handt van een man alleen, die het weet te temmen, zo kon *Telemachus*, vol van edelmoedig vuur, door niemandt, dan door *Mentor* alleen,

wederhouden worden : zelf met het opslag van een oog wist die hem terstondt in zijne grootste hevigheden te doen standt houden. Aanstonds bemerkte hy, wat die opslag betekende ; en hy herriep aanstonds in zijn hert alle de gevoelens van deugt : de wijsheit maakte in een oogenblik zijn wezen zacht en aangenaam. *Neptunus*, als hy zijn drietandt verheft en de verbolgene baren dreigt, kan niet haastiger het bulderende onweder stillen.

Wanneer *Telemachus* zich alleen bevondt, hernamen alle zijne betugelde driften, even als een stroom, die door een zwaren dijk opgehouden is, hunnen loop ; hy kon den hoogmoedt der *Lacedemoniers*, en van *Phalantus*, die derzelve hoofdt was, niet verdragen. Die volkplanting, welke *Tarentum* gesticht hadt, was zamengefelt door jonge manschap, gedurende de belegering van *Troje* geboren, die geen opvoeding hadt gehad. Hunne onwettige geboorte, de ongeschiktheit van hunne moeders, en de ongebondenheit, daar zy in groot geworden waren, gaven hen iets, ik weet niet wat, het geen woest en barbarisch scheen. Zy gelekenen veel eer naar een bende van struikrovers, dan naar eene volkplanting der *Grieken*.

Phalantus zocht in alle gelegenheit *Telemachus* tegen te spreken : zomtijds viel hy in zijne redenen, in de vergadering zijnen raadt verachtende, als van een jongeling zonder ervarenheit. Hy boertte daar mede, hem handelende, als een laffe en verwijfde ; hy deedt de hoofden van het leger op zijn minste gebreken acht slaan ; hy trachtte overal nayver te zaaien, en de trotsheit van *Telemachus* aan alle de bondgenoten hatelijk te maken.

Op zekeren tijdt *Telemachus* eenige gevangenen van de *Dauuiers* bekomen hebbende, dreef *Phalantus*, dat deze gevangenen hem toehoorden, vermits hy, naar zijn zeggen, aan het hoofd zijner *Lacedemoniers*, deze vyandlijke bende ter neder gemaakt hadt, en dat *Telemachus*, vindende reeds deze *Dauuiers* geslagen en op de vlucht gebragt, geen andere moeite hadt gehad, dan met hen het leven te schenken, en in 't leger te brengen. *Telemachus* in het tegendeel dreef, dat *Phalantus* zonder hem zou overwonnen geweest zijn, en dat hy alleen de overwinning tegen de *Dauuiers* hadt behaald. Beide gingen zy hunne zake verdedigen in de vergadering der verbondene koningen. *Telemachus* wierdt zo heftig, dat hy *Phalantus* dreigde: en zy zouden terstondt malkander hebben aangetast, zo men hen niet hadt tegengehouden.

Phalantus hadt een broeder, *Hippias* genaamd, vermaard door het gansche Leger wegens zijne dapperheit, kracht, en behendigheit. *Pollux* (n), zeiden de *Tarentiners*, zou niet beter hebben kunnen

(n) *Pollux* en *Castor* zyn zonen geweest van *Jupiter*; welke hy geteeld hadt by *Leda*, de gemalin van *Tyndarus*, in een zwaan veranderd zynde. De dichters zeggen, dat *Leda* een ei gebaar heeft, en dat *Castor*, *Pollux*, en *Helena*, uit het zelve zyn voortgekomen; hoe wel andere van twee eieren spreken, uit welker eene *Castor* en *Pollux*, en uit het ander *Helena* en *Clytemnestra*, die naderhandt de gemalin van *Agamemnon* geweest is, zonde voortgekomen zyn. Het is bekend, dat *Castor* en *Pollux* gehouden zyn geweest voor de bescherm-goden der schippers, die als zy in onweder, 't welk tegenwoordig noch wel gebeurd, twee vlammeties of lichties op de top van den mast zagen, meenden, dat het de gezegde bescherm-goden waren. Waarom zy op de oude gedenkpenningen ook verbeeld worden met sterretjes boven hunne hoofden. Voor het overige zeggen de ouden, dat *Pollux* dapper geweest is, en de worstel-

kunst

nen vechten met den flagriem ; en *Castor* zou hem niet te boven gegaan zijn in het te paardt rijden. Hy hadt byna de gefalte en kracht van *Hercules*. Het gansche leger ontzag hem ; want hy was noch twiſtgiëriger en beeftachtiger , dan hy ſterk en dapper was.

Hippias, gezien hebbende met wat trotsheit *Telemachus* zijn broeder dreigde , ſpoede zich om de gevangenen in haast naar *Tarentum* te voeren, zonder het oordeel der vergadering af te wachten. *Telemachus*, dien men dit heimelyk ontdekt hadt , kwam ſchuimbekkende van razerny te voorſchijn, even als een woedend wild zwijn, dat naar den jager zoekt, die het getroffen heeft; men zag hem door het veldt dwalen , zoekende met zijne oogen naar zijnen vyandt, en zwaaiende de ſchicht, waar mede hy hem wilde doorſteken. Eindelijk ontmoet hy hem , en hem ziende verdubbelde zijn woedè.

't Was niet meer de wijze *Telemachus*, onderwezen van *Minerva*, onder de gedaante van *Mentor*. 't Was eer een krankzinnig menſch, of een verwoede leeuw. Aanſtonds riep hy *Hippias* toe: Houdt ſtandt ! O lafhertigſte aller menſchen, houdt ſtandt ! wy zullen zien, of gy my van den buit , der genen , die ik overwonnen heb , zult kunnen beroven. Gy zult die niet naar *Tarentum* voeren. Ga, daal op dit oogenblik naar de duiſtere oever van den *Szyx*. Dit zeggende , wierp hy zijn ſchicht ; maar hy wierp die met zodanig een

kunſt zeer wel verſtaan heeft , gelyk *Castor* zeer afgerecht was op het temmen en beryden van paarden. De taalkundigen weten zekerlyk wat *Horatius*, op meer dan eene plaats, en andere oude dichters van hen zeggen.

een woede, dat hy zijn worp niet zeker kon nemen, en de schicht raakte *Hippias* niet. Hier op greep *Telemachus* zijn degen, waar van het geveest van goudt was, en welke hem geschonken was van *Laertes*, wanneer hy uit *Ithaca* vertrok, als een onderpandt zijner tedere genegenheit. *Laertes* hadt met veel roem zich daar van be- diend, toen hy noch jong was, en hy was geverfd geweest met het bloedt van verscheide beroemde hoplieden der *Epiroten*, in een oorlog, waar in *Laertes* overwinnaar bleef (o).

Naulyx hadt *Telemachus* deze degen getrokken, of *Hippias*, die voordeel zocht te doen door de sterkte zijns ligchaams, vloog toe, om hem te wringen uit de handen van den jongen zone van *Ulysses*. De degen brak in hunne handen; zy grepen malkander, en drongen op malkander aan. Zie daar hen als twee verwoedde beesten, die malkander zoeken te verscheuren. Het vuur schynt hen ten oog en uit, zy wringen malkander in een, rekken zich uit, en zoeken de een den ander ter neder te werpen, zy verheffen zich, zy schieten op malkander toe, en zy zijn bloedgierig. Zie daar hen handgemeen, voeten tegen voeten, en handen tegen handen; de twee in een gevlochte lichamen schenen maar een lijf te zijn: maar *Hippias*, van meerder jaren zijnde, scheen *Telemachus*,

(o) My heugt niet, dat ik iets gelezen heb van dien oorlog, en alzo de geschiedenissen van dat landt duister zyn, geloof ik, dat de Schryver deze omstandigheid daar alleen tot cieraadt van zyn werk ingevoegd heeft. Ten minste *Strabo Lib. VII.* en *Justinus Lib. XVII. c. 3.* getuigen, dat het landt van *Epirus* eerst voornamentlyk is bevolkt geworden door *Pyrrhus* (dien onzen Schryver *Neoptolemus* noemt) na dat hy wedergekeerd is uit den Trojaanschen oorlog.

machus, wiens tedere jeugt minder krachtig was, te zullen nederwerpen. *Telemachus* ook reeds buiten zijn adem, begon te gevoelen, dat zijne kniën wankelden. *Hippias* hem aan het waggelen ziende verdubbelde zijne kracht. 't Zou gedaan geweest zijn met den zone van *Ulyffes*, en hy zou straffe gedragen hebben, wegens zijne roekeloosheit en drift, zo *Minerva*, die van verre een wakend ooge over hem hieldt, en die hem in dat uiterste gevaar niet liet koinen, dan om hem te onderwijzen, de overwinning niet tot zijn voordeel geschikt hadt.

Zy verliet geenzins het hof van *Salentum*; maar zondt *Iris*, de vaardige bodinne der Goden, haastelijk derwaards. Deze, vliegende met radde wicken, kliefde de ongemete uitgebreidheit des lichts, achter zich latende een lange streek van licht, 't geen een wolk verbeeldde van duizend verscheidene koleuren; zy rustte niet, dan op de oevers der zee, daar het ontallijk heir der bondgenoten gelegerd was: zy zag van verre dezen twist, en den yver en kracht der twee strijders; zy sidderde op het gezicht van het gevaar, in het welk de jonge *Telemachus* was, zy naderde, omwonden in eene heldere wolk, die zy uit sijne dampen hadt toebereid, en wel op dat oogenblik, op het welke *Hippias*, alle zijne krachten inspannende, geloofde overwinnaar te zijn. Zy bedekte den jongen voedsterling van *Minerva* met des zelfs schildt, 't geen de wijze Godin haar hadt toevertrouwt. Aanstonds begon *Telemachus*, wiens krachten uitgeput waren, weder moedt te grijpen. Hoe meer dat hy moedt greep, hoe meer dat *Hippias* ontroerd wierdt; hy gevoelde ik weet niet wat Goddelijx, 't geen hem verbaasde en ter nederfloeg.

Tele-

Telemachus drong op hem aan, perste hem nu in deze gesteltheit, dan weder in eene andere, hy verzwakte hem, gaf hem geen oogenblik tijds om zich te herstellen, en eindelijk smeet hy hem ter aarde, en viel op hem. Eene grote eike van den berg *Ida*, die door de byl met duizend slagen omvergehouden is, door welke het gansche bosch weêrgegalmd heeft, maakt vallende geen afgryfselijker gerucht, de aarde zucht daar van, en al wat haar omringd dreunt.

Ondertusschen hadt *Telemachus* zijne wijsheit en kracht wedergekregen. Naauwlijx was *Hippias* onder hem ter neder gevallen, of hy begreep zijn mislag, dien hy begaan hadt, met op deze wijze den broeder van een der verbonde koningen, tot welker hulpe hy gekomen was, te hebben aangetaft; hy bragt zich zelf met eenige verwarring te binnen den wijzen raadt van *Mentor*; hy schaamde zich over zijne overwinninge, en begreep, hoe wel hy verdiend hadt overwonnen te zijn. Ondertusschen schoot *Phalantus*, door razerny vervoerd, toe om zijnen broeder te helpen, en hy zou *Telemachus* met een schicht, die hy in zijne handt hadt, doorregen hebben, zo hy niet hadt gevreesd ook zijne broeder *Hippias* te treffen, dien *Telemachus* onder zich in het stof hadt nedergedrukt. De zoon van *Ulysses* hadt zijnen vyandt zonder moeite van het leven kunnen beroven; maar zijn gramschap was gedaan, en hy dacht nergens om, dan om zijn mislag te verbeteren, door zijne bezadigheid te betonen. Hy stondt op, zeggende: O *Hippias*! 't is my genoeg, dat ik u heb doen begripen, dat gy in't toekomende nooit mijne jonkheit moet verachten. Leef, ik verwonder my over uwe kracht en moedt: de Goden hebben my be-

beschermd, wijk voor hunne mogendheit, en laat ons nergens anders om denken, dan om te zamen de *Dauniers* te bevechten.

Gedurende dat *Telemachus* op deze wijze sprak, stondt *Hippias* op, bedekt van stof en bloedt, vol van schaamte en razerny. *Phalantus* dorst den zodanigen het leven niet benemen, die dat zo edelmoedig aan zijnen broeder hadt geschonken, hy was in twyffel, en buiten zich zelf. Al de verbonde koningen schoten toe; zy bragten *Telemachus* aan de eene zyde, en *Phalantus* en *Hippias*, die, zijne trotsheit verloren hebbende, de oogen niet dorst opslaan, aan de andere. Het gansche leger kon zich niet genoeg verwonderen, dat *Telemachus* in zo tedere jaren, waar in de menschen noch alle hunne krachten niet hebben, *Hippias* hadt kunnen ter nederwerpen, die in kracht en gestalte des ligchaams die reuzen (p), kinderen der aarde, die eertijds ondernomen hadden de onsterffelijke Goden uit den *Olympus* te jagen, gelijk was. Maar

(p) Van de Reuzenstrydt is van anderen zo veel gezegd, en daar zou noch zo veel van te zeggen zyn, zo wy daar op wilden blyven staan, dat'er naulyx einde aan zou zyn. Zy waren (om evenwel iets te zeggen) uit de Aarde voortgesproten, door middel van het edelste bloedt van *Celus*, het welk storte op de Aarde, toen zyn zoon *Saturnus* hem buiten staat stelde van meer kinderen te telen. De reuzen waren niet alleen verwonderlyk groot, maar ook zeer mismaakt, hebbende slangen, in plaats van benen, en een on-eindig getal handen en hoofden. Zy stapelden de bergen *Ossa* en *Olympus* op den berg *Pelion*, en wierpen de Goden met zo grote stukken aarde en stenen naar het lyf, dat het geen in de zee viel gehele eilanden, en dat op de aarde viel, gehele bergen gemaakt heeft. De Goden hadden het zeer kwaad in dien oorlog, doch wierden eindelyk door toedoen van den Egyptischen *Hercules* gered, en de reuzen kregen hunne straffe. Zie *Ovid*, in zyn *Almenach* V. Boek, en ook het V. der *Herschepp*.

Maar de zoon van *Ulyffes* was wel ver van zich te verheugen door het vermaak van deze overwinning; en terwijl men niet kon nalaten zich over hem te verwonderen, week hy in zijn tent, fchaamroot wegens zijn misdryf, en kunnende zich zelf niet meer verdragen: hy zuchtte over zijne fchielijkheit; hy erkende hoe onrechtvaardig en onredelijk hy was in zijne driften; hy bevondt iets, ik weet niet wat, het geen ydel, onvermogend en laf was, in deze ongelate en buitensporige grootsheit; hy erkende, dat de ware grootmoedigheid niet beflaat dan in zachtzinnigheid, beleefdheit, en zedigheid; hy zag dat, maar dorft niet verhopē, na zo menigmaal tot het zelve kwaadt vervallen te zijn, zich te verbeteren; hy was in een ftrijdt met zich zelf, en men hoorde hem brullen als een woedende leeuw.

Hy bleef twee dagen alleen opgesloten in zijn tent, niet kunnende befluiten eenig gefelfchap by te wonen, en zich zelf kastydende: Helaas! zeide hy, zal ik onder de oogen van *Mentor* derven verfcynen? Ben ik de zoon van *Ulyffes*, den wijsften en geduldigften aller menfchen? Ben ik gekomen om verdeeldheit en wanorder te veroorzaken in het leger der bondgenoten? Is het hun bloedt, of dat der *Dauniens*, hunne vyanden, 't geen ik moest vergieten? Ik ben roekeloos geweest, en heb vergeten mijn fchicht wel te werpen; ik heb met ongelijke krachten mijn zelf voor *Hippias* bloot gefield, en hadt niet anders te wachten, dan de doodt, met de fchande van overwonnen te zijn. Maar wat was 'er aangelegen geweest? ik zou niet meer zijn; neen, ik zou niet meer zijn die roekeloze *Telemachus*, die onzinnige jongeling, die geen voordeel doedt met eenigen goeden raadt;

mijne schande zou met mijn leven eindigen. He-
laas! mogt ik maar ten minste verhoppen nimmer
weder te zullen doen, over het welk gedaan te
hebben, ik my bedroef! al te gelukkig! al te ge-
lukkig zou ik zijn! Maar misschien zal ik, eer
deze dag ten einde loopt, noch willen doen, en
doen, de zelve zaken, daar over ik my tegen-
woordig zo zeer schaam, en daar ik een afkeer
van heb. O dodelijke overwinning! ô lofsuitin-
gen, die ik niet kan verdragen, en die bittere
verwytingen mijner dwaasheit zijn.

Gedurende dat hy alleen, en niet te troosten
was, kwamen *Nestor* en *Philoctetes* hem vinden.
Nestor wilde hem het ongelijk vertonen, dat hy
hadt: maar die wijze grijsaardt, erkennende wel
haast de neêrslagtigheid van den jongeling, veran-
derde zijne vermaningen in woorden van teder-
heit, om zijn wanhoop te verzachten.

De verbonde vorsten wierden door dezen twist
opgehouden, ende konden tegen hunne vyanden
niet trekken, zonder te voren *Telemachus* met *Pha-
lantus* en *Hippias* bevredigd te hebben: men vrees-
de t'elkens, dat de benden der *Tarentiners* de hon-
derd jonge *Cretenzen*, die *Telemachus* in dezen
tocht gevolgt waren, zouden aantasten; alles was
in verwarring, door de mislag van *Telemachus*
alleen; en deze, die zo veel tegenwoordige en toe-
komende onheilen, van welke hy de oorzaak was,
zag, gaf zich over aan eene bittere droefheit. Al
de vorsten bevonden zich in de uiterste belemme-
ring; zy dorsten het leger niet laten voortrekken,
uit vreeze, dat de *Cretenzen* van *Telemachus*, en de
Tarentiners van *Phalantus* in het voortrekken met
malkander handgemeen zouden worden. Men hadt
veel moeite, om hen in het leggende leger te weder-
hou-

houden, daar zy van naby gade geslagen wierden. *Nestor* en *Philoctetes* kwamen en gingen gedurig uit de tent van *Telemachus*, na die van den onverzoenlijken *Phalantus*, die niet dan naar wrake dorstte. De bezadigde welisprekendheit van *Nestor*, noch het gezag van den groten *Philoctetes*, konden dit woest gemoedt tot bedaren brengen, 't geen noch gestadig verbitterd wierdt door de wraakzuchtige redenen van zijnen broeder *Hippias*. *Telemachus* was wel zachter, maar die was ter nedergeslagen door eene droefheit, die nergens door te stillen was.

Terwijl de vorsten in deze beweging waren, waren al de benden verslagen, het gansche leger was even als een mistroostig huisgezin, het geen zijn vader, den steun zijner bloedverwanten, en de aangename hoop zijner kleine kinderen, heeft verloren.

In deze wanorder en ontsteltenisse van het leger, hoorde men zeer schiekelijk een vervaarlijk gerucht van wagenen, van wapenen, van hinneken-de paarden, en van geschreeuw van menschen; het geschreeuw van eenigen was als van overwinnaars, verbitterd tot slachtinge; van anderen als vlieden-de, stervende, of zwaarlijk verwond zijnde. Een damp van stof maakte een dikke wolk uit, die den hemel bedekte, en het gansche omleggende veldt vervulde; by dit stof voegde zich terstondt een zware rook, die de lucht beroerde, en de menschen byna deedt verstikken. Men hoorde een dof geluid, even als dat der uitberstende vlammen, welke de berg *Etna* braakt uit het binnenste zijner ingewanden, wanneer *Vulcanus*, met zijne *Cyclopen*, daar den blixem smeedt voor den vader

der Goden. (q) De schrik becroop aller herten en gemoederen. *Adrastus* wakker en onvermoeielijk zijnde, hadt de bondgenoten verrait; hy hadt zijn aantocht voor hen verborgen, en hy was wel onderrecht van den hunnen. Gedurende twee nachten hadt hy eene ongelooffelijke naarstigheid gebruikt, om een byna ontoegankelijk berg om te trekken, van welken de bondgenoten byna alle toegangen bezet hadden: deze engtens wel bewaard zijnde, geloofden zy in volkome veiligheid te zijn, en waren zelf van gedachten, dat zy door die doortochten, die zy bezet hielden, hunnen vyandt achter den berg zouden kunnen op het lijf vallen, wanneer eenige benden, die zy verwachtten, by hen zouden aangekomen zijn.

Adrastus, die altijd veel gelds spilde om het geheim zijner vyanden te weten, was van hun voornemen onderrecht; want *Nestor* en *Philoctetes*, die twee anderszins zo wijze en ervarenen krijgshelden, waren omtrent hunne ondernemingen niet geheim genoeg. *Nestor* schiep in zijne hoge jaren al te groot een vermaak in het verhalen van zaken, die hem tot eenigen lof mogten strekken: *Philoctetes* was minder praatachtig van aardt; maar hy was vaardig; en zo haast als men zijn levendigen geest opwekte, deedt men hem alles zeg-

(q) De ouden hebben gemeent, dat *Vulcanus* den blixem sineedde voor *Jupiter* in het binneste van den berg *Etna*, of veel eer op het naburige vuurbrakende eilandt *Lipara*. Zie *Virgil*. in het VII. Boek. Daar ook de Cyclophen *Brontes*, *Steropes*, en *Pyraemon*, genoemd worden. Zy waren, naar het zeggen van *Heliodus*, ook kinderen van *Celus* en de Aarde, en hadden maar een oog, staande midden in het voorhoofd. De vermaarde *Polyphemus* was ook van dat geslacht.

zeggen, wat hy voorgenomen hadt te doen. De liltige menschen hadden den sleutel van zijn hert weten te vinden, om de gewigtigste geheimen uit te vorsschen. Men hadt hem maar te verbitteren; dan berste hy, opgeblazen en buiten zich zelf zijnde, door dreigementen uit; hy roemde, dat hy ontwijffelbare middelen aan de handt hadt, om het oogmerk, het geen hy voor hadt, te bereiken. Als men maar eenigzins aan deze middelen scheen te twijffelen, spoedde hy zich om die zonder achterdocht uit te leggen, en het diepste geheim van zijn hert ontsnapt hem: even gelijk als een kostelijk, maar geborsten vat, daar al de lieflijkste vochten uitvloejen, kon het hert van dien krijgsheldt geen geheim bewaren.

De verraders, omgekocht door het geldt van *Adrastus*, lieten niet na voordeel te doen met de zwakheit dezer twee koningen. Zy vleiden *Nestor* gedurig met ydele loftuitingen; zy bragten hem zijne vorige overwinningen te binnen, zy verwonderden zich over zijne voorzichtigheit, en lieten nooit na die toe te juigchen: aan de andere kant leiden zy het gemoedt van *Philoctetes*, dat niet veel verdragen kon, lagen; zy spraken tegen hem niet anders dan van zwarigheden, tegenstribbelingen, gevaren, ongelegenheden, en onverbeterlijke mislagen. Zo haast die hevige inborst ontvonkt was, verliet hem zijue wijsheit, en hy was de zelve man niet meer.

Telemachus was, niet tegenstaande zijne gebreken, die wy aangemerkt hebben, veel voorzigtiger om een geheim te bewaren. Hy was daar aan gewend door zijne ongelukken, en door de noodzaaklijkheit, waar in hy zich hadt bevonden van zijne kindsheit af, om zijne voornemens te

verbergen voor de vryers van *Penelope*. Hy wist een geheim te verzwijgen, zonder eenigzins te liegen. Hy hadt zelf geen achterhoudend gelaat, zo als gemeenlijk geheime menschen hebben. Hy scheen niet belast met het geheim, dat hy moest bewaren; altijd vondt men hem oopenhartig, vryborstig, ongeveinsd, en als een man wiens hert op zijne lippen legt. Maar terwijl hy zeide al het geen men zonder gevolg mogt zeggen, wist hy zich net te bepalen, en dat zonder gemaaktheit, tot zaken, welke geen achterdocht konden geven, of zijn geheim ontdekken. Hier door was zijn hert ondoorgrondelijk en ontoegankelijk; zijne beste vrienden wisten zelfs niets, dan het geen hy geloofde dat voordelig was hen te ontdekken, ten einde hy wijzen raadt mogt krijgen, en daar was niemandt dan *Mentor*, daar hy niet achterhoudend tegen was. Hy vertrouwde zich wel aan eenige andere vrienden, maar by verscheide trappen, en naar mate, dat hy derzelve vriendschap en wijsheit beproefd hadt.

Telemachus hadt menigmaal ondervonden, dat de besluiten van den raadt wat al te ruchtbaar door het leger wierden. Hy hadt *Nestor* en *Philoctetes* daar van verwittigd; maar deze twee zo ervarene mannen gaven geen genoegzame acht op zo heilzaam een berecht. De ouderdom is niet meer buigzaam, en de lange gewoonte houdt haar als geketend; zy heeft geen hulpmiddelen tegen deze gebreken: even als de bomen, welker ruwe en kwaastige stam verhard is door een reeks van jaren, niet kunnen verbogen worden: alzo kunnen de menschen, tot zekeren ouderdom gekomen zijnde, zich byna niet aankanten tegen zekere gewoontens, die met hen verouderd zijn, en tot in
het

het merg hunner beenderen zijn doorgedrongen. Dikmaals kennen zy die, maar te laat; zy zuchten te vergeefs, en de tedere jeugt alleen is de levenstijdt, binnen welke de mensch noch alles op zich zelf vermag, om zijne gebreken te verbeteren.

In het leger was een *Dolopier* (r), *Eurimachus* genaamd, een vleier; wetende zich over al in te dringen, zich voegende naar alle smaak en genegenheit der vorsten, vernuftig, en schrande om nieuwe middelen uit te vinden om hen te behagen. Als men hem hoorde spreken, was nooit iets moeielijk om te doen. Wierdt hem zijn gevoelen gevraagd: hy raadde 't geen hy het aangenaamste dacht te zijn; hy was liefstellig, een boeter met de zwakken, en toegevende voor de zodanige, die hy vreesde; bekwaam om eene geestige lofspraak zo op te pronken, dat die zelf van de zedigste menschen wel ontfangen wierdt; hy droeg zich statig by statige mannen, en was vrolijk, by die van een vrolijken inborst waren; het koste hem niets, zich in allerhande bogten te buigen. Oprechte en deugdzaame menschen, die altijd de zelve zijn, en zich de regelen van deugt onderwerpen, kunnen nooit den vorsten zo aangenaam zijn, als die der zelve heerschende hertstochten weten in te volgen. *Eurimachus* hadt kennis van oorlogszaken, en hy was bekwaam tot staat-zaken, 't was een gelukzoeker, die zich aan *Nestor* overgegeven, en des zelfs vertrouwen gewonnen hadt. Hy haal-

(r) De Dolopiers waren een volk zeer na aan Theffalië wonende. Der zelve koning Peleus was de vader van Achilles. Ten tyde van den Trojaanschen oorlog, zondt hy zyn volk derwaards onder het geleide van Phenix, den leermeester van zyn zoon.

de uit de grondt van zijn hert, dat een weinig roemziek, en gevoelig voor lofuitingen was, al wat hy van hem wilde weten.

En alhoewel *Philoctetes* zich aan hem niet vertrouwde, echter deedt de oplopendheit en 't ongeduldt in hem het zelve, dat het vertrouwen in *Nestor* deedt. *Eurimachus* hadt hem maar tegen te spreken, en hem gaande te maken, en terstondt ontdekte hy alles. (2) Die man hadt grote sommen van *Adrastus* ontfangen, om hem berecht te geven van al de voornemens der bondgenoten. De koning der *Dauniërs* hadt in het leger een zeker getal overlopers, die de een na den ander het leger der bondgenoten moesten verlaten, en in het zijne wederkeren. Naar mate dat daar eenige zaak van belang voorviel, vaardigde *Eurimachus* een van die overlopers derwaards heen, om de zake aan *Adrastus* te doen weten. Dit bedrog kon niet ligt ontdekt worden, vermids deze overlopers geen brieven by zich hadden; wanneer zy gekregen wierden, vondt men niets by hen, 't geen *Eurimachus* kon verdacht maken.

Ondertusschen kwam *Adrastus* al de ondernemingen der bondgenoten voor: naulyx was eenig besluit genomen in den raadt, of de *Dauniërs* deden juist dat geen, waar door des zelfs goede uitflag belet wierdt. *Telemachus* liet niet na de oorzaak daar van te onderzoeken, en het wantrouwen van *Nestor* en *Philoctetes* op te wekken; maar zijne zorge was onnut. Zy waren verblind.

Men

(2) Die man hadt grote sommen van *Adrastus* ontfangen.] Louis de XIV. deedt op de zelve wyze veel onkosten aan verspieters, van welke hy zeer wel gediend wierdt. Hy hadt 'er in alle hoven, en in alle legers, en wist door dat middel alle de voornemens der bondgenoten.

Men hadt in den raadt besloten de talrijke benden, die op weg waren, af te wachten, en men deedt heimelijk by nacht honderd sĳepen naderen, om die benden des te haastiger te doen voorttrekken, langs de kant van een ruwe zee-kult, daar die moesten aanlanden, tot aan de plaats, daar het leger was nedergeslagen. Ondertusschen geloofde men veilig te zĳn, nademaal men de toegangen van het naburige gebergte, zijnde een byna ontoegankelijke kant van den *Appenyn*, met genoegzame manschap bezet hadt. Het leger was nedergeslagen op de oevers der rivier *Galejus* (s), dicht genoeg by de zee. Dat vermakelijke veldt is overvloedig van gras, en alle bekwame vruchten om een leger te sĳizen. *Adrastus* lag achter dien berg, en men maakte rekening, dat hy dien niet kon overkomen; maar gelijk hy wist, dat de bondgenoten noch zwak waren, dat zy een groot onderstandt te gemoedt zagen, dat de sĳepen op den aankomst der hulpbenden wachtten, en dat het leger verdeeld was door den twist van *Telemachus* met *Phalantus*, haastte hy zich om een groten omtrek te doen. Hy, grote naarstigheid by dag en nacht gebruikende, komt op den oever der zee, en trok door wegen, dien men altijd geloofd hadt, dat ontoegankelijk waren. Dus komt de stoutmoedigheid en de onvermoeide arbeit alles te boven. Dus is'er byna niets onmogelijk voor die gene, die weten te bestaan en te lijden. Dus verdienen die gene, die zich geruſt stellen, menende dat zware zaken ondoenlijk zĳn, overvallen en overrompeld te worden.

G 5

Adrastus

(s) Dit is een rivier in het koninkryk van Napels, welke in de Golf van Tarenten in de zee valt.

Adrastus overrompeld met het kriecken van den dag de honderd fchepen der bondgenoten. Gelijk deze fchepen niet wel bewaard wierden, en men nergens voor beducht was, maakte hy zich daar meester van, zonder eenig tegenweer, en bedienende zich van de zelve om met eene ongelooffelijke naarftigheid zijne benden te voeren over den mondt van de rivier *Galefus*. Vervolgens voer hy zeer fchielijk tegen de rivier op. Die de voorfte wachten om het leger aan de kant van de rivier hadden, meenden, dat deze fchepen hen de hulpbenden, die zy verwachten, aanbragten. Men verhefte terftondt een bly gejuich. *Adrastus* en zijne krijgsknechten zetten voet aan landt eer men hen kost bekennen. Zy vielen op de bondgenoten, die nergens voor beducht waren; zy vonden hen gelegerd in een oopen veldt, zonder order, zonder hoofdt, en zonder wapenen.

De zyde der legerplaats, welke hy eerst aantafte, was die der *Tarentiners*, daar *Phalantus* het bevel over hadt. De *Danniers* drongen met zo veel wakkerheit daar op aan, dat de jonge manschap van *Lacedemon* verbaafd zijnde, geen wederftandt kon bieden. Terwijl dat zy na hunne wapenen zochten, en zy de een den ander in deze algemene verwarring belemmerden, liet *Adrastus* de legerplaats in brandt fteken: aanftonds vloog de vlam in de tenten, en verhefte zich tot in de wolken. Het gerucht van den brandt is als van een fnelvlietenden froom, die een gansch landt overftroomd, en door zijn sterke drift de grote eiken, met hare diepe wortelen, het gezaaide, de korenschuren, de flallen, en kudden wegsleept: de wint drijft geweldiglich de vlamme van tent tot tent, en de gansche legerplaats

plaats is wel haast als een oudt bosch , dat door een vonkje vuurs in brandt geraakt is.

Phalantus , die dit gevaar van nader by bezag dan een ander , kon daar geen hulpmiddel tegen vinden . Hy vreesde , dat al de benden noodwendig door dien brandt zouden verloren gaan , zo men zich niet spoedde om de legerplaats te verlaten ; maar hy begreep ook wel , hoe zeer de wanorder in zo haastig een aftocht te vrezen is , in het gezicht van een overwinnenden vyandt . Hy begon de jonge manschap van *Lacedemon* , noch maar half gewapend , te doen uittrekken ; maar *Adrastus* liet hen niet toe adem te halen . Van de eene kant trof een behendige bende van hoogschutters de krijgsknechten van *Phalantus* met eene grote menigte van pijlen , aan de andere zijde wierpen de slingeraars een hagel-bui van grote stenen . *Adrastus* zelf met den degen in de vuist voor uit trekkende , aan het hoofd eener uitgelezene bende der stoutmoedigste *Dauniërs* , vervolgde by het licht van het vuur de vluchtende krijgsbenden , en deedt , al wat het vuur ontkomen was , over den kling springen ; hy zwom in bloedt , en kon zich door het moorden niet verzadigen ; leeuwen en tygers kunnen zo verwoed niet zijn , wanneer zy de herders met hunne kudden verscheuren . De benden van *Phalantus* schoten te kort , en de moedt begaf hen ; de bleke doot , aangevoerd door eene helsche razerny , wiens hoofd met slangen gekapt is , deedt het bloedt in hunne aderen verstijven ; hunne bestorve leden wierden yskoud , en hunne knikkende kniën benamen hen zelf de hoop van te vluchten .

Phalantus , dien de schaamte en wanhoop noch eenig overblijffel zijner kracht en dapperheit byzetten ,

zetten, verhefte zijne handen en oogen ten hemel, hy zag zijn broeder *Hippias* onder de slagen der blixemende handt van *Adrastus* voor zijne voeten nedervallen. *Hippias*, wentelde zich ter neder leggende in het stof: het zwarte en schuimende bloedt liep als een beek uit de diepe wonde, die hem zijne zyde doorboord hadt; zijne oogen sloten zich voor het licht, en hy raakte zijn verwoede ziel te gelijk met al zijn bloedt kwyt. *Phalantus* zelf, gansch bedekt met zijns broeders bloedt, hem niet kunnende te hulp komen, zag zich omringd door eene menigte van vyanden, die hunne krachten inspanden, om hem over hoop te werpen. Zijn schildt was door duizend steken doorboord. Hy zelf was op verscheide plaatsen zwaarlijk gewond, en kon zijne vluchtende benden niet weder byeen vergaderen. De Goden zagen het, doch hadden geen medelijden met hem.

Einde van het zestiende Boek.



I N H O U D T

V A N H E T

Z E V E N T I E N D E B O E K .

Telemachus, zyne Goddelyke wapenen aanhebbende, schiet toe tot hulp van Phalantus, werpt terstondt Iphicles, zoon van Adrastus, over hoop, dryft den overwinnenden vyandt te rugge, en zou eene volkomene overwinning over hem behaald hebben, zo een opkomend onweder het gevecht niet hadt doen eindigen. Vervolgens laat Telemachus de gekwetsten opnemen, bezorgt hen, en voornamentlyk Phalantus. Hy verzorgt de lykdiensten van des zelfs broeder Hippias, wiens affche, in een goude lykbus verzameld zynde, by hem gaat aanbieden.

D E

D E
G E V A L L E N
V A N
T E L E M A C H U S
Zone van Ulyffes.

HET ZEVENTIENDE BOEK.

J*upiter* beschouwde, in het mitte van alle de hemelsche Godheden, van den hogen *Olympus* die slachting onder de bondgenoten. Ter zelve tijdt vroeg hy het onveranderlijke noodlot raadt, en zag, dat de levensdraat der meeste hoofden op dien dag door de schar der Schikgodinnen moest afgesneden worden. Ieder was onder de Goden aandachtig om uit het wesen van *Jupiter* te ontdekken wat zijn wil zou zijn. Maar de vader der Goden en menschen zeide hen met eene zachte en ontzagchelijke stemme: Gy ziet, in wat engte de bondgenoten gebragt zijn, gy ziet, dat *Adrastus* alle zijne vyanden over hoop werpt; maar dit schouwspel is zeer bedrieglijk. De eer en voorspoedt der booswichten is van korten duur. De godloze en door zijne trouweloosheit hatelijke *Adrastus* zal geen volkomen overwinninge wegdragen: deze ramp komt

komt den bondgenoten niet over , dan op dat zy daar door mogten leren zich te beteren , en in het toekomende het geheim hunner ondernemingen beter te bewaren : hier bereidt de wijze *Minerva* een nieuwen roem voor haren jongen *Telemachus* , in welke zy al haar vermaak stelt. Hier op zweeg *Jupiter*. Al de Goden bleven in stilzwijgen het gevecht beschouwen.

Ondertuffchen kregen *Nestor* en *Philoctetes* be-recht , dat een gedeelte der legerplaats reeds was afgebrand ; dat de vlam , door de wint voortge-dreven , gestadig aanwiesch ; dat de benden in wanorder waren , en dat *Phalantus* het geweld der vyanden niet langer kon tegenstaan. Naau-lijx was die droevige tijding hen ter ooren ge-komen , of zy liepen tot de wapenen , verza-melden de hoplieden , en gaven bevel , dat men haastelijk de legerplaats zou hebben te verlaten , om den brandt te ontgaan.

Telemachus , die nedergeslagen en niet te troosten was , vergat zijne droefheit. Hy greep zijne wapenen , het kostelijk geschenk van de wijze *Minerva* , die zich aan hem vertonende onder de gedaante van *Mentor* , voorgaf , de zelve ontfan-gen te hebben van een voortreffelijk werkmeester binnen *Salentum* , maar die zy hadt doen maken door *Vulcanus* , in de rokende holen van den berg *Etna*.

Deze wapenen waren gepolijst zo glad als een spiegelglas , en glinsterende als de stralen der zon-ne. Men zag daar *Neptunus* en *Pallas* , die met malkander twistten , wie de eer zou hebben van zijn naam te geven aan eene nieuwgeboude stad. *Neptunus* sloeg de aarde met zijn drie-tandt , en inen zag daar een moedig paardt uit te voorschijn
ko-

komen. Het vuur schitterde uit zijne oogen, en het schuim kwam uit zijn bek; zijne manen zwierden zo als de wint wilde; zijne buigzame en zenuwachtige poten bewogen zich met kracht en wakkerheit. Het stapte niet, maar het deedt lustige sprongen, en dat met zo veel schielijkheit, dat het geen tekenen van zijne hoof-flagen naliet. Men zou gezegd hebben, dat men het hoorde brieschen.

Aan de andere kant schonk *Minerva* de olyf, zijnde de vrucht van den boom, dien zy geplant hadt, aan de inwoonders van hare nieuwe stadt. De afgesnede tak met zijn vrucht verbeeldde de aangename vrede en de overvloedt, meer te achten dan het gewoel van den oorlog, waar van het paardt een voorbeeldt was. De Godin bleef overwinnares door hare eenvoudige en nutte geschenken, en het trotsche *Athene* kreeg haren naam.

Men zag'er ook *Minerva* om zich verzamelende alle de vrye kunsten, welke tedere en gevelegelde kinderties waren. Zy namen hunne toevlucht tot haar, zijnde verschrikt door het beestachtige woeden van *Mars*, die alles verwoest; even als de blatende lammeren zich verzamelen rondom hunne moeder, op het zien van een verhongerden wolf, die met een open en vurigen bek toefchiet om hen te verslinden. *Minerva* overtuigde, met een verontwaardigend en vergramd wezen, door de uitmuntendheit van hare werken, de zotte roekeloosheit van *Arachne* (t), die met haar

(t) *Arachne* menende, dat zy beter borduur-werken kon dan *Minerva*, hadt de stoutheit van een strydt met de Godinne te wagen, maar wierdt, door de zelve overwonnen zynde, in een spinne-kop veranderd.

haar hadt derven twisten aangaande de volmaakt-
heit van het borduur-werken. Men zag 'er die
ongelukkige, al wiens leden eene misselijke ge-
daante kregen, en in een spinnekop veranderden.

Niet verre van die plaats zag men *Minerva*
nochmaals, welke in den oorlog der Reuzen aan
Jupiter zelf raadt gaf, en alle de andere verbaaf-
de Goden moedt in het lijf sprak. Zy was 'er
ook verbeeldt met haar speer en schildt op de oe-
vers der rivieren *Xanthus* en *Simois* (u), leidende
Ulysses by de handt, de vluchtende benden der
Grieken nieuwen moedt gevende, en de aanvallen
der dapperste Trojaansche hoplieden, en zelf van
den ontzagchelyken *Hector*, wederstaande. Ein-
delijk, leidende *Ulysses* in dat beroemde kunst-
werk, het welk in eenen nacht een einde zou
maken aan het rijk van *Priamus*.

Aan een andere kant verbeeldde dat schildt *Ce-
res* in de vruchtbare velden van *Enna*, welke ge-
legen zyn in het midde van *Sicilië*. Men zag de
Godinne daar by een verzamelen het volk, dat
gins en herwaards verstrooid was, zoekende hun
voedsel door de jacht, of wilde vruchten, die
van de bomen vielen, verzamelende. Zy toon-
de aan die botte menschen de kunst van de aarde
te bereiden, en hun voedsel te trekken uit des
zelfs vruchtbare schoot. Zy boodt hen een ploeg
aan, en deedt daar offen voor spannen. Men zag
de aarde zich oopenende met voren door het
ploeg-zyer. Verder ontdekte men de vergulde

II. Deel.

H

oogst,

(u) De *Xanthus* en *Simois* zyn de rivieren omtrent Troje,
en meest bekend geworden door de schryvers van den Tro-
jaanschen oorlog. Beide lopen zy in de Egeesche zee, maar
de laatste vermengt zich alvorens met de rivier de *Scaman-*
der;

oogst, die de vruchtbare velden bedekte. De mayer sneedt met zijn sikkel de aangename vruchten der aarde, en betaalde zich zelf also voor al zijn arbeid. Het yzer, anders geschikt om alles te verwoesten, schein op die plaats alleen gebruikt om den overvloedt te vervaardigen, en om alle gemakelikheden te doen geboren worden. De *Nymphen* met bloemen gekroond dansten te zamen in een vlak veldt op den oever eener rivier naby een boschie. *Pan* speelde op zijn fluit. De *Faunen* en speelzieke *Satyrs* sprongen in een hoek. *Bacchus* was daar ook te zien, gekroond met veil, steunende met zijn eene handt op zijne *Thirse*, en houdende in de andere een wijngaardt verciert met jonge loten en met vele druive-trossen. Hy hadt eene malsche schoonheit, met ik weet niet wat edels, aantrekkelijx, en kwynende. Hy was zo, gelijk hy zich vertoonde aan de ongelukkige *Ariadne* (w), toen hy haar vondt alleen, verlaten,

(w) Theseus onder het getal der zeven jonge mannen zynde, die nevens zo vele dochters (jaarlyx naar Crete gezonden wierden uit Attica, om daar van Asterius, die anders Minotaurus genoemd wordt, om dat hy wel het lichaam van een mensch maar een osse-kop hadt, in den doolhof verflonden te worden, tot zoen van de doodt, diemen Androgeos, den zone van Minos, aangedaan hadt, wift Ariadne, de dochter van Minos, op zyne zyde te krygen. Deze gaf hem, onder belofte van door hem ten huwelyk te zullen genomen worden, een draadt, waar mede hy, het ondiert Minotaurus verflagen zynde, weder uit het doolhof zou komen. Hy kreeg de overwinning, kwam terug, en nam Ariadne met zich; maar Bacchus op haar verliefd geworden zynde, geboodt hem in een droom, terwyl hy in het eilandt Naxus met haar aan landt was, dat hy haar zou verlaten, en zyne reize vervolgen: het welk hy deedt. De droevige Ariadne zich alleen en verlaten bevindende, was in de uiterste nederflachtigheit, doch toen kwam Bacchus by haar, en nam haar tot zyne gemalinne.

ten, en verſmacht van droefheit op eene onbekende kuſt.

Aan alle kanten zag men een ontelbare menigte van volk ; oude mannen , die de eerſtelingen hunner vruchten in de tempelen gingen brengen ; jonge mannen , die vermoeid door den arbeid van den dag , zich wederom naar hunne vrouwen begaven ; de vrouwen gingen hen te gemoed , leidende hare kleine kinderen , die zy liefkoofden , aan de handt. Men zag'er ook herders , welke ſchenen te zingen , en eenige danſchten op het geluid van een riet-pyp. Alles verbeelde de vrede , de overvloedt , en de welluſt. Alles ſcheen aangenaam en gelukkig. Zelf zag men in die weiden de wolven ſpelende in het midde der ſchape. De leeuw en de tyger , hunne wreedheit afgelegd hebbende , waren vreedzaam met de tedere lammeren. Een jonge herder leidde hen te zamen met zijn ſtaf , en die beminnelijke ſchildery bragt alle de bekoorlijkheden van de gulde eeuw weder te voorſchijn.

Telemachus die Goddelijke wapenen aangedaan hebbende , nam in plaatſe van zijn gewone ſchildt , het vreeſfelijke ſchildt ; het welk *Minerva* hem gezonden hadt , het zelve toevertrouwende aan *Iris* , de vaardige bodinne der Goden. *Iris* hadt hem zijn ſchildt ontnomen , zonder dat hy het merkte , en hem in de plaats gegeven dit ſchildt , ontzagchelijk voor den Goden zelf.

In dezen ſtaat liep hy buiten de legerplaats , om de vlamme van de zelve te vermijden , en riep met eene krachtige ſtemme al de hoofden van het leger by zich ; en deze ſtem gaf de reeds verſlagen bondgenoten nieuwen moedt. Een Goddelijk vuur ſtraalde den jongen krijgsheldt ten oogen uit. Hy

wierdt van alle kanten gezien , bezig zijnde om bevelen te geven , even als een wijze grijsaardt , zorgvaldig om zijn huisgezin te bestieren , en zijne kinderen te onderwijzen , zou hebben kunnen doen ; maar hy was vaardig en driftig in het uitvoeren , even als een snelvlietende stroom , die niet alleen zijn schuim en golven heftig voortzet , maar die in zijn loop de zwaarste schepen , daar hy mede beladen is , met zich sleept.

Philoctetes, *Nestor*, en de hoofden der *Manduriers* en der andere volkeren , bevonden in den zone van *Ulysses*, ik weet niet wat voor een gezag, waar voor alles moest wijken. De ontvinding der grysaards ontbrak hen ; het overleg en wijsheit waren den bevelhebberen ontnomen ; de nayver, alle menschen zo natuurlijk , was in aller herten uitgebluft ; alle zwegen zy ; alle verwonderden zy zich over *Telemachus* ; alle schikten zy zich om zijne bevelen te gehoorzamen , zonder daar eenige opmerkinge over te maken , en even als of zy dat gewoon waren. Hy trok voort, en klom op een heuvel , daar hy de gesteldheit der vyanden in acht nam. Daar op oordeelde hy terstondt, dat men zich moest spoeden , om hen in die wanorder , in welke zy waren , te overrompelen , terwijl zy bezig waren met de legerplaats der bondgenoten in brandt te steken. Hy trok in haast achter hen om , en al de ervarenste hoofden volgden hem. Hy tastte de *Daniers* van achteren aan , in een tijdt, in welke zy geloofden , dat het leger der bondgenoten noch belet was door de belemmerdheit van den brandt.

Dit onverwacht voorval ontroerde hen ; zy vielen onder de handen van *Telemachus*, als de bladeren

deren der bosschen in het laatste der herfstdagen, wanneer de strenge Noorde wint den winter wederbrengende, de stammen der oude bomen doedt zuchten, en al der zelve takken schudt. De grond wierdt met lijken, die *Telemachus* ter neder velde, bedekt. Hy doorkstak met zijn zwaardt het herte van *Iphicles*, den jongsten zoon van *Adrastus*, die tegen hem dorst in het gevecht treden, om zijns vaders leven te bergen, die door *Telemachus* stondt overvallen te worden.

De zoon van *Ulysses* en *Iphicles* waren beide scone jongelingen, wakker, vol van handigheid, en kloekmoedigheid, van de zelve gestalte en aangenaamheit, even oud, en beide van hunne ouders zeer bemind; maar *Iphicles* was als een bloem, die op het veldt ontluikt, en door de scherpe seifsen van een mayer moet ter nedergeveld worden. Vervolgens wierp *Telemachus Euphorion*, den beroemsten van al de *Lydiërs*, die in *Etrurië* gekomen waren, ter aarde. Eindelijk doorkstiet hy met zijn zwaardt *Cleomenes*, nieuwelijx getrouwt zijnde. Deze hadt aan zijne bruit beloofd haar te zullen toebrengen den rijken roof der vyanden, of haar nooit weder te zien.

Adrastus woedde van gramschap, ziende de doodt zijns lieven zoons, en die van vele zijner hoofden, en dat de overwinning hem verliet. *Phalantus*, byna voor zijne voeten ter nedergeworpen, was als een half geslacht offerdier, dat het heilig mes ontduikt, en ver van den altaar vliedt. *Adrastus* hadt maar een oogenblik van noden om het verderf van den *Lacedemonier* te voleindigen.

Phalantus, reeds zwemmende in zijn eigen bloedt, en in dat der soldaten, die met hem vochten, hoorde het geroep van *Telemachus*, die na-

derde om hem te helpen. Op dat oogenblik wierdt het leven hem wedergegeven; eene wolke, die reeds zijne oogen bedekte, vervloog. De *Dau-niers*, deze onvoorziene aanval gewaar wordende, verlieten *Phalantus*, om een gevaarlijker vyandt te rug te dryven. *Adrastus* was als een tyger, dien de zamen vergaderde herders den buit ontjagen, dien hy gereed was om op te eeten. *Telemachus* zocht hem ondet de menigte, begerig om in een oogenblik den oorlog te eindigen, met de bondgenoten van hunnen onverzoenelijken vyandt te verlossen. Maar *Jupiter* wilde aan den zone van *Ulyffes* eene zo vaardige en ligte overwinning niet toestaan; *Minerva* zelf begeerde, dat hy noch langduriger ongemakken zou uitstaan, om des te beter de menschen te leren bestieren.

De godloze *Adrastus* wierdt dan bewaard door den vader der Goden, op dat *Telemachus* tijdt mogt hebben, om meerder roem door groter dapperheit te erlangen. Eene wolke, die *Jupiter* in de lucht by een vergaderde, bewaarde de *Dau-niers*. Een vervaarlijke donder verklaarde de wille der Goden: men zou geloofd hebben, dat de eeuwige gewelffels van den hogen *Olympus* boven de hoofden der zwakke stervelingen begonden te schudden, de blixemen kloofden de lucht van het eene tot het andere as-punt, en in dat oogenblik, wanneer zy het gezicht door hun schitterend vuur verblindden, verviel men in de naafte duisternissen van de nacht; een zware slagregen, die op dat oogenblik nederviel, diende ook om de twee legers van een te doen scheiden.

Adrastus deedt zijn voordeel met deze hulpe der Goden, zonder gevoelig te zijn over der zelve macht, en verdiende door deze ondankbaarheid be-

bewaard te worden tot zwaarder straffe. Hy haastte zich om zijne benden te doen doortrekken tusschen de half-verbrandde legerplaats en een moeras, het geen zich uitstreckte tot aan de rivier; dit deed hy met zo veel beleid en vaardigheid, dat deze aftocht genoegzaam toonde, dat hem geen middelen om zich te redden, of tegenwoordigheid van geest, ontbraken. De bondgenoten, door *Telemachus* aangemoedigd, wilden hem vervolgen; maar hy ontsnapte hen door gunst van dit onweêr, even als een ligte vogel de strik des vogelvangers ontvliedt.

De bondgenoten dachten nergens anders meer op, dan om weder naar hunne legerplaats te keren, en om hun verlies te herstellen. In hunne legerplaats wederkerende, zagen zy het geen de oorlog het beklaglijkste heeft; de zieken en gekwetsten, zich niet hebbende kunnen buiten de hutten begeven, hadden zich zelf niet kunnen wachten voor het vuur; zy lagen daar half verbrand, eene beklaglijke en stervende stemme, en pynelijk geschrei ten hemel verheffende. Het hert van *Telemachus* wierdt daar zeer door geraakt, hy kon zijne tranen niet wederhouden, en hy wendde menigmaal zijne oogen af, zijnde geraakt door afschrik en mededogen; zonder schrik kon hy deze noch levendige lichamen, maar die eene lange en wrede doot moesten sterven, niet beschouwen; zy schenen gelijk het vleesch der slachtoffers, dat men op de altaren verbrandt, waar van de reuk zich van alle kanten verspreidt. Helas? riep *Telemachus* uit: Zie eens wat rampen en onheilen de oorlog na zich sleept! Wat verblinde woede vervoert de sterffelijke menschen? zy hebben zo weinig dagen op de aarde te leven, en die zo ellendig, waar-

om dan de doodt, die reeds naby is, verhaast? waarom dan zo afgryffelijke verwoefingen gevoegd by het ongenoegen, daar de Goden dit zo korte leven mede hebben opgehoopt? Alle menschen zijn broeders, en zy verscheuren malkander; de wilde dieren zijn minder wreed; leeuwen vechten met geen leeuwen, noch tygers met tygers, en zy tasten niet aan, dan dieren van een ander soort. De mensch doedt alleen, in wederwil van zijne redelijkheid, het geen de onredelijke dieren nooit zullen doen. Maar waarom toch deze oorlogen? Is 'er niet lands genoeg in dit heel al, om daar van aan den menschen te geven? Meer dan zy bebouwen kunnen. Zyn 'er niet onbewoonde landen genoeg? Het menschelijke geslacht kan die niet vervullen. Hoe nu dan! (1) een ydel denkbeeldt van roem, of de naam van overwinnaar, daar een vorst naar haakt, ontsteekt den oorlog in wijduitgebreide landen? Zo een mensch, aan de werelt gegeven door de gramschap der Goden, maakt zo vele andere menschen ellendig. Om zijn roem en ydelheit te voldoen moet alles verloren gaan, alles in bloedt zwemmen, alles door de vlamme verwoest worden, en alles, dat het vuur en staal ontsnapt is, kan den honger, die noch wreder is, niet ontwijken, op dat een eenig mensch zich in het verdriet van het gansche menschelijke geslacht

(1) Een ydel denkbeeldt van roem enz.] Deze redenering bevat eene droevige schildery der onheilen, van welke Louis de XIV. oorzaak is geweest, door de wrede oorlogen, die zyne heerschezucht ontfloken heeft door geheel Europa. De Schryver herhaalt het woordt *glorie*, dat is *roem*, menigmaal, om dat waarlyk die Monarch byna nooit enige andere reden van de oorlogen, die hy aan zyne naburen aangedaan heeft, bybragt, dan die van zyn *glorie*.

flacht zou vermaken , en alles in een algemene verwoesting werpen , tot zijn vermaak en roem. Wat gedrochtelijke roem ! Kan men wel een genoegzamen afschrik en verachting hebben voor menschen , die de menschelijkheid zo zeer vergeten hebben ?

Neen , neen , ver van dat zy Halve-goden zouden zijn , zy zijn zelf geen menschen ; zy moeten zelf vervloekt zijn in de volgende eeuwen , in welke zy menen , dat men zich over hen verwonderen zal. Ah ! dat de koningen wel acht gaven op de oorlogen , die zy ondernemen ! die moeten rechtvaardig zijn ; maar dat is niet genoeg ; zy moeten ook noodzakelijk zijn voor het gemeenebest : het bloedt van een volk moet niet gestort worden , dan om het zelve volk in den uitersten nootd te bewaren ; maar vleiende raadsflagen , ydele denkbeelden van grootheit , een valsche gretigheid , die zich weet te verbergen onder schoon-schynende voorwendselen , wikkelen ongevoelig de koningen in oorlogen , die hen ongelukkig maken , en alles doen wagen buiten noodzakelijkheid , en die immers zo doodlijk zijn voor hunne onderdanen , als voor hunne vyanden.

Op deze wijze redeneerde *Telemachus* : maar hy vergenoegde zich niet met de rampen van den oorlog te beschreien ; hy trachtte die te verzachten : men zag hem zelf gaan in de tenten , om den zieken en stervenden de behulpzame handt te bieden ; hy gaf hen geldt en hulpmiddelen ; hy vertroostte hen , en sprak hen moedt in 't lijf met redenen vol van vriendelijkheid , en hy zondt andere om de zulke te bezoeken , die hy zelf niet kon bezoeken.

Onder de *Cretenzen*, die zich by hem bevonden, waren twee oude grysaards, de eene wierdt *Traumaphilus*, en de andere *Nozofugus* genaamd. *Traumaphilus* was met *Idomeneus* geweest in de belegering van *Troje*, en hadt van de zonen van *Esculapius* de Goddelijke kunst, van de wonden te genezen, geleerd; in de diepste en kwaadaardigste wonden goot hy een welriekenden balssem, die het dode en verrotte vleesch verteerde, zonder dat het nodig was eenige insnyding te doen, en die vaardig nieuw vleesch deedt aangroeien, gezonder en beter zijnde dan het eerste.

Wat *Nozofugus* belangt, die hadt nooit omgengang gehadt met de zonen van *Esculapius*, maar hy hadt door middel van *Meriones* een gewijd boek, dat vol van geheimenissen was, en het geen *Esculapius* aan zijne kinderen gegeven hadt, bekomen. Daarenboven was *Nozofugus* een vriendt der Goden, hy hadt lofzangen opgesteld ter eere der kinderen van *Latona* (x), en hy offerde alle daag een wit schaap zonder eenige vlek aan *Apollo*, van wien hy menigmaal wierdt aangeblazen.

Naa-

(x) *Latona* was de dochter van *Ceus* en *Phebe*. *Jupiter* haar bezwangerd hebbende, wierdt zy niet alleen van *Juno* uit den hemel verdreven, maar daarenboven zondt die *Godin* het schrikdier *Python* om haar te vervolgen, en dwong alle deien der Aarde te zweren, dat zy geen plaats om te baren aan *Latona* zouden geven. Het eilandt *Delos*, toen noch dristig zynde, lag juist onder water, en hadt dus niet gezworen *Latona* niet te ontfangen, maar toen zy baren zou, is dat eilandt te voorschyn gekomen. Derhalven is zy daar op gegaan, en heeft tegen een palm-boom steunende, terwyl de *Cureten*, dienaren van *Jupiter*, met hunne schilden een groot geluidt maakten, op dat *Juno* *Latona* niet zou horen, *Diana* en *Apollo* gebaar; welke hier door de kinderen van *Latona* moeten verstaan worden.

Naaulijx hadt hy een zieken gezien , of hy kende aan zijne oogen , aan de koleur van zijn wezen , aan de gesteldheit zijns ligchaams , en uit de ademhaling , den ooripronk der ziekte ; terstondt gaf gy hulpmiddelen om te zweten , en toonde door de goede uitkomst van het zweten , hoe veel de doorwaasfeming , vermeerderd of verminderd zijnde , het gansche gestel des ligchaams verzwakt , of versterkt. Voor kwynende ziekten gaf hy zekere dranken , die van langzamerhandt de edele delen herstelden , en , door het bloedt te zuiveren , de menschen weder verjongden ; maar hy verzekerde , dat het menigmaal by gebrek van lust en moedt was , dat de menschen zo dikmaals geneesmiddelen nodig hadden.

't Is schande , zeide hy , voor de menschen , dat zy zo vele ziekten onderhevig zijn ; want goede zeden brengen gezondheid voort. Hunne onmatigheit , zeide hy , verandert het voedsel , geschikt tot onderhoudt des levens , in dodelijk vergift ; de vermaaklijkheden , buiten maat gebruikt , verkorten het menschelijke leven meer dan de geneesmiddelen dat kunnen verlangen. De armen zijn veeltijds minder ziek door gebrek van voedsel , dan de rijken ziek worden door te veel voedsel te nemen ; het voedsel , dat de smaak te zeer streelt , en dat buiten noodzaaklijkheit doet eten , is vergift in plaats van voedsel. De geneesmiddelen zijn zelf de waarachtige onheilen , die de natuur bederven , en die men niet moet gebruiken dan in dringende noodzaaklijkheden ; het grootste hulpmiddel , het geen altijd eenvoudig , en altijd van een heilzaam gebruik is , is de soberheit , en matigheit in alle vermaaklijkheden ,
de

de bezadigdheit van gemoedt , en de oeffening van het ligchaam. Daar door verkrijgt men een zacht en gematigd bloedt , en men verdryft alle overtollige vochten. Dus was de wijze *Nozofugus* miu verwonderlijk door zijne geneesmiddelen , dan door de levenswijze , die hy voorschreef om de onheilen voor te komen , en om de hulpmiddelen heilzaam te maken.

Deze twe mannen waren door *Telemachus* afgezonden , om al de zieken van het leger te bezoeken ; zy genazen 'er vele door hunne geneesmiddelen , maar noch meer door de voorzorge , die zy droegen , dat de zieken wel gediend wierden ; want zy deden hun best om de zieken finnelijk te houden , om door de finnelijkheit de kwade lucht te beletten , en om hen een nette levenswijze van matigheit in hunne gezondwording te doen houden.

Al de soldaten bewogen door deze onderstandt , dankten de Goden , dat die *Telemachus* in het leger der bondgenoten hadden gezonden. 't Is , zeiden zy , geen mensch , maar buiten twijffel eene wel-doende Godheit onder eene menschelijke gedaante ; ten minste , zo hy een mensch is , gelijkt hy minder naar de overige menschen , dan naar de Goden ; hy is op der aarde niet dan om wel te doen. Hy is noch beminnelijker door zijne goedheit en zachtmoedigheid dan door zijne dapperheit. Ah ! mogten wy hem hebben tot onzen koning ! Maar de Goden bewaren hem voor eenig gelukkig volk , 't geen zy beminnen , en onder het welk zy de goude eeuw wederom willen vernieuwen.

Telemachus hoorde , terwijl hy des nachts de

(2) verscheide wyken van het leger ging bezoeken, uit voorzorge tegen de ondernemingen van *Adrastus*, die loftuitingen, die van vleicry niet konden verdacht zijn, gelijk die gene, welke de vleiers zomtjids aan de vorsten in der zelve tegenwoordigheid geven, onderstellende dat zy noch zedigheit hebben, noch doorziende zijn, dan in dat gene, en dat men hen alleen zonder bepaling moet pryzen, om in hunne gunst te dringen. De zoon van *Ulysses* kon geen smaak krijgen dan in het gene dat waar was. Hy kon geen andere loftuitingen verdragen, dan die gene, welke men hem heimelijk gaf, en die hy verdiend hadt. Zijn hert wierdt door deze geraakt, hy genoot dat zo zacht en zuiver vermaak, 't geen de Goden alleen by de deugt hebben gevoegt, en 't geen de booswichten, by gebrek van dat ooit geproefd te hebben, kunnen begrypen noch geloven. Maar hy gaf zich niet over aan dit vermaak. Aanstonds kwamen hem in menigte zijne vorige mislagen, die hy begaan hadt, te binnen; maar hy vergat zijn natuurlijke hoogmoedt en onverschillendheit, die hy voor andere menschen hadt, niet; hy hadt eene verborge schaamte van zo streng geboren te zijn, en zo beleefd te schijnen. Hy gaf aan de wijze *Minerva* al den roem, die men hem toeëigende, en die hy geloofde, dat hy niet verdiende.

Gy

(2) *Verscheide wyken van het leger ging bezoeken.*] De Hertog van Savoie heeft meer dan eens het zelve gedaan; hy ging ook *incognito* in de Coffy-huizen en andere oopenbare plaatsfen van Turin, om daar te horen, wat men van hem zeide; met dat onderscheidt, dat hy daar menigmaal geheel iets anders hoorde dan loftuitingen. Maar men zegt, dat hy nooit iemandt daar over heeft doen straffen.

Gy zijt het , ô grote Godinne ! zeide hy , die my *Mentor* hebt gegeven om my te onderwijzen , en mijn kwaden inborst te verbeteren ; gy zijt het , die my het verstandt gegeven hebt van voordeel te doen door mijne gebreken , om mijn zelf te wantrouwen , gy zijt het , die mijne woefte herts-tochten wederhouden hebt , en my het vermaak doedt gevoelen van de ongelukkigigen te troosten ; zonder u zou ik gehaat worden , en die haat waardig zijn ; zonder u zou ik onverbeterlijke misflagen begaan , en ik zou zijn als een kindt , dat zijne zwakheit niet kennende , zijne moeder verlaat , en op den eersten treedt ter neder valt.

Nestor en *Philoctetes* waren verbaasd *Telemachus* zo zachtmoedig te zien , zo zorgvuldig om de menschen te verplichten , zo gedienschtig , zo behulpzaam , zo vernuftig om alle gebrek voor te komen : zy wisten niet , wat zy daar van geloven zouden ; zy kenden in hem den zelven mensche niet meer. Maar 't geen hen daarenboven verwonderde , was de zorg , die hy droeg voor de begraaffnisse van *Hippias* : hy ging zelf zijn bloedig en mismaakt lijk afhalen , van een plaats , daar het onder een hoop van lijken verborgen lag ; hy bevogtigde het lijk met godvruchtige tranen , en zeide : O grote schimme ! gy weet tegenwoordig niet , hoe hoog ik uwe dapperheit geacht heb ! 't is waar , dat uw moedigheid my verbitterd hadt , maar uwe gebreken hadden hunnen oorspronk uit een al te vurige jeugt : ik weet , hoe zeer die ouderdom nodig heeft , dat men die verschoon ; in het vervolg zouden wy oprechtelijk verenigd gebleven zijn ; van mijn kant hadt ik ongelijk , ô Goden ! waarom hebt gy hem van
my

my weggerukt, eer dat ik hem heb kunnen dwingen om my te beminnen?

Vervolgens deedt *Telemachus* het dode ligchaam met welriekende vochten wasschen; naderhandt wierdt op zijn bevel een houtmijt vervaardigd; de grote pynbomen, verzuchtende onder het houwen der bijlen, vielen neder en rolden van het hoogste der bergen, de eike bomen, die oude kinderen der aarde, die den hemel schenen te dreigen, de hoge populieren, de olmbomen, welker kruinen zo groen en verciert zijn met dik loof, en de beukebomen, die de eer der bosschen zijn, vielen ter neder op de kant van den rivier *Galesus*. Daar wierdt met order een lijkstapel, die een ordentlijk gebouw geleken, opgehoopt. De vlam begon zich te vertonen; eene wolke van rook verhief zich tot aan den hemel.

De *Lacedemoniers* naderden met een langzame en droevige tredt, houdende hunne pieken omgekeerd, en hunne oogen nederslagen, de bittere droefheit was afgemaald op hunne woeste wezens, en de tranen rolden overvloedig langs hunne kaken: daar na zag men *Pheresydes* aankomen, een grijsaardt minder verzwakt door het getal zijner jaren dan door de droefheit van *Hippias*, dien hy van zijne kindsheit aan opgevoed hadt, te overleven. Hy verhefte zijne handen ten hemel, en zijne in tranen zwemmende oogen. Zederdt de doodt van *Hippias* hadt hy geweigerd eenig voedsel te nemen. De zoete slaaphadt zijne oog-leden noch niet kunnen bekruipen, of zijne smertelijke rouwe matigen; hy ging met een bevende tredt voort; de menigte volgende, en niet wetende werwaards hy ging; niet een woordt kwam uit
zijn

zijn mondt, want zijn hert was te zeer gesloten en beklemd, 't was een stilzwijgendheit van wanhoop en neêrslachtigheit; maar wanneer hy de lijkstapel ontstoken zag, kwam hy op het onvoorziens, als verwoed, voor den dag, en riep uit: O *Hippias*! *Hippias*! nooit zal ik u weder zien; *Hippias* is niet meer, en ik leef noch! O mijn waarde *Hippias*! ik ben het, die u aan de doot overgegeven heb, ik ben het, die u geleerd heb, die te verachten, ik hadt geloofd, dat uwe handen mijne oogen zouden hebben geloken, en dat gy mijne laatste zuchtingen zoudt ontfangen hebben. O wrede Goden! gy rekt mijn leven uit, om my de doot van *Hippias* te doen zien! O waard kindt! 't geen ik gevoed heb, en dat my zo veel zorge gekost heeft, ik zal u niet meer zien, maar wel uwe moeder, die van droefheit zal sterven, terwijl zy my uwe doot verwijt. Ik zal uwe jonge bruit zien, slaande op haar borst, en het haar uitrukkende, en ik zal daar oorzaak van zijn. O waarde schimm! roep my op den oever van den *Styx*: het licht is my hate-lijk; gy zijt het alleen, mijn waarde *Hippias*, dien ik wensch weder te zien. *Hippias*! *Hippias*! O mijn waarde *Hippias*! ik zie u niet meer, dan om deze laatste plicht aan uwe asche te bewijzen.

Ondertusschen zag men het uitgestrekte lijk van den jongen *Hippias*, het geen gedragen wierdt in een oopen dootkist, verciert met purper, goudt, en zilver; de doot, die zijne oogen hadt gesloten, hadt echter al zijne schoonheit niet kunnen uitwischen. De bekoorlijkheden vertoonden zich noch eenigzins op zijn bleek aanzicht.

Ment

Men zag zijne lange zwarte hairen, schoner dan die van *Atys* (y) en *Ganymedes*, welke stonden verbrand te worden, om zijn hals, die witter dan sneeuw was, maar die op zijn schouder nederhông, zwieren. In zijn zijde zag men de diepe wonde, daar al zijn bloedt uitgevloeid was, en die hem hadt doen nederdalen in het duifere rijk van *Pluto*.

Telemachus droevig en neêrslagtig, volgde het lijk van naby, en bestrooide het met bloemen. Als men tot de houtmijt gekomen was, kon de jonge zoon van *Ulyffes* zonder op nieuws tranen te storten niet beschouwen dat de vlam het kleedt, daar het lijk ingewonden was, doordrong. Vaarwel, zeide hy, ô edelmoedige *Hippias*! want ik derf u mijn vriendt niet noemen. Zijt bevredigd ô schim, die zo veel roem verdiend hebt: zo ik u niet beminde, zou ik u uw geluk benijden; gy zijt verlost van de ellenden, in welke wy noch zijn, en gy zijt daar van ontslagen langs den roemruchtigsten weg. Helaas! dat ik het mijne zo gelukkig mogt eindigen! Ach dat de *Styx* uwe schimme niet ophoude, en de *Elizeefche* velden voor haar mogen oopen staan; dat de *Faam* uwen

II. Deel.

I

on-

(y) *Rhea*, of *Cybele*, de moeder der Goden, te weten van *Jupiter* en zyne broeders, *Atys*, een zeer schoon jongeling uit *Phrygië*, gezien hebbende, wierdt op hem verlingerd; maar alzo hy eene gelofte gedaan hadt van zuiverheit, wilde zy hem nergens toe dwingen. Naderhandt brak hy zelf zyne gelofte met zekere *Nymph*, doch hadt daar zo groot een berouw van, dat hy zich zelf beroofde van dat deel, daar hy mede misdaan hadt. Hy zou zich ook den hals afgesneden hebben, maar de Godin kwam het voor met hem in een pyn-boom te veranderen. De priesters van *Cybele* waren een slecht soort van volk, en meest zo gefeld als *Atys* even voor dat hy zich den hals wilde afnyden.



Lykstatie van Hippias .

Levin f.

onsterffelijken naam uitbazuine in alle eeuwen,
en dat uwe affch vreedzaam mag rusten!

Naaulijx hadt hy deze woorden, vermengd met diepe zuchtingen, uitgesproken, of het gansche heir verhefte een geschrei; iedereen wierdt bewogen over *Hippias*, wiens grote daden opgehaald werden, en de droefheit van zijn overlijden, alle zijne schone hoedanigheden hervoortbrengende, deedt de gebreken vergeten, die een onbefuisde jonkheit en kwade opvoeding hem hadden bygezet. Maar noch meer was ieder getroffen over de tedere aandoening van *Telemachus*. Is dit dan, zeide men, die jonge, zo hoogmoedige, zo grootfche, zo opgeblazen, en onhandelbare *Griek*? Zie eens, hoe zachtmoedig, mēdogend, en teder hy geworden is; buiten twijffel bemint *Minerva*, die den vader zo bemind heeft, van gelijke den zone; buiten twijffel heeft zy hem de kostelijkste gaven, die de Goden ooit de menschen kunnen schenken, gegeven, door hem, te gelijk met de wijsheit, een hert gevoelig voor de vriendschap te geven.

Het lijk was reeds door de vlamme verteerd, en *Telemachus* zelf besproeide noch de rokende affche met welriekende vocht: naderhandt deedt hy die in eene goude lijkbusse, die hy met bloemen kroonde en by *Phalantus* bragt. Deze lag ter neder met verscheide wonden doorboord, en in zijne uiterste zwakheit zag hy reeds de duistere poorten van het onderaardsche rijk.

Traumaphilus en *Nazofugus*, reeds door den zone van *Ulyffes* afgezonden, hadden hem nu al gegeven al de hulpe hunner kunst; hy herriep van langzamer handt zijne ziele, nu gereed om te vervliegen; nieuwe geesten groeiden ongevoelig aan

in zijn hert; een zachte en doordringende kracht, een balsam des levens, drong van ader tot ader door, tot in het binnenste van zijn herte; een aangename warmte gaf aan zijne leden een nieuw leven. Op dat oogenblik weder tot zich zelf komende, greep de droefheit plaats; hy begon het verlies van zijnen broeder, om het welk te gevoelen hy tot noch toe in geen staat geweest was, te gevoelen. Helaas! zeide hy, waarom draagt men zo veel zorge om my te doen leven? was het niet beter, dat ik storf en mijnen waarden broeder *Hippias* volgde? Ik heb hem voor mijne voeten zien sterven. O *Hippias*! de wellust van mijn leven, mijn broeder! mijn waarde broeder! gy zijt niet meer. Ik zal u dan nooit weder zien, nooit horen, nooit omhelzen, noch u mijne ongemakken vertellen, of u vertroosten in de uwe. O Goden! vyanden der menschen! is'er dan geen *Hippias* meer voor my? Is het mogelijk! Maar is het geen droom? Neen, het is niet dan al te waar. O *Hippias*! ik heb u verloren, ik heb u zien sterven, en ik moet noch zo lang leven, als nodig zal zijn om u te wreken, ik wil den wrededen *Adrastus*, bezoeteld met uw bloedt, aan uwe schimme opofferen.

Terwijl *Phalantus* op deze wijze sprak, trachtten de twee ervaren mannen zijne droefheit te verzachten; uit vreze, dat die zijne kwalen mogt vermeederen, en de werking der geneesmiddelen verhinderen. Onvoorziens zag hy *Telemachus*, die zich aan hem vertoonde; terstondt wierdt zijn hert getroffen door twee strijdige bewegingen; hy behieldt eene gramschap, wegens al het voorgevallen tusschen *Telemachus* en *Hippias*; de droefheit, over het verlies van *Hippias*, maakte

die gramschap noch heviger ; hy was aan de andere kant niet onwetende, dat hy de behoudenisse van zijn leven aan *Telemachus* verschuldigd was, die hem, zwaarlijk verwond en half dood, hadt gered uit de handen van *Adrastus*. Maar wanneer hy de goude lijkbusse zag, daar de zo waarde affch van zijnen broeder *Hippias* in opgesloten was, stortte hy een vloedt van tranen, hy omhelsde *Telemachus*, zonder te kunnen spreken, en zeide hem eindelijk met eene flauwe stemme, door snikken afgebroken zijnde : Waarde zone van *Ulyffes*, uwe deugt dwingt my om u te beminnen, ik ben u schuldig het overige mijns levens, 't geen haast ten einde loopt; maar ik ben noch meer aan u verplicht wegens zekere zake, die my veel waarder is ; zonder u zou het dode ligchaam mijns broeders een prooi zijn geworden van de gieren ; zonder u zou zijne schim, ontbloot van begraaffenisfe, ongelukkig gedwaald hebben op de oevers van den *Styx*, en gestadig te rugge gejaagd geweest zijn door den onbarmhertigen *Charon* (2). Moet ik zo veel aan een mensch, dien ik zo zeer gehaat heb, verschuldigd zijn? O Goden! vergeldt hem, en verlost my van een zo ongelukkig leven! En gy *Telemachus*; bewijs my de laatste plichten, gelijk gy aan mijnen broeder bewezen hebt, op dat niets aan uwen roem mag ontbreken.

Na

(2) Charon, de Hellsche veerman, wordt daarom onbarmhertig genoemd, om dat hy niemandt overzette in het ryk van Pluto, dan die begraven was, en zyn veergeldt met zich bragt, zynde een stukje gelds, het welk *Danae* van de Grieken genoemd wierdt, en den afgestorvenen in den mond gestoken, om aan Charon gegeven te worden. Naderhandt is de vracht by Charon ook al duurder geworden; en hy wist de vorsten zomtyds wel rykelyk te doen betalen.

Na deze woorden bleef *Phalantus* uitgeput en afgemat door overmaat van droefheit. *Telemachus* bleef by hem, zonder hem te derven toespreken, en afwachtende tot dat hy wederom krachten zou bekomen hebben. *Phalantus* in het kort uit deze flaaute hersteld zijnde, nam de lykbuffe uit de handen van *Telemachus*, kuste die verscheide malen, en bevochtigde de zelve met zijne tranen, zeggende: O waarde, ô kostelijke afsche! wanneer zal de mijne met de uwe in deze zelve buffe opgesloten worden? O schim van *Hippias*! ik volg u naar het onderaardfche rijk: *Telemachus* zal wraak nemen over onzer beider doot.

Ondertuffchen nam de zwakheit van *Phalantus* van dag tot dag af, door de voorzorge der twee mannen, die de wetenfchap van *Esculapius* verftonden. *Telemachus* was met hen gedurig by den zieken, om hen des te zorgvuldiger te maken om zijne genezing voort te zetten, en het gansche leger befchouwde met veel meer verwondering de goedhertigheit, met welke hy zijnen grootften vyandt te hulpe kwam, dan zijne dapperheit en wijsheit, die hy betoond hadt in het behouden van het gehele heir der bondgenoten in den ftrijdt. Ter zelve tijdt toonde *Telemachus* zich onvermoeid in de moeielijkfte ongemakken van den oorlog; hy fliep weinig, en zijn flAAP wierdt veeltids geftoord, of door berechten, die hy alle uren van de nacht kreeg, als by dag, of door het bezoeken van al de afdelingen des legers, het welk hy nooit tweemaal na een op de zelve uren deedt, om des te beter die gene, die niet wakker genoeg waren, te verraffchen. Menigmaal keerde hy gansch bezweet, en met ftof bedekt in zijne tent; zijne fpijze was eenvoudig, hy leefde als de soldaten,

daten, om die een voorbeeldt te geven van matigheid en geduldt. Het leger weinig levens-middelen in die legerplaats hebbende, oordeelde hy nodig, dat de klachten der soldaten belet wierden, door vrywillig de zelve ongemakken, als zy, te lijden. Zijn ligchaam, ver van te verzwakken door zo moeielijk een leven, wierdt van dag tot dag daar in versterkt en verhard; hy begon niet meer te hebben die tedere bekoorlijkheden, die als de bloem zijn der eerste jeugt; zijn vel wierdt bruiner en min teder; zijne leden min zacht en zenuwachtiger (3)

Einde van het zeventiende Boek.

(3) Alles, wat hier gezegd wordt, van de zorge, die Telemachus droeg voor zyne soldaten, van zyn oplettendheit om hen onderstantt te doen, als het nodig was, van zyne waakzaamheit om hen in eene naauwe tucht te houden, en van zyne tedere genegenheit om deel te nemen aan alle hunne ongemakken, is eene verbeelding van den Vicomte Turenne, die de vader der soldaten genoemd wierdt, en die hen veel eer het broodt van zyn tafel gaf, dan dat hy hen wilde zien honger lyden.



I N H O U D T
V A N H E T
A C H T I E N D E B O E K .

Telemachus, door verscheide dromen van gedachten geworden zynde, dat zyn vader Ulysses niet meer in het leven was, stelt zyn voornemen van hem in de helle te gaan zoeken, in het werk. Hy begeeft zich in stilte uit het leger, gevolgd zynde van twee Cretenzen tot aan een tempel naby het beruchte hol Acheronica: by klimt daar in af, dwars door de duisternisse, komt op den oever van de rivier Styx, en Charon neemt hem in zyn boot. Hy vervoegt zich by Pluto, dien hy bereid vindt om hem toe te laten, dat hy zyn vader mag zoeken. Hy gaat over den Tartarus, daar hy de pynigingen ziet, die de ondankbaren, meinedigen, de schynheiligen, en boven al de kwade koningen, te lyden hebben.

D E
G E V A L L E N
V A N
T E L E M A C H U S
Zone van Ulyffes.

H E T A C H T I E N D E B O E K .

ONdertuffchen was *Adrastus*, wiens ben-
den in dit gevecht grotelijx vermin-
derd waren, geweken achter het ge-
bergte *Aulon* (a), om verfcheide hulp-
benden af te wachten, en zijn beft te
doen om nochmaals zijne vyanden te overrompe-
len: even als een verhongerde leeuw, die te rug-
ge gejaagd zijnde van een fchaapskooi, in de dui-
ftere boffchen wederkeert, en in zijn hol kruipt,
daar hy zijn tanden en klauwen fcherpt, eene
gunftige gelegenheit afwachtende om de gansche
kudde te verfcheuren.

Telemachus zorge gedragen hebbende, dat een
naauwe krijgftucht in het gansche leger onderhou-
den

(a) *Aulon* is een berg van Campanië aan de Tarentyn-
fche kant, vruchtbaar van fchonen wyn. Tegenwoordig
wordt hy *Caulo* genoemd.

den wierdt, dacht nergens meer om, dan om een voornemen werkstellig te maken, dat hy wilde uitvoeren, en dat hy voor al de hoofden van het leger verborgen gehouden hadt; langen tydt was het, dat hy alle nacht door dromen, die t'elkens hem zijnen vader *Ulysses* verbeeldden, geplaagd wierdt. Dit waarde afbeeldsel van *Ulysses* verscheen hem altijd op het einde des nachts, eer dat *Aurora* door haar toenemende licht de onstandvastige sterren van alle kanten uit het starredak, en den zoeten slaap, gevolgd van vermaaklijke dromen, van de aarde verdreef. Nu, dacht hem, dat hy hem naakt zag in eenig gelukkig eilandt, op den oever van een rivier, in een veldt verciert met bloemen, en omringd van *Nymphen*, die hem klederen toewierpen, om zich te bedekken; dan geloofde hy, dat hy hem hoorde spreken in een hof, gansch luister-rijk van goudt en yvoor, daar menschen met bloemen gekroond naar hem met vermaak luisterden, en zich over hem verwonderden. Zomtijds verscheen hem *Ulysses* schielijk op feestten, daar de blijdschap uitmuntte onder duizende wellusten, daar men de zoete overeenstemmende maatgezag eener stemme met een lier, zachter dan die van *Apollo*, en dan alle de stemmen der Zang-godinnen, hoorde.

Telemachus ontwakende, bedroefde zich over deze zo aangename dromen. O mijn vader! ô mijn waarde vader *Ulysses*! riep hy uit, de vreeslijkste dromen zouden my aangener zijn. Deze verbeeldingen van gelukzaligheid doen my begripen, dat gy reeds zijt nedergedaald in het verblijf der gelukzalige zielen, welke door de Goden voor hare deugden met eene eeuwige ruste vergolden worden. Ik geloof, dat gy de *Elizeesche* velden

den ziet. O! wat valt het hard niet meer te mogen hopen! Hoe dan, ô mijn waarde vader! ik zal u nooit weder zien! nooit zal ik meer omhelzen hem, die my zo bemind heeft, en dien ik met zo veel moeite zoek! Nooit zal ik dien mondt horen spreken, daar de wijsheit uitvloeidde! nooit die handen, die waarde en overwinnende handen, die zo vele vyanden verslagen hebben, kussen! nooit zullen die de onzinnige minnaars van *Penelope* straffen! En *Ithaca* zal nimmer uit zijn verval weder op rijzen!

O Goden, vyanden van mijnen vader, gy zendt my die dodelijke dromen, om mijn hert alle hoop, dat is, my het leven te beroven. Neen ik kan niet langer leven in die onzekerheit. Wat zeg ik? helaas! ik ben niet dan al te wel verzekerd, dat mijn vader niet meer in het leven is, ik ga zijne schimme zoeken tot in het onderaardsche rijk. *Thefeus* (b) is wel derwaards nedergedaald; *Thefeus*,

(b) Van *Thefeus*, en zyn vriendt *Perithous*, is veel te zeggen. Deze twee onafscheidelyke makkers hadden mal-kander met eeden beloofd, dat de een den anderen de behulpzame handt zou bieden, om voor ieder eene schone vrouwe te bekomen. Eerst roofden zy *Helena*, lang voor dat zy van *Paris* geschaakt wierdt; en die viel door het lot te beurt aan *Thefeus*, *Perithous* veel gehoord hebbende van de schoonheit van *Proserpina*, wilde naar het onderaardsche ryk gaan om haar te roven, en *Thefeus* was, volgens zyn eedt, verbonden hem te helpen. Zy waren reeds in het onderaardsche ryk gekomen, en gingen zitten op een steen om te rusten, doch konden nooit daar van weder opstaan; tot dat *Hercules*, naderhandt daar gekomen zynde om *Cerberus* te roven, *Thefeus* verloft heeft, als die gedwongen dat stuk ondernomen hadt, maar *Perithous* moest daar blyven zitten, of is, naar het zeggen van anderen, dood geslagen. Onze Schryver heeft hier zekerlyk het ooge gehad op het gene, dat *Virgil*. zegt in zyn VI. Boek, daar hy ook die gene optelt, die levendig in het onderaardsche ryk gekomen zyn. Zie inzonderheit vers 397. en 617.

seus, die godloze, die de helsche Godheden wilde beledigen ! en ik ga derwaards geleid door de liefde tot mijnen vader. *Hercules* is derwaards nedergedaald. Het is waar, ik ben *Hercules* niet; maar het is treffelijk, dat men hem derst navolgen. *Orpheus* (c) heeft het herte van dien Godt, die men zegt dat onverbiddelijk is, wel geraakt door het verhaal zijner ongevallen, en hy heeft van hem verkregen, dat *Euridice* mogt wederkeren by den levendigen. Ik ben meer mededogen waardig dan *Orpheus*; want mijn verlies is groter. Wie zal eene jonge dochter, die zo vele haars gelijken heeft, kunnen vergelijken by den wijzen *Ulysses*, over welken zich gansch *Griekenlandt* verwondert? Laat ons gaan, en laat ons sterven, zo het zijn moet. Waarom de doot gevreesd, als men zo veel in het leven lijdt? O *Pluto*! O *Proserpina*! ik zal wel haast gewaar worden, of gy lieden zo onbarmhertig zijt, als men voorgeeft. O mijn vader! na te vergeefs zo vele landen en zeën doorkruist te hebben om u op te zoeken, ga ik zien, of gy niet zijt in de akelige verblijfsplaatsen der doden: zo de Goden my weigeren, dat ik u op aarde en by het licht der zonne bezitte, misschien zullen zy my niet weigeren, dat ik uwe schimme zie in het rijk der duisternisse.

Telemachus bevochtigde het bedde met zijne tranen, terwijl hy deze woorden sprak: aanstonds stond hy op, en hy zocht by het licht de smerlijke droefheit, die deze dromen hem veroorzaakt hadden, te verzachten; maar het was een schicht, die zijn hert doorboord hadt, en dien hy overal met zich omvoerde. In deze ongerustheit

(c) Van *Orpheus* is reeds boven gesproken.

heit nam hy voor , naar het onderaardsche rijk neder te dalen , door eene vermaarde plaats , niet ver van de legerplaats afgelegen. Men noemde die *Acherontia* (d), ter oorzaak dat daar een verwaarloosd hol was , waar door men nederdaalde tot de oevers van den *Acheron* , by welchen de Goden zelf schromen te zweren. De stad was op een rots gelegen , even als een nest op den top van een boom ; aan den voet dezer rots vindt men het hol , tot het welk de vreesachtige stervelingen niet dorsten naderen. De herders droegen zorg om hunne kudden daar van af te wenden ; de zwavelachtige damp van het *Stygische* moeras , dat zonder ophouden uit die oopening uitwaasemt , vergiftigde de lucht. Gansch rondom groeide noch kruiden noch bloemen : men gevoelde daar nooit de zachte Zuide winden , noch de opkomende lieflijkheden der aangename lente , of de rijke gaven van de herfst. De dorre aarde kwijnde daar , en men zag daar alleen eenige bladerloze bomen , en treurige *Cypressen*. Van verre rondom heen weigerde de milde *Ceres* den landlieden haren vergulden oogst. Te vergeefs scheen *Bacchus* daar zijne lieflijke vruchten te beloven ; de druiven verdroogden daar aan de trossen , in plaats van rijp te worden ; de droevige *Najaden* (e) deden daar geen klare

re

(d) Het is bekend , dat'er verscheide plaatsen , welke dien naam gehad hebben , geweest zyn , en dat de geleerden daarom niet alle het zelve gevoelen hebben , ten opzichte van de plaats , daar de ingang der helle zou zyn , volgens het gevoelen der ouden. Onze Schryver voegt , om zich duidelyk te doen verstaan , daarom eene kleine beschryving van de stad *Acherontia* in *Lucanië* daar by , tot welke *Horat.* in zyn III. Boek 4. Lierz. aanleiding gegeven heeft.

(e) De *Najaden* zyn rivier-nymphen. Wy hebben reeds van

van

re stromen vlieten, haar vloedt was altijd bitter en beroerd; geen vogel zong in dat landt, met distelen en doornen bezet, en vondt daar geen geboomte om zich in te begeeven: zy gingen hare minneryen onder een veel zachter luchtstreek opzingen; men hoorde daar niet dan het krassen der raven, en het naar geluidt der uilen; het gras zelf was daar bitter, en de kudden, die daar weidden, gevoelden niet die aangename geur, die haar doet huppelen, de stier vluchtte voor de jonge koe, en de herder, gansch lusteloos zynde, vergat zijn ruifchyp en fluit.

Uit dit hol kwam van tijdt tot tijdt een zware en dikke rook op, die op het midde van den dag een soort van een nacht uitmaakte. De omleggende volkeren verdubbelden dan hunne offerhanden, om de helsche Goden te bevredigen; maar zontijds waren de menschen in den bloei hunnes levens, en in hunne tedere jeugt, de eenigste slachtoffers, daar de wrede Godheden vermaak in namen om hen op te offeren, door eene dodelijke besmettelijkheit.

't Was daar, dat *Telemachus* vast gesteld hadt den weg te zoeken naar de duistere verblijfplaats van *Pluto*. *Minerva*, die gedurig een wakend ooge over hem hieldt, en hem met haar schildt bedekte, hadt *Pluto* voor hem gunstig gemaakt; *Jupiter* zelf, ter bede van *Minerva*, hadt *Mercurius*, die dagelijx ter helle nederdaalt, om zeker getal stervelingen aan *Charon* over te leveren (f), bevo-

len

van verscheide soorten van Nymphen gesproken, in de Aanteekeningen op het XIII. Boek.

(f) Niet alleen bragt *Mercurius* de schimmen aan, en leverde die in handen van *Charon*, maar als hy weder naar boven keerde, voerde hy een groot getal van zielen, die nit den

len aan den koning der schimmen te boodschappen, dat hy den zoon van *Ulyffes* in zijn rijk moest laten komen.

Telemachus begaf zich by nacht heimelijk uit het leger; ging voort by het licht der maan, en riep deze Goddelijke mogendheit aan, die des nachts in den hemel het glinsterende licht zijnde; de kniſche *Diana* op de aarde, en in de helle de ontzagchelijke *Hecate* (g) is. Deze Godheit hoorde gunstig zijne geloften, naardien zijn hert zuiver was; en hy alleen geleid wierdt door de ſchuldplichtige liefde, die een zoon aan zijnen vader ſchuldig is.

Naaulijx was hy gekomen aan den ingang van het hol, of hy hoorde het onderaardſche rijk loeien, de aarde beefde onder zijne voeten, de hemel was gewapend met blixemen en vuur, dat ſcheen neder te ſtorten. De jonge zoon van *Ulyffes* gevoelde zijn hert ontroerd, en zijn ganſche ligchaam was bedekt met koud zweet; maar zijn moeder onderſteunde hem, en hy verhefte zijne han-

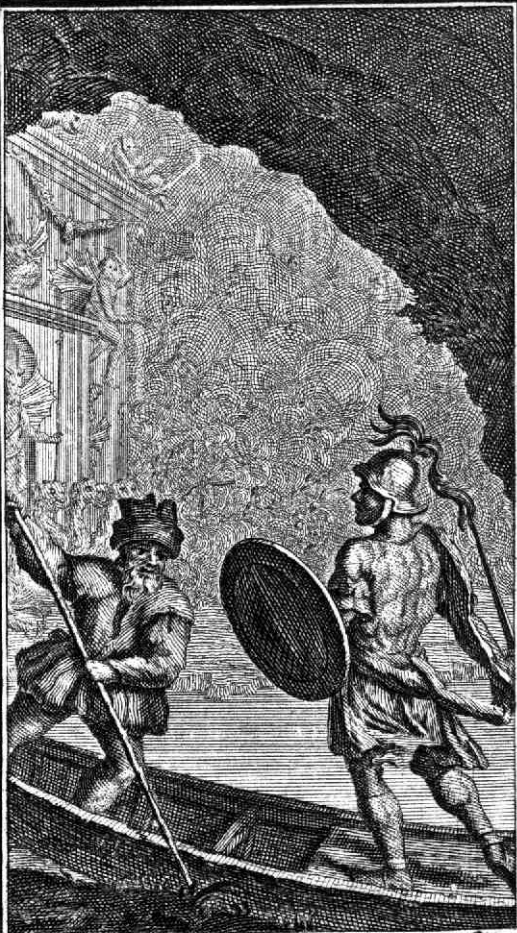
den ſtroom *Lethe*, dat is de vergetelheit, gedronken hadden, en weder jonge kinderen zouden bezielen, met zich. Dat was zyn daaglyx werk.

(g) Derhalven is de Maan, *Diana*, en *Proſerpina* te zamen genomen dat gene, dat *Hecate* genoemd, en met een driedubbeld hoofd verbeeld wierdt. Andere zyn van andere gedachten; doch het komt daar op uit, dat *Hecate* de godin geweest is der tovereffen, die des nachts op een drieſprong aan deze driedubbele godheit hare miſſelyke offerhanden deden; dat *Hecate* alle de ſpoken en verſchynſelen onder haar bedwang en gebiedt hadt. Derhalven komt de naam van *Hecate* meeft by de oude dichters voor, daar van hexery geſproken wordt; en zy zeggen, dat men haar moeft bevredigen, om van ſpoken bevyrd te zyn. Te *Athenen* wierdt alle nieuwe maan eene offerhande van geringe ſpys voor *Hecate* vervaardigd en op een drieſprong gezet, waar van daan de arme lieden die ſpys kwamen halen.

handen en oogen ten hemel. Grote Goden! riep hy uit, ik neem deze voorbeduidfelen, die ik geloof gelukkig te zijn, aan; volvoert uw werk. Dit zeggende verdubbelde hy zijn gang, en stelde'er zich stoutelyk tegen aan.

De dikke rook, die den ingang van dit hol aan alle dieren, die het naderen, dodelijk maakt, verdween terftondt. De vergiftige damp vervloog voor korten tyd. *Telemachus* tradt alleen daar binnen; want wat ander fterveling zou hem hebben derven volgen? Twee *Cretenzers*, die hem tot op zekere tuffchenwijtte van het hol vergefelſchapt hadden; en aan welken hy dit zijn voor-nemen hadt toevertrouwd, bleven, fiddende en als half dood, vry verre daar van af in een tempel, daar geloften doende, en geen hope meer hebbende van *Telemachus* ooit weder te zullen zien.

Ondertuffchen daalde de zoon van *Ulyffes* in die afgrijffelijke duifterniffen neder met den degen in de vuift. Wel haast vernam hy een zwak en naar licht, zo als men dat des nachts op de aarde ziet. Hy gaf acht op de lichte ſchimmen, die om hem heen vlogen, en hy keerde die af met zijn degen. Vervolgens zag hy de droevige boorden der moeraffige rivier, wiens modderige en ſtaande wateren niet doen dan omdraaien. Op dien oever ontdekte hy eene ontelbare menigte van doden, welke noch niet begraven waren, die te vergeefs op den onbarmhertigen *Charon* aandrongen. Die Godt, wiens eeuwigdurende ouderdom altijd droevig en ſtuurs is, dreigde hen, dreef hen af, en nam terftondt den jongen *Griek* in zijn boot. *Telemachus* daar in tredende, hoorde



*Telemachus gaat na de Hel om zynen Vader
te zoeken .*

de het verzuchten eener schimme , die zich niet kon troosten.

Waar in bestaat toch, zeide hy, uw ongeluk, wie waart gy op aarde? Ik was, antwoordde die schim, *Nabopbarson* koning van het trotsche *Babylon*. Al de volkeren van het Oosten sidderden op het gerucht van mijn naam alleen; ik deed my door de *Babyloniers* aanbidden in een tempel van marmer, daar ik verbeeld was door een praalbeeldt van goudt, voor het welke men dag en nacht de kostelijkste reukwerken van *Ethiopië* brandde: nooit dorst iemandt my tegenspreken, of hy wierdt terstondt gestraft. Dagelijx bedacht men nieuwe vermaaklijkheden, om my het leven aangenaam te maken; ik was noch jong en sterk. Helaas! wat hadt ik noch al voorspoedt, die ik op den throon zou gesmaakt hebben; te wachten? Maar eene vrouwe, die ik beminde, maar die my niet beminde, heeft my wel doen gevoelen, dat ik geen Godt was, zy heeft my vergeven, en ik ben niet meer; gisteren heeft men met grote pracht mijne assche in een gulde lijkbuffe gedaan; men weende, men trok het haar uit; men hieldt zich, als of men zich wilde werpen in de vlamme van mijn houtstapel, om met my te sterven; noch gaat men zuchten aan den voet van het trotsche praalgraf, daar men mijne assche in gelegd heeft; maar niemandt beklaaft my; men gedenkt met schrik aan my, zelf in mijn huisgezin; en hier beneden lijd ik reeds over-yffelike behandelingen.

Telemachus ontroerd door dit gezicht, zeide tegen hem: Waart gy waarlijk gelukkig gedurende uwe regering? hebt gy wel gesmaakt die zachte

zachte vrede, zonder welke het hert der menschen altijd geprangd en ingekrompen is, zelf in het midden der wellusten? Neen, antwoordde de *Babylonier*, ik weet zelf niet wat gy zeggen wilt: de verstandigen zeggen wel, dat die vrede het eenigste goedt is, maar wat my aangaat, ik heb die nooit gesmaakt; mijn hert wierdt zonder ophouden geflingerd door nieuwe begeerlijkheden, en door vreeze en hoop; ik trachtte mijn zelf daar in te verharderen, door mijne hertstochten uit te roeien; ik droeg zorge om die onbesuisdheit gedurig te maken; de minste tusschenpozing van stille overweging zou my bitter geweest zijn. Zie daar de vrede, die ik genoten heb; al het andere schein my een verdichtfel en droom. Zie daar de goederen, om welke ik treur.

De *Babylonier* op deze wijze sprekende, schreide als een lafhertig mensch, die door voorspoedt verwijfd was, en die nooit gewoon was kloekmoedig enig ongeluk te verdragen; hy hadt eenige slaven om zich, die men hadt doen sterven, om zijne lijkstatie te vereeren. *Mercurius* hadt die nevens hunnen koning aan *Charon* overgeleverd, en een volkomen macht over dien koning, dien zy op aarde gediend hadden, gegeven. De schimmen van die slaven vreesden niet meer voor de schimme van *Nabopharsan*; zy hielden hem gebonden aan een keten, en deden hem veel wrede verontwaardigingen aan. De een vroeg hem: Waren wy niet al zo wel menschen, als gy? Hoe waart gy zo onzinnig, dat gy geloofde, dat gy een Godt waart? moest gy u niet te binnen brengen, dat gy gesproten zijt uit de zelve stam, als alle andere menschen? Een ander zeide, om met hem te spotten: Gy hadt gelijk, dat gy niet wil-

de, dat men u voor een mensch hieldt, want gy waart een schrikdier zonder menschelijkheid. Een derde zeide: Wel! waar zijn tegenwoordig uwe vleiers? Ongelukkige! gy hebt niet meer te geven, noch kunt geen kwaat meer doen; zie daar, gy zijt een slaaf geworden van uwe slaven zelf. De Goden zijn langzaam in gerechtigheit te oefenen, maar eindelijk doen zy dat.

Op die harde en ruwe taal wierp *Nabophasan* zich met zijn aanzicht op den grondt, en trok zijn haar uit, door een overmaat van woede en wanhoop. Maar *Charon* zeide tegen de slaven: Trek hem by den keten, doet hem tegen zijn wil en dank opstaan, hy moet zelf het genoeg niet hebben van zijne schande te verbergen. Al de schimmen van den *Styx* moeten ooggetuigen daar van zijn, om de Goden te rechtvaardigen, die zo lang verdragen hebben, dat deze godloze op de aarde geheerscht heeft. Dit is, *o Babylonier!* niet dan het begin uwer smerten; maak u gereed om geoordeeld te worden door den onbuigzamen *Minos*, die rechter is in het onderaardsche rijk.

Gedurende deze redenen van den vreesfelijken *Charon* raakte de boot reeds aan den oever van het rijk van *Pluto*; alle de schimmen liepen toe om dien levenden mensch, dien zy onder het midden der doden in de boot zagen, te beschouwen: maar op dat oogenblik, in het welk *Telemachus* voet aan landt zette, vloten zy, even als de schaduw in de nacht, die door het minste licht van den dag verdreven wordt. *Charon*, den jongen *Griek*, met een minder gefronst wezen en min donker gezicht, dan hy anders wel gewoon was, beschouwende, zeide tegen hem: Gy sterveling van de Goden bemind, vermids het u toegelaten is te
ko-

komen in het rijk der duisternisse, ontoegankelijk voor alle andere levenden, zo spoedt u om te gaan, daar het noodlot u roept; ga door dien akeligen weg naar het paleis van *Pluto*, dien gy op zijn thron zult vinden, hy zal u toelaten in te gaan in die plaats, welker geheim het my ongeoorlofd is u te ontdekken.

Daar op naderde *Telemachus* met grote schreden. Van alle kanten zag hy schimmen, talrijker dan het zandt aan de oevers der zee, huppelen; en in de beweging van deze ontelbare menigte wierdt hy bevangen met eene zeer schrikkelijke vreze, beschouwende de diepe stilte dezer woeste plaats. Zijne hairen rezen te berge op zijn hoofd, wanneer hy by de duistere verblijfplaats van den onbarmhertigen *Pluto* kwam; hy gevoelde zijne kniën wankelen, het geluid ontbrak hem, en ter naauwer noodt kon hy deze woorden tegen den Godt uit spreken: Gy ziet, ô vreesfelijke Godheit! den zone van den ongelukkigen *Ulysses*: ik kome u vragen, of mijn vader is nedergedaald in uw rijk, dan of hy noch omzwervende is op de aarde.

Pluto zat op een yvore thron. Zijn gezicht was bleek en streng, zijne oogen ingevallen en glinsterend, zijn voorhoofd gefronst en dreigend, het gezicht van een levend mensch verveelde hem, even als het licht de oogen der dieren, die niet dan des nachts gewoon zijn uit hunne hollen te komen, beledigt. Aan zijne zijde zag men *Proserpina*, die alleen zijne oogen tot haar trok, en zijn hert een weinig schein te verzachten: zy genoot altijd eene nieuwe en versche schoonheit, maar zy schein by hare uitmuntende bekoorlijkheden

heden eenige hardigheid en wreedheit van haar gemaal gevoegd te hebben.

Aan den voet van den throon was de bleke en verslindende doot met haar scherpe seiffen, die zy gedurig aanzette. Rondom haar heen vlogen de nare zorgen; de wrede wantrouwens, en de wraak, geheel druipe van bloedt en met wonden bedekt, de onrechtvaardige haat, en gierigheid, die zich zelf knaagt; de wanhoop, die zich met haar eigene handen verscheurt; de onzinnige heerschezucht, die alles omver werpt; het verraadt, dat zich in bloedt wil baden, en dat geen voordeel kan doen met de onheilen, die het zelf veroorzaakt heeft; de nijdt, die haar dodelijk vergift rondom verspreidt, en verwoed wordt door de onmacht van te kunnen beschadigen; en godloosheit, die voor zich zelf een diepen afgrond graaft, daar zy wanhopende zich zelf in ter nederstort; afgrijfselijke spoken en verschijnsels, die de doden verbeelden om de levendigen te vervalsen, afschuwelijke dromen, en slapeloosheden, al zo wreed, als de dromen zelf: al die dodelijke verbeeldingen omringden den barffen *Pluto*, en vervulden het hof, waar in hy zijn verblijf hadt. Hy antwoordde *Telemachus* met eene doffe stemme, die de afgronden van den *Erebus* (h) deedt loeien: Jonge sterveling het noodlot heeft u deze gewijdde vryplaats der schimmen doen schenden; volg uw grootfch noodlot; ik zal u niet zeggen, waar

(h) Schoon dat de dichters het woordt *Erebus* veel gebruiken, zo is het nochtans niet altydt zeker, wat zy daar door verstaan. Zomtyds wordt het genomen voor een modder-poel en afgrondt; zomtyds voor eene Godheit; en zomtyds voor het gansche onderaardfche ryk.

waar uw vader is; het is genoeg, dat het aan u vry staat hem te zoeken: vermids hy een koning op de aarde is geweest, hebt gy niet dan aan de eene kant den duisteren *Tartarus*, daar de kwade koningen gestraft, en aan de andere zijde de *Elizeesche* velden, daar de goede beloond worden, te doorzoeken. Maar van hier kunt gy niet komen in de *Elizeesche* velden, dan na door den *Tartarus* doorgedaan te zijn; haast u met derwaards te gaan, en uit mijn rijk te vertrekken.

Terstondt scheen *Telemachus* te vliegen door die ledige en zeer grote ruimte; zo zeer verlangde hy om te weten, of hy zijnen vader weder zou zien, en om zich te verwijderen van de vreeselijke tegenwoordigheid van den dwingelandt, die doden en levendigen een schrik aanjaagt. Wel haast bevondt hy zich dicht by den duisteren *Tartarus* (i), daar een zwarte en dikke rook uit voortkwam, wiens vergiftige reuk de doodt zou veroorzaken, zo die zich verspreidde in de verblijfplaats der levenden. Deze rook bedekte een rivier van vuur en vlam, wiens gerucht, gelijk dat der snellopendste stromen, wanneer die van de hoogste rotsen afstortende in de diepste afgronden nedervallen, maakte, dat men niets onderscheidentlijk kon verstaan in die droevige plaatse.

Telemachus heimelijk van *Minerva* aangemoedigd, ging zonder eenige vreze in dien afgrondt;

K 3

ter-

(i) Die plaats, nu al meer door onzen Schryver genoemd, was het, daar de zielen der godlozen gepynigd wierden. Homerus, die den *Tartarus* in zyn taal byna altydt duister noemt, zegt, dat hy zo diep is onder de helle, als de helle diep in de aarde is; het welk ook van Hesiodus bevestigd wordr.

terftondt wierdt hy een groot getal menfchen ge-
 waar , die geleefd hadden in den geringften ftaat,
 en geftraft wierden , om dat zy naar rijkdommen
 gezocht hadden door bedriegeryen , verraderyen ,
 en wreedheden. Hy zag daar veel godloze hui-
 chelaars , die fchijnende den Godsdient te bemin-
 nen , zich van den zelve als van een fchonen
 dekmantel hadden bediend , om hunne eerzucht te
 voldoen , en by ligtgelovige menfchen voordeel
 te doen. Die menfchen , die de deugt zelf , wel-
 ke de grootfte gift der Goden is , misbruikt had-
 den , wierden geftraft , als de fchelmachtigfte van
 allen. De kinderen , die hunne vaders en moe-
 ders hadden vermoord , de vrouwen , die hare
 handen gedoopt hadden in het bloedt van hare
 mannen ; de verraders , die hun vaderlandt had-
 den verkocht en overgeleverd , na alle eeden ge-
 fchonden te hebben , leden minder wrede ftraffen ,
 dan deze veinzers. De drie rechters der helle
 hadden het dus gewild , en zie hier de reden daar
 van ; namentlijk ; om dat de huichelaars niet te
 vrede zijn met boosaardig te wezen , als de ove-
 rige godlozen , maar zy willen noch voor vromen
 doorgaan , en maken door hunne fchyndeugt , dat
 de menfchen zich op de ware deugt niet derven
 vertrouwen. De Goden , die zy befpot , en by
 de menfchen veracht hebben gemaakt , fchep-
 pen hun vermaak , met al hun vermogen in het
 werk te ftellen , om zich over die fchimp te
 wreken.

Naby deze zag hy andere menfchen , die het
 gemeen niet geloofd zeer fchuldig te zijn , en
 welke echter de Goddelijke wraak ftrengelyk
 vervolgt ; namentlijk de ondankbare , leugenaars ,
 vleiers , die het kwade geprezen hebben , kwaad-
 wil-

willige berispers , die de zuivere deugt getracht hebben te bevleeken ; eindelijk de zulken , die lichtvaardig van zaken geoordeeld hebben , zonder die in den grondt te verstaan , en daar door den goeden naam der onschuldigen hebben bevleekt.

Maar onder alle ondankbaarheden wierden die wel het zwaarste gestraft , in welke men vervalt tegen de Goden. Wel hoe ! zeide *Minos* , hy gaat door voor een schrikdier , die nalatig is in de erkenenisse , die hy behoort te hebben voor zijn vader of vriendt , van wien hy eenige hulp ontfangen heeft ; en stelt men eer in ondankbaar te zijn tegen de Goden , van welken men het leven heeft , en al de goederen , die het in zich bevat ! Is men zijn leven niet meer aan hun verschuldigd , dan aan zijn vader zelf , daar men van geboren is ! Hoe de gebreken minder op de aarde gestraft en versoond worden , te meer zijn die in de helle het voorwêrp van eene onverzoenbare wraak , aan welke niets kan ontslippen.

Telemachus , ziende de drie rechters , die gezeten waren om recht te doen , een mensch veroordeelen , nam de vrymoedigheid van hen af te vragen , welke zijne misdaden waren. De veroordeelde , terstondt het woordt opvattende , riep uit : Ik heb nooit eenig kwaadt bedreven , ik heb al mijn vermaak genomen in weldoen , ik ben weldoende , mild , rechtvaardig , en toegevende geweest , wat kan men my dan te last leggen ? Hier op zeide *Minos* : Gy wordt nergens van beschuldigt , ten opzicht der menschen , maar waart gy de menschen niet minder schuldig dan de Goden ? Welke is dan die rechtvaardigheid , daar gy

zo op roemt? Gy hebt niets verzuimt omtrent de menschen, die niets zijn, en gy zijt deugdzaam geweest; maar al die deugt hebt gy te huis gebragt tot u eigen zelf, en niet tot de Goden, die u dezelve geschonken hadden; want gy wilde de vrucht van uwe eigene deugt genieten, en gy hebt die in uw zelf besloten; gy zijt uwe eigene Godheit geweest; maar de Goden, die alles gemaakt hebben, en die niets gemaakt hebben dan om hun eigen zelf, kunnen van hun recht niet afstaan; gy hebt hen vergeten; zy zullen u ook vergeten, en u overgeven aan uw eigen zelf: vermids gy nu u zelf hebt willen zoeken, en geenzins hen, zoek dan tegenwoordig, zo gy kunt, uwe vertroosting in uw eige hert: nu zijt gy voor altijd van de menschen, die gy hebt willen behagen, afgezonderd: gy wordt alleen aan uw eigen zelf, die uw afgodt zijt, overgelaten. Leer, dat 'er geen ware deugt is zonder eerbiedt en liefde tot de Goden, aan wien alles toebehoort. Uwe valsche deugt, die langen tijd de ligtgelovige menschen verblind heeft, zal nu met schaamte overtuigd zijn: de menschen niet anders oordelende van gebreken en deugden, dan naar dat het hen mishaaft of gevalt, zijn verblind, zo wel ten opzicht van het goede als van het kwade: hier werpt eene klare verlichting al hun uiterlijk oordeel omver. Deze veroordeelt zomtijds het geen, daar zy zich over verwonderen, en rechtvaardigt, het geen zy veroemen.

Op deze woorden kon die wijsgeer, als van den donder gellagen, zich zelf geen onderstandt bybrengen; het welbehagen, het geen hy eertijds geschept hadt in 't overwegen van zijne beza-

digd-

digdheit, zijn moedt, en edelmoedige geneigd-
heden, veranderden in wanhoop, en de beschou-
wing van zijn eigen hert, vyandt der Goden zijnde,
verstrekte hem tot zijn straf. Hy beschou-
de zich zelf, en kon niet nalaten zich te be-
schouwen. Hy zag de ydelheit van het oor-
deel der menschen, die hy in alle zijne daden
hadt willen behagen. Hy doorzocht alles, wat
in zijn binnenste was, als of hy alle zijne inge-
wanden het binnenste buiten keerde; hy vondt
zich niet meer den zelve, alle steunfel ontbrak
hem in zijn hert; zijn gewisse, wiens getuigenis
eertijds hem zo heuglijk was geweest, verhefte
zich tegen hem, en verweet hem met woede zij-
ne dwaling, en de verleidende doling van al zij-
ne deugden, die den dienst van het Godendom
niet tot haar begin en einde gehadt hadden; hy
wierdt ontroerd en verbaasd, vol van schaamte,
knaging en wanhoop; de razernyen pynigden
hem niet, vermids het genoeg was, dat hy aan
zich zelf was overgelaten, en zijn eigen hert
een wreker was der gehoonde Goden; hy zocht
de naarfte plaatsen, om zich voor anderen te
verbergen, kunnende zich niet verbergen voor
zich zelf; hy zocht duisterheit, en kon die niet
vinden; een lastig licht volgde hem overal;
overal kwamen de schitterende stralen der waar-
heit, de waarheit, die hy verwaarloofd hadt te
volgen, wreken; al wat hy bernind hadt, wierdt
hatelijk voor zijne oogen, als zijnde de oor-
sprong zijner kwalen, die nooit zouden eindig-
gen. Hy zeide by zich zelf: O onzinnige!
Heb ik dan Goden noch menschen gekend,
noch mijn zelf; neen, ik heb niets gekend, na-
demaal ik het eenige en waarachtige goedt nooit

bemind heb ; alle mijne schreden zijn dwalingen geweest ; mijne wijsheit was niets dan dwaasheit , mijne deugt niet anders dan eene godloze en verblinde opgeblazenheit : ik was zelf mijn afgod !

Eindelijk wierdt *Telemachus* de koningen , die gestraft wierden , om dat zy hunne macht misbruikt hadden , gewaar : aan de eene kant boodt eene der Razernyen , zijnde eene Wraak-godin , hen een spiegel aan , die hen al de wangestalte hunner gebreken deedt zien : zy zagen die , en zy konden zich niet onthouden van met een te zien hunne grove en naar de belagchelijkste loftuitingen begerige ydelheit ; hunne strengheit tegen de menschen , welker geluk zy hadden behoren uit te maken , hunne ongevoeligheit voor de deugt , hunne vreze om de waarheit te verstaan ; hunne geneigheden tot laffe en vleierende menschen ; hunne zorgloosheit , verwijfdheit , ongevoeligheit , wantrouwen , hoogmoedt , en overmatige grootsheit , gegrondvest op de verwoesting hunner volkeren , hunne eerezucht om een weinig ydelen roem te krygen , ten koste van het bloedt hunner burgeren ; eindelijk hunne wreedheit , die dagelijx nieuwe welluiten opzoekt in de tranen en wanhoop van zo vele ellendige menschen. Zy zagen zonder ophouden in die spiegel , en zy bevonden zich zelf yffeliker en afschuweliker dan de *Chimera*(k)

door

(k) De ouden zeggen , dat de Chimera een monster was , dat van voren een leeuw , in het midden een geit , en achter aan een draak was , maar zo dat ieder gedeelte zyn hoofd hadt. Men zegt , dat het verdichtsel zyn oorspronk heeft van zekeren berg in Lycië , boven op welke de leeuwen zich onthielden , terwyl de geiten op het midden weidden , en dat men draken of slangen aan de voet van den zelven zag. *Homerus* , *Hesiodus* , *Lucretius* , en andere dichters spreken

door *Bellerophon* (1) overwonnen zijnde, of dan de *Hydra* van *Lerna* door *Hercules* ter nedergeveld, of dan *Cerberus* zelf, niet tegenstaande die uit zijne drie gapende kelen een zwart en vergiftig bloedt braakt, dat bekwaam is om het gansche geslacht der stervelingen, op den aardbodem levende, te besmetten.

Ter zelve tijdt bragt aan de andere zyde eene andere *Razerny*, met bespottung, hen al de lofs-tuizingen, daar de vleiers gedurende hun leven hen mede hadden opgehoopt, te binnen, en ver-toonde hen eene andere spiegel, daar zy zich zo-danig in beschouden, als de vleierey hen afgemaald hadt; de tegenstrijdigheit van die twee zo strij-dige afbeeldfels verstrekte tot straffe hunner ydel-heit: men bemerkte, dat de boosaardigste onder de

spreken van dat monster, het welk het wangedrochtelykste zynde van alle, daar de ouden van spreken, zegt men noch van iemandt, die zeer misselyke of ondoenlyke dingen in het hoofd heeft, dat het *Chimeren* zyn.

(1) *Bellerophon*, zoon van *Glaucius*, den koning van *Ephyren*, of *Corinthen*, zich eenigen tydt onthoudende by *Pretus*, koning van *Argos*, zo wierdt des zelfs vrouw op hem verliefd, en sprak hem daar over aan; maar van hem afgewezen zynde, ging zy by haren man klagen, dat *Bellerophon* haar hadt willen onteeren. Deze te ligt aan zyne vrouwe geloof gevende, heeft *Bellerophon*, die hy, om het recht van gastvryheit niet te schenden, zelf niet wilde doden, gezonden naar *Lycië* aan zyn schoonvader *Jobates*, met een brief, waar in hy hem beval *Bellerophon* te doden. *Jobates* deedt hem derhalven tegen de *Chimera* stryden; doch *Neptunus* zondt hem het gevleugelde paardt *Pegasus*, waar mede hy het gedrocht overwon. *Bellerophons* brieven zyn derhalven het zelve dat men anders wel *Urias* brieven noemt. Men wil, dat hy den gezegden berg van *Lycië* van alle wilde dieren zou gezuiverd, en den zelve bewoonbaar gemaakt hebben, en dat daar het gansche ver-dichtfel zyn oorspronk van zou gekregen hebben.

de koningen, de zulke waren, aan welken men in hun leven de heerlijkste lofuiting hadt gegeven, vermids de bozen meer gevreesd zijn dan de goeden, en dat zy zonder schaamte den dichteren en redenaren van hunnen tijd de laatste vleieren afvorderen.

Men hoort hen zuchten in die diepe duisternissen, daar zy niets kunnen zien dan de bespotting en beschimping, die zy verdragen moeten: niets is omtrent hen, dat hen niet tot verwijt is, dat hen niet tegenspreekt, of met schaamte overtuigt, in plaats dat zy anders op de aarde gewoon waren te spelen met het leven der menschen, en staande hielden, dat alles gemaakt was om hen te dienen. In den *Tartarus* zijn zy overgegeven aan al de wonderzinnigheid van zekere slaven, die, op hunne beurt, hen eene wrede dienstbaarheid doen gevoelen; zy dienen met droefheit, en hen is geen hoop overig, dat zy ooit hunne gevangenisse zullen kunnen verligten of verzachten; zy zijn gekomen onder de slagen van die slaven, die hunne onverzoenlijke dwingelanden geworden zijn, even als een aanbeeldt is onder de hamers der *Cyclopen*, wanneer *Vulcanus* hen aandrijft om te arbeiden in de brandende ovens van den berg *Etna*.

Telemachus beschoude daar bleke, afgrijselijke, en bedroefde wezens. Het is eene zware droefheit, welke die misdadigen knaagt; zy hebben een affchrik van zich zelf, en kunnen zich van dien affchrik niet meer ontdoen, dan van hunne eigene natuur; zy hebben geen andere straffe hunner gebreken nodig, dan die gebreken zelf. Zonder ophouden zien zy die in al hunne affchuwelijkheit; zy vertonen zich aan hen als affchuwelijke

lijke spoken , en vervolgen hen gedurig. Om zich daar van te bevryden , zien zy om naar eene doodt , machtiger dan die hen van hunne lichamen heeft afgescheiden. In de wanhoop , daar zy zich in bevinden , roepen zy eene doodt te hulp , die alle gevoele en kennisse in hen mag uitblusschen : zy bidden de afgronden , dat die hen willen inzwelgen , om zich te verichuilen voor de wrekende stralen der waarheit , die hen vervolgt ; maar zy worden bewaard voor de wederwraak , die gestadig druppel voor druppel op hen nederdruipt , en die nimmer zal verdrogen. De waarheit , die zy gevreesd hebben te zien , verstrekt hen tot straf. Zy zien die , en hebben gene oogen , dan om te zien , dat die zich tegen hen verheft : haar gezicht treft en verscheurt hen. Zy is als de blixem , die , zonder iets van buiten te beschadigen , doordringt tot in het binnenste der ingewanden ; en even als het metaal in een gloeiende ooven , is hunne ziel als gesmolten door dat wraakvuur. Het blijft niet bestendig , maar het verteert niet , schoon het ontbonden wordt tot de eerste beginselen : dat leven kan niet sterven ; men wordt zich zelf ontruk ; men kan noch eenige steun noch ruste voor een oogenblik vinden ; en men houdt zich niet in standt dan door een woede tegen zich zelf , en door een verlies van alle hoop , het welk onzinnig maakt.

Onder deze voorwerpen , die *Telemachus* de hairen deden te berge rijzen , zag hy verscheidene der oude koningen van *Lydië* , die gestraft wierden , om dat zy de wellusten van een verwijsd leven meerder geacht hadden , dan den arbeid , die onafscheidelijk moet zijn van de koninklijke

ninklijke waardigheid, om de onderdanen verligting toe te brengen.

Die koningen verweten malkander hunne blindheit; de een zeide tegen den ander, die zijn zoon geweest was: Heb ik u niet zomtijds in mijnen ouderdom, en voor mijne doot aangemaand, dat gy de gebreken, die ik door onachtzaamheit begaan hadt, zoudt verbeteren.

De zoon antwoordde: O ongelukkige vader! gy zijt het, die my bedorven hebt, het is uw voorbeeldt, dat my gewent heeft tot hoogmoedt, tot trotsheit, en om de menschen hard te handelen. U ziende met zo veel verwijftheit regeren, en omringd van zo vele laffe vleiers, heb ik my gewent, om de vleierey en vermaaklijkheden te beminnen. Ik heb geloofd, dat alle de overige menschen, in opzicht der koningen (1), zo veel waren als de paarden en andere beesten in opzicht der menschen; dat is zodanige beesten, daar men geen werk van maakt, dan voor zo veel zy dienst doen, en gemak veroorzaken. Ik heb zulx geloofd, en gy hebt het my doen geloven, en tegenwoordig lijd ik zo vele onheilen, om dat ik u nagevolgd heb. By die verwijtingen voegden zy afgrijffelijke vervloekingen, en schenen door woede aangezet om malkander te verscheuren.

Rondom

(1) Zo veel waren als de paarden en andere beesten in opzicht der menschen, enz.] Dat zyn juist de woorden, die de Cardinaal Mazarin gebruikte, om den koning in te boezemen, dat hy de Franschen niet ontzien moest. Hy vergeleek hen by muilefelen, die zo veel te beter voortgaan, hoe zy zwaarder beladen zyn.

Rondom die koningen vlogen de wrede vermoedens, valsche oproeren, de wantrouwens, die de onderdanen wreken van de hardigheid der koningen, de onverzadelijke honger tot rijkdommen, de valsche roem, die altijd gewelddadig is, en de lasse verwijfdheit, die de onheilen verdubbelt, welke men altijd lijdt, zonder dat zy ooit bestendige vermaaklijkheden verschaffen, gins en weder, als nachtuilen.

Men zag vele van die koningen strengelijk gestraft, niet om de ongemakken, die zy veroorzaakt hadden, maar om het goet, dat zy hadden moeten verrechten; al de misdaden der volkeren veroorzaakt door de achteloosheit, waar mede men de wetten deedt onderhouden, wierden deze koningen, die niet moeten regeren dan om de wetten door hun toedoen te doen regeren, toegerekent. Ook wierden op hunne rekening gesteld al de wanorders, die veroorzaakt worden door den hoogmoet, wellust, en alle andere buitensporigheden, die de menschen werpen in een lastigen staat, en in eene verzoeking om de wetten te verachten, om goederen te verkrijgen. Boven al wierden de koningen streng gehandeld, die in plaats van goed te zijn en wakkere herders van het volk, niet anders hadden gedacht, dan om de kudde te verwoesten als verscheurende wolven.

Maar, het geen *Telemachus* noch meer verbaasde, was, dat hy in dien afgrondt der duisternissen en rampen noch een groot getal koningen zag, die op aarde doorgegaan hebbende voor genoegzaam goede koningen, overgegeven waren aan de straffen van den *Tartarus*, om dat zy zich hadden laten regeren door boze en arglistige menschen;

fchen; zy wierden gestraft om de misdrijven, die zy door hun gezag hadden laten doen. Dat meer is, die koningen waren voor het grootste deel noch goed noch kwaad geweest, zo groot was hunne lafheit geweest; zy hadden nooit gevreesd, dat zy de waarheit niet kenden; want zy hadden nooit smaak in de deugt gehad, en nooit hunnen roem gesteld in wel te doen.

Einde van het achtiende Boek.



I N H O U D T
V A N H E T
N E G E N T I E N D E B O E K .

Telemachus komt in de Elizeefche velden, daar hy gekend wordt door Arceſius zyn overgrootvader, die hem verzekert, dat Ulyſſes noch in het leven is; dat hy hem in Ithaca weder zal zien, en daar na hem regeren. Arceſius ſtelt hem het geluk voor oogen, het welk de rechtvaardige menſchen genieten, en boven al de goede koningen, die gedurende hun leven de Goden gedient, en het geluk der volkeren, welke zy geregeerd hebben, hebben uitgemaakt. Hy doet hem aanmerken, dat de Helden, die alleen uitgemunt hebben in de kunſt van te oorlogen, veel minder gelukkig zyn, in een afzonderlyke plaats. Hy geeft onderrechtinge aan Telemachus; en naderhandt gaat hy om zich, met haast, weder te vervoegen in het leger der bondgenoten.

D E
 G E V A L L E N
 V A N
 T E L E M A C H U S
Zone van Ulyffes.

HET NEGENTIENDE BOEK.

WAnneer *Telemachus* uit die plaatfen vertrok , gevoelde hy zich verligt , even als of hem een berg van zijn borst genomen was. Door deze verligting wierdt hy het ongeluk der genen, die daar in opgesloten waren , zonder hope van ooit weder daar uit te zullen komen , gewaar ; hy was verbaafd door te zien , dat de koningen strenger gestraft wierden , dan andere fchuldigen. Hoe ! zeide hy , zo vele plichten , zo vele gevaren , zo vele valftrikken , zo vele zwa- righeden om de waarheit te kennen , om zich te befchermen tegen anderen , tegen zijn eigen zelf , en eindelijk noch zo vreesfelijke pijnen in de hel- le , na zo benijd , zo geflinderd , en zo gedwars- boemd te zijn in een kort leven ! O onzinnige , die zoekt te regeren ! Gelukkig , die zich bepaalt binnen eene middelmatige en vreedzame levens- wijze ,

wijze , waar in de deugt hem min zwaar valt.

Deze opmerkingen makende , wierdt hy van binnen in zich zelf ontroerd , beefde , en verviel in zekere verbaafdheit , die hem eenig gedeelte van de wanhoop dezer ongelukkigen , die hy gezien hadt , deedt gevoelen ; maar naar mate dat hy zich van dit droeve verblijf der duifterniffen , affchrik , en wanhoop , verwijderde , begon zijn moedt meer en meer aan te wasschen ; hy haalde zijn adem , en zag reeds van verre het zachte en zuivere licht van het verblijf der helden.

Daar hadden al de goede koningen , die tot dien tijdt toe de menschen wijsfelijk bestierd hadden , hun verblijf. Zy waren afgezonderd van de overige rechtvaardigen. Gelijk de kwade vorsten in den *Tartarus* oneindig strenger straffen leden dan alle andere schuldigen van een gemenen staat ; also genoten de goede koningen in de *Elizeesche* velden een oneindig groter geluk , dan dat van andere menschen , die de deugt op aarde bemind hadden.

Telemachus naderde deze koningen , die in welriekende bosschen gezeten waren op altijd groeiende en bloeiende zoden ; duizend kleine beekjes van klaar water besproeiden die schone plaatsen , en maakten daar eene aangename koelte. Een oneindig getal vogelen deedt deze bosschen weergalmen door haar zoet gezang ; men zag alle de lieffelijke bloemen der lente , die onder hunne voeten groeiden , te gelijk nevens de rijkste vruchten van den herfst , die aan de bomen hongen ; nooit gevoelde men daar de brandende hette der geweldige hondsdagen ; nooit dorsten de schrale Noorde winden daar blazen , noch de strenge

koude van den winter doen gevoelen. Noch de bloeddorstige oorlog, noch de wrede nijdt, die met een vergiftige tant, de adders in hare boezem en om hare armen geslingerd zijnde, bijt, noch de nayver, noch het wantrouwen, noch vreze, noch ydele begeertens naderden ooit dit gelukkig verblijf der vrede. De dag eindigde daar nooit, en de nacht met zijne donkere schaduw was daar niet bekend; een zuiver en zacht licht omscheen de lichamen dezer rechtvaardige menschen, en omringde hen met zijne stralen, als met een kleedt. Dat licht is niet, als het duistere schijnsel, 't welke de oogen der ellendige stervelingen bestraalt, en dat niets anders is dan duisternisse. 't Is veel eer een hemelsche heerlijkheit, dan een licht; het doordringt op eene fijner wijze de dikste lichamen, dan de stralen der zonne het zuiverste kristal doordringen; nooit verbijstert het de oogen, maar versterkt die in het tegendeel, en voedt in het binnenste der ziele, ik weet niet welk eene helderheit. Met dit alleen worden de gelukzalige menschen gevoed, het straalt door hen, en uit hen; het doordringt hen, en het wordt met hen vereenigd; zy zien en zy gevoelen dat; zy ademen dat uit, en het doet in hen aangroeien een onuitputtelijke bron van vrede en blijdschap. Zy zijn gedompeld in dien afgrondt van blijdschap, even als de visschen in de zee. Zy begeren niets, en hebben alles zonder iets te hebben; want de smaak van dat zuivere licht bluft den honger hunner zielen uit. Al hunne begeertens zijn verzadigd, en hunne verzadigdheit is verheven boven al het geen verhongerde en uitgehongerde menschen op de aarde zoeken. Al de vermaaklijkheden, die hen omringen,

gen, zijn by hen van geen waarde, vermids de volstrektheit van hun geluk, dat zy van binnen genieten, hun geen gevoelen overlaat, voor al 't geen zy aangenaams van buiten zien. Zy zijn even als de Goden, die, verzadigd van *Nectar* en *Ambrosyn*, zich niet zouden verwaardigen grove spijzen te gebruiken, die men hen aanbodt aan de uitnemendste tafel der sterffelijke menschen. Alle kwalen vlieden ver af van deze geruste plaats, de doot, ziekte, armoede, droefheit, beklag, knaging, vreze, en de hoop zelf, die menigmaal zo veel verdriet kost als de vreze, verdeeldheden, hertzeer, en tegenzin, kunnen daar niet inkomen.

Eer zouden de hoge bergen van *Thracië*, welke met hunne altijd met ys en sneeuw, van den aanvang der wereldt, bedekt zijnde kruinen de wolken klieven, kunnen geworpen worden van hunne grondslagen, steunende op de middelpunt der aarde, dan dat de herten van die rechtvaardige menschen zelf het minste zouden bewogen worden. Alleen hebben zy mededogen met de elende, die de sterffelijke menschen op de aarde onderdrukt; maar het is een zacht en gerust mededogen, dat geenzins hun onveranderlijk geluk ontroert; eene eeuwig-durende jeugt, eene gelukzaligheid zonder einde, eene gansch Goddelijke heerlijkheit is op hunne wezens afgemaald, maar hunne vreugde heeft niets het geen dwaas en onbehoorlijk is. 't Is eene zachte en edelmoedige blijdschap, vol van voortreffelijkheid; 't is eene verhevene smaak van waarheit en deugt, die hen vervoert; zy zijn, zonder eenige tusschenposingen, t'aller tijdt in de zelve uitgelatenheit van vreugde, in welke eene moeder zich bevindt,

die haren lieven zoon weder krijgt , welken zy geloofde dood te zijn ; en die blijdfchap verlaat de moeder in het kort , maar deze vliedt nooit uit het herte van die menfchen. Nooit verflaauwt die een oogenblik. Zy is altijd nieuw voor hen. Zy worden vervoerd door eene dronkenschap , zonder daar door ontroerd of verblind te worden. Zy onderhouden malkander van 'tgeen zy zien , en van 'tgeen zy fmaken. Zy treden de gemakkelijke welluften , en ydele grootheden van hunne oude tijdgenoten , die zy beklagen , met voeten. Zy herdenken met vermaak aan die droevige , maar korte jaren , in welke zy hebben moeten ftrijden tegen zich zelf , en tegen den froom der bedorven menfchen , om vroom te worden. Zy verwonderen zich over den byftandt der Goden , die hen met de handt geleid hebben tot de deugt , dwars door het midden van zo vele gevaren. Ik weet niet wat Goddelijx vloeit gefladig in hunne herten , als een froom der Godheit zelf , die zich met hen vereenigt. Zy zien , en zy fmaken dat zy gelukkig zijn , en gevoelen dat zy het altijd zijn zullen. Zy zingen lofzangen ter eere der Goden , en zy maken gezamentlijk niet dan eene eenige ftemme , eene gedachte , een hert en een eenig geluk uit , dat in deze vereenigde zielen als een ebbe en vloedt maakt.

In die hemelfche vervoering rollen de eeuwen veel fneller by hen , dan de uuren by de menfchen , onderwijlen benemen duizend en duizend verlopene eeuwen niets van hun geluk , dat altijd nieuw is , en altijd volkomen. Zy regeren gezamentlijk , niet op thronen , die menfchelijke handen kunnen het onderfte boven keren , maar in zich zelf met een onveranderlijke kracht ; want zy heb-

hebben niet meer nodig ontzagchelijk te zijn door eene macht, die ontleend is van een gering en elendig volk. Zy dragen geen ydele wrongkronen meer, welker luister zo veel vreze en moeilijke zorgen verbergt. De Goden zelf hebben hen gekroond met eigene handen, en dat met kronen, die niets kan doen verwelken

Telemachus, die zijn vader zocht, en gedacht hadt hem in deze aangename plaats te zullen vinden, was zo geraakt door de smaak van die vrede en dat geluk, dat hy hem daar wel zou hebben willen ontmoeten, en dat hy zich bedroefde, dat hy genoodzaakt was vervolgens weder te keren tot de gemeenschap der Stervelingen. Hier, zeide hy, wordt het ware leven gevonden, en het onze is niets dan eene doodt; maar het geen hem verbaasde, was, dat hy zo vele koningen hadt gestraft gezien in den *Tartarus*, en dat hy'er zo weinige in de *Elizeefche* velden zag; hy begreep, dat'er weinige koningen waren, standvastig en moedig genoeg, om hun eigen macht te wederstaan, en om de vleiery van zo vele menschen, die hunne hertstochten opwekten, te verwerpen. Dus zijn de goede koningen zeer zeldzaam, en de andere, voor het grootste deel, zo boos, dat de Goden niet rechtvaardig zouden zijn, zo zy, na verdragen te hebben, dat zy hunne macht gedurende hun leven misbruikt hebben, de zelve na hunne doodt niet straffen.

Telemachus zijnen vader *Ulyffes* niet ziende onder alle die koningen, zag ten minste naar den voortreffelijken *Laertes*, zijn grootvader, om. Terwijl hy te vergeefs zocht, naderde hem een eerwaardige grijsaardt, en vol van luister: zijne ouderdom scheen niet, als die van andere menschen.

die door den laft der jaren op de aarde gedrukt worden; alleen zag men, dat hy oud geweest was voor zijn overlijden; 't was eene vermenging van al het geen de ouderdom deftigs heeft, met al de bekoorlijkheden der jeugt; want de bekoorlijkheden worden zelf in de zwakfte grijsaards herboren, op dat oogenblik als zy in de *Elizeefche* velden worden ingeleid. Deze man naderde met haast, en bezag *Telemachus* met welgevallen, en als een perfoon, die hem zeer lief was. *Telemachus*, die hem niet kende, stondt verlegen en in twijffel.

Ik vergeef het u, ô mijn zone! zeide deze grijsaardt, dat gy my niet kent, ik ben *Arcefius* (m), vader van *Laërtes*, en ik heb mijne dagen geëindigd, een weinig voor dat mijn kleinzoon *Ulyffes* vertrok, om te gaan naar de belegering van *Troje*: toen waart gy noch een klein kindt, op de armen van uwe voester. Op dien tijdt hadt ik al grote hoop van u opgevat, en die heeft my niet bedrogen, mids ik zie, dat gy nederdaalt in het rijk van *Pluto*, om uwen vader te zoeken, en dat de Goden u in deze onderneming ondersteunen. O gelukkig kindt! de Goden beminnen u, en bereiden voor u een roem, even groot als die van uwen vader; O! wat ben ik zelf gelukkig door u te zien! laat af van naar uwen vader *Ulyffes* in deze plaatfen te zoeken; hy leeft noch, en wordt bewaard om ons huis weder op te heffen in het eilandt *Ithaca*. *Laërtes* zelf,
al-

(m) *Arcefius* hadt dat met vele oude helden gemeen, dat hy voor een zoon van *Jupiter* gehouden wierdt. *Telemachus* verhaalt zyn geflacht ergens by *Homerus* zo, dat *Jupiter Arcefius*, *Arcefius Laërtius* alleen, *Laërtes Ulyffes* alleen, en *Ulyffes* hem alleen geteeld hadt.

alhoewel gedrukt door den last der jaren, beschouwt noch het licht der zonne, en verwacht dat zijn zoon weder komt, om hem de oogen te sluiten (n). Dus vergaan de menschen als de bloemen, die des morgens ontluiken, en des avonds verslenst ter aarde leggen, en met voeten getreden worden. De geslachten der menschen vloeien voorby, even als de golven van eene driftige rivier. Niets kan de tijdt ophouden, die alles, 't geen het onbeweeglijkste schijnt, met zich sleept. Gy zelf, ô mijn zoon! mijn waarde zoon, gy zelf, die tegenwoordig eene jeugt, zo levendig, en zo vruchtbaar van vermaaklijkheden geniet, denk, dat deze schone levenstijdt niets is, dan een bloem, die byna zo haast verdroogt als ontloken zal zijn. Gy zult u ongevoelig veranderd zien. De lieffelijke bekoorlijkheden, die aangevane vermaaklijkheden, die kracht, gezondheid, en blijdschap, zullen als een droom verdwijnen; daar zal niet, dan een droevig geheugen, van overblijven. De kwijnende ouderdom, vyandin der vermakelijkheden, zal uw aanzicht berimpelen, uw ligchaam krommen, uwe bevende leden verzwakken, den oorspronk der vreugde in uw hert verdoven, het tegenwoordige u onsmakelijk maken, het toekomende doen vrezen, en u voor alles doen ongevoelig zijn, behalven voor de

L 5

droef-

(n) Het wierdt aangemerkt als de plicht der kinderen, dat zy de oogen hunner stervende ouderen sloten. Daarom vindt men op verscheide plaatsen, dat de ouders wenschen, dat hunne kinderen hun oogen mogen luiken. Penelope sprekende van Telemachus zegt zelf by Ovidius:

*Di, precor, hoc jubent, ut, eentibus ordine factis,
Alle meos oculos comprimat, illo tuos.*

droefheit. Deze tijdt ſchijnt noch ver te zoeken: Helaas ! gy bedriegt u , mijn zoon , zy ſpoedt zich ; zo aanſtonds komt zy. 't Geen met zodanig eene ſnelheit komt , dat is niet verre van u , en het tegenwoordige , 't geen wegvliegt , is reeds ver van u , naardien het zich vernietigt op dit oogenblik , terwijl wy ſpreken ; en het kan niet herroepen worden. Maak dan nooit ſtaat , mijn zoon ! op het tegenwoordige , maar houdt u op het ſtrengen en ſcherpe doornepad der deugt , met inzicht op het toekomende. Bereidt voor u , door zuivere zeden , en door liefde tot de gerechtigheit , een plaats in het gelukkig verblijf des vredes. Gy zijt geboren om te regeren na uwen vader *Ulyſſes* , en zult hem eindelijk meeſter zien in *Ithaca*. Gy zijt geboren om te gebieden , maar helaas ! mijn zoon , hoe bedrieglijk is de koninklijke waardigheit. Wanneer men die van verre beſchouwt , ziet men niets anders dan gezag en luister van welluſten , maar van naby is alles diſtelig. Een ampteloos perſoon kan zonder zich te onteeren een zacht en burgerlijk leven meer achten , dan de laſtige bezigheden der regering , maar een koning is zich zelf verſchuldigd aan alle menſchen , die hy regeert. 't Is hem nooit geoorloofd alleen voor zich zelf te zijn. Zijne minſte gebreken zijn van een oneindig gevolg , vermids die veroorzaken het ongeluk der onderdanen , en menigmaal veel eeuwen na een. Hy moet de ſtouteit der bozen inbinden , de onnoſelheit onderſteunen , en den laſter verdrijven. 't Is niet genoeg , dat hy geen kwaadt doet , maar hy behoort al het mogelijke goedt te betrachten , het welk zijn ſtaat van noden heeft. 't Is niet genoeg , dat hy goedt doet voor zich zelf , maar hy moet al het

kwaadt

kwaadt beletten , dat andere zouden doen , zo zy niet wederhouden wierden. Vrees dan , mijn zoon , vrees dan voor zo gevaarlijk een staat , wapen u met moedt tegen u eigen zelf , tegen uwe driten , en tegen de vleiers.

Arcefius deze woorden uitende fcheen door een Goddelijk vuur aangeblazen , en toonde aan *Telemachus* een wezen vol van mededogen over de ongemakken , die de koninklijke waardigheid verfellen. Wanneer die , zeide hy , aangenomen is , om zich zelf te vernoegen , is die niets anders dan eene affchuwelijke dwingelandy ; maar wanneer die aanvaard is , om zijn plicht te doen , en om een groot volk te beftieren , gelijk als een vader zijne kinderen beftiert , is die niets dan eene zeer laftige dienftbaarheid , die een mannemoedt en heldhaftig geduld vereifcht. Dus is het zeker , dat zy , die met eene oprechte deugt geheerfcht hebben , hier alles genieten , het welk de macht der Goden kangeven , om eene volmaakte gelukzaligheid te maken.

Terwijl *Arcefius* op deze wijze fprak , drongen zijne woorden door tot in het binnenfte des herte van *Telemachus* ; zy vestigden zich daar , even als een bekwaam werkmeester , met zijn graveerzyer , in het koper onuitwiffchelijke beelteniffen graveert , die hy wil vertonen voor de oogen der late nakomelingschap. Die wijze woorden waren als eene fijne vlam , die tot in het herte van *Telemachus* doordrong , en hy gevoelde zich daar door bewogen en ontvonkt. Ik weet niet wat Goddelijks zijn hert in zijn binnenfte fcheen te fmelten. 't Geen hy in het allerbinnenfte van zich zelf droeg , verteerde hem heimelijk. Hy kon dat niet houden of verdragen , noch een zo geweldige

dige indruk tegenstaan. 't Was een levendig en teder gevoelen, dat vermengd was met eene kwelling, bekwaam om het leven te beroven.

Vervolgens begon *Telemachus* vrymoediger adem te halen, hy bemerkte in het wezen van *Arcefus* eene grote gelijkheit met dat van *Laertes*; zelf dacht hem, dat hy zich verwardelijk te binnen bragt, diergelijke trekken gezien te hebben in het wezen van zijnen vader *Ulyffes*, als die vertrok naar de belegering van *Troje*. Dat herdenken deedt zijn hert week worden. De zachte tranen vermengd met blijdschap rolden langs zijne kaken; hy wilde een zo waard persoon omhelzen, en verscheide malen poogde hy dat te doen, doch te vergeefs. Die ydele schim ontslipte zijne omhelzingen (o), even als een bedrieglijke droom iemandt ontschiet, die meent, dat hy de zelve geniet. Nu vervolgt de dorstige mondt van dien flapenden een vluchtig water, dan bewegen zijne lippen zich om woorden te uiten, die zijne beklemdde tonge niet kan voortbrengen; zijne handen strekken zich met kracht uit, maar grijpen niets. Dus kon *Telemachus* zijne tederhertigheit niet voldoen; hy zag *Arcefus*, hy hoorde, en sprak tegen hem, maar kon hem niet aanraken. Eindelijk vroeg hy hem, wie die menschen waren, die hy om hem zag.

Gy ziet, mijn zoon, antwoordde hem die wijze

ze

(o) Dus wil Eneas by Virgilius zyn vader Anchizes in het onderaardsche ryk ook omhelzen, in het VI. Boek; en wel niet de zelve uitkomst.

*Ter conatus ibi collo dare brachia circum,
Ter frustra comprehensa manus effugit imago,
Par levibus ventis, velucrique simillima somno.*

ze grijsaardt, die menschen, welke het cieraad hunner eeuw, en de roem en het geluk van het menschelijk geslacht geweest zijn. Gy ziet het klein getal der koningen, dat waardig geweest is koningen te zijn, en met getrouwheit de bediening van Goden op aarde heeft waargenomen: de andere, die gy niet ver van hen ziet, maar afgezonderd door deze kleine wolk, hebben en genieten een heerlijken staat, die vry minder is; deze zijn waarlijk helden, maar de beloning van hunne dapperheit en krijgstochten kan niet vergeleken worden, met die der wijze, rechtvaardige, en weldoende koningen.

Onder deze helden ziet gy *Theseus*, die het wesen een weinig droevig staat. Hy gevoelt het ongeluk van eene listige vrouwe al te veel geloof gegeven te hebben, en is noch bedroefd, dat hy zo onrechtvaardiglijk *Neptunus* de doodt van zijnen zone *Hippolytus* (p) heeft afgevergd: gelukkig, was hy zo ligtelijk en ras niet vergramd geweest: ook ziet gy *Achilles*, leunende op zijn lans, ter oorzaken van de wonde, die de laffe *Paris* hem in zijn

(p) Hippolytus was een zoon van *Theseus* en de Amazone *Hippolyte*. Zyn vader naderhandt met *Phedra* getrouwd zynde, wierdt die vrouwe verliefd op haren stiefzoon; maar als hy weigerde hare onkuische begeerte te voldoen, bragt zy hem aan by *Theseus*, als of hy haar hadt willen onteeren. *Theseus* zocht daarom naar gelegenheit om *Hippolytus* te doden; doch deze daar de lucht van gekregen hebbende, sprong op een wagen, en meende dus langs het strandt te ontvluchten. Toen deedt *Neptunus*, op de bede van *Theseus*, een zeegedrocht voor den dag komen, waar door de paarden verschrikt zynde aan het hollen geraakten, en met den ellendigen *Hippolytus*, die in de toom of leids verward was, dwars over de klippen, van het strandt afvlogen en hem yffelyk verscheurd deden sterven. *Phedra*, zegt men, heeft zich naderhandt uit wanhoop verhangen.

zijn hiel gegeven heeft, en waar door hy het leven verloor; was hy zo wijs, rechtvaardig, en bezadigd, als onverfaagd geweest, de Goden zouden hem eene lange regering vergund hebben; maar zy hebben mededogen gehadt met de *Phrioten* en *Dolopiers* (q), over welke hy natuurlijk na de doot van *Peleus* hadt moeten gebieden. Zy hebben zo vele volkeren niet willen overleveren ter bescheidenheit van een haastig mensch, ligter gaande te maken dan eene zee, die zeer vele onweêren onderhevig is. De Schik-godinnen hebben den draadt zijns levens afgesneden, en hy is geweest even als een naulyx ontloke bloem, door het ploeg-zyser ter nedergeveld zijnde, die valt voor het einde des daags, op welken men den zelve heeft zien opschieten. De Goden hebben zich van hem niet anders willen bedienen, dan van de stormen en onwêren, om de menschen te straffen over hunne misdaden; zy hebben zich van *Achilles* bediend om de muren van *Troje* omver te werpen, om zich over de meinedigheid van *Laomedon* (r), en over de onrechtvaardige liefde

van

(q) De *Phrioten* en *Dolopiers* waren volkeren van *Theffalië*, van welk landschap *Peleus*, de vader van *Achilles*, koning was.

(r) Deze wordt op meer dan eene plaats van de oude schryvers *meinedig* genoemd, om dat hy zyne gelofte aan *Neptunus* en *Apollo* niet gehouden hadt. Die Goden, zien-
de, dat *Laomedon* de stad *Troje* met een muur wilde omvangen, hebben, onder belofte van vergelding, dat werk op zich genomen; maar naderhandt heeft *Laomedon*, de muren gemaakt zynde, geweigerd zyne belofte te houden. Derhalven strafte *Neptunus* de stad met watervloeden en *Apollo* met de pest. De Godspraak raadt gevraagd zynde, hoe dat kwaadt te wren was, gaf tot antwoordt, dat men jaarlyx eene *Trojaansche* maagt aan zeker zeegedrocht te verscheuren moest geven, welke door het lot daar toe geko-

van *Paris* te wreken. Na dus het werktuig hunner wrake gebezigd te hebben, zijn zy bevredigd, en hebben geweigerd op de tranen van *Thetis* dezen jongen heldt, die nergens anders toe bekwaam was, dan om de menschen te ontrusten, en om landen en koninkrijken te verwoesten, langer op aarde te laten.

Maar ziet gy dien anderen wel met dat woeste wezen, het is *Ajax*, de zoon van *Telamon* (s), en neef van *Achilles*, buiten twijffel is zijn roem in het strijden u niet onbekend. Na het overlijden van *Achilles* dreef hy, dat men des zelfs wapenen aan geen ander mogt geven dan aan hem. Uw vader geloofde niet, dat hy die aan hem moest afstaan. De *Grieken* oordeelden ten voordele van *Ulysses*; en *Ajax* benam uit wanhoop zich zelf het leven. De verontwaardiging en de woede zijn noch op zijn wezen afgemaald: nadcr hem niet,
mijn

zen moest worden. De koning nam dat aan; maar als eenige jaren daar na het lot op zyne dochter *Hesione* gevallen was, is *Hercules* daar by geval gekomen, en heeft aangenomen de maagt te verlossen, zo *Laomedon* hem zyne goddelyke paarden daar voor wilde geven. Dat wierdt hem beloofd door *Laomedon*, die evenwel zyn woordt niet beter hieldt, dan hy ten opzichte der Goden gedaan hadt. *Hercules* verstoord zynde heeft de stad ingenomen, *Laomedon* gedoodt, en *Hesione* ten huwelyk gegeven aan *Telamon*.

(s) Daar zyn in de belegering van *Troje* twee *Ajaxen* geweest. Deze was een zoon van dien *Telamon* van welken zo even gesproken is; de andere was de zoon van *Oileus*, koning der *Locrenzen*. Het was de eerste *Ajax*, die met *Ulysses* getwist heeft om de wapenen van *Achilles*, het welk, gelyk bekend is, van *Ovidius* omstandig en overfraai verhaald wordt in het XIII. Boek der *Herschepp*. Uit zyn bloedt sproot, toen hy zich doorstoken hadt, een bloem, op welke de letters *AI*. gezien worden, als het begin van zynen naam, en van zyne klachten.

mijn zone, want hy zou geloven, dat gy hem in zijn ongeluk zocht te beschimpen, en het is recht dat men hem beklagt. Ziet gy niet, dat hy ons met kwelling beschouwt, en gramsteurig het donkere boschje intreedt, vermids wy hem hatelijk zijn. Aan de andere zijde ziet gy *Hector*, die onverwinnelijk zou geweest zijn, zo de zoon van *Thetis* niet was in de wereldt geweest. Maa zie, daar gaat *Agamemnon* voorby, hy voert noch met zich om de merktekenen der trouwelooshei van *Clytemnestra* (t). O mijn zone! ik sidder gedenkende aan de ongelukken van het huis van den godlozen *Tantalus*; de verdeling der twebroederen *Atreus* en *Thyestes* hebben dat huis me schrik en bloedt opgevult. Helaas! hoe vel misdaden sleept eene misdaadt na zich? *Agamemnon*, wederkerende aan het hoofd der *Grieken* uit de belegering van *Troje*, heeft geen tijdt gehad om in vrede den roem te genieten, dien hy ver kregen hadt. Dusdanig is het noodlot van meest alle overwinnaren. Al die menschen, die gy ziet, zijn ontzagchelijk geweest in den oorlog, maar zy zijn niet aanminnelijk of deugdzaam geweest, en dus zijn zy niet dan in d tweede verblijfplaats der *Elizeesche* velden.

Wat deze belangt, die geheerscht hebben me
gerechtig

(t) *Clytemnestra* was, gelyk boven reeds gezegd is, een zuster van *Helena*. Zy was getrouwd met *Agamemnon* doch terwyl deze afwezig was in de belegering van *Troj* heeft zy zich niet alleen te buiten gegaan met *Egisthus* maar daarenboven *Agamemnon* zelf gedood met behulp van haren minnaar. Haar zoon *Orestes* heeft naderhandt d doodt van zynen vader aan zyne moeder gewroken. Dez gevallen, met de omstandigheden, die'er aan vast zyn hebben aan de oude *Grieksche* dichters stoffe verschaft te verscheide treurspelen.

gerechtigheit, en hunne onderdanen bemind; zy zijn vrienden der Goden; terwijl dat *Achilles* en *Agamemnon*, vol van krakeel en strijden, noch hier hunne natuurlijke gebreken behouden. Terwijl dat zy te vergeefs om het leven, het geen zy verloren hebben, zuchten, en zich bedroeven van niet anders te zijn dan onvermogene en ydele schimmen, hebben deze rechtvaardige koningen, gezuiverd zijnde door het Goddelijke licht, daar zy mede gevoed zijn, niets meer te begeren tot hun geluk. Zy beschouwen met medelijden het woelen der stervelingen; en de grootste bezigheden, die de eierzuchtige menschen ontroeren, schijnen hen kinderspel. Hunne herten zijn verzadigd met de waarheit en deugt, die zy uit de bron putten. Zy hebben niets te lijden, noch van zich zelf noch van anderen; geen meer begeerte, geen meer zorg, geen meer vreze, alles is voor hen geëindigd, uytgenomen hunne blijdschap, die niet kan eindigen.

Beschouw, mijn zone! dien ouden koning *Inachus* (u), die de grondt van het koninkrijk van *Argos* gelegd heeft, gy ziet hem in deze zo zachten en heerlijken ouderdom, de bloemen wasschen onder zijne voeten, en zijn ligte tredt gelijkt wel naar het vliegen van een vogel.

II. Deel.

M

Hy

(u) *Inachus* heeft dat koninkryk in *Peloponnesus* aangelegt omtrent 1750. jaren voor Christus, zynde, nevens het *Sicyonische* ryk, voor het oudste van *Griekenlandt* te houden. Zyn levenstydt is evenwel niet geheel zeker; en als men by de ouden wilde spreken van iets, dat buiten menschen geheugen gebeurd was, hadt men de gewoonte van te zeggen, dat het al voor *Inachus* was voorgevallen. Zyn afkomst is noch onzekerder dan zyne leeftydt, hoewel het waarschyntlyk is, dat hy, gelyk verscheide andere, uit *Egypten* in *Griekenlandt* gekomen is.

Hy houdt een goude lier in zijne handt , en in eene eeuwigdurende vervoering zingt hy de wonderen der Goden. Uit zijn hert en mondt vloeit een aangename reuk , de maatlang van zijne lier en van zijne stemme zou Goden en menschen kunnen vervoeren ; dus wordt hy beloond , om dat hy zijn volk , dat hy binnen den omkring zijner nieuwe muren byeen vergaderd hadt , be- mind en wetten gegeven heeft.

Aan de andere kant , tusschen deze mirthen , kunt gy *Cecrops* (w) , den *Egyptenaar* , zien , die de eerste geregeerd heeft te *Athenen* , eene stad aan de wijze Godinne toegewijd , wiens naam zy draagt. *Cycrops* voerde daar heilzame wetten van *Egypte* in , het welk voor *Griekenlandt* de oorspronk der brave kunsten en goede zeden geweest is ; hy verzachtte den verwilderden aardt der gehuchten van *Attica* , en vereenigde die door de banden der maatschappy. Hy was rechtvaardig , beleefd , en mededogend ; hy liet zijne onderdanen in overvloedt , en zijn huisgezin in middelmatigheit , niet willende , dat zijne kinderen na hem zouden gezag hebben , nademaal hy

(w) Deze is , naar het zeggen van Eusebius , een tydgenoot van Mozes geweest , waar uit blyken kan , wanneer het Atheensche ryk een begin genomen heeft. De Grieken geven hem den bynaam van *disquis* , waar van de redenen duister zyn , hoewel de meeste van gevoelen zyn , dat hy dien naam gekregen heeft , om dat hy de eerste zou geweest zyn , die de huwelyken onder de Grieken , welke te voren als beesten leefden , ingevoerd heeft. Het kan ook wel zyn , dat hy dien naam bekomen heeft , om dat hy tweederhande talen sprak , en also een Egyptenaar door de eene , en een Griek door de andere schein. Doch dat zyn gissingen. Hy heeft de vermaarde Attische rechtbank , *Arcopagus* genaamd , ingesteld.

hy oordeelde , dat andere veel waardiger waren.

Ook moet ik u in deze kleine vallei *Erichthonius* (x) vertonen , die het gebruik van het zilver , voor munt , heeft uitgevonden : hy deedt dat met inzicht om den koophandel tusschen de steden van *Griekenlandt* te verligten , maar hy voorzag het ongemak aan deze uitvinding gehecht. Legt toe , zeide hy tegen al deze volkeren , om de natuurlijke rijkdommen , die de waarachtige zijn , onder u lieden te vermeerderen ; bebouwt het landt , om een groten overvloedt van granen , wijn , olië , en vruchten te hebben : onderhoudt eene menigte van vee , dat u mag voeden met zijn melk , en dekken met zijne wolle. Op deze wijze zult gy u in staat stellen van nimmer voor de armoede te vrezen. Hoe meer kinderen gy zult hebben , hoe gy rijker zult zijn , mids dat gy die arbeidzaam maakt ; want de aarde is onuitputtelijk , en zy vermeerdert hare vruchtbaarheid naar het geral harer bewoonders , die zorge dragen om haar te bebouwen ; zy vergeldt die milddadig van hunnen arbeid , daar zy anders gierig en ondankbaar is aan den zulken , die haar achteloos bebouwen. Tracht dan voornamentlijk naar de waarachtige rijkdommen , die de ware behoeften der menschen voldoen.

M 2

Wat

(x) Deze is de vierde koning van Athenen geweest. Dat hy de eerste zou geweest zyn , die het geldt uitgevonden heeft , zegt Plinius *Lib. VII. c. 56*. Ondertusschen is het niet zeker. Het waarschynlykste is , dat de Pheniciers de eerste geweest zyn , die het gebruik van geldt uitgevonden hebben. Ten minste spreekt Abimelech , een Phenicisch vorst , al van geldt , *Genes. XX. vers 16*. Doch het is hier de plaats niet om lang op die stoffe te staan.

Wat het gemunt geldt belangt , daar moet men geen meer werk van maken , dan het nodig is , of om onvermijdelijke oorlogen van buiten staande te houden , of tot het verhandelen van nodige koop-waren , die in uw landt ontbreken : ook ware het te wenschen , dat men in den koop-handel alle zaken , die nergens anders toe dienen , dan om den overdaadt , ydelheit , lasheit , en verwijfdheit te onderhouden , liet varen.

De wijze *Erichthonius* zeide menigmaal , ik vrees wel , mijne kinderen , dat ik u een dodelijk geschenk heb gedaan , gevende u lieden de uitvinding van het geldt. Ik voorzie , dat het eerzucht , gierigheid , en hoogmoedt zal verwekken ; dat het eene menigte van verderffelijke kunsten zal voeden , die niet doen , dan de zeden verwijfd maken en bederven ; dat het u de gelukkige eenvoudigheid , die uwe ruste , en al de veiligheid van uw leven uitmaakt , zal onsmakelijk doen zijn ; eindelijk , dat het u den landbouw , zijnde de grondslag des menschelijken levens , en de oorspronk van alle ware goederen , zal doen verachten : maar de Goden zijn mijne getuigen , dat ik een zuiver hert heb gehad , u lieden deze uitvinding gevende , die in zich zelf heilzaam is. Maar als eindelijk *Erichthonius* bemerkte , dat het geldt de volkeren bedorf , gelijk hy voorzien hadt , week hy , door droefheit , op een woest gebergte , daar hy arm en afgezonderd van de menschen leefde tot een hogen ouderdom , zonder zich te willen bemoeien met de regering der steden.

Weinig tijdt na hem zag men in *Griekenland* den

den beroemden *Triptolemus* (y), dien *Ceres* de kunst hadt geleerd van den akkerbouw, en het landt jaarlijx te bedekken met een gulden oogst, verschijnen. Niet dat de menschen toen noch geen koorn, en de wijze om dat te vermeerderen door zaajinge kenden; maar de volmaaktheit der akkerbouw was hen onbekend, en *Triptolemus*, door *Ceres* afgezonden zijnde, kwam, met de ploeg in de handt, de giften der Godinne aanbieden aan alle volkeren, die moeds genoeg hadden om hunne natuurlijke traagheit te overwinnen, en om zich tot een gestadigen arbeit te begeven. In het kort leerde *Triptolemus* de *Grieken* de aarde te doorsnijden, en haar vruchtbaar te maken, met der zelve schoot te doorploegen; terstondt deden de yverige en onvermoeide maajers door hunne scherpe sikkels de gele strohalmen, die het veldt bedekten, nedervallen. Zelf de wilde en woeste volkeren, die, verstrooid zijnde, gins en weder liepen door de bosschen van *Epirus* en *Etolie*, om zich met eikelen te voeden, wierden verzacht van zeden, en onderwierpen zich de wetten, wanneer zy geleerd hadden den oogst te doen opwasschen, en het broodt te bakken. *Triptolemus* deedt de *Grieken* het vermaak gevoelen van dat zy hunne rijkdommen aan niemandt, dan aan hunner handen arbeit, verschuldigd waren, en dat

M 3

zy

(y) De dichters zeggen, dat *Triptolemus*, wiens levens-tydt zeer onzeker is, in zyne jeugt door *Ceres* gezoogd is, en dat zy hem, groot-geworden zynde, haren wagen, met gevleugelde draken bespannen, gegeven heeft, om overal aan het onwetende volk te leren, hoe men de aarde moest bebouwen, ploegen, zaaien, enz. De liefde van *Ceres* tot *Triptolemus* was daar uit ontstaan, dat zyn vader haar gehuisvest hadt, toen zy overal liep zoeken naar hare dochter *Proserpina*, die door *Pluto* geschaakt was.

zy in hun eigen landt konden vinden al het geen nodig is, om het leven gemakkelijk en gelukkig te maken. Deze overvloedt, zo eenvoudig en onnosfel, die aan den akkerbouw valt is, bragt hen te binnen den wijzen raadt van *Erichton*, en zy misprezen het geldt en al de kunstige schatten, die geen schatten zijn, dan door de inbeelding der menschen, welke hen aanmaant, om naar gevaarlijke wellusten te zoeken, en die hen afwendt van den arbeid, daar in zy al de wezentlijke goederen met zuivere zeden in eene volkome vryheit zouden vinden. Men begreep, dat een vruchtbare en welbebouwde akker de ware schatkamer is van een huisgezin, dat wijs genoeg is, om spaarzaam te leven, gelijk zijn voorvaderen geleefd hebben; gelukkig waren de *Grieken*, zo zy volstandig gebleven waren by die grondregelen, zo bekwaam om hen machtig, vry, gelukkig, en waardig om dat te zijn, door eene vaste deugt te maken! Maar helaas! zy beginnen zich te verwonderen over de valsche, en verlaten van tijdt tot tijdt de waarachtige rijkdommen, en zy ontaarden van deze verwonderlijke eenvoudigheid. O mijn zone! gy zult te eeniger tijdt regeren, gedenk dan de menschen tot den akkerbouw te brengen, deze kunst te bevoordelen, de zulken, die zich daar toe begeven, te verligten, en niet te lijden, dat de menschen, of in ledigheid leven, of zich bezig houden met kunsten, die de dertelheit en verwijfdheit doen standt grijpen. Deze twee menschen, die zo wijs geweest zijn op aarde, zijn hier bemind van de Goden. Bemerck mijn zone, dat hunne heerlijkheit zo verre die van *Achilles* en andere helden, die niet hebben uitgemunt dan in gevechten, te boven gaat, als de zachte

zachte lente de bevroze winter overtreft, en het schitterendste licht der zonne, dat van de maan.

Terwijl *Arcefius* op deze wijze sprak, bemerkte hy, dat *Telemachus* gedurig het ooge geslagen hadt naar de kant van zeker klein bosch met laurieren, en van een beek bezet met violen, rozen, lelyen, en verscheide andere welriekende bloemen, welker levendige koleuren wel gelekenen naar die van *Iris*, wanneer zy van den hemel op de aarde nederdaalt, om eenig sterffelijk mensch de bevelen der Goden te verkondigen. 't Was de grote koning *Sesoftris*, dien *Telemachus* in deze schone plaats erkende. Hy was duizendmaal heerlijker, dan hy ooit was geweest, zittende op den throon van *Egypte*. De stralen van een zacht licht schenen uit zijne oogen, en die van *Telemachus* waren daar door verblind. Als men hem zag, zou men geloofd hebben, dat hy dronken was van *Nectar*, zo zeer hadt een Goddelijke geest hem vervoerd boven de menschelijke bevatting om zijne deugden te vergelden.

Telemachus zeide tegen *Arcefius*: Ik erken, o mijn vader! *Sesoftris*, dien wijzen koning van *Egypte*, dien ik, noch niet lang geleden, gezien heb. Bezie hem, antwoordde *Arcefius*, gy kunt door zijn voorbeeldt merken, hoe milddadig de Goden zijn in het belonen der goede koningen; maar gy moet weten, dat al dit geluk niets is, in vergelyking van dat, het geen hem toegeschikt was, zo een al te grote voorspoedt hem de regelen van bezadigdheit en gerechtigheit niet hadt doen vergeten. Zijn drift om den hoogmoedt en de ongebondenheit der *Tyriers* te dempen hadt

hem ingewikkeld om hunne ſtadt in te nemen. Deze overwinning maakte hem genegen om noch andere te verkrijgen. Hy liet zich verleiden door de ydele roem der overwinnaars. Hy bragt te onder, of liever, hy verwoefte ganſch *Aſië*. Op zijn wederkomst in *Egypte* bevondt hy, dat zijn broeder zich meester hadt gemaakt van de koninklijke waardigheid, en door eene onrechtvaardige regering de beſte wetten van het landt hadt veranderd. Dus dienden zijne grote overwinningen nergens toe, dan om zijn koninkrijk te be-roeren; maar dat hem noch min verſchoonlijk maakt, is, dat hy dronken was van zijn eigen roem. (2) Hy deedt de hoogmoedigſte onder de koningen, die hy overwonnen hadt, voor een wagen ſpannen. In het vervolg erkende hy zijn miſflag, en ſchaamde zich, dat hy zo onmenſchelijk geweest was. Zodanige was de vrucht zijner overwinningen. Zie daar, wat de overwinnaars bedrijven tegen hunnen ſtaat, willende die van hunne naburen bemachtigen. Zie eens, wat de val veroorzaakt heeft van een koning, anders zo rechtvaardig, en zo weldoende; en om deze reden is de heerlijkheit verminderd, die de Goden voor hem bereid hadden.

Ziet gy dien anderen niet, mijn zone, wiens wonde zo uitmunt? 't Is een koning van *Carië*, *Diocledes* genaamd, die zich ten beſte van zijn volk in den ſtrijdt opofferde, nademaal de Godſpraak voorzgd hadt, dat in den oorlog, tuſſchen

(2) *Hy deedt de hoogmoedigſte onder de koningen, enz.*] Hier wordt de hoogmoedt van Louiſ den XIV. beſpot, die toeliet, dat men op de Plaats der Overwinningen te Parys de vier voornaamſte volkeren van Europa geketend, aan de voet van zyn praalbeeldt, verbeelde.

schen de *Cariers* en *Lyciers*, dat volk, wiens koning zou ineuvelen, overwinnaar zou zyn.

Beschouw dien anderen, het is een wijze wetgever, die aan zijn volk wetten gegeven hebbende, bekwaam om hen deugdzaam en gelukkig te maken, hen deedt zweren, dat zy nooit eenige zijner wetten zonden schenden, zo lang als hy afwezende was; waar na hy vertrok, en in vrywillige ballingschap ging buiten zijn vaderlandt, en stierf arm in een vreemd landt, om zijn volk door dezen eedt te verplichten, voor altijd zo heilzame wetten te onderhouden (z).

De andere, dien gy ziet, is *Lynesius* koning der *Pyliers*, en een der voorouderen van den wijzen *Nestor*. In eene pest, die de aarde verwoestte, en de oevers van den *Acheron* met nieuwe schimmen bedekte, badt hy de Goden, dat zy hunne gramschap wilden eindigen, mids dat hy alleen door zijne doot mogt voldoen voor zo vele duizend onschuldige menschen. De Goden verhoorden hem, en deden hem hier de ware koninklijke waardigheid vinden, van welke alle die der aarde niets dan ydele schaduven zijn.

De grysaardt, dien gy met bloemen gekroond ziet, is de beroemde *Belus* (a), die in *Egypte* re-
M 5 geerde,

(z) Onze Schryver ziet hier op *Lycurgus*, den wetgever der *Lacedemoniers*, van welken *Justinus*, *Plutarchus*, en andere dat omstandig verhalen.

(a) *Belus* wordt van sommigen voor *Nimrod*, van anderen voor *Cham* gehouden; doch het komt my, zo wel als anderen, waarschynlykft voor, dat het woordt *Belus*; eigentlyk *Bel*, 't welk een opperheer of heerscher betekent, geen eigen naam van eenig byzonder vorst geweest is, maar dat hy gegeven wierdt aan de oudste koningen van *Egypte*, gelyk men tegenwoordig de grootvorsten van *Moskovië* Czaar, den *Turkschen* keizer *Sultan*, den koning

geerde, en trouwde *Anchinoë*, dochter van den Godt *Nilus*, die den oorsprong zijner wateren verbergt, en die de aarde verrijkt, welke hy bevochtigt, door zijne overstromingen; hy hadt twee zonen, de een was *Danaus*, wiens geschiedenis gy weet, en de andere *Egyptus*, die den naam gegeven heeft aan dat schone koninkrijk. *Belus* geloofde rijker te zijn in den overvloedt, in welke hy zijn volk stelde, en in de liefde, die zijne onderdanen hem toedroegen, dan door al de schattingen, die hy hen hadt kunnen opleggen. Deze menschen, die gy meent dood te zijn, leven noch, mijn zone; het leven, het geen men ellendig op de aarde leidt, is niets dan eene doodt. Alleenlijk zijn de namen veranderd. Het behage de Goden u vroom genoeg te maken, om dit gelukzalige leven te verdienen, het geen niets kan eindigen of ontrusten! Spoedt u, het is tijdt, dat gy uwen vader gaat zoeken: helaas! wat zult gy noch bloedt vergoten zien, eer gy hem weder vindt! maar wat roem verwacht u in de velden van *Hesperie*! Zijt gedachtig aan den raad van den wijzen *Mentor*; zo gy die opvolgt, zal uw naam groot zijn by alle volkeren, en in alle eeuwen

Dit zeide hy, en geleidde aanstonds *Telemachus* naar de poort van yvoor (b), waar door men kan

van Perfië *Sophi*, enz. noemt. *Bel-zebub*, *Baal-Peor*, en andere diergelyke namen zyn van de zelve oorspronk.

(b) *Virgilius* doedt op de zelve wyze *Eneas* uit het ryk van *Pluto* wederkeren door een yvoren poort; maar hy voegt 'er by, dat 'er noch eene hoorn poort is, uit welke de schimmen opwaards komen. Dat heeft hy ontleend van *Homer. Odyss. XIX.* maar wat zy eigentlyk met die poorten hebben willen zeggen, blyft, als men alles, wat andere daar van gezegd hebben, al nagezien heeft, noch duister.

van Telemachus. XIX. Boek. 187

kan vertrekken uit het duistere rijk van *Pluto*. *Telemachus* verliet hem met tranen in de oogen, zonder hem te kunnen omhelzen, en uit deze akelige plaatse komende, begaf hy zich in alle spoedt naar het leger der bondgenoten, na dat hy die twee jonge *Cretenzen*, die hem tot dicht by het hol verfeld hadden, en die niet gedacht hadden hem ooit weder te zullen zien, op den weg mede genomen hadt.

Einde van het negentiende Boek.



I N H O U D T

V A N H E T

TWINTIGSTE BOEK.

In de Vergadering der leger-hoofden doet Telemachus zyn gevoelen gelden, om Venuse, door de twee partyen tot verzekering in handen der Lucaniers gesteld zynde, niet te laten overrompelen. Hy doet zyne wysheit blyken, ter gelegenheit van twee Overlopers, welker een, Acanthus genaamd, ondernomen hadt hem te vergeven. De andere, Dioscorus genaamd, boodt het hoofdt van Adrastus den bondgenooten aan. In het gevecht, dat vervolgens voorvalt, voert Telemachus overal, daar hy gaat om Adrastus te zoeken, de doot met zich om; en die koning, die hem ook zoekt, vindt en doot Pisistratus, zone van Nestor. Philoctetes komt daar op aan; wordt gewondt, zo als hy Adrastus zou doorstoken hebben, en is genoodzaakt zich buiten het gevecht te begeven.

Te-

Telemachus schiet toe op het geschreeu
zyner bondgenoten, onder welke Adra-
stus eene schrikkelyke slachtinge aan-
rechtte. Hy slaat tegen dien vyandt,
en geeft hem het leven, op voorwaar-
den, die hy hem doet aannemen.
Adrastus opgestaan zynde wil Tele-
machus verrassen. Deze maakt zich
andermaal meester van hem, en be-
neemt hem het leven.



D E
G E V A L L E N
V A N
T E L E M A C H U S
Zone van Ulyffes.

HET TWINTIGSTE BOEK.

Ondertuffchen vergaderden de hoofden van het leger, om te beraadflaan, of zy *Venusia* (c) wilden bemachtigen. 't Was eene sterke ftadt, die *Adrastus* wel eer zijne geburen, de *Peucetifche Apuliers*, ontweldigd hadt. Deze hadden zich in het verbondt tegen hem ingelaten, om recht te vorderen wegens deze godloosheit. *Adrastus* hadt, om hen te bevredigen, deze ftadt in onderpandt gefield in handen der *Lucaniers*, en der zelve bevelhebbers met geldt omgekocht; invoegen dat de *Lucaniers* wezentlijk binnen *Venusia* geen meer gezag hadden dan hy, en dat de *Apuliers*, die
toe-

(c) Eene ftadt der Daunifche Apuliers, gelegen tuffchen Napels en Tarentum; en tegenwoordig *Venofa* genoemd. Zy is byna nergens vermaarder door geworden, dan door dat zy de geboorteplaats van den vermaarden dichter *Horatius* geweest is.

toegeftaan hadden , dat de bezetting der *Lucaniers Venusia* zou bewaren , in deze onderhandeling bedrogen waren.

Een burger van *Venusia*, *Demophantus* genaamd, hadt heimelijk den bondgenoten aangeboden, op zekeren nacht hen eene der ftads poorten te oopenen. Dit voordeel was des te groter, om dat *Adrastus* al zijn voorraadt, van oorlogs behoefte en levensmiddelen, hadt gelegd in een kasteel naby *Venusia*, het geen zich niet kon verdedigen, zo *Venusia* ingenomen was. *Philoctetes* en *Nestor* hadden reeds hun gevoelen verklaard, dat men met zo gelukkig eene gelegenheit behoorde voordeel te doen: al de andere hoofden, medegesleept door hun gezag, en verblind door de aangelegenheit van eene zo ligte onderneming, keurden dat gevoelen voor goed; maar *Telemachus*, wedergekeerd zijnde, deedt zijn uiterfte vermogen om hen daar af te wenden.

My is niet onbekend, zeide hy, zo ooit menich heeft verdiend verrascht en bedrogen te worden, dat het *Adrastus* is; hy, die zo menigmaal iedereen misleidt heeft. Ik zie wel, dat gy lieden, *Venusia* overrompelende, niets anders zult doen, dan u in het bezit eener ftadt stellen, die u lieden toebehoort, vermids die de *Apuliers* toekomt, zijnde een der volkeren van uw bondgenootschap: ik beken, gy zult dat kunnen doen met te meer schijn van reden, om dat *Adrastus*, die deze ftadt in onderpandt gesteld hadt, den bevelhebber heeft omgekocht, als ook de bezetting, om daar in te komen, als hy het nodig zou oordeelen: eindelijk, ik zie zo wel als gy lieden, dat gy, zo gy *Venusia* inneemt, des anderen daags meester van het kasteel zult zijn, daar

al de oorlogs voorraadt van *Adrastus* in is, en dat gy lieden op deze wijze in twee dagen dezen vreesfelijken oorlog zult eindigen; maar is het niet beter verloren te gaan, dan op zodanige wijze te overwinnen? moet men bedrog met bedrog tegenstaan? zal men niet zeggen, dat zo vele verbonde koningen, om den godlozen *Adrastus* te straffen wegens zijne bedriegery, zelf bedriegers zullen zijn? zo het ons geoorloofd is te handelen als *Adrastus*, zo is hy niet schuldig, en wy hebben ongelijk, dat wy hem willen straffen. Hoe! heeft gausch *Hesperie*, ondersteund door zo vele volkplantingen van *Griekenlandt*, en helden, wedergekeerd uit de belegering van *Troje*, geen andere wapenen tegen de trouwloosheit en meinedigheit van *Adrastus*, dan de trouwloosheit en meinedigheit zelf? Gy lieden hebt gezworen, by al wat heilig is, *Venusia* in onderpand te laten in de handen der *Lucaniers*. De bezetting der *Lucaniers*, zegt gy lieden, is omgekocht door het geldt van *Adrastus*: ik geloof dat, zo wel als gy lieden, maar deze bezetting wordt betaald door de *Lucaniers*; zy heeft noch niet geweigerd hen te gehoorzamen; ten minste heeft zy in schijn de oneenzydigheit bewaard. *Adrastus* of de zijnen zijn nooit binnen *Venusia* gekomen; het verdrag houdt noch standt; uw eedt is van de Goden niet vergeten; (1) zal men zijn gegeven woordt niet houden, dan wanneer ons
schoon-

(1) Zal men zyn woordt niet houden, enz.] Dit is een stilzwygend verwyf van de trouwloosheit van Louis den XIV. in het schenden van zo vele Tractaten, die hy altydt verbroken heeft, zo menigmaal als hy dat, onder eenigen schoonen schyn, heeft kunnen doen, en dat hy 'er iets by zag te winnen.

fchoonschijnende voorwendfelen ontbreken om dat te fchenden? zal men niet getrouw zijn, en den eedt heilig achten, dan wanneer men niets kan winnen door zijn woordt te breken? Zo de liefde tot de deugt, en de vreeze der Goden, u niet bewegen, ten minste moet uw eigen achting en belang u ter herte gaan; zo gy dit verderffelijk voorbeeldt, van uwe trouw niet te houden en uwen eedt te breken, om eenen oorlog te eindigen, de wereldt vertoont, hoe vele oorlogen zult gy lieden niet wel door dit goddeloos gedrag verwekken? (2) Wat gebuur zal niet genoodzaakt zijn alles van u te vrezen, en u te verfoeien? wie zal in het toekomende in de dringendste noodzaaklijkheden u derven vertrouwen? wat zekerheit zult gy lieden kunnen geven, als gy zult willen oprecht zijn, en dat 'er u aangelegen zal zijn uwe geburen wegens uwe goede mening te verzekeren? zal dat een plegtelijk verbondt zijn? gy hebt het met voeten getreden. Zal het een eedt zijn? (3) ah! weet men niet, dat gy de Goden niet acht, wanneer gy van de meenedigheid eenig voordeel hoopt te trekken? in uwen opzicht zal de vrede niet zekerder zijn dan de oorlog. Alles, het welk van u zal komen, zal opgenomen worden als een geveinsde of verklaarde

II. Deel.

N

oor-

(2) *Wat gebuur zal niet genoodzaakt zyn alles van u te vrezen.*] Om die zelve reden hebben de naburen van Louis den XIV. hem altydt mistrouwd, en machtige verbintenissen met malkander gemaakt, om zich tegen zyne kwade trouw te verzekeren.

(3) *Zal het eene eedt zyn?*] Louis de XIV. gaf niet veel om eenen eedt. Nooit heeft men eene plegtiger eedt gezien dan door welke hy het Edict van Nantes beloofde te verdedigen, en nooit heeft men eene eedt zo oopentlyk zien breken.

oorlog ; gy lieden zult de gedurige vyandt zijn van alle, die het ongeluk hebben van uwe naburen te zijn ; alle zaken , die oprechtheit, vroomheit en vertrouwen vereiffchen, zullen voor u onmogelijk zijn, gy lieden zult geen middel hebben om te doen geloven, het geen gy belooft.

Zie daar, voegde *Telemachus* daar by, een noch dringerder belang, het geen u behoort aan het herte te gaan, zo u noch eenig beleidt en voorzichtigheit overig is ; dat is, zo een bedrieglijk beleidt het binnenste van uwe gansche verbintenis aantast, en onder den voet werpt, zal uwe meinedigheid *Adrastus* doen zegenpralen.

De gansche vergadering, op deze woorden ontsteld zijnde, vroeg; hoe hy kon zeggen, dat een daadt, die eene zekere overwinning aan het bondgenootschap zou geven, dat te grondt kon werpen. Hoe kunt gy, zeide hy, de een den ander vertrouwen, zo gy eenmaal breekt den eenigen bandt der maatschappy en vertrouwenheit, die in het goed geloof bestaat? (4) na dat gy voor een grondregel zult hebben vastgesteld, dat men om eenig groot voordeel de regelen van vroomheit en vertrouwen mag schenden; wie van u allen zal zich op een ander derven vertrouwen; wanneer die ander een groot voordeel zal weten te vinden in zijn woordt te breken, en in hem te be-

(4) Na dat gy voor een grondregel zult hebben vast-gesteld] Dat is de grondregel der Jezuiten, biegtvaders van Louis den XIV. geweest, en is het noch by alle Roomschgezinden, dat men om een groot voordeel de regelen van deugdzaamheit mag te buiten gaan, of, het geen het zelve is, dat men de ketters geen woordt behoefd te houden, als'er de Godsdienst by zou lyden. Welke onheilen heeft eene zo afgryffelyke grondregel niet al voortgebracht!

bedriegen? Waar zal het met u lieden heen? Wie onder u zal niet trachten de listen van zijn gebuur voor te komen door de zijne? Wat zal van de verbintenisse zo veler volkeren worden, wanneer die onderling zijn overeen gekomen door gemene toestemming, dat het geoorloofd is zijnen nabuur te overrompelen, en 'tgegeven woordt te schenden? Hoe groot zal uw onderling wantrouwen zijn, uwe verdeeldheit, en yver om malkander te onder te brengen? *Adrastus* heeft niet nodig u te verdelgen, gy zult u zelf genoeg verdelgen, en zijne ontrouw rechtvaardigen. O wijze en grootmoedige koningen! Ô gy lieden, die ontallijke volkeren beheerscht met ervarenheit, verontwaardigd u niet te luistren naar den raadt van een jongeling. Zo gy vervalt in de lastigste ongelegenheden, daar de oorlog de menschen zomtjids in brengt, moet gy u zelf oprechten door wakkerheit en door de pogingen van uw hert, want de ware moedt laat zich nooit ter nederwerpen; maar zo gy eenmaal de scheidmuur van eedt en goede trouw verbroken hebt, is dat verlies onverbeterlijk, gy zult noch het vertrouwen, nodig voor de goede uitkomst aller zaken van aangelegenheit, weder kunnen herstellen, noch de menschen brengen tot de beginselen der deugt, na dat gy hen zult geleerd hebben, die te verachten. Wat vreeft gy? hebt gy niet moeds genoeg om te overwinnen zonder te bedriegen? uwe dapperheit, gevoegd by de macht van zo vele volkeren, is die niet genoeg? laat ons vechten en sterven, zo het wesen moet, veel eer dan zo onwaardig overwinnen. *Adrastus*, de godloze *Adrastus*, is in onze handen, mids dat wy een afschrik hebben

van zijne lafhertigheid en ontrouw op te volgen.

Wanneer *Telemachus* deze zijne redenering ten einde bragt, gevoelde hy, dat de zachte overreding van zijne lippen gevloeid was, en doorgedrongen tot in het binnenste der herten. Hy bemerkte een diep stilzwijgen in de vergadering, ieder dacht, niet aan hem, of aan de aangenaamheit zijner woorden, maar aan de kracht der waarheit, die zich opdeed in het vervolg zijner redenering: de verbaafdheit was in aller wezens afgeschilderd. Eindelijk hoorde men een dof geruisch, dat zich meer en meer verspreidde, de een zag den ander aan, en dorst niet eerst spreken; men verwachtte, dat de hoofden des legers zich eerst zouden verklaren, en ieder was verlegen om zijne gevoelens staande te houden.

Eindelijk uitte de deftige *Nestor* deze woorden: Waardige zoon van *Ulysses*! de Goden hebben u doen spreken, en de wijze *Minerva*, die zo menigmaal uwen vader heeft aangeblazen, heeft dezen wijzen en edelmoedigen raadt, door u gegeven, in uw herte gelegd. Ik neem geen acht op uwe jonkheit; ik beschouw alleen *Minerva*, in alles dat gy gezegd hebt; gy hebt gesproken voor de deugt, zonder de zelve zijn de grootste voordelen een waarachtig verlies, en zonder haar haaldt men zich wel haast de wrake der vyanden, het wantrouwen zijner bondgenoten, den afkeer van alle eerlijke menschen, en de rechtvaardige gramschap der Goden op den hals; laat ons *Venusia* laten blijven in de handen der *Lucaziers*, en laat ons gene andere gedachten nemen, dan om *Adrastus* door onze moedt te overwinnen.

Dit

Dit zeide hy , en de gansche vergadering stemde deze wijze woorden toe ; maar in deze toestemming wendde ieder verbaasd zijne oogen naar den zone van *Ulysses*, en men geloofde in hem te zien doorschijnen de wijsheit van *Minerva* , die hem aanbliet.

In het kort ontstondt een ander geschil in den raadt der koningen , daar hy geen minder eer in behaalde. *Adrastus*, altijd wreed en trouwloos, zondt een overloper in het leger , *Acanthus* genaamd, die de beroemdste hoofden van het leger door vergift zou ombrengen. (5) Boven al hadt hy bevel van niets te sparen om den jongen *Telemachus*, die reeds de schrik der *Dauniens* was, te doden. *Telemachus*, diete veel moedt en oprechtheit hadt om geneigd te zijn tot wantrouwen, ontving dien heillozen mensch , die *Ulysses* in *Sicilië* gezien hadt , en die hem de gevallen van dezen heldt verhaalde , zonder tegenstreven zeer vriendelijk. Hy onderhieldt hem , en trachtte hem te troosten in zijn ongeluk , want *Acanthus* klaagde , dat hy van *Adrastus* bedrogen en zeer kwalijk gehandeld was ; maar dit was als een vergiftige adder , gereed om eene dodelijke wonde toe te brengen , in zijn boezem voeden , en koesteren. Men betrapte een ander overloper , *Arion* genoemd , dien *Acanthus* naar *Adrastus* afzondt , om hem van den staat van het leger der bondgenoten te berechen

N 3

ten,

(5) Boven al hadt hy bevel van niets te sparen , enz.] Onder de regering van Louis den XIV. heeft men niet dan al te veel voorbeelden van diergelyke aanslagen tegen het leven van Wilhem den III. die toen ter tydt de schrik der Franschen was. Verscheide van die zamenzweringen zyn ontdekt geworden , en zyn alle mislukt tot schaande der genen , die ze hebben derven ondernemen.

ten, en te verzekeren, dat hy des anderen daags de voornaamste koningen, en *Telemachus*, zou vergiftigen op een gastmaal, dat deze hen geven zou. *Arion* by den kop gevat, bekende het verraadt; men vermoedde, dat hy verstandt hieldt met *Acanthus*, nademaal zy goede vrienden waren; maar *Acanthus* een zeer groot veinzer, en onverzaagd, wilt zich met zo veel kunst te verdedigen, dat men hem niet kon overtuigen, of den grondt van het verraadt ontdekken.

Verscheide der koningen waren van gevoelen, dat men *Acanthus*, in deze twijffeling, behoorde op te offeren aan de algemene veiligheid. Men moet, zeiden zy, hem doen sterven; het leven van een mensch is van geen waarde, om dat van zo vele koningen te behouden. Wat is'er aan gelegen, of een onschuldige verloren ga, wanneer het aankomt op de beveiliging der zulken, die de Goden verbeelden onder de menschen?

Wat onmenschelijke grondregel, wat wrede staatkunde, antwoordde *Telemachus*. Hoe! zyt gy lieden zo overbodig om menschen bloedt te vergieten! gy lieden, die tot herders der menschen zyt aangesteld, en over die niet heerscht dan om de zelve te behoeden, als een herder zijne kudde behoedt! dan zyt gy niet dan wrede wolven, en geen herders; ten minste, gy zyt geen herders, dan om uwe kudden te doden, in plaats van die naar de weiden te drijven. Naar uw oordeel is men schuldig, zo haast als men beschuldigd is, en een enkel vermoeden verdient de dood. De onschuldigen staan dan ter bescheidenheit der benyders en lasteraars, en naar mate dat het geweldadige wantrouwen in uwe herten aanwascht, worden'er ook meer slachtoffers vereischt.

Tele-

Telemachus sprak deze woorden met een gezag en hevigheid, die de herten tot zich trok, en de oorzaken van zo lafhertig een raadt met schaamte bedekte. Vervolgens zich zachter aanstellende, zeide hy: Wat my aangaat, ik bemin het leven zo zeer niet, om dat tot dien prijs te behouden, ik wil liever dat *Acanthus* boosaardig is, dan dat ik het zou zijn, en dat hy my het leven door verraadt beneemt, dan dat ik hem op vermoeden onrechtvaardig zou doen doden: maar luistert naar my, gy die tot koningen zyt aangesteld, dat is, tot rechters der volkeren, die met gerechtigheit, voorzichtigheit en bescheidenheit moet oordelen: laat my *Acanthus* ondervragen in uwe tegenwoordigheit.

Hier op ondervroeg hy dien mensch wegens zijnen handel met *Arion*. Hy drong hem op eene oneindige menigte van omstandigheden, en maakte menigmaal schijn, van hem, als een overlooper, waardig om gestraft te worden, aan *Adrastus* weder te zenden, om te bemerken, of hy vreesde voor dus te rug gezonden te worden, of niet; maar het wezen en de stem van *Acanthus* bleven onveranderlijk, en *Telemachus* besloot daar uit, dat *Acanthus* niet kon onschuldig zijn.

Eindelijk, ziende, dat hy de waarheit niet kon uit zijn hals halen: zeide hy: Geef my uwen ring, dien wil ik aan *Adrastus* zenden. Op dat afvorderen van zijn ring, bestorf *Acanthus*, en hy wierdt belemmerd. *Telemachus*, die altijd de oogen op hem geslagen hielt, bemerkte dit, en hy nam dezen ring, zeggende: Ik ga dien aanstonds aan *Adrastus* zenden, door de handen van een *Lucanier*, *Polytropus* genaamd, die u wel bekend is, en die zal schynen heimelijk van uwent

wegen daar te komen. Zo wy door dat middel uwe verstandhouding met *Adrastus* kunnen ontdekken, zal men u door de zwaarste pijnen, zonder medelijden, doen sterven; maar zo gy in het tegendeel oprechtelijk tegenwoordig uwen misdaadt belijdt, zal men u die vergeven, en men zal zich vernoegen met u te zenden in een der eilanden van de zee, daar u niets ontbreken zal. Hier op bekende *Acanthus* alles, en *Telemachus* verkreeg van de koningen, dat hem het leven geschonken wierdt, naardien hy het hem beloofd hadt. Men zondt hem naar een van de eilanden *Echinaden* (d) genoemd, daar hy in vrede leefde.

Weinig tijds daar na kwam zeker *Daunier*, van geringe geboorte, doch driftig en stout van inborst, *Dioscorus* genaamd, by nacht in het leger der bondgenoten, en boodt hen aan den koning *Adrastus* in zijne tent te vermoorden. Hy kon dat uitvoeren, want men is meester van een anders leven, als men het zijne veracht. Deze mensch dorstte niet dan naar wraak, (6) naardien *Adrastus* hem zijne vrouwe hadt ontnomen, daar hy zeer op verslingerd, en die *Venus* zelf in schoonheit gelijk was. Hy hadt vast voorgenomen of *Adrastus* te doen sterven, en zijne vrouwe weder te nemen, of zelf te sterven. Hy onderhieldt heimelijk verstandt om des nachts te kunnen komen in de tent van den koning, en om in dit voornemen begunstigd

(d) De Echinaden zyn gelegen aan den mondt van de rivier Achelous, tegen over Acarnanië in Epirus.

(6) Naardien *Adrastus* hem zyne vrouwe hadt ontnomen.] Dat is duidelyk genoeg het geen de koning deedt met Mad. de Montespan haren man te ontnemen. De Schryver verbloemd de zake onder verscheide omstandigheden, om deze hatelyke zaak niet te zeer in het licht te zetten.

stigd te worden door verscheide hoplieden der *Danniërs*; maar hy oordeelde nodig te zijn, dat de verbonde koningen op de zelve tijdt het leger van *Adrastus* aantastten, ten einde hy zich in deze algemene beroerte des te beter mogt verbergen, en zijne vrouwe wegnemen; en zo hy die niet kon vervoeren, na den koning gedood te hebben, was hy bereid om te sterven.

Zo haast *Dioscorus* dit zijn voornemen aan de verbonde koningen ontdekt hadt, wendde ieder zijne oogen op *Telemachus*, als om hem te vragen, hoe men zich gedragen moest. De Goden, antwoordde hy, die ons bewaard hebben voor verraders, zullen ons behoeden, dat wy'er ons niet van bedieën; zelf, als wy al niet deugds en moeds genoeg hadden om het verraadt te verfoeien, zou ons eigen belang genoeg zijn, om dat te verwerpen. Wanneer wy dat door ons voorbeeldt goed gekeurd hadden, zouden wy waardig zijn, dat het tegen ons aangewend wierdt; wie onder ons zal na dat oogenblik in veiligheid kunnen zijn? *Adrastus* zal den slag, die hem dreigt, wel kunnen ontwijken, en dien doen vallen op de verbonde koningen. De oorlog zal geen oorlog meer zijn; de wijsheit en dapperheit zullen van geen gebruik zijn; men zal niets anders zien dan trouwloosheit, verradery en moorden. Ik besluit dan, dat men dezen verrader aan *Adrastus* behoort weder te zenden. Ik beken, dat deze koning het niet verdient, maar gansch *Hesperieë*, en geheel *Griekenlandt*, die het ooge op ons geslagen hebben, vereiffchen, dat wy zo een beleid houden, om volgens het zelve geacht te worden; wy moeten ons aan ons eigen zelf verantwoorden;

eindelijk wy zijn noch meer aan de Goden dezen afkeer van trouwloosheit schuldig.

Hier op zondt men *Dioscorus* naar *Adrastus*, die beefde, wegens het gevaar, daar hy in geweest was, en die zich niet genoegzaam kon verwonderen over deze edelmoedigheid zijner vyanden, want de booswichten kunnen de zuivere deugt niet begrijpen. *Adrastus* verwonderde zich tegen zijn wil en dank over het geen hy zag, en hy dorst dat niet pryzen; (7) deze heerlijke daadt der bondgenoten bragt hem een schandelijk geheugen van alle zijne vorige bedriegeryen en wreedheden te binnen, hy zocht de edelmoedigheid zijner vyanden te verkleinen, en hy was beschaamd ondankbaar te schijnen, terwijl hy hen zijn leven schuldig was; maar de bedorve menschen verhardden zich in korten tijdt, tegen het geen hen kan ontroeren. *Adrastus*, ziende dat de achting der bondgenoten dagelijx aanwiesch, geloofde, dat hy genoodzaakt was een doorluchtige daadt tegen hen te moeten uitvoeren; en gelijk hy geen edelmoedige daadt kon doen, wilde hy ten minste eenig groot voordeel door de wapenen op hen behalen; en hy spoedde zich om slag te leveren.

De dag van het gevecht gekomen zijnde, hadt
Aurora

(7) Deze heerlyke daadt der bondgenoten, enz.] In alle de oorlogen, die Louis de XIV. tegen de bondgenoten gevoerd heeft, ziet men verscheide voorbeelden van bevelhebbers van sterktens, die omgekocht, en overlopers, die in de legers der vyanden gezonden waren; ook vindt men ontwerpen van te vermoorden en te vergeven. Maar onder de bondgenoten vindt men diergelyke voorbeelden niet. Hoe meer Louis de XIV. gemeend heeft, dat hem alles geoorloofd was, hoe meer de bondgenoten op hunne oprechtheit en edelmoedigheid geroemd hebben.

Aurora naaulijx de poorten van het Oosten voor de zonne geopend op een weg met rozen bezaait, of *Telemachus*, door zijne voorzorgen de wakkerheit der oudste hoofden voorkomende, rukte zich met geweld van tusschen de armen van den zachten slaap, en bragt al de hoplieden in beweging. Zijn helmet, bedekt met zwierende pluimen, glinsterde reeds op zijn hoofd, en het pantfier om zijne lendenen verdoofde de oogen van het gansche leger. 't Werk van *Vulcanus* hadt, buiten zijne natuurlijke schoonheit, den luister van het schildt van *Minerva*, dat daar onder verborgen was. In de eene handt hieldt hy zijn speer, en met de andere wees hy de toegangen, die men bezetten moest, aan. *Minerva* hadt in zijne oogen een Goddelijk vuur geplaatst, en op zijn wezen eenē edelmoedige destigheid, die reeds de overwinning beloofde. Hy trok voort, en al de koningen, vergetende hunne ouderdom en waardigheid, gevoelden, dat zy door een hoger macht, die hen zijne voetstappen deedt volgen, voortgetrokken wierden. De zwakke nayver kon hunne herten niet meer bekruipen; alles week voor hem, dien *Minerva*, zonder dat men het zag, by de handt geleidde. Zijn gedrag was niet dristig of voorbarig, hy was zacht, onberoerd, geduldig, en altijd gereed om andere te horen, en voordeel met hunne voorlagen te doen; maar hy was bezig, voorziende, opmerkende op de noodzakelijkheden, die noch verre te zoeken waren; alle zaken op zijn tijdt in ordre schikkende, en nergens door verlegen zijnde, bragt hy geen anderen in verlegenheit, vergevende de mislagen, herstellende de misrekeningen, voorziende de zwarigheden, bevelende nooit te veel aan iemandt,
over

over al vryheit en vertrouwen inboezemende. Gaf hy eenige order, het was in zeer eenvoudige en duidelijke woorden; hy herhaalde die, om den genen, dien de uitvoering bevolen was, des te beter te onderrechten; hy zag uit zijne oogen, of hy het wel begrepen hadt: vervolgens deedt hy op eene gemeenzame wijze hem uitleggen, hoe hy zijne woorden, en het voornaamste inzicht van zijne onderneming, begrepen hadt. Als hy dus het goed begrip, van dien hy afzondt, beproeft hadt, en hem tot zijne voornemens doen doordringen, liet hy zodanig een niet vertrekken, zonder hem eenige tekenen van zijne achting en vertrouwen gegeven te hebben, om hem aan te moedigen: dus waren alle, die hy afzondt, vol yver om hem te behagen, en hunne zaken wel uit te voeren; maar zy waren niet belemmerd door vreeze, dat hy den kwaden uitflag op hen zou wyten, want hy zag alle misflagen, die niet voortkwamen uit een kwade wille, door de vingeren.

De kimmen schenen rood en te branden door de eerste stralen der zonne, en de gansche zee was vol vuur van den aanbreekenden dag; de gehele kust was bedekt met menschen en wapenen; de paarden en wagenen waren in beweging; daar was een verward gerucht, even als dat der woedende golven, wanneer *Nēptunus* de yffelike onweëren uit zijne diepe afgronden voortbrengt. Dus begon *Mars*, door het gerucht der wapenen, en door den razenden toefstel des oorlogs de woede in aller herten in te storten. Het veldt was vol opgeheve pieken, even gelijk de halmen de vruchtbare voren bedekken ten tijde des oogfts. Reeds verhefte zich eene wolke van stof, die meer en meer

meer aan de oogen der menschen het gezicht van hemel en aarde onttrok; de nacht, de slachting, de yffeljkheit, en de onbarmhertige doot naderden.

Naulyx waren de eerste schichten geworpen, of *Telemachus*, zijne handen en oogen ten hemel verheffende, uitte deze woorden: O *Jupiter*! vader der Goden en menschen, gy ziet aan onze kant de gerechtigheit en vrede, die wy ons niet geschaamd hebben te zoeken. Het is in weêrwil dat wy vechten, wy zouden liever het menschen bloedt willen sparen; wy haten zelf dezen vyandt niet, niet tegenstaande hy wreedt, trouwloos, en een heiligschender is. Zie en beslecht tusschen hem en ons; zo wy sterven moeten, ons leven is in uwe handt, zo *Hesperie* moet verloft, en de dwingelandt geveld worden, dat zal door uwe mogendheit en de wijsheit van *Minerva* uwe dochter zijn, die ons de overwinning geven zal. De roem daar van zal alleen u toebehoren. Gy zijt het, die met de weegschaal in de handt het lot der veldslagen beslecht. Wy strijden voor u; en dewijl gy rechtvaardig zijt, is *Adrastus* meer uw dan onze vyandt. Zo uwe zaak de overwinning voor het einde van den dag bekomt, zal het bloedt van eene gansche *Hecatombe* (e) ruiffchen op uwe altaren.

Dit zeide hy, en dreef zijne moedige en schuimende

(e) *Hecatombe* was eigentlijk eene offerhande van honderd witte ossen. De oude vorsten hadden wel meer de gewoonte van zo eene gelofte te doen. Aardig verlichtte men daarom eens een brief, als van de ossen aan zeker vorst geschreven, waar in zy hem de overwinning niet derven roefschryven, also zyne overwinning zekerlyk hunne doot zou zyn.

mende paarden op de naaft geslote ordeningen der vyanden aan: hy ontmoette aanstonds *Periander* den *Locrenzer*, bedekt met den huid van een leeuw, dien hy in *Sicilië* gedood hadt, toen hy het doorreisde; hy was gewapend als *Hercules* met eene overgrote knods, zijn kracht en gestalte maakten hem de reuzen gelijk. Zo haast hy *Telemachus* zag, verachtte hy zijne jeugt, en de schoonheit van zijn wezen: Het staat u wel, verwijfde jongeling, zeide hy, ons den roem der veldslagen te betwisten. Gy jonge, ga by de schimmen uwen vader zoeken. Dit zeggende, verhefte hy zijne kwastige en zware knods gewapend met yzere punten. Zy scheen wel een scheeps mast, ieder was bevreesd voor hare vallende slagen; zy dreigde het hoofd van *Telemachus*, maar hy ontweek den slag, en viel op *Periander* aan, zo snel als een aarendt, die de lucht doorklooft. De knods nederkomende verbrak het radt eener wagen, digt by dien van *Telemachus*. Ondertusschen trof de jonge *Griek Periander* in den strot, en het bloedt, dat uit zijn wijdgapende wonde met grote golven liep, verstikte zijne stemme; zijne moedige paarden; niet meer zijne machteloze handt gevoelende, liepen gins en herwaards met den lossen teugel op hunne halzen; hy viel van zijne wagen met reeds geslotene oogen voor het licht, en de bleke doodt was reeds afgemaald op zijn mismakkt aanzicht. *Telemachus* hadt medelijden met hem, hy gaf aanstonds het ligchaam aan zijne huisgenoten over, en behieldt den leeuwen huid, en zijne zware knods, als een teken zijner overwinning.

Vervolgens zocht hy *Adrastus* onder den hoop, maar, terwijl hy hem opzocht, dreef hy eene me-

menigte van strijders naar den zwarten afgrondt. *Hylas*, wiens wagen voortgetrokken wierdt door twee snelle paarden, even als die der zonne, en geweid in de grote velden, die de rivier *Aufidus* (f) bespoelt: *Demoleon*, die eertijds in *Sicilië* byna *Erix* in het gevecht met den slagriem geëvenaard hadt: *Crantor*, die huiswaardt en vriendt van *Hercules* was geweest, wanneer deze zoon van *Jupiter* door *Hesperie* trekkende, daar den eerlozen *Cacus* (g) het leven benam: *Menecrates*, die *Pollux*, naar men zeide, gelijk was in de worstelkunst: *Hippocoön* de *Dolopier*, die in behendigheid en welvoeglijkheit *Castor* navolgde in het berijden der paarden: de beroemde jager *Eurimedus*, altijd besmet met het bloedt der beren en wilde zwijnen, die hy ter nedervelde op de met sneeuw bedekte toppen van den kouden *Appenninus*, en die, zeide men, aan *Diana* zo waard geweest was, dat zy hem zelf leerde met pijlen schieten: *Nicostrates*, overwinnaar van een reus, die vuur uitspoog in de klippen van den berg

(f) Die landstreek was vermaard van schone paarden. De *Aufidus* heeft zyn oorspronk in het Apenninsche gebergte, en valt in de golf van Venetië in zee.

(g) *Cacus* was een zoon van *Vulcanus*, en zo wel een rover als een herder. Hy ontstal *Hercules* zyne ossen, en trok de zelve, op dat men der zelve voetschappen niet zou kunnen bespeuren, achterwaards in zyn hol, dat hy met een steen toefloot; doch *Hercules* hoorde aan het bulken, waar zyne ossen waren, viel op *Cacus* aan, en overwon hem, niet tegenstaande hy drie hoofden hadt, en vuur spoog. Vondel laat zich ergens dus van dien *Cacus* horen:

Toen *Cacus*, 't berggedrocht, en veê en menschen schaker,
En boer en burgerplaag, en vuur en zonken braker,
Voor *Hercles* voeten lag, verwonnen in zyn rots, enz.

berg *Garganus* (h) : *Eleanthes* , die de jonge *Pholoë* , dochter der rivier *Lyrus* , zou getrouwd hebben.

Zy was door haar vader beloofd aan zulk een , die haar zou verlossen van een gevleugelde slang, geboren op den oever der rivier, en die haar binnen weinig dagen zou hebben opgeslokt, volgens de voorzegging van een Godspraak; deze jongeling hadt, door een overmaat van liefde, zich verplicht tot dit schrikdier te doden. Het gelukte hem, maar hy mogt de vrucht zijner overwinning niet smaken, en terwijl *Pholoë*, zich bereidende tot een geruste bruiloft, *Eleanthes* met ongedult verwachtte, verstondt zy, dat hy *Adrastus* in den oorlog gevolgd was, en dat de Schikgodin wredelijk den draadt zijns levens hadt afgesneden; zy vervulde de bergen en bosschen, die omtrent de rivier lagen, met hare verzuchtingen; hare oogen zwommen van tranen, en zy trok hare schone hairen uit; zy vergat de liefelijke bloemkranffen, die zy gewoon was te verzamelen, en beschuldigde den hemel van onrechtvaardigheid. Gelijk zy niet ophieldt van dag en nacht te wenen, maakten de Goden, door hare klachten bewogen, en op het smeken der rivier, een einde van hare droefheit. Door het overmatig storten van tranen, wierdt zy in een bron veranderd, die vloeiende in den schoot der rivier, hare wateren voegt by die van den Godt haren

(h) Deze berg, de volgende rivier, en andere plaatsen, die hier genoemd worden, zyn meest gelegen in het tegenwoordige koninkryk Napels, en by Virgilius en Horatius, uit welke onze Schryver vele benamingen overgenomen heeft, te vinden.

haren vader , maar het water dezer bron is noch bitter , het kruidt op den oever der rivier bloeit nooit , en men vindt gene andere schaduwe , dan die der *Cypressen* op hare droevige boorden.

Ondertuffchen zocht *Adrastus* , die vernam , dat *Telemachus* alles met schrik vervulde , yverig naar hem , hy hoopte den zone van *Ulyffes* ligtelijk te zullen overwinnen in eene noch zo tedere ouderdom , en hy hadt rondom zich dertig *Danniers* van eene uitmuntende sterkte , behendigheit en stouthheit , aan welke hy grote vergeldinge hadt beloofd , zo zy in dit gevecht *Telemachus* konden doen omkomen , op wat wijze dat het ook zijn mogt. Zo zy hem op dat oogenblik in den strijde hadden kunnen aantreffen , zonder twijffel zouden deze dertig mannen , den wagen van *Telemachus* omringende , terwijl *Adrastus* hem van vore zou hebben aangetast , hem zonder eenige moeite gedood hebben , maar *Minerva* deedt hen afdwalen.

Adrastus geloofde , dat hy *Telemachus* zag en hoorde op een plaats in de vlakke , hy brak door aan den voet eener heuvel , daar eene menigte van strijders was ; hy liep , hy vloog , en wilde zich met bloedt verzadigen ; inaar in plaats van *Telemachus* vondt hy den ouden *Nestor* , die met een bevende handt eenige onnutte pijlen in het honderd schoot ; in zijn woede wilde hy hem doorstoten , maar een bende van *Pyliers* dekte *Nestor* terstondt.

Hier op verduisterde eene wolke van schichten de lucht , en bedekte al de strijders ; men hoorde niets anders dan het beklaglijk gekrijt der stervenden , en het gerucht der wapenen , van die

onder den hoop ter nedervielen, en de aarde verzuchtte onder een stapel van dode lijken; van alle kanten vloeiden beken van bloedt; *Bellona* en *Mars* met de helsche *Razernyen*, bekleed met rokken, die van bloedt dropen, verzadigden hunne wrede oogen met dit schouwspel, en vernieuwden zonder ophouden de woede in de herten. Deze Godheden, vyanden der menschen, verdreven ver van beide de zijden het edelmoedig medelijden, de bezadigde dapperheit, en mēgaande menschelijkheid. Daar was in deze verwarde hoop van tegen malkander woedende menschen niets anders dan moordt, wraak, wanhoop en beestachtige razerny. De wijze en onverwinnelijke *Pallas* zelf, dit ziende, sidderde, en week van schrik te rugge.

Ondertusschen *Philoctetes* met langzame schreden voortgaande, en de schichten van *Hercules* in zijne handt houdende, spoedde zich om *Nestor* te ondersteunen. *Adrastus*, dezen treffelijken grijsaardt niet hebbende kunnen genaken, hadt zijne pijlen tegen de *Pyliers* gerecht, die hy in het zandt deedt tuimelen. Reeds hadt hy *Etefilas* ter nedergeveld, zo vaardig in het lopen, dat hy naaulijx de tekenen zijner voetstappen in het zandt naliet, en de driftigste stromen van den *Eurotas* (i) en *Alpheus* (k) in zijn landt voorby liep: voor zijne

VOE-

(i) De Eurotas was een rivier van Laconië, en liep voorby Sparte. Hy is zo genoemd naar Eurotas, die afleidingen door het landt gemaakt en het water in die rivier gebragt hadt.

(k) De Alpheus is een rivier van Elis, en loopt voorby Pisen, daar de Olympische spelen gehouden wierden. Het is zonderling, dat de oude gewilt hebben, dat die rivier, onder de zee doorlopende, in Sicilië, in de bron *Arethusa*, weder opkwam. Plinius ontziet zich niet te zeggen

II. Bock

voeten waren geveld *Entriphon*, schoner dan *Hylas* (1) . en zo yverige jager als *Hippolytus*; *Pterelas*, die *Nestor* gevolgd was in de belegering van *Troje*, en dien *Achilles* zelf hadt bemind om zijne moedt en dapperheit; *Aristogiton*, die zich gebaad hebbende in de stromen van de rivier *Achelous* (m), heimelijk van dien Godt de kracht hadt ontfangen, om alle soort van gedaantens aan te nemen, en waarlijk hy was zo behendig en vaardig in zijne bewegingen, dat hy de sterkste handen ontslipte, maar *Adrastus* maakte hem onbeweeglijk door een steek van zijn speer, en zijne ziele vervloog terstondt te gelijk met zijn bloedt.

Nestor, die zijne dapperste hoptieden zag sneuvelen door de handen van den wreden *Adrastus*, als de gele strôhalmen gedurende den oogst onder de scherpe seiffen van een onvermoeiden maier neder-

O 2

der-

II. Boek 103. Hoofdstuk, dat 'er verscheide dingen in den *Alpheus* geworpen, en in *Sicilië* in de bron *Arethusa* weder opgekomen zyn. Ook is het bekend, wat de dichters gezegd hebben van den rivier godt *Alpheus*, en zyne minnehandel met de *Nymph*. *Arethusa*.

(1) *Hylas* was een jonge van *Hercules*, dien hy zeer lief hadt, en meer dan genoeg. De dichters zeggen, dat toen *Hercules* met andere *Argonauten* naar *Colchi* voer, en zyn riem onder het varen gebroken hadt, hy in *Myfië* aanlandt gegaan is, om in het bosch hout te zoeken tot een ander. Hy hadt *Hylas* by zich, maar de *Nymphen* zyn op dien jongeling verliefd geworden, en hebben hem geroofd. Andere zeggen, dat *Hercules* hem om water in een kruik, om te drinken, te scheppen, gezonden hebbende, hy vook over in het water geschoten en verdronken is.

(m) De *Achelous* is een *Grieksche* rivier, die van den berg *Pindus* afvloeit, en in de *Maliasche* zee-boezem in zee valt. Van den rivier godt, van dien naam, is ter gelegenheit van *Deïanira*, om welke hy met *Hercules* gestreden heeft, boven iets aangetekend,

dervallen, vergat het gevaar, daar hy zijn ouderdom zonder voordeel voor bloot stelde. Zijne wijsheit hadt hem verlaten, hy dacht niet anders dan om zijnen zone *Pifistratus* in het ooge te houden, die van zijn kant het gevecht met yver ondersteunde, om het gevaar van zijn vader af te wenden, maar het dodelijke oogenblik was gekomen, waar in *Pifistratus Nestor* moest doen gevoelen, hoe ongelukkig het menigmaal is lang geleefd te hebben.

Pifistratus bragt *Adrastus* zo geweldigen steek toe met zijn speer, dat de *Dannier* zou ter aarde gevallen zijn, maar hy ontweek het: en terwijl *Pifistratus*, ontsteld over de vergeeffsche steek, dien hy hem gebragt hadt, zijn speer te rug haalde, dreef hem *Adrastus* een speer in den buik. Zijne ingewanden begonden met een stroom van bloedt daar uit te vloeien, zijn verf verwelkte, even als een bloem in de beemden geplukt door de handen eener *Nymphe*; zijne oogen waren byna reeds gesloten, en zijne stem verflaude. *Alceus*, zijn opziender, die naby hem was, ondersteunde hem, zo als hy begon te vallen, en hadt geen tijd, dan om hem te brengen in de armen zijns vaders. Daar wilde hy noch spreken, en de laatste tekenen zijner tederheit geven, maar zo als hy zijn mondt oopende, gaf hy den geest.

Terwijl *Philoctetes* rondom zich heen eene grote slachting en schrik verspreidde, om den aanval van *Adrastus* te wederstaan, hieldt *Nestor* het dode ligchaam zijns zoons tusschen zijne armen gesloten, vervulde de lucht met zijn gejammer, en kon het licht niet langer verdragen. Ongelukkig, zeide hy, dat ik vader ben geweest, en zo lang geleefd heb! Helaas! wreed noodlot, waarom

om hebt gy mijn leven niet geëindigd, of op de jacht van het wilde zwijn van *Calydon* (n), of op de reize naar *Colchos* (o), of in de eerste belegering van *Troje*? Ik zou met roem, en zonder ongenoegen, gestorven zijn; tegenwoordig kwijn ik in een droevigen, verachten, en onmachtigen ouderdom. Ik leef niet meer dan voor onheil, ik wordt nergens door aangedaan dan door droefheit. O mijn zoon! ò waarde *Pisistratus*! toen ik uwen broeder *Antilochus* (p) verloor, behield ik

O 3 ik

(n) Eneus, koning van *Calydonië*, jaarlyx gewoon zynde de eerstelingen zyner vruchten aan de Goden te offeren, meende, dat hy beter zou doen met eenige Goden te verwaarlozen, die hem des niet waardig schenen. De Godin *Diana* was onder de zelve. Zy zich dus vermaad ziende, zondt een vreesfelyk zwyn van het gebergte *Eta* in de velden van dat koninkryk. Het zwyn rechte daar grote verwoestingen, voornamentlyk in de landeryen, aan, *Meleager*, de zoon van Eneus, trok met verscheide helden, onder welke, *Jazon*, met zyne dochter *Atalante*, *Nestor*, en andere geweest zyn, te jacht, en heeft dat zo vermaarde zwyn gedood.

(o) Die tocht naar *Colchos* is zeer vermaard in de schriften der oude dichters, en heeft oorzaak gegeven tot zeer vele verdichtfelen. Men zegt, dat een groot getal helden met het eerste schip, dat ooit de zee bevaren heeft, *Argo* genaamd, derwaards is getrokken, om het goude vlies ('t welk gekomen was van den ram, die *Phryxus* en *Helle* over den *Hellespont* gevoerd had, en te *Colchi* aan een boom opgehangen was in het geheiligd woudt van *Mars*) wederom te halen. *Jazon* was als het opperhoofd, en *Hercules*, *Laacoön*, *Castor* en *Pollux*, *Nestor*, *Telamon*, en vele andere, hebben die tocht met hem gedaan. Zy zyn niet alleen met het vlies wedergekeerd, maar *Jazon* heeft daarenboven *Medea*, die hem geholpen hadt door hare toverkunst, om het vlies te bekomen, tegen het belangen van haren vader *Eëtas*, koning van *Colchos*, met zich gevoerd.

(p) *Nestor* hadt twee zonen by zyn huisvrouw *Euridice*. *Antilochus* was de oudste, en met zynen vader naar de belegering van *Troie* gereisd. Daar is hy in een gevecht gesneuveld; *Ovidius* zegt door de hand van *Hector*, andere van *Memnon*, den zone van *Aurora*.

ik u om my te vertroosten ; nu heb ik u niet meer , en niets kan my vertroosten , alles is met my ten einde , de hoop , de eenige verzachting voor de menschelijke moeielijkheden , is geen goedt meer , dat my aangaat. *Antilochus* , *Pisistratus* ! ô waarde kinderen , ik geloof , dat ik u beide op dezen dag verloren heb. De doot van den eenen , oopent de wonde , die de ander gemaakt heeft in het binnenste van mijn herte ! Ik zal u niet meer zien ; wie zal mijne oogen sluiten ? wie mijne asche verzamelen ? O waarde *Pisistratus* ! gy zijt , gelijk uw broeder , gestorven als een man van moedt , ik ben het alleen , die niet sterven kan.

Dit zeggende wilde hy zich zelf met een pook doorsteken , maar men vatte zijne handt , en ontweldigde hem het dode ligchaam zijns zoons ; en naardien deze ongelukkige grijsaardt in onmacht viel , bragt men hem in zijne tent , daar hy weder een weinig zijne krachten bekomen hebbende , naar den strijd wilde wederkeren , maar men wederhieldt hem tegen zijn wil en dank.

Ondertusschen zochten *Adrastus* en *Philoctetes* malkander , hunne oogen waren blakende , als die van een leeuw , en van een luipaardt , die malkander pogen te verscheuren in de velden , die de *Caystrus* (q) bevochtigt : de dreigementen , de dolle krijgsvucht en de wrede wraak schitterden uit hunne verwilderde oogen , zy voerden eene zekere doot om , overal daar hunne slagen nedervielen ,
en

(q) De *Caystrus* of *Cayster* is een rivier in Asië , niet verre van Ephezen lopende. Hy is ten dele door zyn bogtigen loop , maar wel meest door de zwanen , welke , naar het zeggen der dichters , daar zeer aangenaam zongen , vermaard geworden.

en al de strijders beschouwden hen met yzing. Reeds hadden zy malkander in 't gezicht, en *Philoctetes* hieldt een zijner vreesfelijke schichten, die nooit in zijne handen misten, en welker wonden ongeneesselijk waren, in zijne handt; maar *Mars*, die den wreden en onverzaagden *Adrastus* begunstigde, wilde niet lijden, dat hy zo haast zou sneuvelen, hy wilde door hem de yffeljkheit des oorlogs verlangen, en de slachting vermenigvuldigen. *Adrastus* wierdt door de rechtvaardigheid der Goden gebruikt, om de menschen te straffen, en om hun bloedt te vergieten.

Op dat oogenblik, op het welke *Philoctetes* hem wilde aantasten, wierdt hy zelf gewond, door de steek van een speer, hem toegebragt door *Amphimachus*, een jong *Lucanier*, schoner dan de befaamde *Nireus* (r) die in schoonheit voor niemandt week, onder al de *Grieken*, die in de belegering van *Troje* streden, behalven voor *Achilles*. Ter naauwer noodt hadt *Philoctetes* deze steek ontfangen, of hy schoot met zijn schicht op *Amphimachus*, dien zy het herte doorboorde. Aantonds wierden zijne schone zwarte oogen gesloten en bedekt door de duisterheit des doods. Zijn mondt roder dan de rozen, met welke de opkomende *Aurora* den hemel bezaait, bestorf; eene nare bleekheit bevlekte zijne kaken, zijn aanzicht, zo teder en lieffelijk, wierdt in een oogenblik mismaakt. *Philoctetes* zelf hadt mededogen met hem. Al de strijders verzuchtten, zien-

(r) Deze was, naar het zeggen van *Homerus*, de schoonste man, die met andere *Grieken* gekomen was om *Troje* te belegeren. De *Latynsche* dichters spreken ook hier en daar van zyne schoonheit.

de dien jongeling in zijn bloedt nedervallen, waat hy zich in omwentelde; en zijne hairen, zo schoon als die van *Apollo*, in het stof slepende.

Philoctetes hebbende *Amphimachus* overwonnen, was genoodzaakt uit het gevecht te wijken, hy verloor zijn bloedt en zyne krachten; zijne oude wonde scheen door het woeden van den strijdt zich weder te oopenen, en zijne smerten te vernieuwen; want de zonen van *Esculapius* hadden hem, met hunne Goddelijke wetenschap, niet ten eene male kunnen genezen. Zie daar hem gereed om neder te vallen op een hoep bebloede lijken, die hem omringden. *Archidamus*, de wakkerste en behendigste van al de *Oebaliers* (s), die hy met zich genomen hadt om *Petilië* te slichten, bragt hem buiten het gevecht, op dat oogenblik, als *Adrastus* hem, zonder veel moeite, voor zijne voeten zou hebben nedergeveld. *Adrastus* vondt niemandt meer, die hem dorst wederstandt bieden, of de overwinning vertragen; alles viel, alles vloodt. Hy was als een snel afvlietende stroom, die zijne boorden overgelopen zijnde, door zijne woedende golven den oogst, de kudden, de herders, en boerenhuizen medesleept.

Telemachus hoorde van verre het geschreeuw der overwinnaars, hy zag de wanorder der zynen, die voor *Adrastus* vloden, even als eene kudde vreesachtige herten, die de wijde velden, bosschen, bergen, ja zelf de snelle stromen doorlopen, wanneer zy door de jagers vervolgd worden.

(s) Deze zyn geen Italiaansche, gelyk de Fransche aantekenaar zegt, maar Grieksche volkeren. Daar zyn ook *Oebaliers* in Italië geweest, maar die hadden hunnen naam van deze bekomen.

den. *Telemachus* verzuchtte, de verontwaardiging schieen hem ten oogen uit, hy verliet de plaats, daar hy langen tijd met zo veel gevaar en roem gevochten hadt, en hy schoot toe om de zijnen te ondersteunen. Hy naderde geheel bedekt met het bloedt van eene menigte vyanden, die hy in het stof ter neder geveld hadt. Van verre verhief hy een geschreeuw, het geen hem van beide de legers deedt horen.

Minerva hadt, ik weet niet wat vreesfelijx in zijne oogen en in zijne stemme, op welke het omleggende gebergte weërgalmde, gelegd. Nooit heeft *Mars* krachtiger zijne wrede stemme in *Thracië* doen horen, als hy de helsche *Razernyen*, den Oorlog en de Doodt roept. Dat geschreeuw van *Telemachus* bragt nieuwen moedt en stoutheit in het herte der zijnen, en het verlijfde de vyanden van schrik. *Adrastus* hadt zelf schaamte, dat hy zich ontroerd gevoelde; ik weet niet wat droeve voorbeduidfelen hem deden beven, en het geen hem aanmoedigde, was veel eer eene wanhoop dan bezadigde dapperheit; tot driemaal begonnen zijn knikkende kniën onder hem te wankelen, tot driemaal week hy, zonder te denken op het geen hy deedt; eene bleekheit van machteloosheit, en het koude zweet spreidde zich uit over al zijne leden. Zijne heesche en stamelende stem kon geen woordt voortbrengen; zijne oogen vol van een dof en vonkend vuur, schenen uit zijn hoofdt te vallen. Hy geleken wel naar *Orestes* (t) door de *Razernyen*

O 5

ont-

(t) Boven is reeds gezegd, dat *Orestes* zyne moeder *Clytemnestra* gedood heeft om de doodt van zynen vader *Agamemnon* te wicken. Naderhandt wierdt hy van de *Erinyden*,

ontrufft zijnde, want al zijne bewegingen waren geweldig; hy geloofde, dat hy de verbitterde Goden zag, en eene doffe ſtemme hoorde, die uit het diepſte van den afgrondt opkwam, om hem te roepen naar den zwarten *Tartarus*. Alles deedt hem gevoelen een hemelſche en onzichtbare handt over zijn hoofd opgeheven, die gedurig zwaarder wierdt, om hem te treffen. De hoop was in zijn herte uitgebluſt; zijne ſtoutheit verdween, even als het licht van den dag verdwijnt, wanneer de zon in de ſchoot der baren nederdaalt, en de aarde bedekt wordt met de duïſterniſſe des nachts.

De godloze *Adrastus*, meer dan te lang op aarde verdragen zijnde; meer dan te lang, zo de menſchen zodanige kaſtyding niet hadden nodig gehad; de godloze *Adrastus* ſnelde eindelijk naar zijn laaſte uur, en liep onzinnig in zijn onvermijdelijk noodlot. De ſchrik, het bytende knagen, de verbaaſtheit, woede, razerny, en wanhoop gingen met hem. Naaulijx hadt hy *Telemachus* gezien, of hy geloofde, dat hy den *Avernus* geopend beſchouwde, en dat zeer grote vlammen van vuur, die uit den zwarten *Phlegeton* (u), gereed om hem te verſlinden, opkwamen. Hy ſchreeuwde, en zijn mondt bleef geopend, zonder dat hy een enig woordt kon uitspreken. Even als een ſlapend menſch, die in een vreesſelijke

nyden, of helſche Razernyen, overal vervolgd, en was langen tydt in een ſoort van vertwyffeldheit, die zeer wel naar dolheit geleken, zwervende in dien ſtaat door geheel Griekenlandt, tot dat hy eindelyk weder by zyn verſtandt kwam.

(u) De *Phlegeton* was een helſche rivier, maar uit vuur, in plaats van water beſtaande. Wy hebben boven al geſproken van de helſche rivieren.

lijke droom zijn mondt oopent, en poogt te spreken, maar de stem ontbreekt hem t'eikens, en hy zoekt die te vergeefs. Met een bevende en verzaagde handt velde *Adrastus* zijn speer tegen *Telemachus*. Deze onvervaard en geruit, als een vriendt der Goden, bedekte zich met zijn schild. Het scheen of de overwinning, hem bedekkende onder hare vleugelen, reeds een kroon over zijn hoofd hieldt; de zachte en geruste dapperheit glinsterde in zijne oogen; en men zou hem voor *Minerva* zelf genomen hebben, zo wijs en gematigd was hy in het midde der grootste gevaren. De speer door *Adrastus* geveld stuitte af op zijn schild; aanstonds haastte *Adrastus* zich om zijn zwaardt te trekken, om den zone van *Ulysses* het voordeel te benemen van op zijn beurt zijn speer te vellen. *Telemachus*, ziende *Adrastus* met het zwaardt in de vuist, haastte zich om dat ook te trekken, en gebruikte zijn speer niet.

Wanneer men op deze wijze hen beide van naby zag vechten, leiden al de andere strijders in stilzwygenheit hunne wapenen ter neder, om hen aandachtig te beschouwen, en men verwachtte uit hun gevecht het noodlot van den ganschen oorlog. De twee zwaarden, schitterende even als het hemel-vuur, dat de blixem-slagen voortbrengt, kruisten menigmaal over malkander en bragten vergeeffsche slagen toe op hunne gepolijste wapenen, die daar van weërgalmden. De twee kampioenen verheften zich, kromden, en bogen zich ter neder, stonden in een oogenblik weder op, en vielen eindelijk malkander aan. De klimop, groeiende aan den voet van een olinboom, knelt de harde en kwastige stam met hare overalvasthoudende takjes, tot aan de hoogste takken
van

van den boom , niet vaster , dan deze twee strijders malkander bekneld hielden. *Adrastus* hadt noch niets van zijne krachten verloren , en *Telemachus* hadt alle de zijnenoch niet. *Adrastus* deedt vele pogingen om zijnen vyandt te verrasschen , en te doen wankelen ; hy trachtte dezen jongen *Griek* zijn zwaardt te ontweldigen , maar te vergeefs ; want op dat oogenblik , als hy dat ondernam , nam hem *Telemachus* van den grondt op , en wierp hem neder in het zandt. Toen toonde deze godloze , die altijd de Goden veracht hadt , eene laffe vreze voor de doodt. Hy schaamde zich om het leven te bidden , en hy kon zich niet onthouden van te betuigen , dat hy het wenschte te behouden ; hy poogde het medelijden van *Telemachus* gaande te maken. Zou van *Ulysses* , zeide hy tegen hem , eindelijk erkenn' ik tegenwoordig de rechtvaardige Goden , en die straffen my , gelijk als ik verdiend heb ; niets dan ongelukken is bekwaam om de oogen der menschen te oopenen , om hen de waarheit te doen zien ; ik zie haar , en zy veroordeelt my , maar laat een ongelukkig koning u uwen vader te binnen brengen , die ver is van *Ithaca* , en laat die uw hert bewegen.

Telemachus , die hem onder de kniën houdende reeds het zwaardt opgeheven hadt , om hem den strot af te steken , antwoordde daar op : Ik heb niets anders begeerd dan de overwinning , en de wrede der volkeren , tot welker onderstandt ik gekomen ben , en ik heb geen vermaak in bloedt te vergieten. Leef dan *Adrastus* , maar leef om uwe mislagen te verbeteren , geef alles weder , het geen gy onrechtvaardig bemachtigd heb , herstel de rust en gerechtigheit op de kusten van het grote *Hesperie* , het geen gy bezoeteld hebt met zo
vele



Telemachus doodt Adrastus

vele moorden en verraderyen: leef, en wordt een ander mensch; leer door uwen val, dat de Goden rechtvaardig, en de godlozen ongelukkig zijn, dat zy zich bedriegen, zoekende het geluk in de geweldenaryen, onmenschelijkheid en in de leugen; eindelijk dat niets zo aangenaam of gelukkig is als de eenvoudige en volstandige deugt. Geef ons tot gijfelaar uwen zone *Metrodorus* met twaalf der voornaamsten van uw volk.

Op deze woorden liet *Telemachus* *Adrastus* opstaan, en reikte hem de handt toe, zonder zich van hem te wantrouwen; maar aanstonds schoot *Adrastus* naar hem met een zeer korte schicht, die hy verborgen hieldt. Deze schicht was zo scherp, en de steek met zo veel behendigheit toegebracht, dat die de wapenen van *Telemachus* zou doorboord hebben, zo die niet Goddelijk waren geweest. Ter zelvetijt week *Adrastus* met haast achter een boom, om het vervolgen van *Telemachus* te ontvlieden; en deze riep terstondt uit: O *Danniers!* gy ziet, dat wy de overwinning hebben; die Godloze behoudt zijn leven niet dan door ver-raadt. Die de Goden niet vreest, vreest voor de doodt; in het tegendeel, die de Goden vreest, vreest niets dan hen. Terwijl hy deze woorden sprak, naderde hy de *Danniers*, en gaf den zijnen, die aan de andere zijde van den boom waren, een teken om den troulozen *Adrastus* den weg af te snijden. *Adrastus* vrezende overvallen te worden, maakte de mijnen, als of hy weder te rug wilde keren, en hy wilde de *Cretenzen*, die hem in den weg waren, over hoop werpen; maar *Telemachus*, zo schielijk als een blixem, dien de vader der Goden op de hoofden der schuldigen nederzendt van den hogen *Olympus*, viel zeer schielijk

ſchielijk op zijn vyandt aan; hy greep hem met eene overwinnende handt aan, en wierp hem ter aarde, even als een felle Noorde wint het tedere koorn, dat de velden vervuld, ter neder werpt; hy luisterde niet meer naar hem, niet tegenstaande deze godloze andermaal derfde pogen zijne zachtmoedigheid te misbruiken, hy dreef hem het zwaardt in de borst, en stortte hem neder in de vlammen van den zwarten *Tartarus*: een waardige straffe voor zijne ſchelmstukken.

Einde van het twintigste Boek.



I N H O U D T

V A N H E T

E E N E N T W I N T I G S T E B O E K .

A drastus dood zijnde , staken de Dauniers hunne handen uit naar de Bondgenoten tot een teken van vrede , en verzochten van hen een koning uit hun volk. Nestor , niet te troosten zynde over het verlies van zynen zonne , komt niet in de vergadering der legerhoofden , daar vele van gevoelen waren , dat men de overwonne landen moest verdelen , en het landschap Arpos aan Telemachus afstaan. Telemachus , wel verre van deze aanbieding aante nemen , doet aan de Bondgenoten zien , dat het 't gemeen belangen der bondgenoten was , dat Polidamas gekozen wierdt tot koning der Dauniers , en dat hunne landeryen aan hen gelaten wierden. Vervolgens raadt hy dat volk aan , dat zy de streek van Arpos moesten geven aan Diomedes , die by geval aangekomen was. De onrusten dus geëindigd zynde , begaven zy zich alle van malkander , om ieder wederom naar zyn landt te keren. DE

D E
 G E V A L L E N
 V A N
 T E L E M A C H U S
Zone van Ulyffes.

HET EEN EN TWINTIGSTE BOEK.

NAulyx was *Adrastus* dood, of al de *Daniers*, ver van hunne nederlaag, of het verlies van hun hoofdt te betreuren, waren verheugd over hunne verlossing. Zy staken de handen op naar de bondgenoten, tot een teken van vrede en verzoening. *Metrodorus*, zoon van *Adrastus*, door zijnen vader opgevoed in de kunst van veinzery, en in onrechtvaardige en onmensche-lijke grondregelen, vloodt lafhertig: maar een slaaf, medeplichtig aan zijne eerloosheit en wreedheden, dien hy vrygemaakt, en met goederen opgehoopt hadt, en op wien alleen hy zich in deze vlucht betrouwde, dacht nergens om, dan om hem uit eigen belang te verraden. Hy doorstak hem van achteren, terwijl hy vloodt; hy sloeg hem het hoofdt af, en bragt dat in het leger der bondgenoten, hopende eene gro-

grote beloning voor een misdaadt , die den oorlog eindigde ; maar men hadt een afschrik van dezen schelm , en men deedt hem sterven. *Telemachus* , het hoofd van *Metrodorus* , die een jongeling van eene uitmuntende schoonheit , en voortreffelijke inborst , dien de wellusten en kwade voorbeelden hadden bedorven , geweest was , gezien hebbende , kon zich van tranen niet onthouden. Helaas ! riep hy uit , zie eens , wat het vergift van voorspoedt voor een jong vorst is ; hoe hoger hy verheven , en hoe levender van geest hy is , hoe hy verder afdwaalt , en zich verwijdert van alle genegenheit tot de deugt ; en misschien zou ik tegenwoordig ook zo zijn , zo de ongelukken , daar ik , de Goden zy dank , in geboren ben , en de onderwijzingen van *Mentor* , my geen bezadigheit hadden geleerd.

De *Daniers* byeen vergaderd zijnde , verzochten , als de eenigste voorwaarde van vrede , dat men hen wilde toelaten een koning uit hun eigen volk te verkiezen , die door zijne deugden de vlek , die de godloze *Aëraustus* de koninklijke waardigheit hadt aangewreven , mogt uitwischen. Zy bedankten de Goden , die den dwingelandt hadden verflagen , zy kwamen de hand van *Telemachus* , die gedoopt was geweest in het bloed van dit schrikdier , in menigte kusschen , en hunne nederlaag was voor hen als een zegenpraal. Dus verviel in een oogenblik , zonder eenige hoop van herstelling , die mogendheit , die al de andere mogendheden van *Hesperie* dreigde , en zo vele volkeren deedt beven , even als die landen , die vast en onbeweeglijk schijnen , maar van langzamer handt ondermijnd worden. Langen tijd spot men met den zwakken arbeid , die'er de

II, Deel. P. gron.

gronden van aangrijpt , niets schijnt verzwakt te zijn , alles is vereenigd , niets is wankelbaar , en ondertuffchen worden de onderaardsche steunfels van langzamer handt weggerukt , en op het onvoorzienste zinkt het landt weg , en laat een afgrondt na zich. (1) Op deze wijze graaft eene onrechtvaardige en bedrieglijke mogendheit , wat voorspoedt zy ook door hare gewelddadigheid verkrijgt , zich zelf een afgrondt onder hare voeten. Het bedrog , en de onmenschelijkheid ondermijnen van langzamer handt de sterkste steunfels van een onwettig gezag. Men verwondert zich over haar , men schrikt en beeft voor haar , tot op dat oogenblik , op het welke zy terstondt weggerukt wordt. Zy valt door haar eige zwaarte , en niets kan haar weder oprichten , vermids zy met eigene handt heeft omver geworpen de ware steunfels van de goede trouwe en gerechtigheit , die de liefde en het vertrouwen tot zich trekken.

De hoofden van het leger vergaderden des anderen daags om de *Dauniers* een koning toe te staan. 't Was vermakelijk om te zien , deze twee onderscheiden legers ondereen gemengd door eene onverwachte vriendschap , en de twee heiren maar een uitmaken. De wijze *Nestor* kon zich in deze raadsvergadering niet laten vinden , vermids de droefheit , gevoegd by den ouderdom , zijn hert ter nedergeslagen hadt , even als een slag-

(1) Op deze wijze graaft eene onrechtvaardige en bedrieglijke mogendheit , enz.] Op deze wijze heeft de voorspoedt van Louis de XIV. in plaats van het ware geluk van zyn koninkryk te verzekeren , voor het zelve van langzamer handt een afgrondt gegraven , waar in wy zien , dat het tegenwoordig gevallen is.

flagregen des avonds een bloem ter nederwerpt, en doet verwelken, die des morgens met het opgaan van den dag de roem en het cieraad der groene velden is. Zijne oogen waren twee bronnen van tranen geworden, die niet konden opdrogen. De zachte slaap, die alle de pijnlijkste smerten verligt, vloodt verre van hem; de hoop, die het leven van het herte der menschen is, was in hem uitgebluft; alle spys was bitter voor dezen ongelukkigen grijsaardt. Het licht zelf was hem hatelijk; zijne ziele verlangde niets anders dan naar de doot, en om zich te dompelen in de eeuwigdurende nacht van het rijk van *Pluto*. Alle zijne vrienden spraken hem te vergeefs aan, zijn verflaauwd hert hadt een wansmaak in alle vriendschap, even als een zieke in de beste spyzen een wansmaak heeft. Op al het zielroerendste, dat men hem kon zeggen, antwoordde hy niets, dan met verzuchtingen en snikken. Van tijdt tot tijdt hoorde men hem zeggen: O *Pisistratus*! *Pisistratus*! *Pisistratus* mijn zone! gy roept my: ik volg u *Pisistratus*, gy zult my de doot aange-naam maken, ò mijn waarde zone! ik begeer niets meer tot beloning, dan u weder te zien op de oevers van den *Styx*. Dan bragt hy weder gan-sche uren door zonder eenig woordt te spreken, maar verzuchtende, en zijne handen en in tranen zwemmende oogen ten hemel opheffende.

Ondertusschen verwachtten de vergaderde vorsten *Telemachus*, die by het dode ligchaam van *Pisistratus* was. Hy bestrooide het lijk met handen vol bloemen; hy voegde daar uitgezogte reukwerken by, en stortte bittere tranen. O mijn waarde metgesel! zeide hy, nooit zal ik vergeten, dat ik u te *Pylos* gezien heb, dat ik u naar

Sparte gevolgd ben, en u wedergevonden heb op de oevers van het grote *Hesperie*. Ik ben u duizend en duizend zorgen schuldig, ik beminde u, en gy beminde my ook; ik heb uwe dapperheit gekeud, zy ging die van vele beroemde *Grieken* te boven. Helaas! zy heeft u met roem doen sterven, maar zy heeft de wereldt eene aanwafschende dapperheit ontrukkt, welke die van *Achilles* zou geëvenaard hebben! Ja uwe wijsheit en welsprekendheit zouden in een rypen ouderdom gelijk geweest hebben, aan die der oude mannen, over welken gansch *Griekenlandt* zich verwonderd heeft! Reeds hadt gy die zachte overreding, die men niet kon wederstaan, wanneer gy sprak: die natuurlijke manieren van iets te vertellen; die wyze bezadigdheit, die zo bekoorlijk is om verbitterde gemoederen te bevredigen; dat gezag, het geen voortkomt van de voorzichtigheit en van de kracht van een goed overleg. Als gy uwen mond oopen deedt, leende ieder het oor; ieder was u gunstig; ieder hadt begeerte om te bevinden, dat gy gelijk hadt. Uw eenvoudig en niet hoogmoedig zeggen drong zachtelijk door tot in de herten, als de daau op eene opkomende bloem. Helaas! zo vele treffelijke gaven, als wy noch voor eenige uren bezaten, zijn ons voor altijd ontnomen. *Pisistratus*, dien ik dezen morgen omhelst heb, is niet meer, en ons is van hem niets meer overig, dan een droevig herdenken: helaas! hadt gy ten minste de oogen van *Nestor* mogen luiken, en hadden wy niet de uwe geloken, hy zoude nu niet zien, al het geen hy beschouwt, en hy zou de ongelukkigste van alle vaders niet zijn.

Na deze woorden deedt *Telemachus* de bloedige

dige wonde, die in de zyde van *Pisistratus* was, afwasschen; hy liet hem uitstrekken op een bedde van purper, daar zijn hoofdt, nederhangende met de bleekheit des doods, naar een jongen boom geleken, die de aarde bedekt hebbende met zijne schaduwe, en zijne bloeiende takken ten hemel geschoten, ter neder geveld is door de scherpe bijl van een houthakker; hy houdt zich niet meer vast aan zijnen wortel, of aan de aarde, die vruchtbare moeder, die zijne stonken in haren boezem voedt; hy verdort, zijne groente verdroogt, en hy kan zich niet langer ophouden; hy valt; zijne takken, die den hemel bedekten, worden door het stof getrokken, verwelkt en verdroogd zijnde; hy is niet meer dan een ter nedergevelde stonk, en beroofd van al zijne aangenaamheit. Op deze wyze was *Pisistratus*, een prooi van de doot, reeds weggebragt door die gene, die hem op den dodelijken houtmijt moesten zetten. De vlam verhefte zich reeds ten hemel. Eene bende van *Pyliers*, met neêrgeflagen en betraande oogen, en met omgekeerd geweer, geleidde het lijk met trage schreden; het was in het kort verbrand, en zijne asche wierdt in een goude lijkbus gedaan; en *Telemachus*, die voor alles zorge droeg, betrouwde deze lijkbusse, als een groten schat, aan *Callimachus*, die opziender van *Pisistratus* geweest was. Bewaar, zeide hy, deze asche, droevige, maar kostelijke overblijfselen, van hem, dien gy zo zeer bemind hebt; bewaar die voor zijn vader, maar wacht zo lang met hem die te geven, tot dat hy krachts genoeg zal hebben om die te eisschen. 't Geen de droefheit op de eene tijdt gaande maakt, verzacht die op eene andere tijdt.

Vervolgens tradt *Telemachus* in de vergadering der verbonde koningen, daar ieder zweeg, om naar hem te luisteren, zo haast hy daar ingekomen was. Hy wierdt daar over schaamrood, en men kon hem niet aan het spreken krygen. De loftuitingen, die men hem gaf door oopenbare toeujuigchingen, over al het geen hy uitgevoerd hadt, vermeerderden zijne schaamte, en hy hadt zich wel willen verbergen. Dit was de eerste maal, dat hy belemmerd en onzeker scheen. Eindelijk verzocht hy, als een gunst, dat men hem geen lof meer wilde geven. Niet, zeide hy, dat ik den lof niet bemin, vooral wanneer zy gegeven wordt door zo goede rechters over de deugt; maar om dat ik vrees, dat ik die al te zeer mogt beminnen; zy bederft de menschen, zy vervult die met zich zelf, en maakt hen trotsch en verwaand. Men moet haar verdienen en ontvlieden, de beste loftuitingen gelijkenen wel naar de valsche. De boosaardigste aller menschen, zijnde de dwingelanden, hebben zich altijd meest doen prijzen door de vleiers: wat vermaak steekt'er in geprezen te worden, gelijk als zy? De ware loftuitingen zijn de zulke, die gy lieden my zult geven in mijn afwezen, zo ik gelukkig genoeg ben, om die te verdienen. Zo gy lieden gelooft, dat ik waarlijk goed ben, zo moet gy lieden met een geloven, dat ik zedig wil zijn, en de verwaandheit vrezen. Spaar my dan, zo gy lieden my acht, en roem my niet, als een mensch, die verliefd is op loftuitingen.

Na dus gesproken te hebben, antwoordde *Telemachus* niets aan die gene, die voortgingen met hem ten hemel te verheffen, en hy deedt wel haast door een onverschillig wezen den lof, dien men

men hem gaf, fluiten. Men begon te vrezen, dat men hem mogt moeijelijk vallen met hem te pryzen, en dus eindigden de lofuitingen; maar de verwondering vermeerderde, ieder wetende de tederheit, die hy aan *Pisistratus* betuigd, en de zorge, die hy genomen hadt, om hem de laatste liefdeplichten te bewyzen. Het gansche leger was meer geraakt door de merktekenen van de zachtmoedigheid zijns herte, dan door al de wonderen van wijsheit en dapperheit, die in hem uitblonken. Hy is wijs, en hy is wakker, zeiden zy stil tegen malkander, hy is een vriendt der Goden, en de ware heldt van onze eeuw. Hy is boven de menschelijkheid gestegen; maar dit alles is hy niet dan by uitnemendheit, en dit alles kan niet, dan ons verbazen. Hy is vriendelyk; hy is goed; hy is gemeenzaam, teêrhertig, mededogend, weldoende, en geheel en al voor die hy bemint; hy is de wellust der genen, die met hem leven; hy heeft zich ontdaan van zijn hoogmoedt, en onverschillend- en trotsheit. Zie daar, wat de gewoonte doet; zie daar, wat de herten beweegt; zie daar het geen ons zeer genegen tot hem doet zijn, en ons al zijne deugden doet aange-naam zijn; zie daar, het geen maakt, dat wy alle ons leven voor hem zouden willen geven.

Naaulijx hadden zy deze reden geëindigd, of men spoedde zich om te spreken van de noodzakelijkheid, die 'er was om aan de *Daniers* een koning te geven. De meeste vorsten, die in deze vergadering waren, meenden, dat men het landt, als bemachtigd zijnde, onder malkander moest verdelen. Men boodt *Telemachus* aan voor zijn deel de vruchtbare landsdouwe van

Arpos (w), die tweemaal in het jaar de rijke vruchten van *Ceres*, de liefelijke geschenken van *Bacchus*, en de altijd groene vruchten van den olijboom, *Minerva* toegewijd, voortbrengt. Dat landt, zeide men tegen hem, moet u het arme *Ithaca* met zijne hutten, de vreesfelijke rotsen van *Dulichium* (x), en de woefte boifchen van *Zacynthus* doen vergeten; zoek niet meer, noch naar uwen vader, die begraven legt in de golven by de kaap *Caphareus*, door de wrake van *Nauplius* (y), en door de gramfchap van *Neptunus*; noch naar uwe moeder, welke hare minnaars zederdt langen tijdt bezeten hebben; noch naar uw vaderlandt, welker aarde van den hemel zo niet begunftigd wordt, als dat, het geen wy u aanbieden.

Hy luiflerde geduldig naar deze redenen; maar de rotsen van *Thracië* en van *Theffalië* zijn niet dover, noch ongevoeliger voor de klachten der wanhopige minnaren, dan *Telemachus* was, voor deze aanbiedingen. Wat my belangt, antwoordde hy, ik ben niet beluft op rijkdommen of welluften. Wat helpt het een zeer wijduitgeftrekt landt te bezitten, en het gebiedt te hebben over een zeer groot getal menfchen? men heeft niet dan meer belemmering en minder vrijheit. Het leven

is.

(w) De naam van *Arpos* behoord niet zo zeer aan het landt, als het wel de eigen naam is van eene ftadt, die *Diomedes* in *Apulië* geficht heeft, in eene vlakke niet verre van de *Jonifche zee*.

(x) *Dulichium* is een eilandt in de *Jonifche zee*, en, volgens het zeggen van zommigen, onder die gene, welke men *Echinaden* noemt, niet verre van den mondt van de rivier *Achelous*. Spon fprekt 'er van in zyne *Reize*.

(y) Wat *Nauplius* deedt om wraak te nemen van de *Grieken*, dat zy zynen zone *Palamedes* onrechtvaardig veroordeeld hadden, is reeds boven gezegd.

is genoeg vervuld met rampen en onheilen voor de wijsste en bezadigde menschen, zonder dat men daar by doet de moeite van onleerzame, onrustige, onrechtvaardige, bedrieglijke en ondankbare menschen te bestieren. Als men wil meester der menschen zijn, uit liefde tot zich zelf, geen opzicht nemende, dan op zijn eigen gezag, zijne gemakkelikheden, en zijn roem, is men een godloze, een geweldenaar, en men is de geëffel van het menschelijke geslacht. Als men in het tegendeel de menschen niet wil regeren, dan naar de ware grondregelen tot hun eigen welwezen, is men niet zo zeer der zelve meester, als beschermer; en men heeft daar niets anders van dan eene oneindige moeite, en men is wel ver van zijn gezag te willen verbreiden. De herder, die niet eet van zijne kudde, die haar beschermt voor de wolven, met gevaar van zijn leven, die dag en nacht waakt, om haar te geleiden in grazige velden, heeft geen lust, om het getal zijner schapen te vermeerderen, en om die van zijnen nabuur te roven; dat zou wezen zijne moeite groter maken. Alhoewel ik nooit geregeerd heb, voegde *Telemachus* daar by, heb ik door de wetten en door wijze mannen, die de zelve gemaakt hebben, geleerd, hoe moeielijk een werk het is steden en koninkryken te bestieren. Ik ben dan te vrede met mijn arm *Ithaca*, niet tegenstaande dat klein en arm is; ik zal roem genoeg hebben, behoudens dat ik daar gebiede met gerechtigheit, godvrucht en moedt; zelf zal ik daar noch niet dan al te ras heerschen. Het behage de Goden, dat mijn vader de woede der golven ontkomen zijnde, daar regere tot aan zijn zeer hogen ouderdom, en ik noch langen tijd onder zijn gebiedt mag leren,

op wat wijze men zijne driften moet overwinnen , om die van een gansch volk te kunnen matigen.

Vervolgens zeide *Telemachus* : Luister , naar het geen my dunkt , dat ik u lieden moet zeggen , om uw eigen belang . Zo gy aan de *Daniers* een rechtvaardig koning geeft , zal die hen bestieren met gerechtigheit , hy zal hen leren , hoe heilzaam het voor hen is de goede trouwe te bewaren , en nimmer geweldenarijen tegen zijne naburen te plegen . Dit hebben zy nooit kunnen begripen onder den godlozen *Adrastus* . Zo lang zy bestierd worden door een wijs en bezadigd koning , zult gy lieden van hen niets te vrezen hebben , zy zullen aan u lieden dien goeden koning , dien gy lieden hen gegeven hebt , schuldig zijn ; en zy zullen de voorspoedt en vrede , die zy zullen genieten , aan u lieden schuldig zijn . Deze volkeren , ver van u lieden aan te tasten , zullen zonder ophouden u zegenen , en de koning en het volk zullen het werk uwer handen zijn . (2) Zo gy lieden , in het tegendeel , hun landt onder malkander wilt delen ; zie hier de onheilen , die ik u voorzeg . Het volk , tot wanhoop gebragt zijnde , zal den oorlog weder beginnen , en rechtvaardiglijk voor zijne vrijheit vechten ; en de Goden ,

(2) Zo gy lieden , in het tegendeel , hun landt , enz.] Op deze wyze spraken Condè en Turenne tegen den koning , die alle de plaatsfen , die hy in den jare 1672. bemachtigd hadt , wilde behouden , en met den koning van Engelandt delen . Maar de tegengestelde raadt van Louvois gevolgd zynde , is ook alles gebeurd , dat hier voorzegd wordt . De Hollanders hebben gevochten voor hunne vryheit . De hemel heeft zich voor hen verklaard , toen hy de vloedt ophieldt , die de Engelsche vloot in Texel zou gebragt hebben ; en de voorspoedt van Vrankryk is vervlogen als rook .

den, vijanden der dwingelandy, zullen met het zelve strijden. Zoo de Goden zich daar in mengen, zult gy lieden, vroeg of laat, in verlegenheit gebragt worden, en al uw voorspoedt zal als rook verdwynen. Het overleg en de wijsheit zal uwe hoofden, de moedt uwe legers, en de overvloedt uwe landen ontnomen worden; gy lieden zult u zelf vleien, en roekeloos zijn in uwe ondernemingen; gy lieden zult eerlijke lieden, die de waarheit zullen spreken, doen zwygen; gy lieden zult op het onverwachtste vallen, en men zal van u lieden zeggen: Zijn dit nu die bloeiende volkeren, die de gansche wereld de wet stelden? en tegenwoordig vlieden zy voor hunne vyanden; zy zijn het speeltuig der volkeren, die hen met voeten treden; zie eens, wat de Goden gedaan hebben, en zie eens, wat de onrechtvaardige, hoogmoedige, en onmenschelijke volkeren verdienen.

Dat meer is, overweeg eens, dat, zo gy lieden onderneemt dit overwonnen landt onder mal-kander te verdelen, al de omleggende volkeren, uwe geburen, zich tegen u lieden zullen vereenigen. Uwe verbintenis, gemaakt tot beïcherming der gemene vryheit van *Hesperie*, tegen den geweldenaar *Adrastus*, zal hatelijk worden; en alle volkeren zullen u lieden met recht beschuldigen, dat gy eene algemene dwingelandy wilt invoeren; maar ik onderstel, dat gy lieden overwinnaars zult zijn, zoo wel van de *Dauniers*, als van alle andere volkeren; deze overwinning zal u lieden bederven, en zie op wat wyze.

Overweegt, dat deze onderneming u alle zal oneenig maken, nademaal die niet steunt op de gerechtigheit: gy lieden zult geen regel hebben,

om onder malkander uwe eiffchen te bepalen; ieder zal willen, dat zijn deel van het overwonnen landt gelijk zy aan zijne macht; niemandt onder u lieden zal genoegzaam gezag hebben over de volkeren, om die verdeling in rust te maken. Zie daar den oorspronk eener oorlog, van welken uwe kleine kinderen het einde niet zullen zien. (3) Is het niet beter rechtvaardig en bezadigd te zijn, dan zijne heerschezucht met zo veel gevaar, en zo vele onvermijdelijke onheilen te volgen? de ongestoorde vrede; de lieve en eenvoudige gemakkelijkheden, die haar versellen; de gelukkige overvloed, de vriendschap zijner geburen; de roem, die onafscheidelijk is van de gerechtigheit; het gezag, het geen men verkrijgt, met zich ter goeder trouwe de scheidsman te maken van alle vreemde volkeren, zijn dat geen wenschelijker goederen, dan de dwaze verwaandheit van een onrechtvaardig overwonnen landt? O vorsten, ô koningen! gy lieden ziet, dat ik zonder eenig belang tegen u lieden spreek; luister dan naar hem, die u lieden genoeg bemint, om u tegen te spreken, en om u te mishagen door u de waarheit te vertonen.

Terwijl *Telemachus* dus sprak, met een gezag, het geen men nooit in iemandt anders bespeurd hadt, en dat alle de vorsten, opgetogen en in twijffel zijnde, zich over de wijsheit zijner raad verwonderden, hoorde men een verward gerucht, het geen zich door het gansche leger verspreidde,
en

(3) *Is het niet beter rechtvaardig en bezadigd te zyn.*] Indien de koning meer bezadigdheit gebruikt hadt, ten opzichte der Hollanders, toen zy hem gezanten zonden in zyn leger, omtrent Utrecht, zo zou hy niet genoodzaakt geweest zyn alle de overwonne plaatfen te verlaten.

en zelf doordrong tot de plaatse, daar de vergadering gehouden wierdt. Een vremdeling, zeide men, is op deze kusten komen aanlanden, met eene bende gewapende mannen. Deze onbekende heeft een grootſche zwier, en alles ſchijnt heldhaftig in hem, men kan ligtelijk zien, dat hy langen tijd geleden heeft, en dat zijn grote moedt hem boven al zijn lijden verheven heeft. Het volk van het landt, dat deze kusten bewaart, heeft hem in het eerst willen afkeren als een vyandt, die een inval zocht te doen; maar na zijn zwaardt met een onverschrokke zwier uitgetogen te hebben, heeft hy doen zien, dat hy zich wilt te beſchermen, zo men hem aantafte, maar dat hy niets verzocht, dan vrede en gaſtvryheit. Hier op hadt hy een olijſtak, als een die iets verzocht, aangeboden; men heeft hem gehoord, en hy heeft verzocht geleidt te worden by degenen, die op deze kuff van *Hesperie* het oppergebiedt hebben; en men heeft hem derwaards gebragt, om hem met de byeen vergaderde koningen te doen ſpreken.

Naaulijx was deze reden geëindigd, of men zag dien onbekenden inkomen met eene voortreffelijkheid, die de ganſche vergadering verbaafd maakte. Men zou ligtelijk geloofd hebben, dat het de Godt *Mars* was, wanneer hy op de bergen van *Thracie* zijne bloedige benden byeen vergadert. Hy begon op deze wyze te ſpreken:

O gy herders der volkeren! die buiten twijffel hier byeen vergadert zijt, of om het vaderlandt tegen de vyanden te beſchermen, of om de rechtvaardigſte wetten te doen bloeien, hoort naar een man, dien het geval vervolgd heeft. De Goden geven, dat gy lieden nooit diergelijke ongevallen
moogt

moogt smaken ! Ik ben *Diomedes* (z), koning van *Etolië*, die *Venus* kwetste in de belegering van *Troje*. De wraak dezer Godinne vervolgt my door het heel-al. *Neptunus*, die niets kan weigeren aan de Goddelijke dochter der zee, heeft my overgegeven aan de woede der winden en golven, die my verscheide malen tegen de klippen hebben aangeworpen ? De onverbiddelijke *Venus* heeft my alle hoop benomen van mijn koninkrijk, mijn huisgezin, en de zoete lucht van het landt, daar ik geboren zijnde, het licht heb beginnen te aanschouwen, weder te zullen zien. Neen, nooit zal ik wederom aanschouwen, al het geen my lieft op de aarde geweest is. Ik kom na zo vele schipbreuken op deze onbekende kusten een weinig rust en een veilige schuilplaats zoeken. Zo gy lieden de Goden vreest, en boven al *Jupiter*, die zorg draagt voor de vremdelingen, en zo gy lieden mededogend zijt, zo weigert my in deze wijduitgestrekte

(z) *Diomedes*, een zoon van *Tydeus*, en koning van *Etolië*, heeft zich in de belegering van *Troje* zo wel gedragen, dat hy voor den dappersten der Grieken gehouden wierdt, na *Achilles*, en *Ajax*, den zoon van *Telamon*. Hy heeft niet alleen *Venus*, toen zy haren zoon *Eneas* wilde beschermen, in de regter handt gewond, maar ook *Mars* zelf. De reden van zyn komst in *Italië* wordt by de oude schryvers geheel anders verhaald, als hier. Namentlyk *Venus*, om wraak te nemen over de stoutheit van *Diomedes* in haar te wonden, hadt gemaakt, dat zyne gemalin *Egiale* zich aan een zeet ongebonden leven overgaf. *Diomedes* dat verstaan hebbende, is niet weder van *Troje* naar huis gekeerd, maar in *Italië* gekomen, om geen heitzeerte hebben door het buitensporig gedrag van *Egiale*. Daar heeft de koning *Danus* hem dat landt gegeven, het welk hem, volgens het zeggen van onzen Schryver, door de verbonden koningen geschonken wordt. Men zegt, dat hy de *Pythische* spelen ingesteld heeft, en na zyne doot als een Godt geëerd is.

strekte landen niet eenige hoek onvruchtbaar landt, eenige nare woestijn, of eenige scherpe rotfen, om daar met mijne metgefelln eene stad te bouwen, die ten minste een droevig afbeeldfel mag zijn van ons verloren vaderlandt. Wy verzoeken niets, dan een weinig landt, het welk voor u lieden van geen gebruik is. Wy zullen in vrede met u lieden leven in eene naauwe verbintenis; uwe vyanden zullen de onze zijn, wy zullen in alle uwe belangen intreden, en wy eiffchen niets, dan vryheit, en naar onze wetten te leven.

Terwijl *Diomedes* op deze wijze fprak, ver-
toonde *Telemachus*, hebbende zijne oogen gefladig op hem geflagen, in zijn wezen alle des zelfs onderfcheide hertftochten. Toen *Diomedes* begon te fpreken van zijne langdurige ongelukken; hoop-
te hy, dat die zo heldhaftige man zijn vader zou zijn. Zo haaft als hy verklaard hadt, dat hy *Diomedes* was, verviel het wezen van *Telemachus*, even als een fchone bloem, die door het felle geblaas van een Noorde wint gekrenkt wordt. Vervolgens ontroerden hem de woorden van *Diomedes*, die zich beklagde over de langdurige gramfchap eener Godheit, door het herdenken der zelve wangunften, geleden zijnde door zijn vader en door hem. De tranen, gemengd met droefheit en blijdfchap, rolden langs zijne kaken, en hy liep terftondt naar *Diomedes*, om hem te omhelzen.

Ik ben, zeide hy, de zoon van *Ulyffes*, dien gy gekend hebt, en die u niet onnut geweest is, toen gy de beroemde paarden van *Rhesus* wegvoerde; de Goden hebben hem, als u, zonder eenig medelijden gehandeld. Zo de Godfpraken van den *Erebus* niet bedriegen, leeft hy noch:
maar

maar helaas! hy leeft niet meer voor my; ik heb *Ithaca* verlaten om hem te zoeken, en tegenwoordig kan ik noch *Ithaca*, noch hem weder vinden. Oordeel, door mijne ongelukken, van het mededogen, dat ik voor de uwe heb. 't Voordeel, dat men heeft van ongelukkig te zijn, is, dat men weet mededogen te hebben met de ongevallen van anderen. Niettegenstaande ik hier slechts een vremdeling ben, kan ik, δ grote *Diomedes*! (want in weêrwil der rampen, die mijn vaderlandt in mijne kindsheit hebben onderdrukt, ben ik zo kwalijk niet opgevoed, dat ik onwetende zou zijn, hoe groot uw roem was in de sryden) en ik moet, δ onverwinnelijkste aller *Grieken* na *Achilles*! u eenig onderstandt toebrenge. De vorsten, die gy ziet, zijn mēgaande, zy weten, dat 'er geen deugt noch ware moedt, noch bestendige roem is zonder mededogendheit. Het ongeluk geeft een nieuwen luister aan den roem der grote mannen. Hen ontbreekt iets, als zy nooit ongelukkig geweest zijn; in hun leven ontbreken voorbeelden van geduldt en standvastigheit. De lydende deugt verzacht alle herten, die eenige kennisse hebben van de deugt; laat dan de zorg om u te vertroosten aan ons, naardien de Goden u aan ons geven; het is een geschenk, dat zy ons doen, en wy moeten geloven, dat wy gelukkig zijn, om dat wy uwe smerten kunnen verzachten.

Terwijl dat hy sprak, zag *Diomedes*, verbaafd zijnde, hem sterk aan, en gevoelde zijn hert ontroerd. Zy omhelsden malkander, als of zy door een naauwe bandt van vriendschap waren aan een verknocht geweest. O waardige zone van den wyzen *Ulyffes*! zeide *Diomedes*, ik erken in u de
 zacht-

zachtheit van zijn wezen, de aangenaamheit zijner redenering, de kracht zyner welsprekendheit, de uitnemendheit zijner gevoelens, en de wijsheit zijner gedachten.

Ondertuffchen omhelfde *Philoctetes* van gelyken den groten zone van *Tydeus*, en zy verhaalden malkander hunne vremde en droevige gevallen. Vervolgens zeide *Philoctetes* tegen hem: Zonder twijffel zal het u aangenaam zijn den wyzen *Nestor* weder te zien, hy heeft *Pifistratus*, den laatsten zijner kinderen, verloren. Voor hem is in het leven niets meer overig, dan een weg van tranen, die hem naar het graf geleidt; ga hem vertroosten; een ongelukkig vriendt is veel bekwamer om zijn hert te verlichten, dan een ander.

Aanftonds gingen zy naar de tent van *Nestor*, dien *Diomedes* ter naauwer noodt kende, zo zeer hadt de droefheit zijn ziel en zinnen ter neder geslagen. In het begin weende *Diomedes* met hem, en hunne onderlinge te zamenkomst was eene verdubbeling van droefheit; maar het hert van dezen grysaardt wierdt meer en meer geruft gesteld door de tegenwoordigheit van dezen vriendt. Men kon ligtelyk bespeuren, dat zijne kwalen een weinig ophielden, door het vermaak van te vertellen, het geen hy geleden hadt, en wederom op zijn beurt te horen, het geen *Diomedes* gebeurde was.

Terwijl zy malkander onderhielden, onderzochten de byeen vergaderde koningen met *Telemachus*, wat hen in deze gelegenheit te doen stondt. *Telemachus* raadde hen, dat men het landt *Arpos* aan *Diomedes* behoorde te geven, en voor koning over de *Danniers* te verkiezen *Polydamas*, die van hun eigen volk was. Deze *Polydamas*

was een beroemd hopman, dien *Adrastus* door nayver nooit hadt willen gebruiken, uit vreeze dat men dien wakkeren man hadt mogen toeëigenen den goeden uitflag van zaken, waar van hy de eer alleen wilde hebben. *Polydamas* hadt in het byzonder hem menigmaal gewaarschouwd, dat hy zijn leven, en het welwezen van zijn staat, in dezen oorlog tegen zo vele verbonde volkeren te ligt in de waagschaal stelde: hy wilde hem een rechtvaardiger en bezadigder beleidt doen houden met zyne naburen; maar de menschen, die de waarheit haten, haten ook de menschen, die de vrymoedigheid hebben van hen de waarheit te zeggen: zy worden niet bewogen door der zelve oprechtheit, of yver, en onbaatzoekendheid. Een bedrieglijke voorspoedt verhardde het herte van *Adrastus* tegen de heilzaamste vermaningen. En zonder die te volgen liet hy niet na alle dagen te zegenpraalen over zijne vyanden. De overmacht, het bedrog, en geweld bragten gestadig de overwinning aan zijn zyde. Al de ongelukken, waar mede *Polydamas* hem zo lang hadt gedreigd, kwamen niet. *Adrastus* lagchte eens met eene vreesachtige wijsheit, die altijd ongelukken voorziet. *Polydamas* was voor hem onverdraaglijk; hy ontnam hem alle bedieningen, en liet hem kwynen in eenzaamheit en armoede.

In het eerst wierdt *Polydamas* onderdrukt door deze wangunst; maar deze gaf hem het geen hem ontbrak, door hem de oogen te oopenen voor de ydelheit van groten voorspoedt. Hy wierdt tot zijn kosten wijs; hy verheugde zich; dat hy ongelukkig geweest was; hy leerde van langzamerhandt dat verdragen, van weinig te leven, zich gerust te voeden met de waarheit; de heimelijke
deug-

deugden, die noch prijswaardiger zijn dan de uitwendige, in zijn hert aan te kweken, en eindelijk zich van de menschen te ontdoen. Hy hadt zijn verblijf aan den voet van den berg *Gargannus* in eene wildernisse, daar een rots, als een half verwelfiel, hem tot een dak verstrekte; een beek, die van het gebergte nederviel, leschte zijn dorst, en eenige bomen verschaften hem hunne vruchten; hy hadt slaven, die een kleinen akker bebouden; hy arbeidde zelf met eigene handen nevens hen, het aardrijk betaalde met woeker zynen arbeid, en liet hem niets ontbreken; hy hadt niet alleen boom-en aard-vruchten in overvloedt, maar ook alle welriekende bloemen; daar betreurde hy het ongeluk van het volk, dat door de dwaze eerzucht van den koning in zijn verderf gelleept wierdt; daar verwachtte hy ieder dag, dat de rechtvaardige Goden, schoon lijdzaam, *Adrastus* zouden doen ter nedervallen. Hoe meer zijn voorspoedt aanwiesch, hoe meer hy geloofde, dat zijn val onherstelbaar zou zijn; want (4) eene gelukkige onvoorzichtigheit in zyne gebreken, en eene oppermogendheit, gesteigerd ten toppunt van een onbepaald gezag, zijn de voorboden van de omkeringen van koningen en koninkrijken. Wanneer hy den nederlaag en de doot van *Adrastus* vernam, betuigde hy geen blijdschap, noch over die voorzien te hebben, noch over van diendwینگelandt verlost te zijn; hy verzuchtte alleen,

Q 2

uit

(4) Eene gelukkige onvoorzichtigheit in zyne gebreken, en eene oppermogendheit enz.] Die grondregel is nooit beter bewaarheid dan in de persoon van Louis den XIV. Dat geen, het welk zyn macht voor altydt scheente zullen bevestigen, heeft hem op eene wonderlyke wyze op het onvoorzienste ter neder geworpen.

uit vreeze van de *Danniërs* onder de flaverny gebragt te zien.

Zie daar den man, dien *Telemachus* voorfloeg om te gebieden. 't Was al eenigen tijdt geleden, dat hy deszelfs moedt en dapperheit gekend hadt: want *Telemachus* liet, volgens den raadt van *Mentor*, niet na, zich te laten onderrechten van alle goede en kwade hoedanigheden aller menschen, die in eenige aanzienlijke bediening waren, niet alleen by de verbonde volkeren, die tot dezen oorlog dienden, maar ook by de vyan den. Zyne voornaamste zorge was te ontdekken, en overal te onderzoeken, naar de menschen, die eenige natuurlijke bekwaamheit, of eenige byzondere deugt hadden.

De verbonde vorsten hadden in het eerst eenigen tegenzin om *Polydamas* in de koninklijke waardigheid te stellen. Wy hebben beproefd, zeiden zy, hoe ontzagghelyk een koning der *Danniërs*, die den oorlog bemint, en weet te voeren, voor zijne naburen is. *Polydamas* is een groot oorlogsmann, en kan ons in grote gevaren brengen. Maar *Telemachus* antwoordde: 't Is waar, (5) *Polydamas* verstaat den oorlog, maar hy bemint de vrede, en zie daar de twee zaken, naar welke men moet wenschen: een man: dien de ongelukken, gevaren, en zwarigheden van den oorlog bekend

(5) *Polydamas* verstaat den oorlog, maar hy bemint de vrede.] Deze is de Prins van Conti, in den jare 1697. verkoren tot koning van Polen. Louis de XIV. ontnam hem alle zyne bedieningen, en liet hem in eenzaamheit kwynen, gelyk boven van *Polydamas* gezegd is, om dat hy geweigerd hadt eene natuurlyke dochter van den koning te trouwen, en dat hy naar Hungarië reizende, terwyl hy noch Prins van Roche-sur-Yon was, geboert hadt met het gedrag van den koning.

kend zijn, is veel bekwaamer om die te vermyden, dan een ander, die daar geen ervarenheit van heeft. Hy heeft geleerd het vermaak van een gerust leven te smaken, hy heeft de ondernemingen van *Adrastus* verfoeid, en heeft de dodelijke gevolgen voorzien. Een zwak en onwetend vorst is meer voor u lieden te vrezen, dan iemandt, die alles zelf verstaat en zal beslechten. Een zwak en onwetend vorst zal niet anders zien, dan door de oogen van een vooringenomen gunsteling, of van een vlelend, ongerult, en eerzuchtig staatsdienaar. Dus zal deze verblinde vorst zich inwikkelen in een oorlog, zonder die te willen voeren, nooit zult gy u van hem kunnen verzekeren; want nooit zal hy verzekerd zijn van zich zelf; hy zal u zijn woordt niet houden; hy zal u lieden wel haast tot dit uiterste brengen, dat gy lieden, of hem zult moeten bederven, of dat hy u lieden zal onderdrukken. Is het niet nutter, niet zekerder, en zelf ook niet rechtvaardiger en eedelmoediger, getrouwelijk te beantwoordden het vertrouwen der *Danniërs*, en hen een koning te geven, waardig over hen te gebieden?

Geheel de vergadering wierdt door deze redenen bewogen. Men ging *Polydamas*, aan de *Danniërs*, die met ongeduldt naar een antwoordt wachten, voorstellen. Wanneer zy den naam van *Polydamas* hoorden, antwoordden zy: Tegenwoordig erkennen wy, dat de verbonde vorsten ter goeder trouwe met ons willen handelen, en eene eeuwigdurende vrede maken, nademaal zy ons zo een deugdzaam man, en zo bekwaam om ons te gebieden, tot koning willen geven. Zo men ons een laf, verwijfd, en onervaren mensch hadt voorgesteld, zouden wy geloofd hebben, dat men niet

zoekt, dan ons ter neder te werpen, of onze regeringswyze te bederven; wy zouden heimelijk bewaard hebben een levende zucht tot wraak over een zo wreed en listig beleid; maar de keur van *Polydamas* toont ons eene ware oprechtheid. De bondgenoten verwachten buiten twijffel niets anders van ons, dan het geen rechtvaardig en edelmoedig is, naardien zy ons een koning toestaan, die onbekwaam is, om iets te doen tegen de vryheit en eer van ons landt; dus kunnen wy betuigen voor het aanzicht der rechtvaardige Goden, dat de rivieren eer zullen tot haren oorspronk wederkeren, eer wy zullen nalaten zo weldoende volkeren te beminnen. Ach! dat onze verre naneven aan deze weldaadt, die wy tegenwoordig van u ontfangen, mogen gedenken, en van geslachte tot geslachte op de gansche kust van *Mesperië* vernieuwen de vrede der goude eeuw.

Telemachus stelde hen vervolgens voor om aan *Diomedes* de velden van *Arpos* te geven, om daar eene volkplanting op te rechten. Dit nieuwe volk, zeide hy, zal u schuldig zijn zijne vaststelling in een landt, het geen gy lieden niet bezit; denkt, dat alle menschen malkander moeten beminnen, dat de aarde al te groot is voor hen, dat men geburen moet hebben, en dat het best is zodanige te hebben, die u hunne vaststellinge schuldig zijn. Wordt toch bewogen door het ongeluk van een koning, die in zijn landt niet weder kan keren. *Polydamas* en hy, te zamen verbonden zijnde door de banden van gerechtigheit en deugt, die alleen bestendig zijn, zullen u lieden in eene diepe rust houden, en ontzagchelijk maken voor alle naburige volkeren, die mogen pogen zich te vergroten. Gy ziet, ô *Danniërs!* dat wy u een
 koning

koning gegeven hebben, bekwaam om uwen roem ten hemel te verheffen; geef dan van gelijken, dewijl wy dat van u verzoeken, een landt, het geen u onnut is, aan een koning, die alle foorten van onderstandt waardig is.

De *Daniers* antwoordden, dat zy aan *Telemachus* niets konden weigeren, vermids hy het was, die bezorgd hadt, dat *Polydamas* hun koning zou zijn. Daar op zouden zy vertrekken, om hem in zijne wildernisse te gaan vinden, en om hem over hen te doen regeren; maar eer zy vertrokken, gaven zy de vruchtbare vlakten van *Arpos* aan *Diomedes*, om daar een nieuw koninkrijk op te rechten. De verbonde vorsten waren daar over ten hoogste voldaan, naardien deze volkplanting der *Grieken* merkelyk de zijde der bondgenoten versterkte, zo de *Daniers* ooit een inval wilden doen, daar *Adrastus* zo kwaden voorbeeldt van gegeven hadt. Alle de vorsten dachten nergens om, dan om van malkander te scheiden. *Telemachus* vertrok met zijn volk met de tranen in de oogen, na den wakkeren *Diomedes*, den wyzen en ontrooftbaren *Nestor*, en den vermaarden *Philoctetes*, waardig erfgenaam van de schichten van *Hercules*, omhelsd te hebben.

Einde van het een en twintigste Boek.

I N H O U D T

V A N H E T

T W E E E N T W I N T I G S T E B O E K .

Telemachus te Salentum komende, is verwonderd, dat hy het veldt zo wel bebouwd ziet, en dat hy zo weinig grootschheit in de stad vindt. Mentor zegt hem de oorzaken van die verandering, doet hem de gebreken aanmerken, die gemenelyk een staat beletten te bloeien, en stelt hem het gedrag en de regering van Idomeneus voor als een voorbeeld. Telemachus openbaart vervolgens zyn hert aan Mentor, ten opzichte van de genegenheit, die hy hadt, om Antiope, dochter van dien koning, te trouwen. Mentor pryst nevens hem des zelfs goede hoedanigheden, en verzekert hem, dat de Goden haar voor hem bewaren; maar dat hy voor het tegenwoordige niet moet denken, dan om naar Ithaca te vertrekken, en om Penelope te verlossen van de vervolginge harer minnaren.

D E
 G E V A L L E N
 V A N
 T E L E M A C H U S
Zone van Ulyffes.

HET TWEE EN TWINTIGSTE BOEK.

DE jonge zoon van *Ulyffes* brandde van ongeduldt om *Mentor* binnen *Salentum* wederom te zien, en om zich met hem in te fchepen om *Ithaca* wederom te befchouwen, daar hy hoopte, dat zijn vader zou aangekomen zijn. Wanneer hy *Salentum* naderde, was hy wel verwonderd het omleggende veldt, het geen hy byna onbebouwd en woest hadt gelaten, te befchouwen, als een fchone tuin vol van naarftige werklieden. Hy erkende het werk van de wysheit van *Mentor*. Vervolgens in de ftadt komende, bemerkte hy, dat daar minder kunstenaars voor de welluften van het leven waren, en veel minder pracht. *Telemachus* was daar over misnoegd, want hy beminde natuurlijk alle zaken, die eenige luifter en cierlijkheit hadden: maar andere gedachten namen wel haast zijn hert in. Hy zag *Idomeneus*

met *Mentor* van verre tot hem komen. Terftondt wierdt zijn hert bewogen door blijdfchap en tenderheit; niet tegenftaande de voorfpoedt, die hy in den oorlog tegen *Adrastus* gehadt hadt, vreefde hy, dat *Mentor* over hem niet mogt voldaan zijn, en naar mate dat hy hem naderde, merkte hy op de oogen van *Mentor*, om te zien, of hy in hem niets te beftreffen hadt.

Aanftonds omhelfde hem *Idomeneus* als zijn eigen zoon; vervolgens wierp *Telemachus* zich om den hals van *Mentor*, en bedauwde die met zijne tranen. *Mentor* zeide tegen hem: Ik ben over u voldaan, gy hebt wel grote misflagen gehadt, maar die hebben gediend om u uw zelf te doen kennen, en uw zelf te miftrouwen. Zomtyds trekt men meer voordeel uit zijne gebreken, dan uit zijne voortreffelijke daden. Grote daden maken het herte opgeblazen, en boezemen het eene gevaarlijke waanwijsheit in, maar de misflagen doen den mensch tot zich zelf komen, en geven hem de wijsheit weder, die hy in zijn voorfpoedt verloren hadt. Het geen u overig is te doen, is de Goden te prijzen, en niet te lijden, dat de menschen u prijzen. Gy hebt groote dingen uitgevoerd; maar erken in waarheit, dat gy het niet zijt, door welke die verrecht zijn. Is het niet waar, dat die u als eene zake van buiten zijn aangekomen? Waart gy niet bekwaam, om die door uwe voorbarigheit en onvoorzichtigheit te bederven? Gevoelde gy niet, dat *Minerva* u als herfchappen hadt in een ander mensch, buiten het bereik van uw zelf, om dus zelf zaken te doen, die gy uitgevoerd hebt? Zy heeft al uwe gebreken doen ophouden, even als *Neptunus*,

wan-

wanneer hy het onwêer doet ophouden, de onstuimige baren wedernoudt.

Terwijl *Idomeneus* met de *Cretenzen* sprak, die uit den oorlog wedergekeerd waren, luisterde *Telemachus* naar den wijzen raadt van *Mentor*. Vervolgens zag hy met verbaasdheit naar alle kanten, en zeide tegen hem: Zie hier eene verandering, daar ik de reden niet van begrijp. Is 'er gedurende mijn afwezen eenige zwaarigheid binnen *Salentum* voorgevallen? Waar komt het van daan, dat men daar niet meer bespeurt die heerlijkheit, die voor mijn vertrek daar over al uitblonk? Ik zie noch goudt, noch zilver, noch kottelijke gesteentens; de klederen zijn eenvoudig; de gebouwen, die men maakt, zijn kleiner en minder opgepronkt, de kunsten verflaauwen, en de stadt is als eene eenzame plaats geworden.

Mentor antwoordde hem zoetelijk lagchende: Hebt gy in uwe wederkomst den staat van het landt rondom de stadt gezien? Ja, zeide *Telemachus*, overal heb ik den akkerbouw in eer, en de landen bebouwd gezien. Wat staat beter, voegde *Mentor* daar by, eene trotsche stadt van goudt en zilver, met een verwaarloofd en onvruchtbaar landt; of eene welbebouwde en vruchtbare landsdouw met eene middelmatige stadt, en gematigd van zeden? Eene grote stadt met kunstenaars, bezig om de zeden te verwyven door de wellusten des levens, wanneer die omringd is door een arm en niet veel bebouwd koninkrijk, gelijkt wel een wangedrogt met een onbeschoft groot hoofd, en wiens gansche ligchaam, vermagerd en onbloot zynde van voedsel, geen de minste evenredigheid heeft met het hoofd. 't Is het getal van volk, en de overvloed van le-

levensmiddelen, die de ware kracht en de ware rijkdom van een koninkrijk uitmaken. *Idomeneus* heeft tegenwoordig eene ontelbare menigte van onderdanen, onvermoeid in den arbeid, die de gansche uitgestrektheid van zijn landt vervullen. Zijn gansche landt is niets, dan eene eenige stad, *Salentum* is daar het middelpunt van; wy hebben de stad in het veldt overgebracht, en de menschen, die aan het veldt ontbraken, en in de stad te veel waren. Dat meer is; wy hebben verscheide vreemde volkeren in dit landt getrokken. Hoe meer het volk vermenigvuldigt, hoe meer ook de vruchten van het landt door des zelfs arbeid vermenigvuldigd worden; deze zo aangename en vreedzame vermenigvuldiging vermeerdert zijn koninkrijk meer dan eenige merkelijke overwinning. Men heeft ter stad niet uitgedreven dan de onnutte kunsten, die de armen afwenden van de zorgen voor de ware noodzakelykheden, en de ryken bederven, met hen te werpen in hoogmoedt en verwijfdheit; maar wy hebben de goede kunsten geen ongelijk gedaan, noch ook de menschen, die bekwaamheit hebben, om haar te oeffenen. Op deze wijze is *Idomeneus* veel machtiger, dan hy was, wanneer gy u verwonderde over zijne heerlijkheit. Deze verdovende luister verbergde eene zwakheit en ellende, die wel haast zijn koninkrijk zouden hebben omver geworpen; tegenwoordig heeft hy een groter getal onderdanen, en hy kan die ligter onderhouden; deze menschen, gewoon aan den arbeid, aan het ongemak en aan de verachting van het leven door liefde tot de goede wetten, zijn altijd gereed om te vechten tot bescherming der landen, bebouwd zijnde door hunne eigene handen.

handen. Wel haast zal deze staat, dien gy vervallen oordeelt, het wonder van gansch *Hesperie* zijn.

Gedenk ô *Telemachus*! dat'er twee verderffelijke zaken zijn in het bestier der volkeren, tegen welke men byna nooit eenig hulpmiddel toebrenge; de eerste is een onrechtvaardig en al te geweldig gezag in de koningen, de tweede is de wellust, die de zeden bederft. Wanneer de koningen zich gewennen gene andere wetten te kennen dan hunne wille, en hunne hertstochten den ruimen toom vieren, dan vermogen zy alles; maar door alles te vermogen ondermijnen zy den grondslag hunner macht; zy hebben geen zekeren regel meer noch grondleisfen van regering; iedereen poogt hen te vleien; zy hebben gene onderdanen meer, en niets is hen overig dan slaven, welker getal dagelijx vermindert. Wie zal hen de waarheit zeggen? Wie zal palen stellen voor die driftige stroom? Alles wijkt, de wijzen vlieden, verbergen zich, en zuchten; daar is niet dan eene schielijke en geweldige omkering van zaken, die deze overlopende macht kan te rug brengen tot zijnen natuurlijken loop. Menigmaal velt zelf de slag, die haar zou hebben kunnen matigen, haar, zonder hoop van herstelling, terneder. Niets dreigt een dodelijker val, dan een gezag, dat te ver getrokken wordt; even als een te stijf gespannen boog, eindelijk op het onvoorzienste aan stukken springt, zo men die niet ontspant; maar wie derft dat bestaan? *Idomeneus* was bedorven tot in het binnenste zijns herte; door dit vleierende gezag is hy van zijn throon geworpen geweest, en hy was noch niet uit die doling gebragt. De Goden hebben ons herwaards moeten

moeten zenden, om hem van de waan dezer blinde, en al te ver getrokken mogendheit, die de menschen niet toekomt, te genezen; ook zijn'er byna wonderen van noden geweest, om hem de oogen te oopenen.

De andere byna ongeneeffelijke kwaal is de overdaadt. Gelijk het al te grote gezag de koningen vergiftigt, zo vergiftigt de overdaadt het gansche volk. Men zegt, dat de overdaadt dient om de armen te voeden ten koste der rijken, even of de armen niet konden nuttelijker hunne kost winnen met de vruchten der aarde te vermeerderen, zonder de rijken te verwyven door de overdaadt op te scherpen. Een gansch volk gewent zich om de overtollige zaken als noodwendigheden des levens te beschouwen. Het zijn dagelijx nieuwe noodwendigheden, die men uitvindt, en men kan gene zaken, die voor dertig jaren noch niet bekend waren, missen; de overdaadt wordt de goede smaak, de volmaaktheit der kunsten, en de beschaafdheit der volkeren genoemd. Dit gebrek, dat zo vele andere na zich sleept, wordt geprezen, als eene deugt, (1) het verspreidt de besmettinge van den koning af tot onder het geringste slag van volk. De naaste bloedverwanten des

(1) *Het verspreidt de besmetting van den koning af tot onder het geringste slag van volk.*] Het geen hier voorgegaan is, en dat volgt, is eene schildery van de gesteldheit van Vrankryk. Men heeft het landt onbebouwd zien leggen, terwyl alles te Parys in pracht uitmuntte. Het gehele volk heeft zich zelf bedorven door de groten, die door het voorbeeld van den koning verwyfd waren geworden, te willen navolgen: en die algemene pracht, gevoegd by de onmatige onkosten van den oorlog, hebben het koninkryk in die ellende gedompeld, daar het tegenwoordig in legt.

des konings willen zijne overdadigheid opvolgen; de grote, die der bloedvrienden des konings; de menschen van middelmatigen staat willen de groten gelijk zijn; want wie is 'er, die zich zelf op zijn waarde weet te stellen? de geringe lieden willen voor middelmatige gehouden worden, en ieder doet meer dan hy kan: eenige door overmoedt, en om van hunner rijkdommen gebruik te maken; andere door eene kwade schaamte, en om hunne armoede te bedekken; zelf, die, die wijs genoeg zijn om zo groot een wanorder te veroordelen, zijn niet wijs genoeg om eerst het hoofd op te steken, en strijdige voorbeelden te geven. Een gansch volk bederft zich zelf. Alle staten der menschen zijn verward. De drift om goederen te verkrijgen, tot het onderhouden eener ydele onkoste, bederft de zuiverste gemoederen. Men legt nergens op toe dan om rijk te zijn. Zijt wijs, verstandig, bekwaam, en deugdzaam: onderwijs de menschen, win veldslagen, behoud uw vaderlandt, offer al uwe belangen daar aan op, zo zult gy veracht zijn, zo uwe bekwaamheden geen luister bygezet wordt door grootscheit. Zelf die gene, die geen goederen hebben, willen schijnen die te hebben. Zy doen onkosten, als of zy die hadden. Men leent, men bedriegt, en men gebruikt duizend onbetamelyke kunstnaryen, om daar toe te geraken. Maar wat hulpmiddelen voor deze kwalen? Men moet de smaak, en de aangenomen gewoonte van een gansch volk, veranderen, en nieuwe wetten aan het zelve geven: wie zal dat kunnen ondernemen? 't Moet een koning zijn, die een wijsgeer is, die door het voorbeeldt van zijne eigen bezadigheid alle beminnaars van hoogmoedige overdaadt kan beschamen, en de wijze

wijze menschen aanmoedigen , die wel te vrede zullen zijn , dat eene voeglijke spaarzaamheit ingevoerd wordt.

Telemachus , deze redenen horende , was even als een mensch , die uit eene diepe slaap ontwaakt. Hy begreep de waarheit dezer woorden , en die wierden in het binnenste zijns herte ingegraveerd ; even als een verstandig beeldhouwer zodanige trekken , als hy wil , in het marmer indrukt , om die de tederheit van het leven en van de beweging te geven. *Telemachus* antwoordde niets , maar herdenkende , al het geen hy hoorde , liet hy zijne oogen gaan over al de zaken , die men in de stad veranderd hadt. Vervolgens zeide hy tegen *Mentor* : Gy hebt *Idomeneus* den wijssten aller koningen gemaakt ; ik ken niet meer , noch hem , noch zijn volk : ook moet ik bekennen , dat het geen gy hier hebt uitgevoerd , oneindig groter is dan de overwinningen , die wy behaald hebben. Het geval en de kracht hebben veel deel aan de voorspoedt in den oorlog. Wy moeten den roem der veldslagen delen met onze soldaten. Maar uw werk komt uit een hoofd alleen. Gy hebt alleen moeten aanwerken tegen een koning en tegen zijn gansche volk om hen te verbeteren. De voorspoedt in den oorlog is altijd dodelijk en hatelyk. Hier is alles het werk eener hemelsche wijsheit. Alles is aangenaam , alles is zuiver , alles aanminnelijk , alles betekent een gezag , dat de menschelijkheid te boven gaat. Wanneer de menschen naar roem trachten , waarom zoeken zy die niet in deze oeffening van wel te doen ? wat verstaan zy zich kwalyk op den roem , die hem hopen te vinden in landen te verwoesten , en in menschen bloedt te vergieten !

Mentor

Mentor vertoonde in zijn wezen eene zichtbare blijdschap van *Telemachus* zo veranderd te zien in opzicht der overwinningen, en het innemen van landen, en dat in een ouderdom, waar in het zo natuurlijk was, dat hy dronken moest zijn van den roem, die hem omringde.

Vervolgens voegde *Mentor* daar by: 't Is waar, dat alles, het geen gy hier ziet, goed en loffelijk is; maar weet, dat men noch treffelijker zaken zou kunnen uitvoeren. *Idomeneus* beteugelt zijne hertstochten, en legt toe om die van zijn volk te beteugelen, maar hy laat niet na noch vele mislagen te begaan, die de ongelukkige gevolgen zijn zijner vorige gebreken. Wanneer de menschen het kwaadt willen nalaten, schijnt het noch langen tijdt hen na te volgen. De kwade gewoonte, een bedorven aardt, verouderde gebreken, en byna ongeneesselijke vooroordelen, blijven hen noch by. Gelukkig zijn zy, die nimmer zijn afgedwaald! die kunnen het goede volmaaktelijker opvolgen. De Goden, *Telemachus!* zullen van u meer dan van *Idomeneus* afschiffen, naardien gy de waarheit gekend hebt van uwe tedere jeugt af aan, en nooit zijt overgeleverd geweest aan de verleidingen van eene al te grote voorspoedt.

Idomeneus, vervolgde *Mentor*, is wijs en verlicht, maar hy legt zich te veel op byzondere zaken, en denkt niet genoeg op het gansche ligchaam zijner bezigheden, om ontwerpen te maken. De bekwaamheit van een koning, die het menschelijk begryp te boven gaat, bestaat daar niet in, dat hy alles door zich zelf doet. (2) 't Is

II. Deel. R eene

(2) 't Is eene lompe grootschheit, enz.] Louis de XIV. hadt die grootschheit; hy wilde de wereldt wysmaken, dat hy na
de

eene lompe grootfchheit te verhoppen , dat men dat zal kunnen uitvoeren , of de wereldt te willen wijs maken , dat men daar toe bekwaam is. Een koning moet gebieden , door het uitkiezen en beftieren der zodanigen , die onder hem gebieden. Hy moet niet op byzondere zaken acht geven , want dat is het werk doen der genen , die onder hem moeten arbeiden ; alleen moet hy zich rekenschap doen geven , en maar zo veel van de zaken verftaan , dat hy met beleid die rekening kan opnemen. 't Is verwonderlijk wel te regeren , eene goede keur te doen , en menfchen , die regeren , uit te kiezen , en volgens hunne natuurlijke bekwaamheit te werk te ftellen. Het opperfte en volmaakt beftier bestaat in 't regeren der genen , die regeren. Men moet acht op hen geven , hen verbeteren , aanmoedigen , opbeuren , vernederen , van plaats doen veranderen , en hen altijd in zijne handt houden. Alles door zich zelf te willen onderzoeken , is wantrouwen , kleinheit van geest , en eene yverzucht voor het onderzoek van middelmatige zaken ; die den tijdt en de vrijheit van geest , noodzakelijk voor grote zaken , wegneemt. Om grote zaken te ondernemen , moet men de ziel vry en geruft hebben ; men moet op zijn gemak , buiten belemmering van eenige netelige zaken , op de zelve denken. Een geest uitgeput door

menig-

de doot van den Cardinaal Mazarin alles zelf deedt. Het is wel waar , dat hy de zaken waarnam met Louvois en Colbert ; maar die twee ftaatdienaren gaven hem de ontwerpen van zaken geheel gereed gemaakt , en hy hadt al de eer van den arbeid zonder de moeite te hebben. Hy was zeer bekwaam om onder een ander te werken , naarftig , net , onvermoeit , en in ftaat om iets wel uit te voeren ; maar hy hadt zeer weinig bekwaamheit om te denken.

menigvuldige kleine zaken, is even als de droefsem van wijn, die geen kracht of lieffelijkheid meer heeft. (3) Zy, die met op kleine zaken te denken, regeren, zijn altijd bepaald door het tegenwoordige, zonder ooit hunne inzichten te kunnen uitbreiden tot het toekomstige. Zy zijn altijd belemmerd door zaken, die daaglijx voorvallen, en deze, hen gestadig bezig houdende, drukken hen te veel, en verkleinen hunnen geest; want men oordeelt niet gezond van zaken, ten zy men die alle tegen malkander vergelijkt, en dat men die in eene zekere order stelt, ten einde die haar gevolg en gelijkmatigheit mogen hebben. Deze regel in het regeren niet op te volgen, is een zangmeester gelijk te zijn, die zich vernoegt met welluidende klanken te hebben uitgevonden, maar die geen moeite doet om die te vereenigen, en overeen te doen stemmen, om een aangename en zielroerende maatmuziek uit te maken. Het is een bouwmeester gelijkenen, die geloof, dat hy grote zuilen, en vele wel gehouwe stenen byeen vergaderd hebbende, zonder eens op de order, en op de evenmatigheit der sieraden van zijn gebouw te denken, voldaan heeft. Als hy een bovenzaal maakt, denkt hy niet op een bekwame trap; als hy aan het ligchaam van het gebouw werkt, denkt hy niet op de voorplaats, of op de deur van den ingang; zijn werk is niets

R 2

anders

(3) Zy, die met op kleine zaken te denken, regeren, enz.] Dat is juist het geen Louis de XIV. deedt. Hy wilde kennis hebben van alle kleinigheden, en vergenoegde zich met het tegenwoordige. Behoudens dat men hem gereed geldt verzorgde voor de onkosten van eene veldtocht, stoorde hy zich niet aan de gevolgen, noch aan de verderffelyke middelen, die aangelegt wierden om dat geldt te hebben.

anders dan een verwarde verzameling van heerlijke delen, die niet gemaakt zijn om overeenkomst met malkander te hebben. Dit werkstuk, ver van hem tot eere te zijn, is een eeuwigdurend gedenkteken zijner schande; want het doet zien, dat hy een werkmeester was, die geen uitgestrektheid van gedachten genoeg gehad heeft, om op eenmaal het algemeen beslag van zijn werk te bevatten, en het is een merkteken van een dientbaren en bekrompen geest. (4) Wanneer men geboren is met dezen inborst, die bepaald wordt door kleinigheden, is men niet bekwaam, dan om de zaken onder het beleid van een ander uit te voeren. Twijffel daar niet aan, ô mijn waarde *Telemachus!* de regering van een koninkrijk vereischt eene zekere overeenstemming, gelijk de zangkunst, en eene behoorlijke evenredigheid, gelijk de bouwkunde.

Zo gy wilt, dat ik my noch eens bedien van de vergelijking dezer kunsten, zal ik u doen zien, dat de menschen, die regeren door te letten op byzondere zaken, middelmatig van geest zijn. Hy, die in een byeenkomst van zangers niets anders zingt dan eenige dingen, niet tegenstaande hy die volmaaktelijk zingt, is niets dan een zanger. Hy, die de gansche byeenkomst van zangers bestiert, en te gelijk al de gedeeltens schikt, is alleen meester der zangkunst. Op de zelve wyze is

(4) Wanneer men geboren is met deze inborst, die, enz.] Dat is de reden om welke Louis de XIV. nooit iets door zichzelf gedaan heeft. Al zyn geluk heeft bestaan in goede staatsdienaren te hebben; niet dat hy misschien niet geboren was met beter inborst, maar om dat die bepaald is geworden door de opvoeding, welke eene tweede geboorte is. Hy is nooit geweest dan onderschikt aan een ander.

is hy, die de pilaren houwt, of die eenige zyde van een gebouw optrekt, niets anders dan een metselaar, maar hy, die het gansche gebouw overdacht heeft, en al de evenredigheden van het zelve in zijn hoofd heeft, is alleen de bouwmeester. Dus regeren zy, die arbeiden, die zaken verrechten, en die de meeste dingen waarnemen, het minste; en zy zijn niet, dan onderhorige arbeiders. Het ware verstandt, dat den staat bestiert, is dat, het welk niets doende, alles doet uitvoeren; dat denkt; dat uitvindt; dat het toekomstende voorziet; dat het voorledene doorloopt; dat order stelt; dat evenredig maakt; dat van te voren bereidt; dat zich sterk maakt om gedurig tegen het geval te worstelen, gelijk een zwemmer tegen eene driftige stroom, en dat dag en nacht opmerkend is, om niets aan het geval over te laten.

Gelooft gy, *Telemachus*, dat een groot schilder van den ochtend tot den avondt arbeidt, om zijne werken vaardiger te voltooien? neen, die last, en deze onderwerping, zou al het vuur zijner denkbeelden verdoven, en hy zou niet meer met aardigheid arbeiden. Hy moet alles onregelmatig, en by tusschenpozingen doen, naar zijn eigen smaak, en naar dat zijn geest hem opwekt; meent gy, dat hy zijn tijd verslijt met verwen te wrijven, en penceelen te bereiden? neen, dat is de bezigheid zijner leerjongens. Voor zich behoudt hy de zorg van te overwegen. Hy denkt niets anders, dan om stoute trekken te maken, die eene zachtheit, verhevenheit, leven, en gemoeds gestaltens aan zijne beeltenissen geven. Hy heeft de gedachten en gevoelens der helden, die hy wil verbeelden, in zijn hoofd. Hy verbældt zich te zijn

in hunne eeuw, en in al de omftandigheden, daar zy in waren. By dit foort van verrukking moet hy eene wijsheit voegen, die hem wederhoudt, op dat alles waar, net, en het een naar het ander gefchikt zy. Geloofst gy, *Telemachus*, dat 'er minder verhevenheit, overleg, en grootheit van gedachten moeten zijn, om een groot koning, dan omeengoed fchilder te maken? befluit dan, dat de bezigheid van een koning moet zijn te denken, en zodanigen te verkiezen, diē arbeiden.

Telemachus antwoordde hem: My dunkt, dat ik alles begrijp, het geen gy tegen my zegt; maar zo de zaken dus zouden gaan, zal een koning zomtjids bedrogen zijn, niet zelf tot de byzondere zaken doordringende. Gy bedriegt, hernam *Mentor*, uw zelf. Het geen belet, dat men niet bedrogen zou worden, is de algemene kennis van de regering. De menfchen, die geen grondbeginfelen hebben in de bezigheden, en die geen onderscheidt weten te maken in de verftanden, gaan altijd als by den taft, en het is by geval, wanneer zy niet bedrogen worden. Zelf weten zy niet net, wat zy zoeken, of waar zy zich heen moeten wenden. Zy weten niets dan te wantrouwen, en zullen veel eer brave lieden, die hen tegenspreken, wantrouwen, dan bedriegers, die hen vleien. In het tegendeel, die gene, die de grondbeginfelen der regering verftaan, en de menfchen kennen, weten, wat zy in de zelve moeten zoeken, en de middelen om daar toe te geraken. Zy weten, ten minfte in het algemeen, of de menfchen, daar zy zich van bedienen, bekwame werktuigen zijn tot hun voornemen, en of zy hun oogmerk bevatten, om tot het einde te komen, dat zy zich hebben voorgefteld,

seld. Daarenboven , gelijk zy zich niet inlaten in deze drukkende overweging van byzondere zaken , hebben zy den geest veel vryer om met een opslag van het oog het gansche werk te overzien , en acht te geven , of men wel vordert om tot het voornaamste einde te komen. Zo zy bedrogen worden , zy zijn dat ten minste niet in het wezentlijke. Zy zijn ondertusschen boven die geringe yverzucht , die een klein begrip en nederig gemoed te kennen geeft. Zy begrijpen , dat men niet kan vermijden in grote beslomming bedrogen te worden , naardien men zich daar in van menschen moet bedienen , die zo menigmaal bedriegers zijn. Noch meer verliest men door besluiteloosheit , daar men door wantrouwen ingebragt wordt , dan men zou verliezen , als men zich een weinig liet misleiden. Men is al zeer gelukkig , wanneer men niet bedrogen wordt dan in middelmatige zaken. De grote krijgen daarom evenwel het gewenschte einde , en dat is de eenige zaak , daar een groot man op moet doelen. Men moet de bedriegery streng straffen , wanneer men dit ontdekt , maar men moet staat maken op eenige bedriegery , zo men waarlijk niet wil bedrogen zijn. Een ambachtsman ziet in zijn winkel alles met zijn eigen oogen , en doet alles met zijn eigen handen. Maar een koning kan in een grote staat alles doen noch zien. Hy moet niets anders doen dan zaken , die een ander onder hem niet kan doen. Hy moet niets zien , dan het gene dat dient om zaken van aangelegenheit te volvoeren.

Eindelijk zeide *Mentor* tegen *Telemachus* : De Goden beminnen u , en bereiden voor u eene regering vol van wijsheit. Alles , wat gy hier ziet ,

is minder gefchiedt tot roem van *Idomeneus*, dan tot uwe onderwijzing. Al deze wijze instellingen, daar gy u over verwondert in *Salentum*, zijn niets anders dan eene fchaduwe, van het geen gy te eeniger tijdt in *Ithaca* zult uitvoeren, (5) zo gy door uwe deugden uw hoog noodlot beantwoordt. 't Is tijdt, dat wy denken om van hier te vertrekken, *Idomeneus* houdt een fchip gereed tot onze te rug reis.

Aanftonds oopende *Telemachus* zijn hert geheel en al voor zijnen vriendt, maar met eenige moeite, wegens eene genegenheit, die hem met een tegenzin *Salentum* deedt verlaten: Gy zult, zeide hy, miſſchien my laſteren, dat ik te ligt verlierd wordt op de plaatfen, daar ik doortrek; maar mijn hert zou het my gedurig verwijten, zo ik voor u verborgen hielt, dat ik *Antiope*, de dochter van *Idomeneus*, bemin. Neen, mijn waarde *Mentor*, het is geen blinde drift, als daar gy my van genezen hebt in het eilandt van *Calypſo*, ik heb de diepte der wonde, die de liefde in my voor *Eucharis* gemaakt hadt, wel ondervonden. Ik kan haren naam noch niet noemen zonder ontroerd te zijn; de tijdt en afwezendheit hebben die noch niet kunnen uitwiſſchen. Deze dodelijke ondervinding leert my mijn eigen zelf wantrouwen; maar wat *Antiope* belangt, het geen ik gevoel heeft niet diergelijx; het is gene driftige liefde, het is overleg, achting, en eene overtuiging, dat ik gelukkig zal zijn, zo ik mijn leven

(5) Zo gy door uwe deugden uw hoog noodlot beantwoordt.]
Op deze wyze ſprak onze Schryver tegen zynen leerling, gefchikt om de throon van zynen grootvader te bekleden. Alle die onderwijzingen en alle die voorbeelden dienen alleen om in hem een goed koning te maken.

ven met haar mag doorbrengen. Zo ooit de Goden my mijnen vader wedergeven, en dat zy my toelaten eene vrouwe te verkiezen, zal *Antiope* mijne bruit zijn. Het geen my tot haar genegen maakt, is hare stilzwijgendheit, haar zedigheit, haar afzondering, haar gestadige arbeit, haar ervarenheit in het werken in wolle en borduurwerk, haar zorg om het huis haars vaders wel te bestieren, zederdt de dootd van hare moeder, hare verachting van de ydele optooifelen, en de vergetendheit of onkunde, die in haar uitblinkt, ten opzichte van hare schoonheit. Wanneer *Iaomeneus* haar beveelt de jonge dochteren der *Cretenzen* ten reise te geleiden op het geluid der luit, zou men haar nemen voor de aanminnige *Venus*, met zo veel bevalligheit is zy verseld. Wanneer hy haar met zich neemt op de jacht in de wildernissen, komt zy grootmoedig voor den dag, en is zo behendig om den boog te spannen, als *Diana* in het midde harer *Nymphen*. Zy alleen weet dat niet, en al de wereldd verwondert zich over haar. Als zy inkomt in den tempel der Goden, en (a) op haar hoeft geheiligde dingen in mandekens draagt, zou men geloven, dat zy de Godheit zelf was, die den tempel bewoont. Met wat vreze, en met wat Godsdiensligheit zien wy haar de offerhanden aanbieden, en de

R 5

gram-

(a) *Op haar hoeft geheiligde dingen enz.*] In verscheide Grieksche feesten wierden de plegtigheden van maagden waargenomen; doch hier schynt onze Schryver meest her ooge gehadt te hebben op de *Kanephoria*, een feest dus genoemd, en ter eere van *Diana* gevierd, waar in de edele huwbare dochters met mandekens op hare hoofden, en daar in eenige gewyde zaken tot offerhande, in den tempel der Godinne verschenen.

gramfchap der Goden verzoenen, wanneer men voor eenige misdrijven boete moet doen, of eenig dodelijk voorbeduidfel afwenden. Eindelijk, als men haar, eene goude naald in de handt houdende, ziet met een bende jonge dochters, meent men dat het *Minerva* is, die op de aarde eene menschelijke gedaante heeft aangenomen, en die de menschen genegen maakt tot de goede kunsten; zy moedigt andere aan om te arbeiden, zy verzacht der zelvez arbeid en verdriet door de bekoorlijkheit van hare stemme, wanneer zy de verwonderlijke geschiedenissen der Goden opzingt; zy overtreft de heerlijkste schilderyen door de tederheit van haar borduurwerk. Gelukkig die man, die een aangename huwelijksbandt met haar zal vereenigen! hy zal niets te vrezen hebben, dan haar te verliezen, en haar te zullen overleven.

Ik neem hier, mijn waarde *Mentor*, de Goden tot getuigen, dat ik gereed ben om te vertrekken. Ik zal *Antiopé* beminnen, zo lang als ik zal leven, maar zy zal mijn vertrek naar *Ithacage* en oogenblik ophouden. Zo een ander haar zal moeten bezitten, zal ik het overige mijner dagen met droefheit en in bitterheit doorbrengen; maar niet te min zal ik haar verlaten. Niet tegenstaande ik weet, dat de afwezendheit my haar kan doen verliezen, wil ik noch tegen haar, noch tegen haren vader van mijne liefde spreken, want ik moet alleen daar van met u spreken, tot dat *Ulyffes*, wederom op zijn throon geklommen zijnde, my verklaart, dat hy het toestemt. Hier door kunt gy, mijn waarde *Mentor*, erkennen hoe verschillig deze liefde is van de drift, door welke gy my verblind voor *Eucharis* gezien hebt.

Mentor

Mentor antwoordde: *Telemachus*, ik weet dit onderscheit; *Antiope* is zacht, eenvoudig, en wijs; hare handen verachten geenzins den arbeid, zy is verziende, en voorziet in alles. Zy weet te zwygen, en zonder haastigheid te werk te gaan. Zy is den ganschen dag bezig, en nooit belemmerd, doordien zy ieder zake op zyn tijd doet, De goede order in het huis van haren vader is haar roem. Zy is daar door meer verciert, dan door hare schoonheit. Schoon zy haar oogen over alles laat gaan, en belast is met te verbeteren, weigeren, en sparen (zaken die by na alle vrouwen doen haten) heeft zy zich weten beminnelijk te maken by het gansche huisgezin; het is om dat men in haar niet vindt eenige drift, grootsche inbeelding, wispelturigheid of een trotsche aardt, gelijk in andere vrouwen. Met een opslag alleen doet zy zich verstaan, en men vreesst haar te mishagen. Zy geeft nette orders, en beveelt niets, het geen niet kan uitgevoerd worden. Zy berispt met zachtmoedigheid, en al berispende moedigt zy aan. Het hert van haren vader rust op haar, even als een reiziger, ter nedergeslagen door de hette der zonne, zich nederlegt onder de schaduwe op het tedere gras. Gy hebt gelijk *Telemachus*, *Antiope* is eene schat, waardig gezocht te worden in de verafgelegenste landen. Haar geest tooit zich, zo wel als haar ligchaam, nooit op met ydele sieraden. Hare gedachten, schoon levendig, zijn bescheiden. Zy spreekt niet, dan als het nodig is, en als zy haren mondt oopent, vloeien de zachte overreding en eigenaardige bekoorlijkheden van hare lippen. Als zy begint te spreken, zwijgt iedereen, en zy wordt daar beschaamd over;

het

het scheelt weinig, of zy houdt het geen zy wilde zeggen in, als zy bemerkt, dat men haar zo aandachtelijk hoort. (6) Naaulijx hebben wy haar horen spreken. Heugt het u noch wel, ó *Telemachus*, dat haar vader haar op zekeren dag ontboodt? zy verscheen met nedergeslage oogen, bedekt met eene grote sluier, en zy sprak niet, dan om de gramfchap van *Idomeneus*, die een zijner slaven streng wilde doen straffen, te verzachten. Eerst nam zy deel in zijne moeielijkheid, en daar na bevredigde zy hem; eindelijk deedt zy hem verstaan, wat dien ongelukkigen zou hebben kunnen ontschuldigen, en zonder den koning te doen gevoelen, dat hy al te verstoord was, boezemde zy hem rechtvaardige en medelydende gedachten in. *Thetis* bevredigt, wanneer zy den ouden *Nereus* streelt, met geen meerder liefelijkheid de verwoede golven. Dus zal *Antiope*, zonder zich eenig gezag aan te matigen, zonder zich te bedienen van hare bekoorlijkheden, te eeniger tijdt het herte van haren echtgenoot zodanig behandelen, als zy tegenwoordig hare lier handelt, wanneer zy de tederste maatklanken daar uit wil trekken. Noch eenmaal *Telemachus*, uwe liefde voor haar is welgegrond, de Goden hebben haar voor u gefchikt, gy bemint haar met eene redelijke liefde, maar gy moet wachten,

tot

(6) *Naaulijx hebben wy haar horen spreken.*] Deze gansche beschryving past op Maria Theresia van Oostenryk, Infante van Spanje, om de gemalin te zyn van Louis den XIV. Dus sprak de Marschalk de Gramondt, op zynewederkomst van zyn gezantschap om haar te verzoeken voor den koning, van haar. Het vervolg heeft zyn zeggen gerechtvaardigd. De koningin was eene zeer vrome en eene zeer deugd-zame vorstin.

tot dat *Ulyffes* haar aan u geeft. Ik prijs u , dat gy haar uwe liefde noch niet hebt willen ontdekken; maar weet , zo gy eenige omwegen hadt gebruikt, om haar uwe voornemens bekend te maken, dat zy die zou verworpen en opgehouden hebben u langer te achten. Nooit zal zy zich aan iemandt verloven, maar zich door haren vader laten geven. Nimmer zal zy iemandt tot haar gemaal nemen , dan een man , die de Goden vreesft , en met alle welvoegendheit zijn plicht volbrengt. Hebt gy wel , als ik , waargenomen, dat zy zich noch minder laat zien , en dat zy hare oogen noch meer nedergeslagen houdt, zederdt uwe wederkomst? Zy weet al den voorspoedt, dien gy in dezen oorlog gehadt hebt. Uwe geboorte en uwe gevallen, en al wat de Goden in u gelegd hebben , is haar niet onbekend. Dat maakt haar zo zedig en achterhoudende. Gaan wy, *Telemachus* , gaan wy naar *Ithaca* , daar is voor my niets meer overig , dan dat ik u uwen vader doe vinden , en dat ik u in staat stel om eene bruit te verkrijgen de goude eeuw waardig. Al was zy eene herderin in het koude *Algidum* (b), in plaats dat zy eene dochter is van een koning van *Salentum* , gy zoudt evenwel gelukkig zijn als gy haar mogt bezitten.

Einde van het Twee en twintigste Boek.

(b) Dit was een klein steedtie tusschen Tufculum en den berg Albanus. Onze Schryver noemt het koud in navolginge van Horatius *Lib. I. Od. 21.* en op andere plaatsen.

I N H O U D T

VAN HET

DRIE EN TWINTIGSTE BOEK.

Idomeneus, vrezende voor het vertrek zyner twee gasten, stelt aan Mentor verscheide zaken, die hem in verlegenheit bragten, voor, hem verzekerende, dat hy de zelve zonder zyn bystandt niet zal kunnen schicken. Mentor doet hem verstaan, hoe hy zich moet dragen, en houdt zich onverzettelyk ten opzichte van het vertrek van Telemachus. Idomeneus beproeft andermaal, of hy hen kan wederhouden, met de liefde van den laatsten voor Antiope op te wekken. Hy wikkelt hen in eene jacht, daar hy wil, dat zyne dochter, ook tegenwoordig zal zyn. Zy zou daar door een wild zwyn verscheurd zyn geworden, zonder den bystandt van Telemachus. In het vervolg heeft hy groten tegenzin om haar te verlaten

ten

ten, en om afscheidt van den koning
baren vader te nemen. Maar door
Mentor aangemoedigd zynde, komt
hy zyn ongenoegen te boven, en be-
geeft zich te scheep, om naar zyn
vaderlandt te vertrekken.



D E
 G E V A L L E N
 V A N
 T E L E M A C H U S
Zone van Ulyffes.

HET DRIE EN TWINTIGSTE BOEK.

I*Domeneus*, die voor het vertrek van *Telemachus* en *Mentor* vreefde, was gedurig op middelen bedacht om hen op te houden. Hy hieldt *Mentor* voor, dat hy zonder hem zeker verschil, dat ontstaan was tuffchen *Diaphanes*, priester van *Jupiter*, en *Heliodorus*, priester van *Apollo*, rakende de voorbeduidingen, die getrokken worden uit het vliegen der vogelen, en de ingewanden der offerdieren, niet kon afdoen. Hoe, waarom zult gy, zeide *Mentor*, u bemoeien met gewijde zaken (1)? Laat de beflechting daar van
aan

(1) *Waarom zult gy u bemoeien met gewyde zaken.*] Dit bevestigt het geen, dat wy boven gezegd hebben, dat *Idomeneus* Karel den I. en *Jacob* den II. koningen van Engelandt, verbeeldt. De zaak van de *Liturgie* en de bisschoppelyke waardigheid, waar over de eerste wilde te zeggen hebben, en de veranderingen, die de andere in den Godsdienst en in de regering wilden invoeren, zyn dat gene geweest, dat hen van den thronn hielp.

aan de *Etruriers*, die de overlevering van de oudste Godspraken hebben, en die angeblazen zijn, om de tolken der Goden te zijn. Bedien u alleen van uw gezag om zulke verschillen in de geboorte te finoren. Toont niet dat gy zyde kiest of vooringenomen zijt. Vernoeft u met den uitspraak, als die gedaan is, te ondersteunen. Denk, dat een koning onderworpen moet zijn aan den Godsdienst, en dat hy nooit ondernemen moet dien te schikken. De Godsdienst komt van de Goden; en zy is boven de koningen. (2) Zo de koningen zich met den Godsdienst bemoeien, zullen zy dien, in plaats van tē beschermen, in slaverny brengen. De koningen zijn zo machtig, en de andere menschen zijn zo zwak, dat (3) alles in gevaar zal zijn van veranderd te worden, naar het goedvinden van den koning, indien men hen roept by de verschillen, die gewijde zaken betreffen. Laat derhalven de uitspraak in volkomene vryheit aan de vrienden der Goden, en bepaalt u tot het beteugelen der genen, die hun oordeel, als het uitgesproken is, weigeren op te volgen.

Vervolgens klaagde *Idomeneus* over de verlegenheit, in welke hy was, ten opzichte van een groot getal rechtsgedingen, tusschen verscheide byzondere lieden, welke by hem om uitspraak

II. Deel.

S

aan-

(2) *Zo de koningen zich met den Godsdienst bemoeien, enz.*] Dat is in Vrankryk gebeurd. De hervormde Godsdienst is daar in slaverny gebragt door een onrechtvaardiglyk gebruik gezag, zo lang tot dat de zelve eindelyk geheel van daar verbannen is door een noch onrechtvaardiger vonnis.

(3) *Alles in gevaar zal zyn van veranderd te worden.*] Dat is het, dat Engelandt in oproer gebragt heeft, en dat Vrankryk heeft beginnen te ontruften, al zederdt den rydt van onzen Schryver, zo ter gelegenheit van zyn boek *Les Maximes des Saints*, als ter gelegenheit der *Vyf Propositionen*,

aanhielden. Beslecht, antwoordde *Mentor* hem, alle nieuwe verschillen, die strekken om algemene grondregelen van de gerechts-oeffeninge vast te stellen, en om de wetten te verklaren; maar be-
last u zelf nooit met recht te spreken over by-
zondere zaken. Anders zullen zy u in menigte
komen overvallen. Gy zult de eenige rechter
van uw volk zijn. Alle de andere rechters, die
onder u zijn, zullen onnut worden. Gy zult
overstelp't worden, en die kleine zaken zullen u
van de grote aftrekken, zonder dat gy u door
alle die kleine zult kunnen redden. Wacht u dan
wel, u zelf in die verlegenheit te brengen. Doedt
niets, dan dat gene, het welk niemandt anders
doen kan om u te vervangen.

Men houdt noch by my aan, zeide *Idomeneus*,
om zekere huwelijken te doen aangaan. Mannen
van een hoge geboorte, die my in alle oorlogen
gediend hebben, en die by mijnen dienst zeer
grote goederen ingeschoten hebben, zouden wel
zeker soort van vergeldinge willen vinden, (4) door
het trouwen van zekere rijke jonge dochters. Ik
heb niet meer dan een woordt te spreken, om
hen die voordelige verbintenissen te verzorgen.

Het is waar, antwoordde *Mentor*, dat het u
niet meer zou kosten dan een woordt, maar dat
woordt zelf zou u dier komen te staan. Zoudt
gy de vaders en de moeders de vrijheid en het ge-
noegen willen benemen van hunne schoonzonen
en

(4) Door het trouwen van zekere ryke jonge dochters.] Hier worden een groot getal gedwonge huwelyken veracht, die de koning door zyn gezag heeft doen aangaan, het zy of om zyne hoplieden te begunstigen, of om zekere dochters uit te huwelyken, die hem te voren niet mishagd hadden.

bouwen aan de vremdelingen, die wy zederdt korten tydt herwaards hebben doen komen. Zal ik dat volk toegeven? Zo ik dat doe, zal ieder-een menen, dat men alleen ons iets met schyn van recht heeft af te eiffchen.

Het is niet recht, antwoordde *Mentor*, dat men de *Sybariten* in hun eigene zake geloof geeft. Maar het is ook niet recht, dat men u gelooft in de uwe. Wien zullen wy dan geloven, hernam *Idomeneus*? Men moet, paste *Mentor* daar op, geen van beide de partijen geloven; maar men moet eenig naburig volk, dat niet verdacht is van eenzydigheit, tot scheidsman nemen. By voorbeeldt de *Sipontinen*; die hebben gene belangen, die tegen de uwe strijden. Maar ben ik verplicht, antwoordde *Idomeneus*, eenig scheidsman te geloven? Ben ik geen koning? Is een koning verplicht zich te onderwerpen aan vremdelingen, ten opzichte van de uitgestrektheit zijner heerschappye?

Mentor hervatte alzo zijne reden: Naardien gy op uw stuk wilt staan, is het vast, dat gy meent, dat uw recht goed is. Aan de andere kant geven de *Sybariten* niet toe. Zy zijn van gedachten, dat tegen hun recht niets te zeggen valt. In deze tegenstrydigheit van gevoelens, moet of een verkoren scheidsman u bevredigen, of het lot der wapenen moet het beslechten. Daar is geen middelweg. Indien gy kwam in een staat, daar noch regeerders noch rechters waren, en daar ieder huisgezin meende recht te hebben om zich zelf te berechten door geweld, ten opzichte van alle eiffchen tegen zijne bureu, zo zoudt gy het ongeluk van zo een volk beschreien, en gy zoudt een afgryzen hebben van zo yffeljk een wanor-

wanorder, waar in alle huisgezinnen de wapenen, tegen malkander zouden opvatten. Meent gy, dat de Goden met minder afgrijzen de gehele wereldt, die als eene algemene staat is, aanzien, zo ieder volk, het welk niets anders is dan een groot huisgezin, meent dat het recht heeft om met geweldt zich zelf te berechten ten opzichte van hunne eiffchen tegen de andere naburige volkeren? Een burger, die eenig landt, als de erfenisse zijner voorouderen, bezit, kan dat niet met zekerheit bezitten dan door het gezag der wetten en het oordeel der regeerders. Hy zou, als een oproerige, zeer streng gestraft worden, zo hy met geweldt wilde bewaren het geen het recht hem gegeven heeft. (6) Meent gy, dat het de koningen vry staat terfondt geweldt te gebruiken, zonder alle middelen van zachtheit en menschelikeit by de handt genomen te hebben? Is het recht niet noch heiliger en onfschenbaarder voor de koningen, ten opzichte van gehele landen, dan van de byzondere huisgezinnen, ten opzichte van eenige weinige landerijen? Zal men onrechtvaardig en een rover zijn, als men eenige weinige morgen lands neemt? En zal men rechtvaardig en een heldt zijn, als men gehele landschappen neemt? Zo men een vooroordeel heeft, zo men zich zelf vleit, zo men niet zien kan in de kleine belangen der burgeren, moet men dan niet meer

S 3

(6) Meent gy, dat het de koningen vry staat.] De koning gebruikte terfondt geweldt, om in den jate 1667. de eiffchen der koninginne op de Nederlanden te ondersteunen. Het is wel waar, dat hy naar Madrit zondt, om de zelve voor te laten stellen, maar te gelyk waren zyne legers in het veldt, en de meeste plaatsen ingenomen, eer dat men in staat was om zich daar tegen te stellen.

meer vrezen, dat men met vooroordeel ingenomen en verblind is in de grote belangen van den staat? Zal men zich zelf geloven in eene stoffe, waar in men zo veel reden heeft om zich zelf te wantrouwen? Zal men niet vrezen zich zelf te bedriegen in de gevallen, in welke de dwaling van een eenig mensch afgrijffelijke gevolgen heeft? De dwaling van een koning, die ten opzichte zijner eiffchen met vooroordeel ingenomen is, veroorzaakt menigmaal verwoestingen, hongersnoodt, moorderyen, pest, en verderving van zeden, waar van de dodelijke gevolgen zich uitstrekken tot veel volgende eeuwen. Zal een koning, die daaglijx zo veel vleiers rondom zich verzamelt, niet vrezen, dat hy in die gelegenheit gevleid wordt? Zo hy iemandt tot scheidsman laat aanstellen, toont hy zijne billijkheit, zijne goede trouwe, en zijne bezadigheit. (7) Hy maakt de vaste redenen, op welke zijne zake steunt, oopenbaar. De gekozen scheidsman is een zachtzinnig middelaar, en geen streng rechter. Men onderwerpt zich zijne uitspraak niet blindeling, maar men heeft grote achtinge voor hem. Hy spreekt geen vonnis uit, als een onafhankelijk rechter, maar hy doet voorstellingen, en men staat van eenige kleinigheden af, door zijnen raadt om de vrede te behouden. In dien

(7) De koning maakte de redenen, op welke zyne eiffchen steunden, oopenbaar, maar wel verre van die aan een scheidsman over te laten, ondersteunde hy die niet met het Canonike, maar met het recht van zyn Canon of geschut; en zo de Advocaten, die door Louvois betaald wierden, niterlyk arbeidden om de zelve eenigen schyn te geven, zo was het alleen om hem de zake te doen winnen, zonder zelf de partyen te horen.

dien'er een oorlog ontstaat, niet tegenstaande al de zorg, welke een koning neemt om de vrede te bewaren, ten minste heeft hy dan het getuigenis van zijn gewisfe voor zich, nevens de achting zijner bondgenoten, en de rechtvaardige bescherming der Goden. *Idomeneus*, door deze redenen geraakt, stondt toe, dat de *Sipontinen* middelaars waren tusschen hem en de *Sybariten*.

De koning ziende, dat hy gebrek hadt aan middelen om de twee vreemdelingen by zich te houden, beproefde toen, of hy hen door een sterker bandt kon noodzaken om te blyven. Hy hadt gemerkt, dat *Telemachus* verliefd was op *Antiope*, en hy hoopte hem door die drift des gemoeds vast te krijgen. Met dat inzicht deedt hy haar menigmaal zingen, terwijl de gastmalen duurden. Zy deedt dat, om haren vader te gehoorzamen, maar met zo veel zedigheit en droefheit, dat men wel zag, dat het in haar tegenzin was, dat zy gehoorzaamde. *Idomeneus* ging zo verre, dat hy wilde, dat zy de overwinning, die op de *Dau-niers* en op *Adrastus* behaald was, zou opzingen. Maar zy kon van zich zelve niet verkrijgen den lof van *Telemachus* op te zingen. Zy verschoonde zich daar van met tekenen van achting, en haar vader dorst haar niet dwingen. Haar zachte en bekoorlijke stem drong door tot in het herte van den jongen zone van *Ulysses*. Hy was geheel ontroerd. *Idomeneus*, die de oogen op hem geslagen hadt, genoot het vermaak van zijn verwarring te merken. Maar *Telemachus* geliet zich als of hy het inzicht van den koning niet merkte. Hy kon zich zelf niet wederhouden van in zulke omstandigheden zeer geraakt te zijn. Maar de reden was in hem boven zijne geneigdheit, en

het was die zelve *Telemachus* niet meer, die eertijds door eene gewelddadige drift in het eilandt van *Calypso* gevangen was geweest. Terwijl *Antiopé* zong, bewaarde hy eene diepe stilzwijgendheit; maar zo haast als zy geëindigd hadt, haastte hy zich om het onderhoudt op eenige andere stoffe te doen vallen.

De koning door dat middel zijn oogmerk niet kunnende bereiken, nam eindelijk een voornemen om een grote jacht aan te stellen, waar van hy het vermaak aan zijne dochter wilde geven. *Antiopé* weende, en wilde niet op de jacht gaan; maar zy was genoodzaakt de gezette order van haren vader uit te voeren. Zy ging op een schuimend en snel paardt zitten, en het welk die paarden niet ongelijk was, welke getemd wierden van *Castor* tot gebruik der veldslagen. Zy bestierde het zonder moeite. Eene bende jonge dochters volgde haar met yver. Zy vertoonde zich in het midden der zelve, als *Diana* in de bosschen. De koning zag haar, en hy kon zich niet verzadigen van haar te zien. Met haar te zien vergat hy alle zijne vorige onheilen. *Telemachus* zag haar ook. Hy was noch meer getroffen door de zedigheit van *Antiopé*, dan door hare behendigheit en alle hare bekoorlijkheden.

De honden vervolgden een wild zwijn van eene onmatige grootheit, en zo woedende als dat van *Calidon*. Zijne lange borstels waren hard en stonden overeinde als pieken. Zijne glinsterende oogen waren vol vuur en bloedt. Zijn geknor wierdt van verre gehoord, even als het doffe geluidt der woedende winden, wanneer *Eolus* hen weder te rugge roept in zijn hol, om de onwedderen te stillen. Zijne lange en kromme tanden,
even

even als de snydende seiffens der majers, sneden de stammen der bomen af. Alle de honden die dorsten naderen, wierden verscheurd. De allertoudtste jagers, dat zwijn vervolgende, vreedden hetzelve te naderen. *Antiope*, zo vlug ter been als de winden, vreesst niet hem van naby aan te vallen. Zy werpt een pyl op hem, die hem treft boven de schouder. Het bloedt van dat wilde dier ontloopt hem, en maakt hem noch verwouder. Hy wendt zich naar de gene, die hem getroffen heeft. Het paardt van *Antiope* schreeuwde, en liep terstondt te rugge, niet tegenstaande zijne moedigheid. Het gedrogtelijke zwijn schiet op hem toe, even als de zware krijgstuigen, die de muren der sterkste steden doen wankelen. De klepper struikelt en valt ter neder. (8) *Antiope* legt ter aarde, buiten staat, om de dodelijke slag van de tandt van het zwijn, dat op haar verbitterd was, te ontgaan; maar *Telemachus*, acht gevende op het gevaar, waar in *Antiope* was, was reeds van het paardt geklommen, en werpt zich sneller dan de blixem tusschen het nedergeslagen paardt, en het zwijn, dat wederkwam om zich over zijn bloedt te wreken. Hy houdt een lange schicht in zijne handt, en dringt die byna tot het einde toe in de zijde van dat schrikkelijke dier, het welk vol van woede ternedervalt.

In een oogenblik snijdt *Telemachus* hem het hoofd af, het welk noch doet vrezen, en alle de jagers verbaafd maakt. Hy biedt het *Antiope*

S 5

aan.

(8) *Antiope legt ter aarde.*] Dit ziet op een gedeelte van de jacht, daar Louis de XIV. Mad. de la Valiere op bragt, als eene Amazone gekleed zynde, daar zy een val deedt, waar over de koning zeer geraakt was.

aan. Zy wordt daar beschaamd over, en vraagt de oogen van haren vader om raadt, die na dat hy van schrik gebeeft hadt, vervoerd is van blijdschap, dat hy haar buiten gevaar ziet, en wenkt haar, dat zy dat geschenk moet aannemen. Onder het ontfangen zeide zy tegen *Telemachus*: Ik ontfang met dankbaarheid een veel groter geschenk van u; want ik ben u mijn leven schuldig.

Naaulijx hadt zy gesproken, of zy vreefde, dat zy te veel gezegd hadt. Zy sloeg hare oogen neder, en *Telemachus*, die hare verlegenheit zag, dorst haar niets zeggen dan deze woorden: Gelukkig de zoon van *Ulysses*, dat hy een zo kostelijk leven bewaard heeft! Maar noch gelukkiger, zo hy het zijne nevens u mogt doorbrengen! *Antiope* tradt, zonder hem te antwoorden, schiekelijk weder onder hare bende van maagden, daar zy weder te paardt steeg.

Idomeneus zou zijne dochter van dat oogenblik af aan wel aan *Telemachus* verloofd hebben; maar hy hoopte des zelfs liefde noch meer op te doen wakkeren met hem in de onzekerheit te houden, en hem dacht, dat hy hem noch langer binnen *Salentum* zou ophouden door de begeerte om zich van dat huwelijk te verzekeren. Dus redeneerde *Idomeneus* by zich zelf, maar de Goden spotten met de menschelijke wijsheit. Dat geen, het welk dienen moest om *Telemachus* op te houden, was juist het geen, dat hem noopte om te vertrekken. Dat hy by zich zelf begon te gevoelen, bragt hem in een rechtvaardig mistrouwen tegen zich zelf. *Mentor* verdubbelde zijne zorgen om hem een ongeduldig verlangen, om naar *Ithaca* te keren, in te boezemen, en hy hieldt

hieldt te gelijk by *Idomeneus* aan , dat hy hem liet vertrekken.

Het ſchip was reeds vaardig. Want *Mentor* , die alle de oogenblikken van het leven van *Telemachus* beſtierde, om hem tot de hoogſte heerlijkheit te verheffen , hieldt hem op ieder plaats niet langer op , dan het nodig was om zijne deugt te oefſenen , en om hem ondervinding te doen bekomen.

Mentor hadt zederdt de wederkomst van *Telemachus* zorge gedragen , dat een ſchip uitgeruſt wierdt ; maar *Idomeneus* , die een groten tegenzin betoonde, in dit te zien toeruſten, verviel in eene dodelijke droefheit, en in eene nederſlachtigheit, die medelijden moeſt verwekken , wanneer hy zag, dat zijne twee gaſten, van welke hy zo veel hulp genoten hadt , hem gingen verlaten. Hy floot zich op in de geheimſte plaatsſen van zijn huis , daar ſtortte hy zijn hert uit met verzuchtingen en met tranen ; hy vergat de voorzorge van voedsel te nemen ; de ſlaap verzachtte zijne moeielijkſte ſmerten niet ; hy droogde uit en verteerde zich door zijne onruſtigheden ; even als een grote boom , die de aarde met zijne dikke takken bedekt , wanneer een worm zijn ſtam begint te knagen in de naauwe holligheit , daar het ſap doorloopt , tot zijn voedsel. Deze boom, dien de winden nooit hebben doen wankelen , en dien de vruchtbare aarde genoegſen ſchept in haren ſchoot te voeden , dien de bijl van den landman nooit getroffen heeft , laat niet na te verſlaauwen, zonder dat men de oorzaak van zijne kwale kan ontdekken ; hy verdort en laat zijne bladeren vallen , die zijn eer en cieraadt waren , en vertoont niets dan een ſtronk , bedekt met een
ge-

gesplete schors met verdorde takken. Dus was het gelegen met *Idomeneus* in zijne droefheit.

Telemachus tederlijk bewogen zijnde, dorst hem niet aanpreken, hy vreefde voor den dag van hun vertrek, zocht voorwendfelen, om die te vertragen, en zou langen tijdt in die onzekerheit gebleven zijn, zo *Mentor* hem niet gezegd hadt: 't Is my lief, dat ik u zo veranderd zie, gy zijt onmededogend en hooghartig geboren, latende u nergens aan gelegen zijn, dan aan uw eigen voordeel en belangen, maar gy zijt eindelijk een mensch geworden, en gy begint, door ondervinding van uwe eige kwalen, medelijden te krijgen met die van anderen. Zonder dit medelijden heeft men noch vroomheit, noch deugt, noch bekwaamheit om de menschen te regeren; maar men moet die niet te verre trekken, noch vervallen in eene zwakke vriendschap. Ik zou gaarn *Idomeneus* aanspreken, om hem uw vertrek te doen toestemmen, en voor u de belemmering van zo moeielijken aanspraak te sparen; maar ik wil niet, dat de valsche schaamte, of de woestheit uw hert zullen beheerschen; gy moet u gewennen den moedt en de standvastigheit te mengen met eene tedere en gevoelige vriendschap; men moet vrezen de menschen zonder noodzakelijkheid te bedroeven, men moet deel nemen in hunne tegenspoeden, als men niet kan ontgaan hen die aan te doen, en zo veel als het mogelijk is, die slag verzachten, die men onmogelijk kan nalaten hen toe te brengen. 't Is om deze verzachting te zoeken, antwoordde *Telemachus*, dat ik liever hadt, dat *Idomeneus* ons vertrek door u, dan door my verstondt.

Mentor zeide aanstonds tegen hem: Gy bedriegt

driegt u ; mijn waarde *Telemachus*, gy zijt geboren als de kinderen der koningen , in het purper opgevoed , die alles naar hunne zinnelijkheid willen gefchikt hebben , en dat de gansche natuur hunne willegehoorzame ; maar die den moedt niet hebben om iemandt in het aanzicht tegen te staan. Het is niet , dat zy bezorgd zijn voor andere menschen , of door goedaardigheid die vrezen te beledigen ; maar het is om hun eigen gemak. Zy willen geen droevige of misnoegde wezens omtrentd zich zien. De tegenspoeden en de ellenden der menschen raken hen niet , als die maar niet onder hunne oogen zijn. Als zy daar van horen spreken , vervelen die redenen hen , en zijn onaangenaam. Om hen te behagen , moet men altijd zeggen , dat alles wel is , en terwijl dat zy in hunne vermakelijkheden zijn , willen zy niets zien noch horen , het geen hunne vreugt zou kunnen storen. Moet men iemandt berispen , of zijne mislagen aanwijzen , zijne eiffchen , of de hertstochten van een lastig mensch tegenstaan , zy zullen altijd die last aan een ander opofferen , veel eer dan zelf te spreken met eene mēgaande standvastigheid. In die gelegenheden zullen zy veel liever zich de onrechtvaardigste gunsten laten ontrukken , en zy zullen liever zaken van de uiterste aangelegenheit bederven , by gebrek van te weten die te beslechten , tegen het gevoelen van de zulken , daar zy dagelijx mede te doen hebben. Deze zwakheit , die men in hen vindt , maakt , dat iedereen nergens op denkt , dan om zich daar best van te bedienen ; men dringt hen , men valt hen moeielijk , ja men drukt hen , en men verkrijgt zijne begeerte door hen te drukken. In het eerste vleit men hen , en prijft hen hemel-

hemel-hoog, om zich by hen in vertrouwen te stellen. Als men nu hunne gunst gewonnen heeft, en by hen in bedieningen van eenig gezag is geraakt, drijft men hen verder aan, en men legt hen een jok op den hals, daar zy onder zuchten. Zy willen dat dikwils van den hals werpen, maar zy dragen dat al hun leven. (9) Zy zijn yverzuchtig, dat zy noch niet mogen ichijnen geregeerd te worden, en zy worden het altijd, zelf kunnen zy niet laten dat te zijn; want zy zijn die zwakke wijngaard-ranken gelijk, die, van zich zelf geen steunfel hebbende, altijd rondom den stonk van een groten boom kruipen.

Ik zal niet lijden, *o Telemachus!* dat gy in dat gebrek vervalt, het geen een mensch onbekwaam maakt om te regeren. Gy, die zo teder zijt, dat gy niet derft tegen *Idomeneus* spreken, zult niet meer geraakt zijn door zijne kwalen, wanneer gy van *Salentum* zult vertrokken zijn. 't Is niet de finerte, die u beweegt, maar het is zijne tegenwoordigheid, die u belemmert. Ga met *Idomeneus* spreken, en leer in deze gelegenheit tegelijk tederhertig en kloekmoedig te zijn: betoon hem de droefheit, die gy hebt in hem te moeten verlaten, maar toon hem ook, met eene verzekerdheit, de noodzakelijkheid van uw vertrek.

Telemachus dorst noch *Mentor* langer tegenstaan, noch *Idomeneus* gaan vinden. Hy was beschaamt over zijne vreze, en hadt den moedt niet om die te boven te komen. Hy was in twijffel, en
naaulijx

(9) Zy zijn yverzuchtig enz.] Zo is het gedrag van Louis den XIV. geweest. Hy wilde niet, dat 'er gezegd wierdt, dat zyne staatsdienaren hem regeerden, en nooit is iemandt meer geregeerd geweest dan hy.

naaulijx twee schreden voortgegaan , of tradt aanstonds te rug , om *Mentor* eenige nieuwe redenen te geven , om het uit te stellen ; maar alleen het gezicht van *Mentor* benam hem de spraak , en deedt alle zijne schone voorwendfelen verdwijnen . Is dit dan , zeide *Mentor* , zachtelijk lagchende , de overwinnaar der *Daniers* , de verlosser van het grote *Hesperie* , de zoon van den wijzen *Ulysses* , die na hem de Godspraak van *Griekenland* moet zijn ? die derft tegen *Idomeneus* niet zeggen , dat hy niet langer zijn vertrek naar zijn vaderlandt , om zijnen vader wederom te zien , kan uitstellen . O volkeren van *Ithaca* ! wat zult gy noch eenmaal ongelukkig zijn , zo gy een koning krijgt , over welke de dwaze schaamte heericht , en die zijne grootste belangen opoffert aan zijne zwakheden , omtrent de minste zaken ! Zie eens , *Telemachus* , wat onderscheidt dat 'er is , tusschen de dapperheit in het strijden , en den moedt in het verreechten van zaken . Gy hebt niet gevreesd voor de wapenen van *Adrastus* , en zijt bevreesd voor de droefheit van *Idomeneus* . Zie daar , het geen de vorsten ont-eert , die de voortreffelijkste daden hebben uitgevoerd . Na helden te hebben geschenen in den oorlog , betonen zy zich de geringste onder de menschen in gemene bezigheden , daar andere zich met moedt staande houden .

Telemachus , de waarheit dezer woorden gevoelende , en getroffen door dit verwijt , vertrok op eene stuursche wijze , zonder zich zelf te bedenken ; maar naaulijx verscheen hy ter plaatse , daar *Idomeneus* zat met nedergeslagen , kwijnende , en door droefheit vervallen oogen , of zy vreesden voor malkander , en dorsten malkander niet aanzien .

zien. Zy verstonen malkander zonder te spreken, en ieder schroomde, dat de anderé het stilzwijgen zou breken; beide stelden zy zich tot wenen. Eindelijk riep *Idomeneus*, geperst door overmaat van droefheit, uit: Waar toe dient het de deugt te zoeken, zo die zo kwalijk beloont de genen, die de zelve beminnen? na my mijne zwakheit te hebben vertoond, verlaat men my; wel hoe! ik zal weder vervallen in alle mijne ongelukken. Dat men my niet meer spreke van wel te regeren; neen, ik kan het niet doen, ik ben de menschen moe. Waar wilt gy gaan, *Telemachus*, uw vader is dood, gy zoekt hem te vergeefs, *Ithaca* is ten prooi uwer vyanden, zy zullen u, zo gy wederkeert, doen sterven; een van hen zal uwe moeder getrouwd hebben: blijf hier, gy zult mijn schoonzoon en mijn erfgenaam zijn, gy zult na my regeren. Gedurende mijn leven zelf zult gy hier een volstrekte macht hebben; mijne vertrouwendheit zal onbepaalt zijn. Of zo gy geen acht geeft op alle die voordelen, zo laat my ten minste *Mentor* hier, die al mijn toevlucht is. Spreek. Antwoordt my, laat uw hert niet verharden. Hebt medelijden met den ongelukkigsten der menschen. Hoe spreekt gy niet? ah! ik begriip, hoe wreed de Goden tegen my zijn, ik gevoel dat noch strenger dan in *Crete*, wanneer ik mijn eigen zoon doorstak.

Eindelijk antwoordde *Telemachus* hem met eene bevende en vreesachtige stemme: Ik ben mijn eigen meester niet. Het noodlot roept my naar mijn vaderlandt. *Mentor*, die de wijsheit der Goden heeft, beveelt my uit hunnen naam te vertrekken. Wat wilt gy, dat ik doe? zal ik mijn vader, mijn moeder en mijn vaderlandt, dat my

my noch waarder moet zijn dan zy, verzaken? Geboren zijnde om een koning te zijn, ben ik niet geschikt, om een stil en gerust leven te leiden, of om mijne genegenheden op te volgen. Uw koninkrijk is noch machtiger dan dat van mijnen vader. Maar ik moet dat rijk, het welk de Goden my toefchikken meer achten dan het gene gy de goedheit hebt van my aan te bieden. Ik zou my gelukkig achten, zo ik *Antiope* tot mijne gemalinne hadt zonder hope van uw koninkrijk. Maar ik moet, om my haar waardig te maken, gaan daar mijn plicht my roept, en wachten dat mijn vader haar van u verzoekt. Hebt gy niet beloofd my weder naar *Ithaca* te zullen zenden? Is het niet onder deze belofte, dat ik voor u tegen *Adrastus* met de bondgenoten gevochten heb? 't Is tijdt, dat ik denk om mijne huiffelijke rampen te herstellen; de Goden, die my aan *Mentor* hebben gegeven, hebben ook *Mentor* gegeven aan den zone van *Ulyffes*, om hem zijn noodlot te doen vervullen. Wilt gy, dat ik *Mentor* verlieze, na al het overige verloren te hebben? ik heb geen goederen meer, geen fchuilplaats, geen vader, noch moeder, of veilig vaderlandt. My is niets overig, dan een wijs en deugdzaam man, zijnde een kostelijk gefchenk van *Jupiter*; oordeel zelf, of ik hem kan afstaan, en toestaan, dat hy my verlaat. Neen; liever wilde ik fterven, beneem my het leven, dat is niets, maar beneem my *Mentor* niet.

Naar mate dat *Telemachus* fprak, wierdt zijne ftem fterker, en zijne vreesachtigheit verdween. *Idomeneus* wift niet, wat hy zou antwoordden, en kon nochtans niet toefstemmen, het geen de zoon van *Ulyffes* tegen hem zeide. Toen hy niet meer

kon spreken, trachtte hy ten minste hem doof den opslag zijner oogen en door zijne bewegingen tot medelijden te verwekken.

Op die stondt zag hy *Mentor* te voorschijn komen, die tegen hem deze deftige woorden sprak: Kwelt uw zelf niet, wy verlaten u, maar de wijsheit, die den voorrang heeft in de raadsvergadering der Goden, zal by u blijven. Geloof alleenlijk, dat gy zeer gelukkig zijt, dat *Jupiter* onsherwaards gezonden heeft om uw koninkrijk te behouden, en u van uwe buitensporigheid af te brengen. *Philoctes*, dien wy u hebben wedergegeven, zal u getrouwelijk dienen; de vreze der Goden, de smaak der deugt, de liefde voor het volk, het mededogen voor de ellendigen, zullen altijd in zijn hert zijn. Hoor naar hem, bedien u van hem met vertrouwendheit en zonder nayver: de grootste dienst, dien gy van hem trekken kunt, is, dat gy hem verplicht, om u uwe gebreken te zeggen, zonder die te verzachten. Zie, waar bestaat de grootste moedt van een goed koning in, dan in ware vrienden te zoeken, die hem zijne mislagen voor oogen stellen, als gy maar moedt hebt, zal onze afwezendheit u niet schaden, en gy zult gelukkig leven: maar zo de vleierij, die als een slang aan komt kruipen, andermaal de weg naar uw hert vindt, om wantrouwe tegen onbaatzuchtigen raadt te verwekken, zijt gy verloren. Laat de droefheit u niet nederflagtig maken; maar dwingt uw zelf om de deugt te volgen. Ik heb *Philoctes* alles gezegt, het geen hy doen moet om u te troosten, en om nooit uw vertrouwen te misleiden. Ik kan voor hem instaan; de Goden hebben hem u gegeven, gelijk als zy my aan *Telemachus* gegeven heb-

hebben, ieder moet kloekmoedig zijn noodlot volgen. 't Is te vergeefs, dat men zich kwelt. Zo gy ooit mijn hulpe nodig hebt, na dat ik *Telemachus* aan zijnen vader en vaderlandt zal wedergegeven hebben, zal ik weder komen om u te zien. Wat kan ik doen, het geen my gevoeliger vermaak zal geven? ik zoek noch goederen, noch gezag op de aarde, ik wil niet dan de zulken helpen, die de gerechtigheit en deugt zoeken. Nooit zal ik vergeten het vertrouwen en de vriendschap, die gy my beruigt hebt.

Op deze woorden wierdt *Idomeneus* in een oogenblik veranderd, hy gevoelde zijn hert bevredigd, even als *Neptunus* met zijn drietand de oproerige golven en de yffeljkste onweëren bevredigt. Alleen bleef in hem eene zachte en vreedzame droefheit overig. 't Was veel eer eene ligte droefheit en teder gevoelen, dan eene levendige smerte. De moedt, het vertrouwen, de deugt, en de hope op den onderstandt der Goden, begonnen in zijn binnenste herboren te worden.

Wel hoe! zeide hy, mijn waarde *Mentor*, men moet dan alles verliezen, en echter den moedt niet verloren geven: ten minste, wanneer gy in *Ithaca* zult aangeland zijn, daar uwe wijsheit u met voorspoeden zal ophopen, zijt aan *Idomeneus* gedachtig. Vergeet niet, dat *Salentum* het werk uwer handen is, en dat gy daar een ongelukkig koning, die geen hoop heeft dan op u, gelaten hebt; ga waardige zone van *Ulysses*, ik wederhoud u niet langer, ik zal my wel wachten de wille der Goden te wederstreven, die my zo groten schat geleent hebben; gå ook heen, *Mentor*, de wijste en grootste aller menschen (zo anders de menscheljkheit kan doen, het geen ik in u ge-

zien heb, en gy niet eer eene Godheit zijt, onder eene geleende gedaante om de zwakke en onwetende menschen te onderwijzen) gâ, geleidt den zone van *Ulyffes*, gelukkiger dat hy u gehad heeft, dan dat hy de overwinnaar van *Adrastus* geweest is. Gaat gy beide, ik derf niet meer spreken, vergeeft my mijne verzuchtingen; gaat, leeft, en zijt gelukkig, daar is voor my niets overig ter wereldt, dan een geheugen, dat ik u lieden bezeten heb. O schone dagen! al te gelukkige dagen, dagen, welker waarde ik noch niet genoeg gekend heb; al te snel verlopen dagen, nooit zult gy wederkomen, nooit zullen mijne oogen meer zien, het geen zy nu zien!

Mentor nam dat oogenblik waar tot zijn vertrek; hy omhelsde *Philocles*, dien hy met zijne tranen bevogtigde zonder te kunnen spreken. *Telemachus* wilde *Mentor* by de handt vatten, om hem van de handt van *Idomeneus* af te trekken; maar *Idomeneus* de weg naar de haven nemende, stelde zich tusschen *Mentor* en *Telemachus*; hy zag hen aan; hy verzuchtte, hy begon met afgebroken woorden, maar kon niet een' woordt vol eindigen.

Men hoorde ondertusschen een verward geschreeuw op den oever, bedekt met bootsgefallen; men redderde het touwerk; men haalde de zeilen op, en eene gunstige wint begon die te doen opzwellen. *Telemachus* en *Mentor* namen met tranen in de oogen, afscheidt van den koning, die hen langen tijdt tusschen zijne armen gesloten hieldt, en die hen volgde met zijne oogen, zo verre als hy kon.

Einde van het Drie en twintigste Boek.

IN-

I N H O U D T

V A N H E T

VIER EN TWINTIGSTE BOEK.

Gedurende de tocht, doet Telemachus zich door Mentor verscheide zwaarigheden oplossen, aangaande de wyze van een volk wel te regeren; onder anderen de kunst van menschen te kennen, om gene andere dan goede te gebruiken, en door de kwade niet bedrogen te worden. Ten einde hunner redeneringe, noodzaakt de stilte hen in te lopen aan een eilandt, daar Ulysses even te voren aangekomen was. Telemachus ziet hem daar, en spreekt tegen hem, zonder hem te kennen, maar, na dat hy hem hadt zien te scheep gaan, gevoelt hy eene heimelyke ontsteltenisse, waar van hy de oorzaak niet kan begrypen. Mentor legt hem de zelve uit, vertroost, en verzekert hem, dat hy in het kort weder by zyn vader zal komen, en beproeft zyne Godvrucht en zyne lydzaamheit, met

zyn vertrek op te houden, om eene offerhande aan Minerva te doen. Eindelyk neemt de Godin Minerva, verborgen onder de gedaante van Mentor, haar eigen wezen aan, en maakt zich bekend. Zy geeft aan Telemachus hare laatste lessen, en verdwynt. Waarna Telemachus te Ithaca aankomt, en vindt Ulyffes, zynen waarden vader, weder by den getrouwen Eumenes.



D E
G E V A L L E N
V A N
T E L E M A C H U S

Zone van Ulyffes.

HET VIER EN TWINTIGSTE BOEK.

DE zeilen zwollen reeds op. Men ligte het anker. De aarde fcheen zich te verwyderen. De ervaren fchipper befchouwde reeds van verre het gebergte van *Lencate*, wiens kruin zich verbergt in eene wolke van yzachtige nevelen, en de bergen *Acroceraunië*, die noch hunne hoogmoedige fpitsen aan den hemel vertonen, na zo menigmaal door den blixem verpletterd te zijn.

Gedurende deze vaart zeide *Telemachus* tegen *Mentor*: Ik geloof, dat ik tegenwoordig kan begripen de wijzen van regeren, die gy my geleerd hebt; eerst fchenen my die als een droom, maar die zijn van langzamer handt in mijn geest ontward, en vertonen zich daar klaarlijk; even gelijk alle voorwerpen des morgens donker fchijnen, by het eerste fchijnfel van *Aurora*, en gelijk zy vervolgens als uit een verwarring voortkomen, wan-

neer het ongevoelig aanwasschende licht die onderscheidt, en hen, om zo te spreken, de natuurlijke koleuren geeft. Ik ben zeer verzekerd, dat het wezentlijkste deel der regering daar in bestaat, dat men wel weet te onderscheiden de verscheide merktekenen der inborsten, om die volgens hunne natuurlijke hoedanigheden uit te kiezen, en te gebruiken; maar my ontbreekt, om te weten, hoe men die in de menschen kan kennen.

Daar op antwoordde *Mentor*: Men moet op de menschen acht geven, om die te kennen; men moet die zien, en met hen omgaan. De koningen moeten met hunne onderdanen omgaan, hen doen spreken, hen raadt vragen, en hen beproeven in kleine bedieningen, van welke men hen rekschap moet laten doen, om te zien, of zy bekwaam zijn tot hoger ampten. Hoe hebt gy, waarde *Telemachus*, in *Ithaca* de beelden leren kennen? 't Is, om dat gy die veel gezien hebt, met menschen zich des verstaande en der zelve mistal en volmaaktheden aangemerkt: spreek even op deze zelve wijze menigmaal van de goede en kwade hoedanigheden der menschen, met andere wijze en deugdzame mannen, die langen tijdt der zelve gemoeds tekenen onderzocht hebben; gy zult ongevoelig leren, hoe die gesteld zijn, en wat van hen te verwachten is. Wat heeft u doen kennen het onderscheidt tusschen de goede en kwade dichters? 't Is de veelvuldige lezing en opmerking met mannen, die in de dichtkunst bedreven zijn. Wat heeft u doen verkrijgen een goet oordeel in de zangkunst? Het is dezelve bezigheid van ommegang te houden met zangmeesters. Hoe kan men hopen de
men-

menschen wel te zullen bestieren, als men die niet kent? en hoe zal men die kennen, zo men nooit met hen omgaat? 't Is geen ommevang met hen, die alle in het oopenbaar te zien, daar men wederzyds niet spreekt, dan van onverschillige zaken, met kunst te voren overdacht; het komt aan op hen in het byzonder te zien, op uit het binnenste van hun herte alle de verborgene geheimen, daar in opgesloten, te lokken, op uit den grondt des herte alle hunne geheimste overwegingen, die daar zijn, te trekken, op hen van alle kanten te doorgronden, en op hunne grondregelen te peilen. Maar om wel van de menschen te oordelen, moet men beginnen met te onderzoeken, wat zy wezen moeten; men moet weten, wat de ware en bestendige verdienste is, om die gene te onderscheiden, die de zelve hebben, van de genen, die ze niet hebben. Men spreekt gedurig van deugt en verdiensten, zonder dat men net weet, wat deugt en verdiensten zijn. Het zijn voor de meeste menschen niets anders dan enkele namen, die niets betekenen, en zy stellen daar eere in, dat zy 'er altijd van spreken. Men moet zekere beginselen van gerechtigheit, reden, en deugt hebben, om de menschen te kennen, die redelijk en deugdzaam zijn; men moet weten de grondregelen van eene goede en wijze regering, om de menschen te kennen, die zulke grondregelen hebben, en de zulken, die zich daar van verwijderen door eene valsche scherpzinnigheit. Met een woordt, om vele ligchamen af te meten, moet men eene vaste maat gebruiken; om te oordelen moet men zich bedienen van de zelve vaste beginselen, daar alles op uitkomt. Men moet slyptelijk weten, wat het oogmerk is van

het menschelijke leven , en wat einde men zich moet voorstellen in het regeren der menschen. Dit eenige en wezentlijke oogmerk is , nooit te willen hebben een onbepaald gezag en oppermacht voor zich zelf; want die heerschezuchtige betrachtting zou nergens toe strekken dan om een gewelddadige hoogmoedt te voldoen , maar men moet zich opofferen door oneindige moeitensder regering , om de menschen goed en gelukkig te maken : anders gaat men by den tast , en by het geval , gedurende den loop des ganschen levens. Men gaat , als een schip in volle zee , dat geen stuurman heeft , die de sterren beschouwt , en aan wien al de omleggende kusten onbekend zijn. Zekerlijk moet hy schipbreuk lijden.

Menigmaal weten de vorsten , by gebrek van kennisse , waar de ware deugt in bestaat , niet wat zy in de menschen moeten zoeken. De ware deugt heeft voor hen iets onsmakelyx , zy schijnt hen al te streng , en onafhankelijk. Zy verschrikt hen , en maakt hen koppig. Zy wenden zich naar de vleierey , en daar na kunnen zy gene oprechtheit of deugt meer vinden ; dan betrachten zy een ydel spook van valschen roem , die hen den waren onwaardig maakt. Zy gewennen zich wel haast te geloven , dat'er geen ware deugt op aarde is : want de goeden kennen de kwaden wel , maar de kwaden kennen de goeden niet , en kunnen zelfs niet geloven , dat'er die zijn. Dusdanige vorsten weten niet anders , dan ieder even zeer te mistrouwen ; zy verschuilen en sluiten zich op , zy ziju achterdochtig over de minste zaken. Zy vrezen voor menschen , en zy doen zich van de menschen vrezen ; zy schuwen het licht , zy derven in hunnen natuurlijken aardt niet te voor-
schijn

schijn komen. Niet tegenstaande zy niet willen bekend zijn, laten zy echter niet na dat te zijn; want de kwaadaardige nieuwsgierigheid hunner onderdanen doordringt en raadt alles, maar zy zelf kennen niemandt. Baatzuchtige menschen, die hen gedurig omringen, zijn zeer verblijd, dat zy hen ontoegankelijk zien. Een koning, die voor de menschen ontoegankelijk is, is het ook voor de waarheit (1). Men maakt door eerloos aanbrengeu zwart, en verwijdert van hen, al wat hen de oogen zou kunnen oopenen. Dat soort van koningen brengt zijn leven door in eene wilde en woeste grootsheit; waar in zy vrezende zonder ophouden bedrogen te worden, worden zy dat gedurig, en zy zijn waardig dat te zijn. Wanneer men maar met een klein getal van menschen spreekt, wikkelt men zich in om alle hunne driften en vooroordelen deelachtig te worden; de goeden zelf hebben hunne gebreken en vooroordelen; dat meer is, men staat ter bescheidenheit der aanbrengeu, een vuil en kwaadaardig volk, het geen zich voedt met vergift, dat de onberispelijkste zaken besloedelt, dat de kleine verzwaaard, dat het kwaadt veel eer uitvindt, dan dat het een einde zou maken van te beschiedigen; en dat zich bedient, om zijn belang, van het wantrouwen

(1) Een koning, die voor de menschen ontoegankelijk is, is het ook voor de waarheit.] Louis de XIV. liet weinige menschen de vryheit om hem te naderen: zo menigmaal als hy gehoor gaf, was alles daar toe met zekere gemaaktheit geschikt. Best kon men hem zien des morgens, als hy opstondt; maar men sprak tegen hem nergens van, dan om hem te behagen. Hy was, zelf in het byzonder, ernstig, het geen de hovelingen belette in zyne tegenwoordigheit zich eenige vryheit aan te matigen.

rouwen en van de schandelijke nieuwsgierigheid van een zwak en achterdochtig (2) vorst.

Leer dan, *o* mijn waarde *Telemachus*, leer dan de menschen kennen; onderzoek hen, laat hen spreken den een zo wel als den ander, beproef hen van langzamer-handt, geef u aan niemandt over, doet voordcel met uwe ondervindingen: wanneer gy eenige malen zult bedrogen zijn in uw oordeel; want gy zult zomtjids bedrogen worden, en de kwade zijn al te achterhoudende, om de goeden niet te misleiden door hunne vermomming, leer daar door niet vaardig van iemandt oordelen, nocht en goede noch ten kwade: het een en het ander is zeer gevaarlijk. Dus zullen uwe vorige dwalingen u ten allernutste onderwijzen. Wanneer gy deugt en bekwaamheden in iemandt gevonden hebt, bedient u van hem met vertrouwen; want eerlijke lieden willen, dat men hunne oprechtheit merkt; zy hebben meer achting voor de eer en voor het vertrouwen dan voor schatten, maar bederf hen niet, door hen eene onbepaalde macht te geven. Zo een zou altijd deugdzaam geweest zijn, die het niet meer is, om dat zijn meester hem te groten gezag en rijkdommen gegeven heeft. Al wie genoeg van de Goden bemind is, om in een gansch koninkrijk twee of drie ware vrienden te vinden (3), van eene vol-

stan-

(2) De koning nam uit alles achterdocht, het welk maakte, dat hy niet toeliet, dat iemandt, behalven zeer weinige menschen, hem naderde; maar hy was ligtelyk met iemandt ingenomen. Hy was bygelovig, en die zwakheit maakte, dat zyne ligtgelovigheid menigmaal misbruikt wierdt.

(3) De koning hadt geen vrienden. Hy was al te trotsch en te achterhoudende; hy hadt niets dan laffe vleiers, die hem

hem

ftandige wijsheit en deugdzaamheit , zal in het kort door hen andere perfonen uitvinden , die deze gelijkenen , om de mindere plaatfen te vervullen. Door de goeden , op welke men zich vertrouwt , leert men , het geen men door zich zelf niet kon onderscheiden , ten opzichte van andere onderdanen.

Maar , zeide *Telemachus* , moet men zich ook van deugnieten bedienen , als die bekwaam zijn , gelijk ik zo menigmaal heb horen zeggen ? Men is , antwoordde *Mentor* , menigmaal in die verlegenheit , dat men zich van hen moet bedienen. Onder een volk , dat oproerig , en in wanorder is , vindt men dikwils onrechtvaardige en doortrapte menschen in gezag. Zy bekleden bedieningen van belang , die men hen niet kan ontnemen , en hebben het vertrouwe van eenige machtige perfonen , die men noodzakelijk moet ontzien , verkregen ; men moet deze schelmfche menschen zelf ontzien , naardien men hen vreest , en om dat zy alles kunnen tot oproer verwekken : men moet voor een tijdt zich wel van die menschen bedienen , maar men moet ook voorhebben hen van tijdt tot tijdt onnut te maken. Wat het ware en geheimste vertrouwen aangaat , wacht u wel van dat ooit aan hen te geven ; want zy kunnen dat misbruiken , en vervolgens u tegen uw wil en dank geketend houden door uw geheim , aan een keten , bezwaarlijker te breken dan alle yzere ketenen. Bedien u van hen in onderhandelingen

hem door hunne tover-taal bedorven hebben van zyne jeugt af. Zo gevoelig als hy voor de liefde was , zo ongevoelig was hy voor de vriendschap , welke uit de gemeenschap en het onderling vertrouwen ontstaat ,

delingen van klein belang; handelt hen wel, wikkelt hen, door hunne eige driften, in, om u getrouwt te zijn; want gy zult hen op gene andere wijze dan op deze houden; maar laat hen geen toegang hebben, tot uwe geheimste overwegingen. Houdt altijd een middel aan de handt om hen naar uwe zinnelijkheid te doen werken, maar geef hen nooit de sleutel van uw hert (4), of van uwe zaken. Wanneer een staat vreedzaam en geschikt geworden is, en befliert door wijze en bekwaame mannen, daar gy op gerust zijt, worden de boze menfchen, daar gy u van hebt moeten bedienen, met den tijdt onnut. Echter moet gy niet nalaten hen wel te handelen; want het is nimmermeer geoorloft ondankbaar te zijn, zelf tegen de booswichten; maar met die wel te handelen, moet gy trachten hen goed te maken, en in hen zekere zwakheden verdragende, die men aan de menfchelijke zwakheit toegeeft. Men moet niet te min van langzamer handt hun gezag beteugelen, en de boosheden inbinden, die zy oopenlijk zouden bedrijven, zo men hen liet begaan. Kortom, het is een kwaad, dat het goede door booswichten moet gedaan worden; en niet tegenstaande dit kwaadt menigmaal onvermijdelijk is, zo moet men daar op aanleggen, om dat te doen ophouden. Een wijs vorft, die niet dan op goede

(4) *Geef hen nooit de sleutel van uw hert.*] Dat wift Louis de XIV. wonder wel in het werk te ftellen, hoewel in waarheit minder door voorzichtigheit dan door gewoonte en veinzerij. Hy was ondoorgrondelyk; en gelyk hy altydt zeer kort in zyne woorden was, zo kon men nooit weten, wat hy dacht. Zelf ging hy met zyne meeftereffen niet openhertig om, en heeft de roem gehad, van nooit door de zelve naar haar handt gezet te zyn.

de order en gerechtigheit doelt , zal met den tijd daar toe geraken , dat hy bedorven en bedrieglijke menschen zal kunnen misschen ; hy zal vrome lieden genoeg vinden , die genoegzame bekwaamheit hebben.

Maar het is niet genoeg goede onderdanen in een volk te vinden ; het is nodig , dat men nieuwe aankweekt. Dit moet , antwoordde *Telemachus* , een grote moeite veroorzaken. Ganschelijk niet , hernam *Mentor* , de zorg , die gy hebt om bekwame en deugdzame menschen te zoeken , en om die te verheffen , wekt op en moedigt aan al de zulken , die goede gaven of dapperheit hebben. Ieder doet zijn uiterste best. Hoe vele menschen zijn 'er , die vadzig worden door eene onbekende ledigheid , en die grote mannen zouden worden , zo de yver en hoop van vergelding hen tot den arbeid aandreef ? Wat zijn 'er al menschen , die uit armoede en onmacht van zich door deugt op te beuren , dat door misdrijven pogen te doen ? Zo gy dan beloningen en eerampten aan de natuurlijke bekwaamheden en aan de dapperheit hecht , hoe vele onderdanen zullen zich daar toe schikken ! Maar hoe veel zult gy 'er zelf maken , met hen van trap tot trap te doen opklimmen van de minste tot de hoogste bedieningen van den staat ! gy zult hunne bekwaamheden oefnen , gy zult de uitgebreidheit van hun vernuft beproeven , en de oprechtheit van hunne deugt. De menschen , die tot de hoogste waardigheden geraken , zullen onder uwe oogen opgevoed zijn , gy zult al uw leven hen nagegaan hebben , gy zult van hen oordelen , niet door hunne woorden , maar volgens den ganscheligen loop hunner daden.

Terwijl dat *Mentor* op deze wijze redeneerde ,
vers

vernamen zy een fchip van *Pheacië* (d), het geen in een klein, onbewoond, en woest eilandt, bezet met vreesfelijke klippen, ingelopen was. Op de zelve tijdt gingen de winden leggen, de zachte Zuide winden zelf fchenen haren adem in te houden, en de gansche zee wierdt als een fpiegel. De neêrhangende zeilen konden het fchip niet meer doen voortgaan, de kracht der roeiers, reeds afgemat zijnde, was vruchteloos. Men moest dat eilandt, het geen veel eer een rots was dan een eilandt, bekwaam om van menfchen bewoond te worden, aandoen. In een onftuimiger tijdt zou men zonder groot gevaar daar niet hebben kunnen landen. De *Pheaciers*, die op de wint wachtten, fchenen niet min ongeduldig om hunne reize te vervolgen, dan de *Salentiners*. *Telemachus* naderde hen op deze fcherpe oevers. Den eerften, dien hy vondt, vroeg hy, of hy *Ulyffes*, koning van *Ithaca*, niet gezien hadt in het hof des konings *Alcinous* (e).

Die geen, daar hy by geval zich by vervoegd hadt, was geen *Pheacier*, maar het was een onbekende vremdeling, die een voortreffelijk, maar bedroefd en neêrflchtig wezen hadt. Hy fcheen te mymeren en luiffterde in het eerst ter nauwer noodt naar de vrage van *Telemachus*; maar eindelijk antwoordde hy: *Ulyffes*, gy bedriegt u niet,
is

(d) Het eilandt *Pheacië* legt in de Jonifche zee naby *E-piren*, en wordt ook *Corcyra* genoemd. By *Homerus* en andere dichters is dat eilandt zeer vermaard van wegen uitmuntende fchone appelen.

(e) Deze *Alcinous*, wiens boomgaardt door *Ulyffes* zelf by *Homerus* zeer geroemd wordt, was koning van het eilandt *Pheacië*, daar zo even van gefproken is. De dichters pryzen hem als een rechtvaardig en gaffvry vorft,

Is by den koning *Alcinous* ontfangen , als in een plaats , daar men *Jupiter* eerbiedt , en daar men de gaffvryheit oeffent ; maar hy is daar niet meer , te vergeefs zult gy hem daar zoeken ; hy is vertrokken om *Ithaca* wederom te zien , zo de bevredigde Goden eindelijk toelaten , dat hy ooit zijne Huisgoden mag begroeten.

Naaulijx hadt deze vremdeling die woorden droevig uitgesproken , of hy begaf zich haastig naar een klein digt bosch , dat op het hoogste van een rots was , van waar hy droevig de zee beschouwde ; vliedende voor de menschen , die hy zag , en scheen het zich aan te trekken , dat hy niet kon vertrekken. *Telemachus* hadt gedurig het ooge op hem. Hoe meer hy hem beschouwde ; hoe meer hy ontroerd en verbaasd wierdt. Deze onbekende , zeide hy tegen *Mentor* , heeft my geantwoord , als een mensch , die naaulijx luistert naar het geen men hem zegt , en die vol droefheit is ; ik beklaag de ellendigen , zederdt dat ik het geworden ben (5) , en ik gevoel , dat mijn hert voor hem bewogen is , zonder te weten waarom. Hy heeft my niet zeer wel ontfangen , en echter kan ik niet nalaten hem een gelukkig einde zijner kwalen toe te wenschen.

Mentor antwoordde zachtelijk lagchende : Zie eens , waar toe de ongelukken des levens dienen ; zy maken de vorsten bezadigd en gevoelig over de ongevallen van een ander. Als zy nooit iets anders gesmaakt hebben , dan het aangename ver-

II. Deel.

V

gift

(5) Ik beklaag de ellendigen , zederdt dat ik het geworden ben. | Zo weinig als Louis de XIV. de ellendigen beklagden , naardien hy altydt gewend was aan voorspoedt , zo medelydende en vol mededogen voor de ellendigen was zyn kleinzoon de hertog van Bourgundië,

gift van voorspoedt, geloven zy , dat zy Goden zijn ; (6) zy zouden wel willen , dat de bergen zich in vlaktens veranderden om hen te voldoen ; zy achten de menschen niet ; zy willen in bezitting zijn van de gansche natuur. Wanneer zy van ongemakken te verdragen horen spreken , weten zy niet , wat men zeggen wil , 't is een droom voor hen , zy hebben nooit de tusschenwijtte van goed en kwaad gezien , de tegenspoedt alleen kan hen de menschelijkheid leren , en hun versteende hert in een menschelijk hert veranderen : dan gevoelen zy , dat zy menschen zijn , en dat men andere menschen , die van de zelve natuur zijn , moet sparen. Zo een onbekende u zo veel medelijden veroorzaakt , om dat hy dwalende is langs dezen oever als gy , hoe veel meer medelijden behoort gy te hebben voor het volk van *Ithaca* , als gy dat te eeniger tijdt in lijden zult zien ! Het volk , 't geen de Goden u toevertrouwd hebben , als men eene kudde aan een herder toebetrouwt , zal misschien door uwe eerzucht , en door uw hoogmoedt , of door uwe onvoorzichtigheit , ongelukkig zijn ; want de volkeren lijden geen ongemakken , dan door de misdrijven der koningen , die de wacht moeten houden , om te beletten , dat hen onheilen bejegenen.

Terwijl *Mentor* dus sprak , was *Telemachus* in droefheit en ongenoegen ingedompeld ; en antwoordde hem eindelijk met een weinig ontsteldheit ;

(6) Zy zouden wel willen , dat de bergen zich in vlaktens veranderden om hen te voldoen.] Dat deedt Louis de XIV. Hy deedt een berg doorgraven , om eene waterleiding naar Versailles te maken. Niets was voor hem onmogelyk om zyne grootheidigheit te voldoen ; hy werkte tegen de Natuur aan , om van Versailles eene aangename verblyfsplaats te maken.

heit: Zo al deze dingen waar zijn, is de staat van een koning wel ongelukkig; hy is een slaaf der genen, over welke hy schijnt te gebieden; hy is gemaakt om hen te regeren, en hy is zich zelf geheel en al aan hen schuldig, hy is belaft met alle hunne noodzakelijkheden, hy is de man, die al het volk, en ieder in het byzonder, moet helpen, hy moet zich voegen naar hunne zwakheden, hen verbeteren als een vader, en hen wyzer en gelukkiger maken. 't Gezag, het geen hy schijnt te hebben, is het zijne niet, hy kan niets doen, noch voor zijn roem, noch voor zijn vermaak; zijn gezag is dat der wetten. Hy moet die gehoorzamen. Om eigenlijk te spreken, is hy niets anders dan een beschermer der wetten, om die te doen regeren; hy moet waken en arbeiden om die te handhaven; hy is de minst vrye, en minst geruste mensch van het koninkrijk. Hy is een slaaf, die zijn rust en vryheit opoffert aan de algemene vryheit.

't Is waar, zeide *Mentor*, dat een koning geen koning is, dan om zorgte te dragen voor zijn volk, gelijk als een herder voor zijne kudde, of als een vader voor zijn huisgezin; maar, waarde *Telemachus*, meent gy, dat hy ongelukkig is, om dat hy aan zo veel menschen behoord goed te doen? hy verbetert de bozen door straffen, hy moedigt de goeden aan door beloningen, hy verbeeldt de Goden, door het gansche menschelijke geslacht dus tot de deugt te geleiden. Is het geen roem genoeg voor hem de wetten te doen onderhouden? De roem van zich te verheffen boven de wetten is een valsche roem, die niets dan afschrik en verachting inboezemt. Is hy een deugniet, zo kan hy niet anders dan ongelukkig zijn;

want hy kan geen gerustheit vinden in zijne driften, en in zijne verwaandheit; is hy goed, zo behoort hy de zuiverste en heerlijkste van alle vermakelijkheden te smaken, in te arbeiden voor de deugt, en in van de Goden eene eeuwigdurende beloning te verwachten.

Telemachus inwendig door eene heimelijke moeilijkheit ontroerd zijnde, schein die grondregelen nooit bevat te hebben. hoewel hy daar mede vervuld was, en die zelf aan anderen geleerd hadt. Een ongemakkelijke luim gaf hem, tegen zijne ware gevoelens, eene begeerte om tegen te spreken, en spitsvinnigheit om de waarheden, die *Mentor* hem oopenbaarde, te wederleggen. *Telemachus* stelde tegen deze redenen de ondankbaarheid der menschen: Hoe! zeide hy, zo veel arbeids om zich van de menschen te doen beminnen, die u misschien nooit zullen beminnen, en om zo veel goed te doen aan deugnieten, die zich van uwe weldaden zullen bedienen, om u te beschadigen!

Mentor antwoordde hem bezadigdlijk: Men moet rekening maken op de ondankbaarheid der menschen, en echter niet nalaten hen wel te doen; men moet hen dienen, niet zo zeer ter liefde van hen, als wel ter liefde der Goden, die dat bevelen; het goed, dat men doet, gaat nimmer verloren; zo de menschen dat vergeten, houden de Goden dat in geheugenisse, en vergelden dat. Dat meer is, zo de menigte ondankbaar is, zijn 'er altijd deugdzame menschen, die bekoord zijn door uwe deugt. De menigte zelf, schoon wispelturig zijnde, laat niet na een soort van dankbaarheid te bewijzen aan de ware deugt. Maar wilt gy de ondankbaarheid der menschen verhinderen?

deren? Zo doet uw best niet alleen om hen machtig, rijk, en ontzagchelijk door de wapenen te maken, of gelukkig door gemakelikheden. Deze eer, en deze overvloed, bederft hen, en zy zullen niet dan des te ondeugender zijn, en by gevolg noch ondankbaarder. Dat is hen een doodelijk geschenk te geven, en hen een aangenaam vergift aan te bieden. Maar bevljigt u om hunne zeden te verbeteren, de gerechtigheit, de vroomheit, de vreze der Goden, de beleefdheit, en zedigheit in te boezemen. Terwijl gy hen goed maakt, zult gy beletten dat zy ondankbaar zijn; gy zult hen het waarachtige goet, het welk de deugt is, geven. Zo die bestendig is, zal zy hen gedurig verbinden aan den genen, die de zelve haar zal ingeboezemd hebben. Hen dus de ware goederen gevende, zult gy u zelf goed doen, en voor hunne ondankbaarheid niet te vrezen hebben. Moet men zich verwonderen, dat de menschen ondankbaar zijn tegen de vorsten, die hen niet anders geleid hebben dan tot ongerechtigheit, eerzucht, nydigheit tegen hunne naburen, onbarmhertigheit, hoogmoedigheit, en kwade trouwe? De vorst moet niets anders van hen verwachten, dan het geen hy hen geleerd heeft. Zo hy in het tegendeel hen tracht goed te maken door zijn voorbeeldt, en door zijn gezag, zal hy de vrucht van zijne pogingen vinden in hunne deugden, of ten minste zal hy iets vinden in de zijne, en in de vriendschap der Goden, waar mede hy zich van alle zijne misrekeningen kan troosten.

Deze reden was naaulijx geëindigd, of *Telemachus* begaf zich in der yl naar de *Pheaciers* van het schip, dat aan de kust aangekomen was. Hy vervoegde zich by een oud man onder hen, om

hemte vragen, van waar zy kwamen, werwaards zy voeren, en of zy *Ulyffes* niet gezien hadden. De grysaardt antwoordde: wy komen van ons eilandt, het welk dat der *Pheaciers* is. Wy gaan koopmanschappen zoeken naar de kant van *Epi- ren*. *Ulyffes* is, gelijk men u reeds gezegd heeft, door ons vaderlandt getrokken; maar hy is 'er niet meer.

Wie is, voegde *Telemachus* terstondt daar by, die man, die zo droevig is, en die naar de allereenzaamste plaatfen zoekt, verwachtende dat u lieder fchip zal vertrekken? 't Is, antwoordde de grysaardt, een vremdeling, die ons onbekend is. Maar men zegt, dat hy *Gleomenes* genoemd wordt; dat hy in *Pbrygië* geboren is; dat een Godfpraak voor zijne geboorte aan zijne moeder voorzegd hadt, dat hy een koning zou zijn, behoudens dat hy in zijn vaderlandt niet bleef; en dat, zo hy daar bleef, de Goden hunne gramfchap zouden tonen door eene fchrikkelijke fterfte.

Zo haast als hy geboren was, gaven zijne ouders hem aan zee-lieden, die hem in het eilandt *Lesbos* (f) bragten. Daar wierdt hy in het geheim opgevoed, op kofte van zijn vaderlandt, het welk een zo groot belangen daar in hadt, dat hy buiten het zelve gehouden wierdt. Wel haast wierdt hy groot, fterk, bevallig, en behendig in alle de oefeningen des ligchaams. Zelf begaf hy zich met veel yver en begrip aan het leren der

we-

(f) *Lesbos* is een vermaard eilandt in de Middelandfche zee, het welk in oude tyden zeer gebloeid heeft. Verscheidene vermaarde mannen zyn daar geboren, onder welke *Pit-tacus*, een der zeven wyzen, geenzins de minfte gefteld wordt. De beroemde *Sappho* was daar ook geboren.

wetenschappen en goede kunsten; maar men wil niet lijden dat hy in eeniglandt is.

De voorzegging, die ten zijnen opzichte gedaan is, is vermaard geworden. Men kende hem in korten tijdt overval, waar hy kwam. Overal vreesden de koningen, dat hy hen hunne kronen zou ontnemen. Dus is hy dolende van zijne jeugt af, en hy kan geen plaats in de wereldt vinden, daar hy de vryheit heeft van zich te mogen ophouden. Hy heeft menigmaal landen, die van het zijne verre afgelegen zijn, doorgetrokken; maar naulyx is hy in eene stad gekomen, of men ontdekt daar zijne geboorte, en de Godspreek, die op hem ziet. Het helpt niet, of hy zich verbergt, en op ieder plaats een soort van leven, dat geen gerucht maakt, uitkieft, zijne bekwaamheden, zegt men, zo wel voor den oorlog, als voor de wetenschappen en de gewigtigste staatzaken blinken overal, zelf in zijn wederwil, uit. Daar deedt zich gedurig in ieder landt eene onvoorziene gelegenheit op, die hem inwikkelt, en aan het gemeen doet kennen. Het is zijne bekwaamheit, die oorzaak is van zijn ongeluk. Die maakt, dat hy gevreesd, en uit alle landen, in welke hy wil wonen, uitgesloten wordt. Zijn noodlot is geacht, bemind, en overal met verwondering beschouwd, maar verdreven te zijn uit alle bekende landen.

Hy is niet jong meer, en ondertuffchen heeft hy noch geen plaats kunnen vinden, noch aan de kust van *Afië*, noch van *Griekenlandt*, daar men hem in eenige rust heeft willen laten leven. Hy schijnt zonder staatzucht te zijn, en naar geen grote zaken te zoeken. Hy zou zich zeer gelukkig bevinden, zo de Godspreek hem nooit de

koninklijke waardigheid beloofd hadt. Hy heeft geen hoop meer overig, dat hy ooit zijn vaderlandt weder zal zien; want hy weet, dat hy daar niets anders dan rouwe en tranen in alle de huisgezinnen zou in brengen. De koninklijke waardigheid zelf, om welke hy zo veel lijdt, schijnt hem niet begeerlijk te zijn. Hy zoekt naar de zelve, door eene noodschikkelijke noodzakelijkheid, van het eene koninkrijk in het andere, en zy schijnt voor hem te vluchten, om met dien ellendigen te spotten tot in zijn hogen ouderdom. Dodelijk geschenk der Goden, dat zijn beste levenstijdt ontrukt heeft, en dat hem niet dan verdriet veroorzaakt in een ouderdom, in welken de mensch, zwak zijnde, niets anders dan rust nodig heeft.

Nu reist hy, zo hy zegt, naar de kant van *Thracië*, om eenig woest volk, en zonder wetten, te zoeken, om het zelve te verzamelen, te beschaven, en gedurende eenige jaren te regeren; waar na, de Godspraak vervuld zijnde, men voor hem niet te vrezen zal hebben in de bloeiendste koninkrijken. Dan maakt hy staat om zich in stilte te begeven in eenig dorp van *Carië*, daar hy zich aan den landbouw, van welke hy zeer veel werk maakt, zal overgeven. Het is een wijs en gematigd man, die de Goden vreest, die de menschen wel kent, en die met hen in vrede weet te leven, zonder veel werk van hen te maken. Dat is het gene, dat men van dien vreemdeling, naar wien gy my vraagt, verhaalt.

Gedurende deze zamenpraak wendde *Telemachus* gestadig zijne oogen naar de zee, die nu begon beroerd te worden; de winden verheften de golven, welke tegen de klippen aanstieten,
die

die wit makende door haar schuim. Op dat oogenblik zeide de grijsaardt tegen *Telemachus*: Ik moet vertrekken. Mijne metgesellen kunnen niet naar my wachten. Die woorden sprekende, liep hy naar de zee-kant. Men gaat te sloop; en men hoort niets dan een verward geroep op den oever, gemaakt door den yver der bootsge-
fellen, die met ongeduldt zochten te vertrek-
ken.

Deze onbekende, dien men *Cleomenes* noemde tegen welken *Telemachus* gesproken hadt, hadt eenigen tijdt gezworven in het midde van het eilandt, klimmende op den top van alle rotsen, en beschouwende van daar de onmetelijke uitgestrektheit der zeeën met eene zeer grote droefheit: *Telemachus* hadt hem niet uit het gezicht verloren, en liet niet na acht te geven op zijne schreden. Zijn hert was aangedaan met mededogen, voor een man, die eerlijk, dwalende, ongelukkig, en geschikt was tot de grootste zaken; en die aan het strenge geval tot een speeltuig diende. Ten minste, zeide hy by zich zelf, zal ik *Ithaca* noch eens weder zien; maar die *Cleomenes* mag nooit weder in *Phrygië* komen. Het voorbeeldt van iemandt, die noch ongelukkiger was dan hy, verzachtte het ongenoegen van *Telemachus*.

Deze man eindelijk zijn schip gereed ziende, daalde van die scherpe rotsen met zo veel vaardigheid en wakkerheit, als *Apollo* in de bosschen van *Lycië*, zijne blonde hairlokken opgeknoopt hebbende, het midde der steiltens doortrekt, om de harten en wilde zwijnen met zijne schichten te doorschieten. Reeds was deze onbekende in het schip, het geen de zilte baren doorkliefde, en zich van het landt verwijderde. Eene heimelijke

indruk van droefheit beving het herte van *Telemachus*, hy bedroefde zich zonder te weten waarom; de tranen rolden langs zijne kaken, en niets was hem aangenaamer dan het wenen.

Ter zelve tijdt bemerkte hy, dat al de boots-gefallen van *Salentum* op den oever in het gras neder lagen, en in een diepen slaap gevallen waren. Zy waren vermoeid en afgesloofd; de zachte slaap was door hunne afgematte leden doorgetrokken, en al het vochtige heulzaadt (g) van de Nacht hadt op den vollen dag zijn vermogen over hen uitgebreid door de macht van *Minerva*. *Telemachus* was verbaasd door al de *Salentiners* in dezen diepen slaap te zien; terwijl de *Pheaciers* zo naarstig geweest waren, om de gunstige wint waar te nemen; maar hy was noch meer bezig met het schip van *Pheacië*, gereed om te verdwijnen in het midde der zee-baren, te beschouwen, dan met na de *Salentiners* toe te gaan, om die op te wekken. Een verbaasdheit en geheime ontsteltenis hielden zijne oogen gevestigd op het reeds vertrokken schip, daar hy niets meer van zag dan de zeilen, die zich een weinig wit vertoonden in de blaauwe zee-golven: zelf hoorde hy *Mentor* niet, die tegen hem sprak; hy was geheel buiten zich zelf in eene vervoering, even als die der wijnpapinnen, wanneer zy de wijngaard-staf in de handt hebben, en door haar onzinnig gekrijt de oevers van den *Hebrus* en de bergen van *Rhodope* en *Ismarus* doen weërgalmen.

Ein-

(g) De kracht van te doen slapen, die in het heul- of papaver-zaadt steekt, heeft gemaakt, dat de dichters versierd hebben, dat de Nacht van dat zaadt over de aarde verspreidde, om de menschen te doen slapen.

Eindelijk bekwam hy een weinig uit dit soort van betovering; zijne tranen begonnen over zijne wangen te rollen, en daar op zeide *Mentor* tegen hem: Ik ben niet verwonderd, o mijn waarde *Telemachus!* dat ik u zie wenen; de oorzaak uwer droefheit, die u onbekend is, is aan *Mentor* niet onbekend. 't Is de natuur, die spreekt, en die zich doet gevoelen. Deze is het, die uw herte beweegt. De onbekende, die u eene zo grote onsteltenisse toegebracht heeft, is de grote *Ulysses*. Het gene, dat een oude *Pheacier* u van hem verhaald heeft, onder den naam van *Cleomenes*, is niets dan een verdichtsel, het welk men gemaakt heeft, om de wederkomst van uwen vader in zijn koninkrijk zo veel geheimer te houden. Hy vertrekt van hier regt naar *Ithaca*; reeds is hy zeer dicht by de haven, en ziet eindelijk die zo lang gewenschte plaatsen wederom. Uwe oogen hebben hem gezien, gelijk men u eertijds voorzegd hadt, maar zonder hem te kennen; wel haalt zult gy hem zien, en kennen, en hy u; maar tegenwoordig hebben de Goden niet willen toelaten, dat gy malkander buiten *Ithaca* zoudt erkennen. Zijn hert is niet minder ontroerd geweest dan het uwe; hy is te wijs, dan dat hy zich aan eenig sterffelijk mensch zou ontdekken in een plaats, daar hy bloot gesteld zou kunnen worden voor de verraderyen en aanvallen der wrede minnaren van *Penelope*. *Ulysses* uw vader is de wijsste aller menschen; zijn hert is als een diepe put, daar men zijn geheim niet uit kan visschen. Hy bemint de waarheit, en hy zegt nooit iets, het geen haar beledigt; maar hy spreekt die niet, dan voor zo veel de noodt het vereischt; en de wijsheit houdt, als een zegel, altijd zijne lippen ge-

gesloten voor alle onnutte woorden. Hoe menigmaal is hy bewogen geweest u toespreekende! Hoe menigmaal heeft hy zich zelf wederhouden, om zich niet te ontdekken! Wat heeft hy niet al geleden, door u te zien! Zie daar, wat hem droevig en neêrslachtig maakte.

Gedurende deze redenering kon *Telemachus*, ontroerd en bewogen zijnde, een vloedt van tranen niet wederhouden; het snikken zelf belette hem te antwoordden; eindelijk riep hy uit: Heelaas! mijn waarde *Mentor*, ik gevoelde wel in dezen onbekenden, ik weet niet wat, het geen my tot hem trok, en dat alle mijne ingewanden bewoog. Maar waarom hebt gy my voor zijn vertrek niet gezegd, dat het *Ulysses* was, nademaal gy hem kende? Waarom hebt gy hem laten vertrekken zonder tegen hem te spreken, en zonder schijn te maken van hem te kennen? Wat verborgenheit is dat? Zal ik dan altijd ongelukkig zijn? Willen de verbitterde Goden my dan altijd houden als den dorstigen *Tantalus*, die een bedrieglijk water ophoudt, vliedende t'elkens van zijne lippen? *Ulysses! Ulysses!* zijt gy my voor altijd ontslipt? misschien zal ik hem nooit meer zien; misschien zullen de vryers van *Penelope* hem doen vallen in de lagen, die zy voor my bereid hebben: ten minste, zo ik hem volg, zal ik met hem sterven! O *Ulysses!* O *Ulysses!* zo het onwêer u niet noch tegen eenige klip werpt, (want ik heb alles te vrezen van het vyandelijke geval) zo vrees ik ten hoogste, dat gy in *Ithaca* zult komen met een even zo dodelijk een lot als *Agamemnon* (h) te *Mycene*. Maar

waar-

(h) Namentlyk die wierdt op zyne te huis-komst door zyne

waarom, waarde *Mentor*, hebt gy my mijn geluk benijd? tegenwoordig zou ik hem omhelzen, en ik zou reeds met hem in de haven van *Ithaca* zijn. Wy zouden te gelijk vechten, om alle onze vyanden te overwinnen.

Mentor antwoordde hem, zachtelijk lagchende: Zie daar, mijn waarde *Telemachus*, hoe het met de menschen gesteld is. Gy zijt geheel ter neder geslagen, om dat gy uwen vader gezien hebt, zonder hem te kennen. Wat zoudt gy gisteren niet wel hebben willen geven, om maar verzekerd te zijn, dat hy niet dood was? Van daag zijt gy daar van verzekerd door uwe eigene oogen, en die verzekering, die u tot de grootste vreugt moest strekken, laat u in eene droeve verlegenheit. Dus rekent het zieke hert der stervelingen altijd voor niets daar het meest naar verlangd heeft, zo haast als het dat heeft bekomen, en is scherpzinnig om zich zelf te kwellen over dat gene, het welk het noch niet bezit. 't Is om uw geduld te oeffenen, dat de Goden u dus in twijffel houden; gy ziet deze tijdt aan als verloren; maar weet, dat die de heilzaamste uws ganschen levens is, want die oeffent u in de nodigste aller deugden, voor den zulken die moeten gebieden. Men moet geduldig zijn om meester te worden van zich zelf en van anderen. 't Ongeduld, dat een kracht en wakkerheit der ziele schijnt, is niets dan eene zwakheit. Een mensch, die niet kan wachten en verdragen, is even als iemandt, die geen geheim kan zwijgen. De een heeft zo wel als de ander gebrek aan stand-

zyne gemalinne *Clytemnestra*, en *Egythus*, vermoord, gelyk wy boven reeds aangetekend hebben,

standvastigheid om zich in te houden ; of als iemandt , die op een wagen rijdt , en die de handt niet sterk genoeg heeft , om zijne schuimbekken- de paarden , als het vereischt wordt , op te houden. Zy luisteren niet meer naar den toom , zy hollen voort , en de zwakke man , dien zy ontsnapt zijn , wordt verbryfeld in zijn val. Dus wordt een ongeduldig mensch weggesleept door zijne ongetemde en woeste begeertens in een afgrondt van ongelukken. Hoe zijn macht groter is , hoe zijn ongeduldt hem dodelijker is ; hy wacht nergens na , hy geeft zich geen tijdt om iets te overleggen ; hy doet alle zaken geweldt aan , om zich te voldoen ; hy breekt de takken , om de vrucht te plukken , eer die rijp is ; hy breekt de deur veel eer aan stukken , dan dat hy zou wachten , dat men die voor hem oopent ; hy wil maajen , als de wijze landman zaait : al wat hy haastig doet , is kwalijk gedaan , en kan geen duur hebben , niet meer dan zijne driftige begeertens. Dusdanig zijn de onzinnige voorwerpen van een mensch , die gelooft , dat hy alles vermag , en die zich aan zijne verhaaste wellusten overgeeft om zijne macht te misbruiken. 't Is , waarde *Telemachus* , om u te leren lijdzaam zijn , dat de Goden uwe lijdzaamheit zo zeer oefenen , en schijnen met u te spelen , in het dwalende leven , waar in zy u altijd in onzekerheit houden : de goederen , op welke gy hoopt , vertonen zich aan u , en vlieden weg als een ligte droom , die verdwijnt als men ontwaakt , om u te leren , dat de zaken zelf , die men meent , dat men in zijn handt heeft , in een oogenblik kunnen ontslippen. De wijsste lessen van *Ulysses* kunnen u niet heilzamer zijn , dan zijne lange afwe-
zendentheit

zendheit, en de ongemakken, die gy geleden hebt met naar hem te zoeken.

Vervolgens wilde *Mentor* de lijdzaamheit van *Telemachus* op een noch veel krachtiger toets brengen. Op dat oogenblik, waar in de jonkman met ernst de bootsgezellen ging aanprelsen om zijn vertrek te verhaasten, hieldt *Mentor* hem op het onvoorzienste staan, en verplichtte hem om aan de zee-kant eene grote offerhande aan *Minerva* te doen. *Telemachus* deedt met bereidwilligheid het geen *Mentor* begeerde. Men maakte twee altaren van groene zoden, de wie-rook rookte, en het bloedt der offer-beesten wierdt gestort. *Telemachus* zuchte tederlijk hemelwaards, en hy gevoelde de krachtige beschertning der Godinne.

Naaulix was de offerhande geëindigd, of hy volgde *Mentor* langs de duistere wegen van een naburig boschie. Daar zag hy op het onvoorzienste, dat het aanzicht van zijn Vriend eene nieuwe gedaante aannam. De rimpelen van zijn voorhoofd wierden uitgewischt, even als de schaduwten verdwijnen, wanneer *Aurora* met hare roosverwige vingeren de poorten van het Oosten oopent, en de gehele kinne in vlam zet; zijne holle strenge oogen veranderden in blaauwe oogen (i) van eene hemelsche koleur, en vol van een Goddelijk vuur. Zijne grijze en ongehavende baart verdween. Edelmoedige en deftige trekken, gemengd met zachtheit en aangenaamheit, vertoonden zich voor de oogen van den verbaasden *Telemachus*. Hy zag het wezen eener vrouwe,

(i) De ouden hebben *Minerva* altydt met blaauwe oogen verbeeld; zo dat onze Schryver zich voorbedachtelyk zo uitdrukt,

we, met eene koleur veel bekoorlijker dan die van een bloem, nieuylx door de zonne ontloken. Men zag daar het wit der lelyen, gemengd met knopjes van rozen. Op dit aanzicht bloeide eene eeuwighdurende jeugt, met eene eenvoudige en onachtzame voortreffelijkheid. De geur van *Ambrozyz* verspreide zich uit hare hair-vlechten. Haar gewaadt schitterde als de levende koleuren, daar de opgaande zon de donkere gewelfels des hemels mede bestraalt, en de wolken, die zy verguldt. Deze Godheit raakte met hare voet niet op de aarde (k). Zy vloeyde ligtelyk door de lucht, even als een vogel die met zijne vleugelen doorklooft. Zy hielt in hare machtige handt eene schitterende speer, bekwaam om de steden en de heldhaftigste volkeren te doen sidderen. *Mars* zelf zou daar voor verschrikt zijn geweest. Hare stem was zacht en bezadigd, maar sterk en doordringend; al hare woorden hadden iets vurigs, dat het herte van *Telemachus* doorsneedt, en hem, ik weet niet wat wellustige droefheit deedt gevoelen. Op haar helm wierdt de droevige vogel van *Athene* (l) gezien, en op haar

(k) De Heidenen waren van gedachten, dat de Goden de moeite niet behoefden te nemen, van hunne voeten voort te zetten, als zy gingen, maar dat zy als vlociden langs den grondt. Daar *Virgilius* in het I. Boek *Venus* van *Eneas* doedt afscheiden, heeft hy de zelve byzonderheit in acht genomen; en de geleerde uitleggers merken daar aan, dat om die reden de oudste beelden der Goden gemaakt waren met de voeten aan malkander vast.

(l) Ieder weet, dat de uil de vogel van *Minerva* is. De *Athenienzen*, die voornamentlyk die Godinne eerden, hebben daarom een uil op hun gelt geslagen, van welk soort tegenwoordig by de liefhebbers van gedachtenis-munten noch verscheide gevonden worden.



Breen f.

*Minerva verlaat de gedaante van Mentor
en scheidt van Telemachus .*

haar borst glinsterde het ontzagchelijke *Egis* (m). Door deze merktekenen erkende *Telemachus* *Minerva*.

O Godinne! zeide hy, zijt gy het dan zelf, die u verwaardigd hebt den zone van *Ulyffes* te geleiden ter liefde van zijnen vader. . . . Meer wilde hy hier van zeggen, maar de stem ontbrak hem, zijne lippen trachtten te vergeefs om zijne gedachten uit te drukken, die met drift uit het binnenste zijns herte, en uit zijn mondt opkwamen. De tegenwoordig zijnde Goddelijkheit maakte hem nederflachtig; en hy was als een mensch, die in een diepen slaap zo benaauwd is, dat hy naaulijx adem kan halen, en die door de lastige beeving zijner lippen geen woordt kan voortbrengen.

Eindelijk sprak *Minerva* deze woorden uit: Zone van *Ulyffes*, luister naar my voor de laatste maal: Ik heb nooit eenig sterffelijk mensch met zo veel zorg onderwezen, als u; ik heb u met de handt geleidt mitte door de schip breuken, onbekende landen, bloedige oorlogen, en door zo vele ongemakken, die het herte van een mensch kunnen beproeven, ik heb u door gevoelige ondervindingen geleerd de ware en valsche grondregelen, volgens welke men kan regeren. Uwe gebreken zijn u niet minder heilzaam geweest dan uwe ongelukken; want wat mensch is'er, die wijsfelijk kan regeren, zo hy nimmer onge-

II. Deel,

X

mak-

(m) Van dat schildt is reeds boven iets gezegd. Jupiter, van een geit gevued zynde, hadt naderhandt des zelfs hant over zyn schildt getrokken, en dat alzo gebruikt. Daar na gaf hy het zelve aan *Minerva*. Zie *Virgilius* op verscheide plaatsen in het VIII. Boek.

makken geleden heeft , en zo hy nooit voordeel gedaan heeft , door het lijden , daar zijne gebreken hem in geworpen hadden ? gy hebt , even als uw vader , landen en zeen vervuld met uwe droevige ongevallen. Gâ , gy zijt tegenwoordig waardig om op zijn voetspoor hem te volgen , daar is niets over dan eene korte en ligte overtocht naar *Ithaca* , daar hy op dit oogenblik aanlandt. Vecht te zamen met hem , en zijt hem gehoorzaam , als de minste zijner onderdanen. Geef voorbeelden daar van aan anderen. Hy zal u *Antiope* tot uwe gemalinne geven , en gy zult met haar gelukkig zijn , om dat gy min de schoonheit dan de wijsheit en deugt gezocht hebt. Wanneer gy zult regeren , stel dan al uwen roem in de goude eeuw te vernieuwen ; hoor iedereen , maar geloof weinige menschen ; wacht u wel van u eigen zelf te veel te geloven. Zijt beschroomd , dat gy u zelf bedriegen zult. Maar zijt nooit beschroomd andere te doen zien , dat gy bedrogen geweest zijt. Bemint uwe onderdanen , vergeet niets om u van hen te doen beminnen. De vrees is nodig , wanneer de liefde ontbreekt ; maar men moet die altijd met tegenzin gebruiken , gelijk als de geweldige en gevaarlijke hulpmiddelen. Overweeg altijd van verre alle de gevolgen , van het geen gy wilt ondernemen. Voorzie de vreesfelijste zwarigheden , en weet , dat de ware moedt bestaat in alle gevaren onder de oogen te zien ; en die te verachten , wanneer die noodzakelijk zijn geworden ; hy , die de zelve niet wil ondergaan , heeft niet moeds genoeg , om zonder ontsteltenisse die van verre te zien. Hy , die de zelve ganschelijk ziet , en die vermijdt al wat vermijdt kan worden , en die anderen , zonder zich

zich

zich te ontfellen, aanmoedigt, is alleen wijs en edelmoedig. Vliedt voor de verwijfdheid, hoogmoedt, en overdaadt, stel uwen roem in de eenvoudigheid. Laat uwe deugden en goede daden het cieraat van uw persoon en van uw hof zijn. Laten die de lijfwacht zijn, die u omringt, en laat iedereen van u leren, waar in het ware geluk bestaat. Vergeet nimmer, dat de koningen niet regeren voor hun eigen roem, maar voor het welwezen hunner onderdanen: het goed, het geen zy doen, strekt zich uit tot in de laatste eeuwen; en het kwaad, dat zy doen, vermeerdert van geslacht tot geslacht, tot op de verite nakomelingen. Eene kwade regering veroorzaakt zomtijds het onheil van vele eeuwen. Boven al zijt op uw hoede tegen uwe zinnelijkheid. 't Is een vyandt, die gy overal tot uwe doot met u zult omdragen. Hy zal in uwe raadvergaderingen komen, en u verraden, zo gy naar hem hoort. De zinnelijkheid maakt, dat men de gewigtigste gelegenheden voorby laat gaan. Zy geeft genegenheit en afkeer zonder de minste reden, tot na deel der grootste belangen. Zy maakt, dat de grootste staatzaken door de allerkleinste beweegredenen beslecht worden. Zy verduistert alle de goede hoedanigheden, doet den moedt zakken, maakt een mensch ongelijk, zwak, ongeacht en onverdraaglijk. Zijt altijd tegen dien vyandt op uwe hoede. Vrees de Goden, *ô Telemachus!* deze vrees is de grootste schat van het herte van een mensch: met haar zullen de wijsheit, de gerechtigheid, de vrede, de blijdschap, de zuivere vermakelijkheden, de ware vryheit, de lieffelijke overvloedt, en onbevleete lof by u komen.

Ik verlaat u, *ô zone van Ulyffes!* maar mijne

wijsheit zal u nooit begeven ; behoudens dat gy altijd van gevoelen zijt , dat gy zonder de zelve niets zoudt vermogen. 't Is tijdt , dat gy leert gansch alleen gaan : ik heb my van u in *Egypte* en te *Salentum* niet afgescheiden , dan om u te gewennen dezen dienst te ontberen , even als men de kinderen speent , wanneer het tijdt is , dat hen de melk onttrokken wordt , om hen vaster spijze te geven.

Naaulijx hadt de Godin deze reden voleindigd , of zy verhefte zich in de lucht , en omwondt zich in eene goude en hemelsblauwe wolke , in welke zy verdween. *Telemachus* , verzuchtende , verbaasd . en buiten zich zelf , viel ter aarde , en hefte zijne handen ten hemel. Daarna ging hy zijne metgesellen opwekken ; haastte zich om te vertrekken ; kwam in *Ithaca* , en vondt zijnen vader by den getrouwen *Eumeus* (n).

Einde van het vier en twintigste en laatste Boek.

(n) In de Fransche druk staat *Euménee* , doch het is zeker , dat 'er *Eumée* moet staan. Homerus noemt dien Verkenhoeder van Ulysses met dien naam in zyn XV. Boek , en hy zegt ook , dat Ulysses en Telemachus malkander daat weder vonden. Het zou tegenwoordig vry misselyk staan , dat een schryver een koning met zyn zoon deedt hun verblyf nemen by een verkenhoeder ; maar de koningen en de verkenhoeders waren 'er toen na. Ook zo moet die Eumeus al een verkenhoeder van den eersten rang geweest zyn , alzo Homerus hem een eertytel geeft , die niet minder dan de wel-edele behoort vertaald te worden (*δῖος ὑφ' ἑσβῆς* , dat is de wel-edele verkenhoeder) en hy Telemachus met een kus ontfangt , hem waarde zoon , noemt , en andere tekene geeft van grote gemeenschap.

BESCHRYVING

der Verbeeldingen

die op

HET GODDELYKE SCHILDT

van

TELEMACHUS

*Gezien wierden ; volgens den
voorgaanden druk.*

Het schildt van *Telemachus* was gepolijst zo glad als een spiegel, en glinsterde als de stralen der zonne ; op het zelve was de beroemde geschiedenis der belegering van *Thebe* gegraveerd: men zag daar voor eerst den ongelukkigen *Lajus*, die, verstaan hebbende uit het antwoordt der Godspreek van *Apollo*, dat zijn zoon, die stondt geboren te worden, de moordenaar zou zijn van zijnen vader, aanstonds dit kindt aan een herder overgaf ; om dat ten prooi te leggen voor de wilde beesten en vogelen. Daar na zag men dezen herder, die dit kindt bragt op den berg *Citheron*, tusschen *Beotië* en *Phocis*. Dit kindt scheen te roepen, en zijn beklaglijk noodlot te gevoelen. 't Hadt iets, ik weet niet wat, levendigs, teters, en lieffelijx, dat de kindsheit zo aangenaam maakt. De herder, die dat bragt op de ver-

vaarlijkste rotsen, scheen dat in weêrwil te doen, en door medelijden bewogen te zijn: de tranen vloeiden uit zijne oogen. Hy was in twijffeling en belemmerd; hier op doorboorde hy de voeten van het kindt met zijn degen, hy stak een rysje daar door, en hing dat aan eene boom, niet kunnende besluiten, om het zelve te bergen tegen het bevel van zijn meester, of om dat over te geven aan eene gewisse doot. Hier op vertrok hy terstondt, uit vreze van dit onnosfel wicht, het geen hy beminde, te zien sterven.

Ondertusschen zou het kindt gestorven zijn door gebrek van voedsel: reeds waren de voeten, daar zijn gansche ligchaam aan hing, opgezwollen en blaauw.

Phorbas, herder van *Polybus*, koning van *Corinthe*, die in deze wildernisse de grote kudden des konings weidde, hoorde het jammerlijk krijten van dit kleine wicht; liep toe; maakte dat los; en gaf het aan een ander herder, om het by de koningin *Merope*, die geen kinderen hadt, te brengen. Deze wierdt bewogen door de schoonheit van het kindt, noemde het *Edipus*, ter oorzake, dat des zelfs beenen door de wonden waren opgezwollen, en voedde dat op als haar eigen zoon, gelovende, dat dit kindt van de Goden haar toegezonden was. Al deze verscheide handelingen vertoonden zich ieder op zijn plaats. Vervolgens zag men *Edipus*, reeds groot geworden, die, vernomen hebbende, dat *Polybus* zijn vader niet was, van landt tot landt omzwoef om zijne geboorte te ontdekken.

De Godspraak verklaarde hem, dat hy zijn vader in *Phocis* zou vinden. Hy ging derwaards, en vondt het volk daar in grote beweging en oproer.

roer. In deze verwarring doodde hy zynen vader *Lajus*, zonder hem te kennen. Noch zag men daarenboven, dat hy zich te *Thebe* aanbodt; hy verklaarde het raadsel van *Sphinx*, doodde dat schrikdier, en trouwde de koningin *Jocasta*, zyne moeder; die hy niet kende; en zy geloofde, dat *Edipus* een zoon van *Polybus* was. Eene afgrijsfelijke pest, zijnde een teken van de gramfchap der Goden, volgde aanstonds dit zo vervloekte huwelyk. Daar hadt *Vulcanus* vermaak genomen, in krachtig te verbeelden de stervende kinderen op hunne moeders schoot, en een gansch kwijnend volk, met de doot en finert op de aanzichten, afgemaald. Maar het vreesfelijkste was *Edipus* te zien, die, na langen tyd de oorzaak van de gramfchap der Goden te hebben onderzocht, ontdekte, dat hy zelf de oorzaak daar van was. In het wezen van *Jocasta* zag men de fchaamte en vreze van te verspreiden, het geen zy zelf niet wilde weten; op dat van *Edipus* de yzing en wanhoop. Hy boorde zich zelf de oogen uit, en fcheen als een blinde geleid te worden door zyne dochter *Antigone*: men zag, dat hy de Goden als verweet de misdaden, daar zy hem in hadden laten vervallen. Vervolgens bespeurde men hem, zich zelf aanmoedigende, om zich te straffen; en, niet langer onder de menschen kunnende leven, liet hy, van daar vertrekkende, zyn koninkryk na aan twee zonen, die hy by *Jocasta* gewonnen hadt, *Eteocles* en *Polynices*, onder voorwaarde, dat ieder jaar om jaar op zyn beurt zou regeren; maar de oneenigheit dezer broederen fcheen noch afschuwelijker dan het ongeluk van *Edipus*. *Eteocles* zat op den throon, en weigerde daar af te stappen, om *Polynices* op

zijn beurt plaats te maken. Deze, zijnetoevlucht genomen hebbende tot *Adraflus*, koning van *Argos*, wiens dochter *Agria* hy getrouwd hadt, trok met een ontelbaar heitleger naar *Thebe*. Rondom de belegerde ftadt zag men van alle kanten gevechten. Al de helden van *Griekenlandt* waren tot dezen oorlog opgekomen, en zy fcheen niet minder bloedig dan die van *Troje*.

Men kon daar befchouwen de ongelukkige gemaal van *Eriphile*, zijnde de vermaarde waarzegger *Amphiaräus*, die zijn ongeluk voorzag, en die zich daar van niet kon bevrijden. Hy verbergde zich, om niet te gaan naar de belegering van *Thebe*, wetende, dat hy niet kon hopen uit dezen oorlog weder te komen, zo hy zich daar inwikkelde. Aan *Eriphile* alleen hadt hy zijn geheim derven oopenbaren. *Eriphile* zijne gemalin, die hy meer beminde dan zijn eigen leven, en van wie hy geloofde tederlijk bemind te worden, verleid door een halscieraadt, het welk *Adraflus*, koning van *Argos*, haar gefchonken hadt, verriedt haar gemaal *Amphiaräus*. Men zag haar de plaats ontdekken, daar hy zich verborgen hieldt. *Adraflus* voerde hem tegen zijn wil en dank naar *Thebe*. Daar aankomende, fcheen de aarde terftondt hem in te zwelgen, die op het onvoorzienfte oopen fpleet, om hem in den afgrondt te doen nederdalen. Onder zo vele gevechten, waar in *Mars* zijne woede oefende, bemerkte men met fchrik dat der twee gebroederen, *Eteocles* en *Polynices*, iets afgrijffelijx en dodelijx fcheen in hun wezen; de misdaadt hunner geboorte was als op hun voorhoofd gefchreven; men kon ligtelijk oordelen, dat zy aan de helsche *Razernyen* en aan de wrake der Goden waren overgegeven. De Goden offerden

offerden hen op, om tot een voorbeeld te verstreken voor alle broeders in alle de navolgende eeuwen, en te vertonen, wat de godloze oneenigheid vermag, wanneer die de herten kan verdelen, die zo naauw behoorden vereenigd te zijn. Men zag deze twee broeders vol verwoedheit, die malkander verscheurden; ieder vergat zijn leven te beschermen, om dat zijns broeders te benemen; beide waren zy met bloedt bedekt, en getroffen met dodelijke wonden; beide zieltoegende, zonder dat hun woede kon verkoeld worden; beide vielen zy ter aarde, gereed om den laatsten snik te geven; maar zy kropen noch naar malkander, om het vermaak te hebben van te sterven in de uiterste pogingen van wreedheit en wraak. Alle andere strijden schenen opgeschort door deze alleen. De twee legers stonden verbaald en met schrik bevangen, in het beschouwen dezer twee schrikdieren. *Mars* zelf wendde zijne wrede oogen af, om een zo grouzaam schouwspel niet te zien.

Eindelijk zag men de vlamme der houtmyt, daar men de lijken dezer twee onnatuurlijke broeders opgelegd hadt. Maar, ô ongelooffelijke zake! de vlam verdeelde zich in twee delen, en de doodt zelf hadt den onverzoenlijken haat, die tusschen *Eteocles* en *Polynices* was, niet kunnen eindigen. Beide hunne lijken wilden niet te zamen verbranden, en der zelve affche, noch gevoelig over de onheilen, die zy malkander hadden aangedaan, wilde nooit onder een gemengd worden. Zie daar het geen *Vulcanus* door eene goddelijke kunst verbeeld hadt op de wapenen, door *Minerva* aan *Telemachus* geschonken.

Aan de andere zijde van het schild wierdt *Ceres*

verbeeld in de vruchtbare velden van *Enze*, gelegen in het midde van *Sicilië*. Men zag daar deze *Godinne*, die de hier en daar verstrooide volkeren by een verzamelde, zoekende hun voedsel door de jagt, of de wilde vruchten, die van de bomen neder-vielen, opzamelende; zy wees aan deze plompe menschen de kunst om het landt toete maken, en uit der zelve vruchtbare schoot hun voedsel te trekken; zy boodt hen een ploeg aan, en deedt offen daar voor spannen. Men zag daar de aarde zich oopenen met vette zoden door het scherpe ploeg-yzer; daar na bespeurde men den gulden oogst, die de vruchtbare landsdowen bedekte. De maaier sneedt met zijn zeissen de lieffelijke vruchten der aarde, en troostte zich in al zijne moeite. Het yzer, anders geschikt om alles te vernielen, schein ter dezer plaatse niet gebruikt te worden, dan om overvloedt te bereyden, en alle vermaak te doen aanwasschen.

De *Nymphen* met bloemen gekroond, dansten te zamen in eene grazige weide, op den oever eener rivier naby een bosch. *Pan* speelde op de fluit; de *Faunen* en kluchtige *Satyrs* sprongen in een hoek. *Bacchus* verscheen daar desgelijx, gekroond met klimop leunende op zijn *Tyrfus*, houdende in eene handt een wijngaardt, verciert met jonge loten en vele troffen met druiven; hy hadt eene zachte schoonheit, met iets, het geen teder en kwynende was. Hy was zodanig, als hy eertijds verscheen aan de ongelukkige *Ariadne*, toen hy haar, verlaten en overkropt van droefheit, vondt op de boordt van een onbekenden oever. Eindelijk zag men aan alle kanten eene ontelbare menigte van volk, grijsaards, die de eerstelingen hunner vruchten in de tempelen gingen

gen brengen, jonge mannen, die naar hunne vrouwen wederkeerden, vermoeid van den arbeid des daags; de vrouwen gingen voor hen, de kleine kinderen aan de handt geleidende. die zy onder-tuffchen liefkoosden. Men zag daar ook herders, waar van eenige fchenen te zingen, en andere te danfchen op het geluidt van een rietpijp: alles ver-beeldde vrede, overvloedt, en vermakelijkheid, alles fcheen lagchende en gelukkig; zelf zag men in de grazige velden de wolven fpele in het mid-de der fchape; de leeuwen, hunne verwoedheit afgelegd hebbende, weidden met de tedere lam-meren; een kleine herder dreef die gelijkelyk met zyn herders-ftaf, en deze aanminnige fchildery gaf een denkbeeldt van al de aanlokkelykheden der gulde eeuw.

E I N D E.



B L A D W Y Z E R

DER

N A M E N en Z A K E N.

A.

- A**cestes *koning van Sicilië.* 19. enz. a.
 Acherontia, *waar gelegen.* 140 b.
 Achilles, *waarom by jong gestorven is.* 174. b.
 Adrastus *wordt beoorloogd.* 88. b. *valt de bondgenoten aan.* 100, 106. b. *uitkomst van den srydt.* 118 b. *slaat ten tweden male tegen de bondgenoten.* 204. b. *vecht tegens Telemachus.* 219. b. *wordt door den zelven gedood.* 222. b.
 Adrastus *koning van Argos , zyne geschiedenis.* 328. b.
 Antiope *dochter van Idomeneus.* 264. enz. b.
 Apollo *uit den hemel verstoten.* 41. b.
 Arceſius *vader van Laërtes.* 168. b.
 Aristodemus *tot koning van Crete gekoren.* 145. enz. a.
 Astarbe *eene listige vrouw, die den koning Pigmalion regeerde.* 76. enz. a. *vergeeft den koning.* 198 199. a. *maakt haren boel koning.* 199. a. *wordt gevangen.* 203. a. *hare kunstnaryen om Balcazar te misleiden.* *ibid.* *vergeeft zich zelf.* 204. a.

B.

- B**alcazar *wordt koning van Tyrus.* 202. a. *veroordeelt Astarbe ter doot.* 204. a.
 Belus *koning van Egypte.* 186 b.
 Betica *in het brede beschreven.* 214. enz. a.
 Boccoris *koning van Egypte.* 48, 49. a.
 Calypso

B L A D W Y Z E R.

C.

- C** Alypso van Ulyffes verlaten zynde, ontfangt Telemachus. 4. a. verliest op hem. 89. a. wordt geholpen door Venus. 162. a. is minnenydig. 169. enz. a. wordt van Telemachus verlaten. 188. a.
 Cecrops in de Elizeefche velden. 178. b.
 Cretenzers rechten spelen aan om een koning te kiezen. 122. enz. a.

D.

- D** Iomedes komt in Hesperie. 237. b. verbaalt zyne geschiedeniffe. 238. b. verkrygt Arpi. 246. b.
 Doolhof van Dedalus in Crete. 116. a.

E.

- E** Dipus, zyne geschiedenis verbeeld. 326. b.
 Erichon heeft het geldt uitgevonden. 179. b.
 Eucharis minnares van Telemachus. 168. enz. a. hare listige redenen, om Telemachus tegen Mentor te verbitteren. 175, 176. a.

H.

- H** Hercules, zyne geschiedeniffe. 59. enz. b. zyne doodt. 65. b. verschynt aan Philoctetes. 83. b.
 Hippias vecht met Telemachus. 93, 94. b. wordt overwonnen. 95. b. het leven wordt hem geschonken. ibid. gedoodt door Adrastus. 108. b. begraven door Telemachus. 127. b.
 Ido-

B L A D W Y Z E R.

I.

- I**Domeneus, *zyne geschiedenis*. 117. enz. a. *doodt zyn zoon*. 120. a. *vlucht naar Heiperie*. 121. a. *beeft daar eene stadt gebouwd*. 239. a. *ontfangt Telemachus*. 241. a. *verhaalt zyne ongelukken*. 250. enz. a. *wikkelt zich onrechtvaerdiglyk in een oorlog*. 258. enz. a. *bekomt de vrede door toedoen van Mentor*. 292. a. *die hem zyn staat helpt herstellen*. 324. a. *zyn ongeluk in Crete, waar uit meest ontstaan*. 25. b. *is bedroeft over het vertrek van Telemachus*. 283. b. *wordt gesterkt door Mentor*. 290. b. *neemt afscheid van Telemachus en Mentor*. 292. b.
Inachus, *in de Elizeefche velden*. 177, 178. b.

K.

- K**Rygstoerusting van *verscheide volkeren*. 262, 263. a.

L.

- L**ychas *van Hercules omgebragt*. 62. b.

M.

- M**egapontum 252. a. *door Nestor gebouwd*. 270. a.
Mentor is Minerva. 6, 159. a. *wordt als slaaf verkocht*. 101, 102. a. *vindt Telemachus weder, en verhaalt zyne gevallen*. *ibid.* *wederstaat de liefde van Telemachus*. 164. enz. a. *bouwt een schip*. 175. a. *het welk de Nymphen verbranden*, 187. a. *werpt zich met Telemachus in zee*. 188. a. enz.

B L A D W Y Z E R.

188. a. *en bergt hem in een ſchip.* 191. a. *ſpeelt op de lier.* 211. a. *maakt vrede voor Idomeneus.* 275. enz. a. *helpt Idomeneus zyn ſtaat herſtellen.* 324. enz. a. *geeft vele leer-regelen aan Telemachus.* 250. enz. a. *neemt de gedaante van Minerva weder aan.* 319, 320. b. *verlaat Telemachus.*

324. b.
Metrodorus, *zoon van Adraſtus, gedood.* 224. b.
Minerva, *zie Mentor.*
Minos *wetgever der Cretenzen.* 113. a.

N.

Neoptolemus *komt by Philoctetes met Ulyſſes.* 71. a. *verhaalt zyne geſchiedeniſſe.* 72. a.
Nessus, *zyn fenynige rok.* 61. a.

P.

Petilie *door Philoctetes gebouwd.* 252, 270. a.
Phalantus *heeft Tarentum gebouwd.* 252, 269, 270. a. en 90. b. *krygt verſchil met Telemachus.* 91. b. *wordt in een veldslag gekwetſt.* 108. b. *gezezen door toedoen van Telemachus.* 130, 131. b.
Pheniciers, *en hunne matbt.* 49. a.
Philocles, *staatsdienaar van Idomeneus, en zyne geſchiedeniſſe.* 9. enz. b.
Philoctetes, *zyne geſchiedeniſſe.* 59. enz. b.
Piſiſtratus *verſlagen door Adraſtus.* 212. b.
Polydamas *tot koning der Dauniens aangeſteld.* 241. enz. b.
Proteſilaus *staatsdienaar van Idomeneus, en zyne geſchiedeniſſe.* 9. enz. b.
Pygmalion *koning van Tyrus.* 60, 194. enz. a.

Salentum

B I L A D W Y Z E R.

S

Salentum door Idomeneus gebouwd. 239 enz. a.
 Sefoftris koning van Egypte. 28. enz. a. zyne
 doodt 48. a. in de Elizeefche velden. 183. b.

T.

Tarentum van Phalantus gebouwd. 215, 269. a.
 en 90. b.
 Telemachus vertrekt van Ithaca. 13. a. vervalt
 onder de Trojanen. 17. a. wordt by Alcestes ge-
 bragt. 19. a. is in gevaar van gedood te worden.
 21. a. trekt ten oorlog. 24. a. wordt naar Egypte
 gevoerd. 30. a. en als slaaf verzonden. 37. a. vecht
 met een leeuw. 46. a. wordt in vryheit gesteld. 47. a.
 weder opgesloten. 49. a. verlost en weggezonden. 55.
 a. komt te Tyrus. 62. a. is in groot gevaar. 72. a.
 vertrekt van Tyrus. 80 a. storm op zee. 93. a. komt
 in Cyprus. 94. a. geeft zich over aan de wellust.
 97. a. vertrekt naar Crete. 111. a. strydt in het
 worstelperk. 123, 124. a. wordt koning verklaard
 van Crete. 138. a. weigert dat aan te nemen.
 139. a. vertrekt uit Crete. 150. a. lydt schip-
 breuk. 152. a. komt by Calypso. 157. a. verlieft.
 164. a. schaamt zich daar over voor Mentor.
 171. a. die hem aanspreekt. 180, 181. a. by besluit
 Mentor te volgen. 182, 183. a. die hem met zich
 in de zee werpt. 188 a. en in een schip bergt. 191. a.
 komt, door Neptunus misleid zynde, te Salentum.
 239. a. wordt ontfangen door Idomeneus. 248. a.
 hoort eene voorzegginge hem aangaande. 24. a.
 komt by Nestor. 282. a. trekt met de verbonde
 koningen te veldt. 312. a. zyn natuurlyke inborst
 be-

B L A D W Y Z E R.

- beschreven. 88. b. krygt verskil met Phalantus.
 90. b. valt Hippias des zelfs broeder aan. 92. b.
 wordt door Minerva gered 94. b. zyne wapenen
 beschreven. 112 enz. b. gaat met zonderlinge acht-
 baarheit ten strydt. 116 b. doodt vele vyanden, 117.
 b. draagt zorge voor de gekwesten. 121 enz. b. be-
 graaft Hippias. 127 b. neemt zyn plicht waar in het
 leger. 133, 134 b. gaat naar het onderaardsche ryk.
 139 b. enz. komt weder van daar in het leger, 187 b.
 slaat tegen Adrastus 205 enz. b. vecht zelf met
 hem. 219 b. doodt hem. 222 b. maakt vrede met de
 Dauniers. 225 b. doet Pisistratus begraven. 229 b.
 maakt, dat de Dauniers een goed koning krygen. 234
 b. komt weder te Salentum. 249 b. wordt verliefd
 op Antiope dochter van Idomeneus. 264 b. neemt
 afscheidt van Idomeneus. 288 enz. b. vertrekt van
 Salentum. 295 b. ontmoet zynen vader zonder dien
 te kennen. 304 b. Minerva ontdoet zich van de ge-
 daante van Mentor. 319 b. en verlaat Telemachus.
 324 b. die te Ithaca aanlandt. ibid.
 Thebaansche oorlog beschreven. 325 b.
 broeders. 327, 328 b.
 Triptolemus leert de Grieken den landbouw. 181 b.
 Tyriers hebben de eerste ter zee gevaren. 68, 69 b.

V.

- U** Lyffer verlaat Calypso. 12 a. lokt Philoctetes
 naar Troje met de overige Grieken. 67 b. wordt
 van Telemachus ontmoet zonder gekend te wor-
 den. 304 b.
 Venus tracht zich te wreken van Telemachus. 161
 enz. a.
 Volkplanting der Grieken in Hesperie. 263 a.

B L A D W Y Z E R
D E R
S T A A T - E N Z E D E K U N D I G E R E G E L E N .

A.

AMptenaren, *en listigheden der zelven.* 36a.

B.

Bedrog *bedriegt zynen meester.* 226b.
 Beeldhouwery, *waar toe nodig.* 331a.
 Bevelen, *hoe te geven.* 204b.
 Bezadigtheit *en wysheit zyn meer dan dapperheit.*
 257a. *de grootste roem der vorsten.* 297a.
 Blydschap, *hoedanig die moet zyn.* 101a.
 Boosaardige menschen *kunnen niet vereenigd blyven.*
 21b. *hun gedrag in verandering van zaken.* 28b.
 zyn niet onbekwaam om goed te doen. 31b. *neder-
 slachtigheit der boosaardige menschen in hunne on-
 beilen.* 39b.
 Bouwkunde, *hoe te bepalen.* 330a.
 Byzonderheden der regering *moeten door een koning
 zelf niet gedaan worden.* 258b.

D.

Deugden *moeten tot de Goden te huis gebragt
 worden, om ons gelukkig te maken.* 152b.
 Deugnieten. *Of de vorsten zich van deugnieten
 mogen bedienen.* 301 enz. b.

E.

Endragt, *hoe zy onder alle menschen behoort te
 zyn.* 297a.
 Eer-

B L A D W Y Z E R.

Eedzwering verydeld, wordt nochtans gestraft, als
of zy gebroken was. 68 b.

G.

- G**ebreken zyn genoegzame straffe voor de ge-
breken. 156 b.
- Geduldt is eene noodzakelyke deugt. 317 b.
- Geheimen wel te bewaren 56, 57 a. volgens den in-
borst der menschen uit te vorschen. 100, 101 b. hoe
te bewaren. 102 b.
- Geldt, hoe hoog het moet geacht worden. 108 b.
- Gevaren. Hoe men zich in gevaren moet dragen. 17 a.
moeten in den oorlog niet gemyd worden. 313 a.
- Gezag. Waar het koninklyke gezag in bestaan moet.
115 a.
- Goden bedienen zich van de godloze menschen, om de
vromen te bewaren. 79 a. hoe zy zich van oorlog-
zuchtige menschen bedienen. 174 b. zyn meesters
van het leven der menschen. 153 a. hoe zy de men-
schelyke zaken beschouwen. 230 a.

H.

- H**Elden genieten minder gelukzaligheid na dit
leven, dan de koningen. 173 b.
- Huichelaars, hoe zy naar dit leven gestraft worden.
150 b.
- Huwelijken, wat hen gelukkig maakt. 222 a.

K

- K**inderen, zyn de rykdom der landlieden. 335 a.
der vorsten, hoe zy van inborst zyn. 285 b.

B L A D W Y Z E R.

- Kleding van verscheide staten van menschen, hoe te schikken.* 326 enz. a.
- Koning, die door voorspoed bedorven is.* 57 a. *die door wantrouwen geknaagt wordt.* 60, 61 a. *of een overwinnend, dan of een vreedzaam koning beter is.* 130, 131 a. *hoe hy moet regeren.* 30 a. *is bloot gesteld voor bedriegeryen.* 37 a.
- Koningen sloven zich meer af dan andere menschen.* 244 a. *hebben niets meer te vrezen, dan hunne eige grootheit* 251 a. *zyn zich zelf aan het volk verschildigd* 308 a. *welke hunne ware roem is* 297 a. *hoedanig een koning gelukkig is.* 228 a. *koningen zyn niet gewoon hunne gebreken met eige namen te huren noemen.* 305 a. *moeten zich dapper in den oorlog tonen.* 313 a. *hoe zy in hunne kleding moeten zyn.* 326 a. *onbepaald gezag is den koningen zelf schadelijk.* 342, 343 a. *zy moeten de huwelyken hunner onderdanen begunstigen.* 8 b. *zyn gemeenlyk wantrouwende en achteloos.* 12 b. *hunne verlegenheit, daar uit ontstaan.* 13, 21. enz. b. *zy willen nooit ongelijk hebben.* 24 b. *waarom zy niet worden aangedaan door verdynsten.* 32 b. *hougmoedige koningen zyn nooit waarlyk gelukkig.* 145 b. *hoe zy naar dit leven gestraft worden, die hunne macht misbruiken.* 154 b. *die wellustig geleefd hebben.* 157, 158 b. *die hunne onderdanen gedrukt hebben.* 159, 160 b. *hoe de goede koningen naar dit leven beloofd worden.* 163 enz. b. *grote last der koninklyke waardigheit.* 170 en 307 b. *hun gezag, te groot zynde, drukt de onderdanen.* 253 b. *hoe zy moeten regeren.* 258 enz. b. *moeten de grondbeginselen van regering verstaan.* 202 b.
- Koninklyke bezigheden.* 34 a.
- Koophandel hoe te begunstigen.* 70, 71 a. *wetten voor den koophandel.* 324 a.
- Kunsten.*

B L A D W Y Z E R.

- Kunsten. *Overtollige kunsten zyn schadelyk.* 217,
225 a.
Kunstenaryen *der kwade dienaren van staat, ver-
toond in de geschiedenis van Protefilaus 9 enz. b.
der bevelingen, om zich noodzakelyk te maken.* 23, 30 b.

L.

- L**Anderyen, *op wat wyze te bevolken.* 334, 338 a.
Landbouw *geeft de ware rykdommen.* 179 b.
Leugenen, *of verschoond kunnen worden.* 76 a.
Lof. *Verdiende lof is zeer aangenaam.* 125 b.
Loftuitingen, *hoe te beminnen.* 230 b.

M.

- M**annen. *Brave mannen, hoe zy onder onrecht-
vaardige koningen onderdrukt worden.* 242,
243 b.
Macht *van een staat, waar uit af te meten.* 308 a.
*onbepaalde macht der oppervorsten maakt de landen
onvermogen d.* 342 a.
Menschen. *Wie waarlyk menschen zyn.* 106, 107 a.
hoe men die kan leren kennen. 296 b.
Mislagen, *wat vrucht zy doen.* 250 b. *moeten een
koning voor oogen gesteld worden.* 290 b.
Moedigheid, *hoe verre zy een deugt is.* 314 a.

N.

- N**atuur *legt eene onbekende trek tot de ouders
in de kinderen.* 315 b.
Nydt *van anderen te vermyden, en anderen niet te
benyden in den oorlog.* 315 a.

- O**Nbedachtzaamheit in het spreken hoe te wet-
 wekken in anderen. 100 b.
- Ondankbaarheid, is eene zeer grote misdaadt. 151 b.
 der menschen moet niemandt wederhouden van
 wel te doen. 308 b.
- Onderdanen, hoe zy zich tegen kwade vorsten mœ-
 ten dragen 62 a.
- Ongelukken der goede dienaren van staat, vertoon-
 in de geschiedenisse van Philocles. 9 enz. b. on-
 derwyzen de menschen. 76 b.
- Ongelukken. Wie de ongelukkigste mensch van
 allen is. 129 a.
- Ongemakken, waar toe zy dienen. 306, 322, b.
- Onschuldigen, of zy tot veler behoudensse mogen
 ter doot gebracht worden. 198 b.
- Oorlog, hoe te vermyden. 223 a. is altydt dodelyk,
 en den Goden hatelyk. 275, a. 119, 120 b. wordt
 vermyd door gereed te zyn om die aan te doen. 333 a.
 put een staat uit. 53 b. hoe een volk in tydt van
 vrede te oeffenen is tot den oorlog. 54 b.
- Oopenhertigheit, hoe zy door de vorsten aangezien
 wordt. 35 b.
- Oplopende menschen kunnen geen geheimen bewa-
 ren. 104 b.
- Opstandt, hoe in een landt veroorzaakt wordt. 30 b.
- Optooifel voor een jongeling te verachten. 10 a.
- Opvoeding der kinderen moet door wetten geband-
 haast worden. 341 a. behoort door wetten vastge-
 steld en verbeterd te worden. 51 b.
- Overdaadt is eene zeer schadelyke zaak voor een
 staat. 254 b.
- Overwinningen strekken een worst niet tot eer. 220 a.
- Oude

B L A D W Y Z E R.

Oude mannen *verhalen gaarne zaken, die hen tot lof zyn, en de onbeilen van dat gebrek.* 101 enz. b.
 Ouderdom, *gebreken van den ouderdom.* 102, 103 b.

P.

PLichten *van een dienaar van staat omtrent kwade vorsten.* 200 a.
 Pracht *van een volk hoe te matigen.* 326 a.

R.

RAadslieden, *hoe zy de vorsten moeten behandelen.* 306 a.
 Regering *Door Crete de vrucht van eene goede regering vertoond.* 113 a. *en door Baleazar te Tyrus.* 207 a. *is niet dan moeite* 233 b. *waar in het wezentlykste deel van regering bestaat.* 296 b. *de regelen van wel te regeren kortelyk en deftig voorgesteld.* 322, 323 b.
 Roem. *Welke de ware roem is.* 297 a. *in den oorlog hoe te verkrygen.* 314 a.
 Roemzucht *der vorsten, dodelyk voor de onderzaten.* 120 b.

S.

SChaamte. *Kwade schaamte moet verdreven worden.* 284 enz. b.
 Schilderkunft, *waar toe te gebruiken.* 331 a.
 Slaverny, *hoe ellendig zy is.* 38 a.
 Spyswetten, *hoe die behoren te zyn.* 319 a.
 Staat. *Eene gelukkige staat in Betica beschreven.* 215 enz. a. *wat het zekerste bolwerk van staat is.* 267 a. *wat nodigste is voor een opkomende staat.* 307 a.
 Staat-

B L A D W Y Z E R.

- Staatkundige worden zelf zomtyds door hunne staatkunde bedrogen. 18 b.
- Staatsdienaren. Goede en kwade staatsdienaren ver-
toond in de geschiedenis van Protefilaus en Phi-
locles. 9 enz. b.
- Steden, hoe geregeerd moeten worden. 32 a.
- Straf der Goden dient tot onderwyzing. 264 a. van
verscheide schuldige menschen na dit leven. 150 b.
afgryffelykheit der zelve. 157 b.

T.

- T**Rouwe moet om gene redenen geschonden wor-
den. 194 enz. b.

V.

- V**Eldoverste, hoe by zyn plicht in het leger moet
waarnemen. 33. b.
- Verhaal van zaken hoe te doen. 279 a.
- Verraadt, of men'er zich van mag bedienen tegen
verraders. 191 enz. b.
- Verwyfde menschen hebben geen moedt in de ge-
varen. 93 a.
- Vleier schikt zich naar alles. 103 b.
- Vleiry, hoe schadelyk voor den vorsten. 252, 306 a.
- Volk. Of het voor den koningen best is het volk te
drukken. 29 b.
- Vorst moet zich niet in den koophandel steken. 72 a.
- Vrede, hoe beminnelyk zy is. 261 a. welke vrede bil-
lyk is 288 a. versmadede vrede wordt gewroken. 290 a.
- Vriendt. Een wys en getrouw vriendt van hoe grote
waarde voor een koning. 310, 311 a.
- Vrome menschen kunnen malkander kennen. 50 b.
- Vry. Wat mensch de alderuyfste is. 128 a.
- Waar-

W.

- W**Aarheit, voor hoe verre men die moet zeggen. 315 b.
- Wantrouwen, hoe ongelukkig het een vorst maakt. 197 a. is schadelijk voor de vorsten. 262, 298 en 299 b.
- Wellusten zyn meer te vrezen dan de zwaarste ongemakken. 10 a. hoe schadelijk zy zyn voor de jeugt. 97. enz. 106 a.
- Wellusten van een bloeiend volk hoe te beteugelen. 340 a.
- Wetenschappen, wat voordeel zy doen. 40 a. moeten geen schadelijke gronden inboezemen. 261 a.
- Wyn, hoe te gebruiken. 221 a. behoort niet overvloedig te zyn in een landt. 341 a.
- Wysheit haat de vermakelykbeden niet. 211 a.

Z.

- Z**Angkunft, hoe te bepalen. 330 a.
- Zeevaart, en des zelfs nuttheit. 69 a. hoe te begunstigen. 73 a.
- Ziekten, waar door die meest ontstaan. 123 a.

B L A D W Y Z E R

DER

BESCHRYVINGEN en VERBEELDINGEN,

A.

- A** Anval. *schielyke aanval der vyanden beschreven.* 99 b. 106 enz. b.
Acherontia, *en hare gelegenheit.* 140 b.
Afscheidt van eene plaats genomen, *naar de wyze der ouden* 47, 48, 84 b.
Amphiurië *in hare zee-wagen beschreven.* 108 a.

B.

- B** Ezadigtheit *tegen het woeden van een verongelykten.* 81 b.
Boere-leven *zeer aardig vertoond.* 335, 336, a. en 6 b.

C.

- C** Alypso *beschreven.* 7 a.
Ceres *en de vruchtbaarheid vertoond.* 113, 114 b.
Crete *beschreven.* 112 a.
Cupido *en zyn aardt afgebeeld.* 163, 186 a. *vliegt uit het eilandt van Calypso.* 188 a.

D.

- D** Eftigheit *van een achtbaar man.* 290 a.
Deugden *eener brave jonge dochter onder het voorbeeldt van Antiope vertoond.* 165 enz. b.
Droefheit. *Geveinsde droefheit en mededogen.* 198 a.
in het scheiden van vrienden beschreven. 283 enz. b.
Doodt

B L A D W Y Z E R.

Doodt van een kwaad koning. 199 a. van eene woedende vrouwe, die zich vergeven heeft. 204 a. van Hercules omftandig vertoond. 62 enz. b. van een die in den slag sneuvelt, befchreven. 215, 216 b.

E.

Envoudig leven, in dat van Philocles befchreven. 41 enz. b.
 Eedzwering van Calypfo. 178 a. van de vorften in het maken van de vrede. 294 a.
 Elizeefche velden befchreven. 163 enz. b.
 Ellende van een gestorven koning, die in grootsheit en overdaadt geregeerd hadt. 144 b.
 Ellendig en eenzaam leven. 69 b.

G.

Geloften. Onvoorzichtige geloften. 118 a. aan Jupiter in een veldslag. 205 b.
 Gelukzaligheid der vrome koningen naar dit leven krachtig verbeeld. 163, 164 b.
 Geneeskunde, Braaf genees-meester befchreven. 122 b.
 Gevecht van twee personen befchreven. 24, a. 219 b. van Telemachus tegen een leeuw. 117 b.
 Gezicht van het landt, daar men zich ter zee van verwyderdt. 55 a.
 Godspraak. 39 a.
 Gramfchap en droefheit te gelyk in eene klacht uitgedrukt. 132 b.
 Grotte van Calypfo. 9. a.
 Grysaardt, deftig vertoond. 41 a.

B L A D W Y Z E R.

H.

- H**ecate de Godinne. 142 b.
 Hoofdt, *versch afgebouwen zynde vertoond.* 52 a.
 Huwelyk. *Een gelukkig huwelyk beschreven.* 222 a.

I.

- I**da. *Hout op dien berg gewasschen, is geheiligd* 253 a.
 Jupiter. *Zyne heerlykheit beschreven.* 230, 234 a.
zyn tempel te Salentum. 245 a.

K

- K**Lachten over de doot van een goed koning. 48 a. *over het afsterven van een vriendt.* 127, 128 b. *van een vader om de doot van zynen eenigen zoon.* 212, 213, en 227. b.
 Kleding. *Beschryving van eene woestekleding* 263 a.
 Koning. *Een kwaad koning beschreven.* 48 enz. en 60 a. *in een gevecht vertoond* 51 a. *gedood.* 53 a. *een geweldaadig koning afgemaald in Adrattus.* 300 a.

L.

- L**Evens-wijze. *Gelukkige levens-wyze in de inwoonders van Betica verbeeld.* 215, enz. a.
 Libanon *het gebergte vertoond.* 66 a.
 Liefde, *en hare werkingen.* 163 enz. en 181 a. *hoe te ontvlieden.* 184 a. *eene zuivere liefde beschreven.* 264 b.
 Lucht-

B L A D W Y Z E R.

Luchtstreek. <i>Eene lieffelyke luchtstreek vertoond.</i>	215 a.
Lykstatie van Hippias.	127 enz. b.

M.

M Aaltydt onder de Nymphen.	11 a.
Minerva <i>beschreven.</i>	91 a.
Minerva <i>deftig beschreven.</i>	319. enz. b.
Minnenydt. <i>Driften van de zelve levendig voor- gesteld.</i>	169 enz. a.
Misdryf, <i>erkend zynde, en de gemoeds driften in de erkenning.</i>	97 b.
Morgenstondt <i>beschreven.</i>	83, 84. a.

N.

N Yl <i>en des zelfs boorden.</i>	30 a.
--	-------

O.

O fferhande. <i>Eene offerhande aan Jupiter gedaan wydlopig vertoond.</i>	245 enz. a. na het slui- ten van eene vrede.
	295, 296 a.
Onderaardsche ryk, enz.	142 enz. a.
Onweder <i>verbeeld.</i>	17, 93, 151 a. 118. b.
Oplopendheit. <i>onbedachte oplopendheit van een jon- geling.</i>	91 enz. b.
Overvloedt op bet landt, <i>fraai verbeeld.</i>	5, 6 b.

P.

P Luto op zynen throon vertoond.	147, 148 b.
Proserpina op haren throon naast Pluto <i>ver- toond.</i>	ibid.
	Schrik

B L A D W Y Z E R.

S.

- S**Chrik *mit eene onbekende oorzake.* 217 b.
 Schoonheit en deugden eener brave jonge dochter
verbeeld. 265 enz. b.
 Staatsdienaar *dronken van voorspoedt levendig voor-*
gesteld in zyn gedrag. 38 b.
 Snelheit *in het lopen.* 263 a.
 Stadt. *Eene opkomende stadt beschreven.* 240 a.
 Sterkte, *Eene sterke ligchaamsgestalte beschreven.*
 261, 262 a.
 Stryden. *Verscheide soorten van speel-stryden be-*
schreven. 123, enz. a.

T.

- T**Artarus *de helsche poel beschreven.* 149 b.
 Tempel van Venus *in Cyprus.* 95, 96 a.
 Thebe *in Egypte.* 33 a.
 Throon van Pluto, *en zyne stoeit beschreven.* 147 b.
 Toebereidselen *van den oorlog in vredes tydt.* 333 a.
 Tweegevecht *beschreven.* 24. a.
 Tydt, *hare schielykheit.* 169 b.
 Tyrus *beschreven.* 65 a.

V.

- V**eldslag *beschreven.* 99, enz. b. *yffelyke verto-*
ning der gekwetsten na den slag. 119 b. *in*
het brede beschreven. 204 enz. b.
 Venus *in hare wagen.* 89 a. *gediend in Cyprus en*
hoe. 94. a. *beschreven.* 231 a.
 Verwoedheit eener *geveinsde vrouwe.* 198 a.
 Verwyfde *jongeling.* 77 a.
 Vleier.

B L A D W Y Z E R.

Vleier. <i>Een vleier beschreven.</i>	103 b.
Vluchtinge <i>uit vreeze voor den vyandt.</i>	22 a.
Voorzeggingen <i>eener aangeblazen priester.</i>	248 a.
Vreugde. <i>Ontydige vreugde op zee verbeeld.</i>	92 a.
<i>tydige vreugde op zee.</i>	210 a.
Vruchtbaarheid <i>vertoond.</i>	113, 114 b.
Vyandt. <i>Onverwachte aantocht, van een vyandlyk leger.</i>	272 a.

W.

W <i>Antrouwend vorst beschreven.</i>	60, 61 a.
<i>ongelukkige staat.</i>	63. enz. a.
Wildernis <i>beschreven.</i>	45 a.
Woede <i>eener minnenydige vrouwe.</i>	179 a. <i>van eenen</i>
<i>ten hoogste verongelykten.</i>	78 b. <i>in een veldslag.</i>
	209, 210 b.
Worstelstrydt <i>beschreven,</i>	123, 124 a.

Z.

Z <i>Angkunst, en hare kracht.</i>	43, 211. enz. a.
<i>gezag van Apollo.</i>	44 a.

